

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

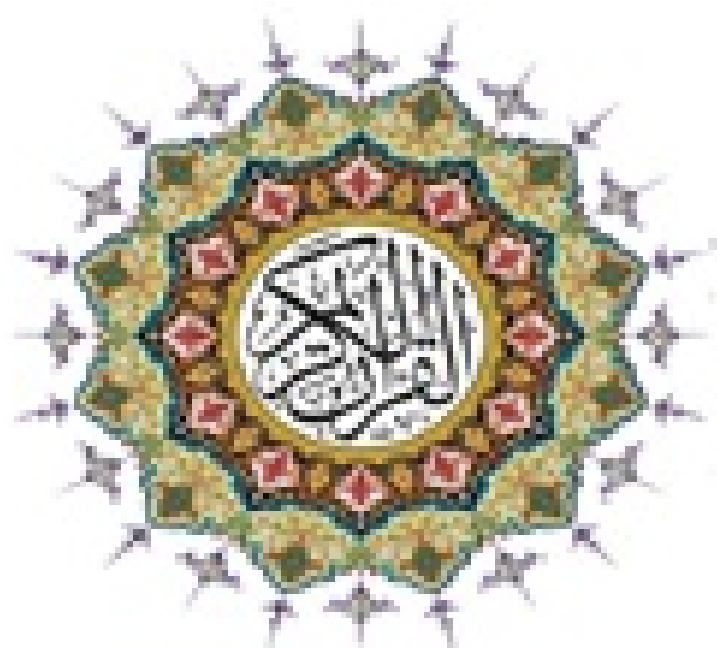
.com

.org

.net

.ir

علم مفاهیم شناسی در قرآن

جلد ۳۷

رسول ملکیان اصفهانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علم مفاهيم شناسي در قرآن سري جديد جلد 37

نويسنده:

رسول ملكيان اصفهاني

ناشر چاپي:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۴۷	علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد ۳۷
۴۷	مشخصات کتاب
۴۷	۱- تهدید
۴۷	۱- آثار تهدید
۴۷	۲- آثار تهدید انبیا
۴۹	۳- آثار تهدید به عذاب دنیوی
۴۹	۴- اعتدال در تهدید
۴۹	۵- تهدید ابراهیم(ع)
۵۱	۶- تهدید ابو جهل
۵۱	۷- تهدید ابو لهب
۵۱	۸- تهدید اذیت کنندگان
۵۳	۹- تهدید استهزاگران
۵۳	۱۰- تهدید استهزاگران محمد(صلی الله علیه و آله)
۵۵	۱۱- تهدید استهزاگران وحی
۵۵	۱۲- تهدید اسیران غزوه بدر
۵۵	۱۳- تهدید اشراف قوم سبأ
۵۶	۱۴- تهدید اشراف مدین
۵۷	۱۵- تهدید اصحاب اخدود
۵۷	۱۶- تهدید اصحاب کهف
۵۷	۱۷- تهدید افشاگران عیب
۵۹	۱۸- تهدید اقوام پیشین
۵۹	۱۹- تهدید امتیازطلبان
۵۹	۲۰- تهدید انبیا

- ۶۱ ۲۱- تهدید انبیای انطاکیه
- ۶۲ ۲۲- تهدید انسان
- ۶۳ ۲۳- تهدید اهل تکاثر
- ۶۳ ۲۴- تهدید اهل تکاثر مقارن بعثت
- ۶۳ ۲۵- تهدید اهل کتاب
- ۶۷ ۲۶- تهدید اهل مدین
- ۶۷ ۲۷- تهدید بخیل
- ۶۷ ۲۸- تهدید بدعت گزاران
- ۶۷ ۲۹- تهدید بدکاران
- ۶۹ ۳۰- تهدید برادران یوسف
- ۶۹ ۳۱- تهدید بنی اسرائیل
- ۷۱ ۳۲- تهدید به آوارگی
- ۷۱ ۳۳- تهدید به اخراج
- ۷۱ ۳۴- تهدید به ارتداد
- ۷۱ ۳۵- تهدید به اشراف فرعون
- ۷۳ ۳۶- تهدید به اعدام
- ۷۳ ۳۷- تهدید به انتقام
- ۷۳ ۳۸- تهدید به بارش سنگ
- ۷۳ ۳۹- تهدید به تبعید
- ۷۵ ۴۰- تهدید به تصلیب
- ۷۵ ۴۱- تهدید به جنگ
- ۷۷ ۴۲- تهدید به جهنم
- ۷۷ ۴۳- تهدید به حتمیت کیفر
- ۷۹ ۴۴- تهدید به ذلت
- ۷۹ ۴۵- تهدید به زندان
- ۷۹ ۴۶- تهدید به سرکوبی

- ۴۷- تهدید به سنگسار ۸۰
- ۴۸- تهدید به سوزاندن ۸۱
- ۴۹- تهدید به شکست ۸۱
- ۵۰- تهدید به شکست ذلت بار ۸۳
- ۵۱- تهدید به شکنجه ۸۴
- ۵۲- تهدید به طلاق ۸۵
- ۵۳- تهدید به عذاب ۸۵
- ۵۴- تهدید به عذاب اخروی ۱۰۱
- ۵۵- تهدید به عذاب استیصال ۱۰۳
- ۵۶- تهدید به عذاب جهنم ۱۰۸
- ۵۷- تهدید به عذاب دنیوی ۱۰۹
- ۵۸- تهدید به عذاب ذلت بار ۱۰۹
- ۵۹- تهدید به عذاب سخت ۱۱۱
- ۶۰- تهدید به فرجام شوم ۱۱۲
- ۶۱- تهدید به فرجام فرعونیان ۱۱۳
- ۶۲- تهدید به فرجام قوم ثمود ۱۱۳
- ۶۳- تهدید به فرجام قوم عاد ۱۱۵
- ۶۴- تهدید به فرعون ۱۱۵
- ۶۵- تهدید به قتل ۱۱۵
- ۶۶- تهدید به قطع پا ۱۱۵
- ۶۷- تهدید به قطع دست ۱۱۷
- ۶۸- تهدید به کافران ۱۱۷
- ۶۹- تهدید به کیفر ۱۱۷
- ۷۰- تهدید به کیفر اخروی ۱۱۹
- ۷۱- تهدید به کیفر سخت ۱۲۱
- ۷۲- تهدید به کیفر های دنیوی ۱۲۱

- ۷۳- تهدید به کیفرهای خدا - ۱۲۱
- ۷۴- تهدید به مکر خدا - ۱۲۱
- ۷۵- تهدید به مؤاخذه - ۱۲۳
- ۷۶- تهدید به نابودی مال - ۱۲۳
- ۷۷- تهدید به هلاکت - ۱۲۳
- ۷۸- تهدید بی تقوایان - ۱۳۱
- ۷۹- تهدید تارکان آداب معاشرت - ۱۳۱
- ۸۰- تهدید تحریفگران آیات خدا - ۱۳۱
- ۸۱- تهدید توطئه گران - ۱۳۳
- ۸۲- تهدید توطئه گران قصه افک - ۱۳۳
- ۸۳- تهدید ثروتمندان - ۱۳۴
- ۸۴- تهدید ثروتمندان صدراسلام - ۱۳۵
- ۸۵- تهدید ثروتمندان متخلف - ۱۳۵
- ۸۶- تهدید جادوگران فرعون - ۱۳۵
- ۸۷- تهدید جنیان سلیمان(ع) - ۱۳۷
- ۸۸- تهدید حبیب نجار - ۱۳۷
- ۸۹- تهدید حق ستیزان - ۱۳۹
- ۹۰- تهدید حق ستیزان صدراسلام - ۱۳۹
- ۹۱- تهدید حق ناپذیران - ۱۳۹
- ۹۲- تهدید خدا - ۱۴۱
- ۹۳- تهدید در تربیت - ۱۴۶
- ۹۴- تهدید دشمنان - ۱۴۷
- ۹۵- تهدید دشمنان دین - ۱۴۹
- ۹۶- تهدید دشمنان محمد(صلی الله علیه و آله) - ۱۴۹
- ۹۷- تهدید دنیاطلبان - ۱۴۹
- ۹۸- تهدید دنیاطلبان صدر اسلام - ۱۵۱

- ۹۹- تهدید رهبران شرک ۱۵۱
- ۱۰۰- تهدید رهبران کفر ۱۵۳
- ۱۰۱- تهدید شایعه سازان ۱۵۵
- ۱۰۲- تهدید شبهه افکنان در معاد ۱۵۵
- ۱۰۳- تهدید طالبان لہو ۱۵۶
- ۱۰۴- تهدید طراح قصه افک ۱۵۷
- ۱۰۵- تهدید طغیانگران ۱۵۷
- ۱۰۶- تهدید ظالمان ۱۵۷
- ۱۰۷- تهدید ظالمان دوران ذوالقرنین ۱۵۹
- ۱۰۸- تهدید علمای اهل کتاب ۱۵۹
- ۱۰۹- تهدید فاسقان بنی اسرائیل ۱۵۹
- ۱۱۰- تهدید فرقه های مذهبی ۱۶۱
- ۱۱۱- تهدید قاذف ۱۶۱
- ۱۱۲- تهدید قریش ۱۶۱
- ۱۱۳- تهدید قوم لوط ۱۶۲
- ۱۱۴- تهدید کافران ۱۶۳
- ۱۱۵- تهدید کافران بهانه جو ۱۷۵
- ۱۱۶- تهدید کافران حق ستیز ۱۷۷
- ۱۱۷- تهدید کافران حق ناپذیر ۱۷۷
- ۱۱۸- تهدید کافران صدر اسلام ۱۷۷
- ۱۱۹- تهدید کافران ظالم ۱۸۱
- ۱۲۰- تهدید کافران لجوج ۱۸۱
- ۱۲۱- تهدید کافران مدین ۱۸۱
- ۱۲۲- تهدید کافران مقارن بعثت ۱۸۳
- ۱۲۳- تهدید کافران مکه ۱۸۳
- ۱۲۴- تهدید کفران کنندگان ۱۸۵

- ۱۲۵- تهدید گناهکاران ۱۸۵
- ۱۲۶- تهدید گناهکاران صدر اسلام ۱۸۵
- ۱۲۷- تهدید لوط(ع) ۱۸۷
- ۱۲۸- تهدید مال دوستی ۱۸۸
- ۱۲۹- تهدید مانعان از تقوا ۱۸۹
- ۱۳۰- تهدید مانعان از جهاد ۱۸۹
- ۱۳۱- تهدید مانعان از نماز ۱۸۹
- ۱۳۲- تهدید مانعان از نماز محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۸۹
- ۱۳۳- تهدید متخلفان از جهاد ۱۹۱
- ۱۳۴- تهدید متخلفان از مسافرت به حدیبیه ۱۹۲
- ۱۳۵- تهدید مجادله گران ۱۹۳
- ۱۳۶- تهدید محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۹۳
- ۱۳۷- تهدید مخالفان ۱۹۵
- ۱۳۸- تهدید مخالفان تقوا ۱۹۶
- ۱۳۹- تهدید مخالفان محمد(صلی الله علیه و آله) ۱۹۷
- ۱۴۰- تهدید مرفهان ۱۹۷
- ۱۴۱- تهدید مستکبران ۱۹۸
- ۱۴۲- تهدید مسلمانان صدر اسلام ۱۹۹
- ۱۴۳- تهدید مسیحیان ۱۹۹
- ۱۴۴- تهدید مشرکان ۱۹۹
- ۱۴۵- تهدید مشرکان بهانه جو ۲۰۹
- ۱۴۶- تهدید مشرکان صدر اسلام ۲۰۹
- ۱۴۷- تهدید مشرکان قریش ۲۱۳
- ۱۴۸- تهدید مشرکان لجوج ۲۱۵
- ۱۴۹- تهدید مشرکان معاهد ۲۱۵
- ۱۵۰- تهدید مشرکان مکه ۲۱۵

- ۱۵۱- تهدید معرضان از جهاد ۲۱۸
- ۱۵۲- تهدید معرضان از دین ۲۱۹
- ۱۵۳- تهدید مفتریان بر خدا ۲۱۹
- ۱۵۴- تهدید مفتریان به محمد(صلی الله علیه و آله) ۲۱۹
- ۱۵۵- تهدید مفسدان ۲۲۱
- ۱۵۶- تهدید مکذبان ۲۲۱
- ۱۵۷- تهدید مکذبان آیات خدا ۲۲۳
- ۱۵۸- تهدید مکذبان انبیا ۲۲۳
- ۱۵۹- تهدید مکذبان دین ۲۲۵
- ۱۶۰- تهدید مکذبان قرآن ۲۳۱
- ۱۶۱- تهدید مکذبان قیامت ۲۳۳
- ۱۶۲- تهدید مکذبان متقین ۲۳۳
- ۱۶۳- تهدید مکذبان محمد(صلی الله علیه و آله) ۲۳۵
- ۱۶۴- تهدید مکذبان معاد ۲۳۷
- ۱۶۵- تهدید ملکه سبأ ۲۳۹
- ۱۶۶- تهدید منافع فرعونیان ۲۴۰
- ۱۶۷- تهدید منافقان ۲۴۱
- ۱۶۸- تهدید منافقان صدر اسلام ۲۴۲
- ۱۶۹- تهدید منافقان مدینه ۲۴۳
- ۱۷۰- تهدید موسی(ع) ۲۴۳
- ۱۷۱- تهدید مؤمن آل فرعون ۲۴۵
- ۱۷۲- تهدید مؤمنان ۲۴۵
- ۱۷۳- تهدید مؤمنان راستین ۲۴۵
- ۱۷۴- تهدید مؤمنان مدین ۲۴۷
- ۱۷۵- تهدید نوح(ع) ۲۴۷
- ۱۷۶- تهدید ولید بن مغیره ۲۴۹

- ۱۷۷- تهدید هابیل ----- ۲۴۹
- ۱۷۸- تهدید هدایت ستیزان ----- ۲۵۱
- ۱۷۹- تهدید هدایت ناپذیران ----- ۲۵۱
- ۱۸۰- تهدید همسران محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۲۵۱
- ۱۸۱- تهدید یوسف(ع) ----- ۲۵۱
- ۱۸۲- تهدید یهود ----- ۲۵۳
- ۱۸۳- عوامل تهدید گمراهان ----- ۲۵۵
- ۱۸۴- عوامل تهدید مال دوستان ----- ۲۵۵
- ۱۸۵- فلسفه تهدید جادوگران فرعون ----- ۲۵۵
- ۱۸۶- فلسفه تهدید حق ناپذیران ----- ۲۵۷
- ۱۸۷- فلسفه تهدید کافران ----- ۲۵۷
- ۱۸۸- قدرت بر تهدید کافران ----- ۲۵۷
- ۱۸۹- نقش تهدید ----- ۲۵۷
- ۱۹۰- نیاز به تهدید ----- ۲۵۹
- ۲- تهلیل ----- ۲۶۰
- ۱- تهلیل در دعا ----- ۲۶۰
- ۲- تهلیل ذکر ----- ۲۶۰
- ۳- تهلیل یونس(ع) ----- ۲۶۰
- ۴- جذابیت ذکر تهلیل ----- ۲۶۱
- ۵- ذکر تهلیل ----- ۲۶۱
- ۶- فواید تهلیل ----- ۲۶۱
- ۳- تهمت ----- ۲۶۳
- ۱- آثار تهمت ----- ۲۶۳
- ۲- آثار تهمت به محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۲۶۳
- ۳- آثار تهمت به نوح(ع) ----- ۲۶۴
- ۴- آثار روانی تهمت ----- ۲۶۴

- ۵- آموزش تهمت به محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۲۶۴
- ۶- اجتناب از تهمت افسانه به قرآن ----- ۲۶۴
- ۷- اجتناب از تهمت به محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۲۶۶
- ۸- احکام تهمت ----- ۲۶۶
- ۹- اعراض از تهمت ----- ۲۶۶
- ۱۰- اعلان تبری از تهمت به مسلمانان ----- ۲۶۶
- ۱۱- انگیزه تهمت ----- ۲۶۸
- ۱۲- اهمیت رفع تهمت ----- ۲۶۸
- ۱۳- بهشتیان و تهمت ----- ۲۶۸
- ۱۴- بی منطقی تهمت به محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۲۶۸
- ۱۵- پوچی تهمت افسانه به قرآن ----- ۲۷۰
- ۱۶- تبرئه خود از تهمت ----- ۲۷۰
- ۱۷- ترس از تهمت ----- ۲۷۰
- ۱۸- تنزیه از تهمت ----- ۲۷۰
- ۱۹- توجیه ناپذیری تهمت افسانه به قرآن ----- ۲۷۲
- ۲۰- تهمت آشفتنگی به قرآن ----- ۲۷۲
- ۲۱- تهمت اختلاف افکنی به هارون(ع) ----- ۲۷۲
- ۲۲- تهمت اخلاگری به محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۲۷۴
- ۲۳- تهمت اخلاگری به موسی(ع) ----- ۲۷۴
- ۲۴- تهمت ارتجاع به دین ----- ۲۷۴
- ۲۵- تهمت ارتجاع به هود(ع) ----- ۲۷۶
- ۲۶- تهمت استهزاگری به موسی(ع) ----- ۲۷۶
- ۲۷- تهمت افترا به محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۲۷۶
- ۲۸- تهمت افتراگویی به محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۲۷۶
- ۲۹- تهمت افساد به موسی(ع) ----- ۲۷۷
- ۳۰- تهمت افسانه بودن قرآن ----- ۲۷۷

- ۲۷۸ ۳۱- تهمت افسانه به دین
- ۲۷۹ ۳۲- تهمت افسانه به قرآن
- ۲۸۳ ۳۳- تهمت افسانه به معاد
- ۲۸۵ ۳۴- تهمت امداد به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۲۸۵ ۳۵- تهمت املاى قرآن به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۲۸۵ ۳۶- تهمت بخل به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۲۸۷ ۳۷- تهمت بدعتگذارى به موسى(ع)
- ۲۸۷ ۳۸- تهمت برترى طلبى به نوح(ع)
- ۲۸۷ ۳۹- تهمت به ادیان
- ۲۸۷ ۴۰- تهمت به اسلام
- ۲۸۹ ۴۱- تهمت به انبیا
- ۲۸۹ ۴۲- تهمت به برگزیدگان
- ۲۸۹ ۴۳- تهمت به پیروان موسى(ع)
- ۲۹۱ ۴۴- تهمت به جادوگران فرعون
- ۲۹۲ ۴۵- تهمت به خدا
- ۲۹۳ ۴۶- تهمت به دین
- ۲۹۳ ۴۷- تهمت به دینداران
- ۲۹۵ ۴۸- تهمت به رسولان خدا
- ۲۹۵ ۴۹- تهمت به رهبران دینی
- ۲۹۵ ۵۰- تهمت به زنان مؤمن
- ۲۹۵ ۵۱- تهمت به صالح(ع)
- ۲۹۷ ۵۲- تهمت به عقیقان
- ۲۹۷ ۵۳- تهمت به عیسی(ع)
- ۲۹۹ ۵۴- تهمت به قرآن
- ۳۰۰ ۵۵- تهمت به مادر بنیامین
- ۳۰۱ ۵۶- تهمت به میلغان

- ۳۰۱ ۵۷- تهمت به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۳۰۹ ۵۸- تهمت به مردان مؤمن
- ۳۱۱ ۵۹- تهمت به مریم(س)
- ۳۱۳ ۶۰- تهمت به مسلمانان
- ۳۱۳ ۶۱- تهمت به ملائکه
- ۳۱۳ ۶۲- تهمت به موسی(ع)
- ۳۱۹ ۶۳- تهمت به مؤمنان
- ۳۲۱ ۶۴- تهمت به نوح(ع)
- ۳۲۱ ۶۵- تهمت به همسر محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۳۲۱ ۶۶- تهمت به هود(ع)
- ۳۲۳ ۶۷- تهمت به یعقوب(ع)
- ۳۲۳ ۶۸- تهمت به یوسف(ع)
- ۳۲۵ ۶۹- تهمت بی عقلی به یعقوب(ع)
- ۳۲۵ ۷۰- تهمت تباری به جادوگران فرعون
- ۳۲۷ ۷۱- تهمت تجاوزگری به موسی(ع)
- ۳۲۷ ۷۲- تهمت تعلم به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۳۲۹ ۷۳- تهمت تکبر به صالح(ع)
- ۳۲۹ ۷۴- تهمت جادو
- ۳۲۹ ۷۵- تهمت جادو به انبیا
- ۳۲۹ ۷۶- تهمت جادو به پیروان موسی(ع)
- ۳۳۱ ۷۷- تهمت جادو به تورات
- ۳۳۱ ۷۸- تهمت جادو به قرآن
- ۳۳۳ ۷۹- تهمت جادو به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۳۳۵ ۸۰- تهمت جادو به معجزه
- ۳۳۵ ۸۱- تهمت جادو به موسی(ع)
- ۳۳۷ ۸۲- تهمت جادو به وحی

- ۳۳۷ ۸۳- تهمت جادوزدگی به شعيب(ع)
- ۳۳۷ ۸۴- تهمت جادوزدگی به صالح(ع)
- ۳۳۹ ۸۵- تهمت جادوزدگی به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۳۴۱ ۸۶- تهمت جادوزدگی به موسی(ع)
- ۳۴۱ ۸۷- تهمت جادوگری به انبیا
- ۳۴۱ ۸۸- تهمت جادوگری به رسولان خدا
- ۳۴۲ ۸۹- تهمت جادوگری به سلیمان(ع)
- ۳۴۳ ۹۰- تهمت جادوگری به عیسی(ع)
- ۳۴۳ ۹۱- تهمت جادوگری به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۳۴۷ ۹۲- تهمت جادوگری به موسی(ع)
- ۳۵۳ ۹۳- تهمت جادوگری به هارون(ع)
- ۳۵۳ ۹۴- تهمت جاهلانہ
- ۳۵۵ ۹۵- تهمت جن زدگی به نوح(ع)
- ۳۵۵ ۹۶- تهمت جنون به رسولان خدا
- ۳۵۵ ۹۷- تهمت جنون به شعيب(ع)
- ۳۵۵ ۹۸- تهمت جنون به صالح(ع)
- ۳۵۷ ۹۹- تهمت جنون به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۳۶۱ ۱۰۰- تهمت جنون به موسی(ع)
- ۳۶۳ ۱۰۱- تهمت جنون به نوح(ع)
- ۳۶۳ ۱۰۲- تهمت جنون به هود(ع)
- ۳۶۴ ۱۰۳- تهمت چهل به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۳۶۵ ۱۰۴- تهمت چهل به مسلمانان
- ۳۶۵ ۱۰۵- تهمت حسد به مؤمنان
- ۳۶۵ ۱۰۶- تهمت حکومت طلبی به موسی(ع)
- ۳۶۵ ۱۰۷- تهمت خرافه به دین
- ۳۶۷ ۱۰۸- تهمت خطا به یعقوب(ع)

- ۱۰۹- تهمت خوش باوری به محمد(صلی الله علیه و آله) ۳۶۷
- ۱۱۰- تهمت خیال پردازی به محمد(صلی الله علیه و آله) ۳۶۹
- ۱۱۱- تهمت دروغگویی ۳۶۹
- ۱۱۲- تهمت دروغگویی به ابراهیم(ع) ۳۶۹
- ۱۱۳- تهمت دروغگویی به انبیا ۳۶۹
- ۱۱۴- تهمت دروغگویی به پیروان نوح(ع) ۳۷۱
- ۱۱۵- تهمت دروغگویی به شعیب(ع) ۳۷۱
- ۱۱۶- تهمت دروغگویی به صالح(ع) ۳۷۳
- ۱۱۷- تهمت دروغگویی به لوط(ع) ۳۷۳
- ۱۱۸- تهمت دروغگویی به محمد(صلی الله علیه و آله) ۳۷۳
- ۱۱۹- تهمت دروغگویی به موسی(ع) ۳۷۹
- ۱۲۰- تهمت دروغگویی به مومنان ۳۸۱
- ۱۲۱- تهمت دروغگویی به مؤمنان ۳۸۱
- ۱۲۲- تهمت دروغگویی به نوح(ع) ۳۸۳
- ۱۲۳- تهمت دروغگویی به هود(ع) ۳۸۳
- ۱۲۴- تهمت دنیاطلبی به نوح(ع) ۳۸۵
- ۱۲۵- تهمت رؤیای آشفته به قرآن ۳۸۵
- ۱۲۶- تهمت ریاست طلبی به محمد(صلی الله علیه و آله) ۳۸۶
- ۱۲۷- تهمت زنا به مریم(س) ۳۸۷
- ۱۲۸- تهمت ساختگی به قرآن ۳۸۹
- ۱۲۹- تهمت سفاهت ۳۹۱
- ۱۳۰- تهمت سفاهت به مؤمنان ۳۹۱
- ۱۳۱- تهمت سلطه جویی به نوح(ع) ۳۹۱
- ۱۳۲- تهمت شاعری به محمد(صلی الله علیه و آله) ۳۹۲
- ۱۳۳- تهمت شرارت به مؤمنان ۳۹۴
- ۱۳۴- تهمت شعر به قرآن ۳۹۵

- ۳۹۵ ۱۳۵- تهمت شومی به پیروان صالح(ع)
- ۳۹۵ ۱۳۶- تهمت شومی به صالح(ع)
- ۳۹۷ ۱۳۷- تهمت شیطان به خدا
- ۳۹۷ ۱۳۸- تهمت ظاهر بینی به پیروان نوح(ع)
- ۳۹۷ ۱۳۹- تهمت ظلم به موسی(ع)
- ۳۹۹ ۱۴۰- تهمت فراموشی به موسی(ع)
- ۳۹۹ ۱۴۱- تهمت قدرت طلبی به صالح(ع)
- ۳۹۹ ۱۴۲- تهمت قدرت طلبی به موسی(ع)
- ۴۰۱ ۱۴۳- تهمت قدرت طلبی به هارون(ع)
- ۴۰۱ ۱۴۴- تهمت کتمان حقایق به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۰۱ ۱۴۵- تهمت کج فکری به یعقوب(ع)
- ۴۰۳ ۱۴۶- تهمت کهانت به قرآن
- ۴۰۳ ۱۴۷- تهمت کهانت به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۰۳ ۱۴۸- تهمت گمراهی به انبیا
- ۴۰۴ ۱۴۹- تهمت گمراهی به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۰۵ ۱۵۰- تهمت گمراهی به مؤمنان
- ۴۰۵ ۱۵۱- تهمت گناه به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۰۶ ۱۵۲- تهمت گوساله پرستی به موسی(ع)
- ۴۰۷ ۱۵۳- تهمت مسیحیان به یهود
- ۴۰۷ ۱۵۴- تهمت های یهود
- ۴۰۷ ۱۵۵- تهمت یاوه گویی به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۰۹ ۱۵۶- تهمت یاوه گویی به مؤمنان
- ۴۰۹ ۱۵۷- تهمت یهود به مسیحیان
- ۴۰۹ ۱۵۸- خطر تهمت به ادیان
- ۴۱۰ ۱۵۹- خطر تهمت به انبیا
- ۴۱۱ ۱۶۰- دلایل رد تهمت جنون به محمد(صلی الله علیه و آله)

- ۴۱۱ ۱۶۱- رد تهمت
- ۴۱۱ ۱۶۲- رد تهمت افسانه به قرآن
- ۴۱۳ ۱۶۳- رد تهمت به قرآن
- ۴۱۳ ۱۶۴- رد تهمت جنون به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۱۳ ۱۶۵- رفع تهمت از خود
- ۴۱۵ ۱۶۶- رفع تهمت از دیگران
- ۴۱۵ ۱۶۷- رفع تهمت از محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۱۶ ۱۶۸- رفع تهمت از یوسف(ع)
- ۴۱۷ ۱۶۹- زشتی تهمت
- ۴۱۷ ۱۷۰- زمینه تهمت افسانه به قرآن
- ۴۱۷ ۱۷۱- سرزنش تهمت
- ۴۱۸ ۱۷۲- سرزنش تهمت به عقیقان
- ۴۱۹ ۱۷۳- ظلم تهمت به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۱۹ ۱۷۴- عوامل تهمت به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۱۹ ۱۷۵- عوامل رفع تهمت از انبیا
- ۴۲۱ ۱۷۶- فلسفه تهمت به مادر بنیامین
- ۴۲۱ ۱۷۷- فلسفه تهمت جادوگری به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۲۱ ۱۷۸- فلسفه تهمت جادوگری به موسی(ع)
- ۴۲۱ ۱۷۹- گناه تهمت
- ۴۲۳ ۱۸۰- مبارزه با تهمت
- ۴۲۳ ۱۸۱- مسلمانان و تهمت
- ۴۲۵ ۱۸۲- ممنوعیت نقل تهمت
- ۴۲۵ ۱۸۳- منشأ تهمت به دین
- ۴۲۵ ۱۸۴- منشأ تهمت به محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۲۵ ۱۸۵- منشأ تهمت جادو به تورات
- ۴۲۶ ۱۸۶- منشأ تهمت جادو به قرآن

- ۱۸۷- موانع تهمت ۴۲۶
- ۱۸۸- موضعگیری علیه تهمت به مسلمانان ۴۲۶
- ۱۸۹- ناامنی تهمت زندگان به مریم(س) ۴۲۶
- ۱۹۰- ناراضیتی مسلمانان از تهمت به موسی(ع) ۴۲۸
- ۴- تیمم ۴۲۹
- ۱- احکام تیمم ۴۲۹
- ۲- اهمیت تیمم ۴۳۵
- ۳- بطلان تیمم ۴۳۵
- ۴- ترتیب در تیمم ۴۳۷
- ۵- تیمم بر خاک ۴۳۷
- ۶- تیمم بر زمین ۴۳۷
- ۷- تیمم در مستی ۴۳۹
- ۸- شرایط تیمم ۴۳۹
- ۹- فلسفه تیمم ۴۴۱
- ۱۰- مبطلات تیمم ۴۴۱
- ۱۱- مسح در تیمم ۴۴۱
- ۱۲- مکان تیمم ۴۴۳
- ۱۳- موارد تیمم ۴۴۵
- ۱۴- موجبات تیمم ۴۴۵
- ۱۵- واجبات تیمم ۴۴۵
- ۱۶- وجوب تیمم ۴۴۷
- ۵- تین ۴۴۹
- ۱- مراد از تین ۴۴۹
- ۶- ثبات قدم ۴۵۰
- ۱- ثابت قدمان ۴۵۰
- ۲- ثابت قدمان در ایمان ۴۵۰

- ۳- ثابت قدمان در صراط مستقیم - ۴۵۰
- ۴- ثابت قدمان در هدایت - ۴۵۱
- ۵- آثار ثبات قدم - ۴۵۱
- ۶- آثار ثبات قدم محمد(صلی الله علیه و آله) - ۴۵۱
- ۷- اهمیت ثبات قدم در دین - ۴۵۳
- ۸- اهمیت ثبات قدم رهبران دینی - ۴۵۳
- ۹- اهمیت ثبات قدم مؤمنان - ۴۵۳
- ۱۰- ثبات قدم پیروان ابراهیم(ع) - ۴۵۵
- ۱۱- ثبات قدم در ایمان - ۴۵۵
- ۱۲- ثبات قدم در دین - ۴۵۵
- ۱۳- ثبات قدم در دینداری - ۴۵۵
- ۱۴- ثبات قدم در هدایت - ۴۵۷
- ۱۵- ثبات قدم رهبران دینی - ۴۵۷
- ۱۶- ثبات قدم مجاهدان - ۴۵۷
- ۱۷- ثبات قدم محمد(صلی الله علیه و آله) - ۴۵۹
- ۱۸- ثبات قدم مسلمانان - ۴۶۰
- ۱۹- ثبات قدم مؤمنان - ۴۶۱
- ۲۰- ثبات قدم مؤمنان به قرآن - ۴۶۲
- ۲۱- زمینه ثبات قدم مؤمنان - ۴۶۳
- ۲۲- عوامل ثبات قدم - ۴۶۳
- ۲۳- عوامل ثبات قدم مؤمنان - ۴۶۳
- ۲۴- منشأ ثبات قدم مؤمنان - ۴۶۵
- ۷- ثروت - ۴۶۶
- ۱- آثار اجتماعی ثروت اندوزی - ۴۶۶
- ۲- آثار اجتناب از ثروت اندوزی - ۴۶۶
- ۳- آثار ازدیاد ثروت - ۴۶۷

- ۴- آثار اعتماد به ثروت ۴۶۷
- ۵- آثار اهتمام به ثروت ۴۶۷
- ۶- آثار تعدیل ثروت ۴۶۷
- ۷- آثار تفاخر به ثروت ۴۶۹
- ۸- آثار تکذیبگری ثروت اندوزان ۴۶۹
- ۹- آثار ثروت ۴۶۹
- ۱۰- آثار ثروت اندوزی ۴۷۷
- ۱۱- آثار ثروت اندوزی قارون ۴۸۱
- ۱۲- آثار ثروت طاغوتیان ۴۸۱
- ۱۳- آثار ثروت طلبی ۴۸۱
- ۱۴- آثار ثروت قارون ۴۸۳
- ۱۵- آثار ثروت کافران ۴۸۳
- ۱۶- آثار ثروت کافران صدراسلام ۴۸۳
- ۱۷- آثار ثروت منافقان ۴۸۴
- ۱۸- آثار ذکر منشأ ثروت ۴۸۵
- ۱۹- آثار عقیده به منشأ ثروت ۴۸۵
- ۲۰- آثار علاقه به ثروت اندوزی ۴۸۵
- ۲۱- آثار کثرت ثروت ۴۸۷
- ۲۲- آرزوی ثروت قارون ۴۸۷
- ۲۳- ابزار عذاب ثروت اندوزان ۴۸۷
- ۲۴- اتکالی به ثروت ۴۸۹
- ۲۵- اجتناب از ثروت اندوزی ۴۸۹
- ۲۶- اجتناب از ثروت طلبی ۴۸۹
- ۲۷- احکام ثروت اندوزی ۴۸۹
- ۲۸- ارزش اخروی ثروت ۴۹۱
- ۲۹- ارزش ثروت ۴۹۱

۴۹۳	۳۰- ارزیابی با ثروت
۴۹۳	۳۱- استفاده از ثروت کافران
۴۹۵	۳۲- استفاده از ثروت مرفهان
۴۹۵	۳۳- افساد ثروت اندوزان
۴۹۵	۳۴- امام مهدی(ع) و ثروت اندوزان
۴۹۷	۳۵- امتحان با ثروت
۴۹۷	۳۶- انحصارطلبی ثروت اندوزان
۴۹۷	۳۷- اهمیت اجتناب از ثروت اندوزی
۴۹۷	۳۸- ایمان و ثروت
۴۹۹	۳۹- بی ارزشی ثروت
۴۹۹	۴۰- بی ارزشی ثروت اندوزی
۴۹۹	۴۱- بی ارزشی ثروت قارون
۵۰۱	۴۲- بی ارزشی ثروت کافران
۵۰۱	۴۳- بی تأثیری ثروت
۵۰۱	۴۴- بی تأثیری ثروت اصحاب شمال
۵۰۳	۴۵- بی تأثیری ثروت بخیلان
۵۰۳	۴۶- بی تأثیری ثروت اندوزان
۵۰۳	۴۷- بی تأثیری ثروت کافران
۵۰۳	۴۸- بینش ثروت اندوزان
۵۰۵	۴۹- تاریخ ثروت اندوزی
۵۰۵	۵۰- تجزیه بدن ثروت اندوزان
۵۰۵	۵۱- تقوا و ثروت
۵۰۵	۵۲- توصیه به ثروت اندوزان
۵۰۷	۵۳- ثروت
۵۰۷	۵۴- ثروت ابو لهب
۵۰۸	۵۵- ثروت اندوزان در جهنم

- ۵۱۰ ----- ۵۶- ثروت اندوزان در قیامت
- ۵۱۱ ----- ۵۷- ثروت اندوزی جهنمیان
- ۵۱۱ ----- ۵۸- ثروت اندوزی قارون
- ۵۱۱ ----- ۵۹- ثروت اندوزی مسلمانان صدراسلام
- ۵۱۱ ----- ۶۰- ثروت اندوزی مشرکان
- ۵۱۳ ----- ۶۱- ثروت داود(ع)
- ۵۱۳ ----- ۶۲- ثروت قارون
- ۵۱۳ ----- ۶۳- ثروت کافران
- ۵۱۵ ----- ۶۴- ثروت کافران صدراسلام
- ۵۱۵ ----- ۶۵- ثروت منافقان
- ۵۱۷ ----- ۶۶- ثروت منافقان صدر اسلام
- ۵۱۷ ----- ۶۷- ثروت و تخلفات اقتصادی
- ۵۱۷ ----- ۶۸- حتمیت هلاکت ثروت اندوزان
- ۵۱۷ ----- ۶۹- حرمت ثروت اندوزی
- ۵۱۹ ----- ۷۰- حقیقت ثروت
- ۵۱۹ ----- ۷۱- خیریت ثروت
- ۵۱۹ ----- ۷۲- دعوت از ثروت اندوزان
- ۵۱۹ ----- ۷۳- دنیاطلبان و ثروت
- ۵۲۱ ----- ۷۴- ذلت ثروت اندوزان
- ۵۲۱ ----- ۷۵- روش تعدیل ثروت
- ۵۲۱ ----- ۷۶- زمینه ثروت
- ۵۲۴ ----- ۷۷- سرزنش تفاخر به ثروت
- ۵۲۵ ----- ۷۸- سرزنش ثروت اندوزان
- ۵۲۵ ----- ۷۹- سرزنش ثروت اندوزی
- ۵۲۵ ----- ۸۰- سوزاندن پشت ثروت اندوزان
- ۵۲۶ ----- ۸۱- سوزاندن پهلو ثروت اندوزان

- ۸۲- سوزاندن پیشانی ثروت اندوزان ۵۲۷
- ۸۳- شدت علاقه به ثروت ۵۲۷
- ۸۴- عبرت از فرجام ثروت اندوزان ۵۲۷
- ۸۵- عذاب با ثروت ۵۲۷
- ۸۶- عذاب ثروت اندوزان ۵۲۹
- ۸۷- عقیده به جاودانگی با ثروت ۵۲۹
- ۸۸- عوامل ازدیاد ثروت ۵۳۱
- ۸۹- عوامل محرومیت از ثروت ۵۳۱
- ۹۰- فرجام ثروت اندوزان ۵۳۱
- ۹۱- فرجام سخت ثروت اندوزان ۵۳۳
- ۹۲- فرجام شوم ثروت اندوزان ۵۳۳
- ۹۳- فریبندگی ثروت ۵۳۳
- ۹۴- فلسفه ثروت اندوزی ۵۳۵
- ۹۵- کافران و ثروت ۵۳۵
- ۹۶- کیفر ثروت اندوزان ۵۳۵
- ۹۷- کیفر ثروت اندوزی ۵۳۵
- ۹۸- گنجهای ثروت اندوزان ۵۳۷
- ۹۹- مبارزه با ثروت اندوزان ۵۳۷
- ۱۰۰- محدوده ثروت فرعون ۵۳۷
- ۱۰۱- محرومیت ثروت اندوزان ۵۳۹
- ۱۰۲- محمد(صلی الله علیه و آله) و ثروت ۵۳۹
- ۱۰۳- ملاک ارزش ثروت ۵۳۹
- ۱۰۴- منابع ثروت ۵۴۱
- ۱۰۵- منشأ ثروت ۵۴۱
- ۱۰۶- منشأ ثروت اشراف فرعون ۵۴۲
- ۱۰۷- منشأ ثروت اندوزی ۵۴۵

- ۱۰۸- منشأ ثروت فرعون ۵۴۵
- ۱۰۹- منشأ ثروت قارون ۵۴۵
- ۱۱۰- منشأ ثروت محمد(صلی الله علیه و آله) ۵۴۶
- ۱۱۱- موانع ثروت اندوزی ۵۴۷
- ۱۱۲- موانع ثروت طلبی ۵۴۷
- ۱۱۳- موانع علاقه به ثروت ۵۴۷
- ۱۱۴- موسی(ع) و ثروت اشراف فرعون ۵۴۷
- ۱۱۵- موسی(ع) و ثروت فرعون ۵۴۹
- ۱۱۶- نابودی ثروت باغدار متکبر ۵۴۹
- ۱۱۷- نابودی ثروت کافران ۵۴۹
- ۱۱۸- ناپسندی ثروت اندوزی ۵۵۱
- ۱۱۹- نعمت ثروت ۵۵۱
- ۱۲۰- نفی ثروت اندوزی ۵۵۲
- ۱۲۱- نقش ثروت ۵۵۲
- ۱۲۲- نقش ثروت اندوزی ابو لهب ۵۵۹
- ۱۲۳- نقش ثروت کافران ۵۶۰
- ۱۲۴- هشدار به ثروت اندوزان ۵۶۱
- ۱۲۵- هلاکت ثروت اندوزان ۵۶۱
- ۱۲۶- ثروت اندوزان ۵۶۲
- ۱۲۷- آثار تکذیبگری ثروت اندوزان ۵۶۳
- ۱۲۸- ابزار عذاب ثروت اندوزان ۵۶۳
- ۱۲۹- افساد ثروت اندوزان ۵۶۵
- ۱۳۰- امام مهدی(ع) و ثروت اندوزان ۵۶۵
- ۱۳۱- انحصار طلبی ثروت اندوزان ۵۶۵
- ۱۳۲- بی تأثیری ثروت اندوزان ۵۶۶
- ۱۳۳- بینش ثروت اندوزان ۵۶۷

۵۶۷	۱۳۴- تجزیه بدن ثروت اندوزان
۵۶۷	۱۳۵- توصیه به ثروت اندوزان
۵۶۹	۱۳۶- ثروت اندوزان در جهنم
۵۷۱	۱۳۷- ثروت اندوزان در قیامت
۵۷۱	۱۳۸- حتمیت هلاکت ثروت اندوزان
۵۷۱	۱۳۹- دعوت از ثروت اندوزان
۵۷۳	۱۴۰- ذلت ثروت اندوزان
۵۷۳	۱۴۱- سرزنش ثروت اندوزان
۵۷۳	۱۴۲- سوزاندن پشت ثروت اندوزان
۵۷۳	۱۴۳- سوزاندن پهلوئی ثروت اندوزان
۵۷۴	۱۴۴- سوزاندن پیشانی ثروت اندوزان
۵۷۵	۱۴۵- عبرت از فرجام ثروت اندوزان
۵۷۵	۱۴۶- عذاب ثروت اندوزان
۵۷۵	۱۴۷- فرجام ثروت اندوزان
۵۷۷	۱۴۸- فرجام سخت ثروت اندوزان
۵۷۷	۱۴۹- فرجام شوم ثروت اندوزان
۵۷۷	۱۵۰- کیفر ثروت اندوزان
۵۷۹	۱۵۱- گنجهای ثروت اندوزان
۵۷۹	۱۵۲- مبارزه با ثروت اندوزان
۵۷۹	۱۵۳- محرومیت ثروت اندوزان
۵۸۱	۱۵۴- هشدار به ثروت اندوزان
۵۸۱	۱۵۵- هلاکت ثروت اندوزان
۵۸۱	۱۵۶- آثار اجتماعی ثروت اندوزی
۵۸۳	۱۵۷- آثار اجتناب از ثروت اندوزی
۵۸۳	۱۵۸- آثار ثروت اندوزی
۵۸۷	۱۵۹- آثار ثروت اندوزی قارون

۵۸۸	۱۶۰- آثار علاقه به ثروت اندوزی
۵۸۹	۱۶۱- اجتناب از ثروت اندوزی
۵۸۹	۱۶۲- احکام ثروت اندوزی
۵۸۹	۱۶۳- اهمیت اجتناب از ثروت اندوزی
۵۸۹	۱۶۴- بی ارزشی ثروت اندوزی
۵۹۱	۱۶۵- تاریخ ثروت اندوزی
۵۹۱	۱۶۶- ثروت اندوزی جهنمیان
۵۹۱	۱۶۷- ثروت اندوزی قارون
۵۹۱	۱۶۸- ثروت اندوزی مسلمانان صدراسلام
۵۹۳	۱۶۹- ثروت اندوزی مشرکان
۵۹۳	۱۷۰- حرمت ثروت اندوزی
۵۹۳	۱۷۱- سرزنش ثروت اندوزی
۵۹۴	۱۷۲- فلسفه ثروت اندوزی
۵۹۵	۱۷۳- کیفر ثروت اندوزی
۵۹۵	۱۷۴- منشأ ثروت اندوزی
۵۹۵	۱۷۵- موانع ثروت اندوزی
۵۹۷	۱۷۶- ناپسندی ثروت اندوزی
۵۹۷	۱۷۷- نفی ثروت اندوزی
۵۹۸	۱۷۸- نقش ثروت اندوزی ابو لهب
۵۹۹	۱۷۹- آثار ثروت طلبی
۵۹۹	۱۸۰- اجتناب از ثروت طلبی
۵۹۹	۱۸۱- موانع ثروت طلبی
۶۰۱	۱۸۲- ثروتمندان
۶۰۱	۱۸۳- آثار فسق ثروتمندان
۶۰۱	۱۸۴- آثار کفر ثروتمندان
۶۰۱	۱۸۵- آثار کفر ثروتمندان صدراسلام

- ۱۸۶- آثار گناه ثروتمندان ۶۰۳
- ۱۸۷- استهزاهای ثروتمندان ۶۰۳
- ۱۸۸- اصلاح ثروتمندان ۶۰۳
- ۱۸۹- اضلال ثروتمندان ۶۰۳
- ۱۹۰- امتحان ثروتمندان ۶۰۵
- ۱۹۱- امتنان ثروتمندان ۶۰۵
- ۱۹۲- اهتمام به ثروتمندان کافر ۶۰۵
- ۱۹۳- بینش ثروتمندان ۶۰۵
- ۱۹۴- پیروی از ثروتمندان ۶۰۷
- ۱۹۵- تأمین منافع ثروتمندان ۶۰۷
- ۱۹۶- تیزی از ثروتمندان ۶۰۷
- ۱۹۷- تحقیر ثروتمندان متخلف ۶۰۹
- ۱۹۸- ترک انفاق ثروتمندان صدراسلام ۶۰۹
- ۱۹۹- تکلیف ثروتمندان ۶۰۹
- ۲۰۰- توصیه به ثروتمندان ۶۱۱
- ۲۰۱- تهدید ثروتمندان ۶۱۳
- ۲۰۲- تهدید ثروتمندان صدراسلام ۶۱۳
- ۲۰۳- تهدید ثروتمندان متخلف ۶۱۳
- ۲۰۴- ثروتمندان بخیل ۶۱۵
- ۲۰۵- ثروتمندان قوم نوح ۶۱۵
- ۲۰۶- ثروتمندان کافر ۶۱۵
- ۲۰۷- ثروتمندان کافر در جهنم ۶۱۵
- ۲۰۸- ثروتمندان متخلف ۶۱۷
- ۲۰۹- ثروتمندان مدینه در صدراسلام ۶۱۷
- ۲۱۰- ثروتمندان و انبیا ۶۱۷
- ۲۱۱- ثروتمندان و ترکیه ۶۱۷

- ۲۱۲- ثروتمندان و غزوه تبوک ۶۱۹
- ۲۱۳- ثروتمندان و فقرا ۶۱۹
- ۲۱۴- ثروتمندان هنگام قحطی ۶۱۹
- ۲۱۵- حق ناپذیری ثروتمندان ۶۱۹
- ۲۱۶- حقوق ثروتمندان ۶۲۱
- ۲۱۷- خطر تکبر ثروتمندان ۶۲۱
- ۲۱۸- خطر عجب ثروتمندان ۶۲۱
- ۲۱۹- دعوت ثروتمندان قوم نوح ۶۲۲
- ۲۲۰- دین ستیزی ثروتمندان قوم نوح ۶۲۲
- ۲۲۱- ذلت ثروتمندان متخلف ۶۲۲
- ۲۲۲- رد منافع ثروتمندان ۶۲۲
- ۲۲۳- رسوایی ثروتمندان متخلف ۶۲۴
- ۲۲۴- زمینه کفر ثروتمندان متکبر ۶۲۴
- ۲۲۵- زمینه گناه ثروتمندان ۶۲۴
- ۲۲۶- زمینه هلاکت ثروتمندان ۶۲۴
- ۲۲۷- زیانکاری ثروتمندان ۶۲۵
- ۲۲۸- زیانکاری ثروتمندان قوم نوح ۶۲۶
- ۲۲۹- سرزنش ثروتمندان متخلف ۶۲۶
- ۲۳۰- سرزنش غفلت ثروتمندان ۶۲۶
- ۲۳۱- سوء استفاده ثروتمندان قوم نوح ۶۲۶
- ۲۳۲- سوگند ثروتمندان صدراسلام ۶۲۸
- ۲۳۳- شریک ثروتمندان ۶۲۸
- ۲۳۴- طغیان ثروتمندان ۶۳۰
- ۲۳۵- طمع به ثروتمندان ۶۳۰
- ۲۳۶- عجب ثروتمندان ۶۳۰
- ۲۳۷- عذرخواهی ثروتمندان متخلف ۶۳۰

- ۲۳۸- فرجام شوم ثروتمندان ۶۳۲
- ۲۳۹- کفران ثروتمندان ۶۳۲
- ۲۴۰- کیفر ثروتمندان متکبر ۶۳۲
- ۲۴۱- گمراهگری ثروتمندان ۶۳۴
- ۲۴۲- مال ثروتمندان ۶۳۴
- ۲۴۳- مباحث ثروتمندان ۶۳۴
- ۲۴۴- مخالفان ثروتمندان ۶۳۴
- ۲۴۵- مخالفت ثروتمندان قوم نوح ۶۳۶
- ۲۴۶- مسؤولیت ثروتمندان ۶۳۶
- ۲۴۷- مصالح ثروتمندان ۶۳۸
- ۲۴۸- مکر ثروتمندان قوم نوح ۶۳۸
- ۲۴۹- مؤمنان صدر اسلام و ثروتمندان متخلف ۶۴۰
- ۲۵۰- نقش ثروتمندان ۶۴۰
- ۲۵۱- نقش ثروتمندان فاسق ۶۴۰
- ۲۵۲- نقش ثروتمندان قوم نوح ۶۴۲
- ۲۵۳- هشدار به ثروتمندان ۶۴۲
- ۲۵۴- هماهنگی ثروتمندان با قدرتمندان ۶۴۳
- ۲۵۵- هماهنگی قدرتمندان با ثروتمندان ۶۴۴
- ۸- ثنویت ۶۴۵
- ۱- آثار ثنویت ۶۴۵
- ۲- جهان بینی ثنویت ۶۴۵
- ۳- دلایل بطلان ثنویت ۶۴۵
- ۴- نهی از ثنویت ۶۴۶
- ۹- جادو ۶۴۷
- ۱- آثار استفاده از جادو ۶۴۷
- ۲- آثار تعلم جادو ۶۴۷

- ۳- آثار تعلم جادوی زینبار ۶۴۷
- ۴- آثار جادو ۶۴۸
- ۵- آثار جادو با ترشحات دهان ۶۴۸
- ۶- آثار جادو با گره زدن ۶۴۸
- ۷- آثار روانی جادو ۶۴۹
- ۸- آثار سوء استفاده از جادو ۶۵۰
- ۹- ابطال جادو ۶۵۰
- ۱۰- احکام جادو ۶۵۰
- ۱۱- اختلاف افکنی با جادو ۶۵۲
- ۱۲- استغفار از جادو ۶۵۲
- ۱۳- استفاده از جادو ۶۵۲
- ۱۴- استمداد فرعون از جادو ۶۵۴
- ۱۵- اضرار با جادو ۶۵۴
- ۱۶- افساد با جادو ۶۵۴
- ۱۷- اقسام جادو ۶۵۵
- ۱۸- اهل بابل و جادو ۶۵۶
- ۱۹- اهمیت اجتناب جادو ۶۵۶
- ۲۰- بطلان جادو ۶۵۸
- ۲۱- بی ارزشی جادو ۶۵۸
- ۲۲- پوچی جادو ۶۵۸
- ۲۳- پیدایش جادو ۶۶۰
- ۲۴- تأثیر جادو ۶۶۰
- ۲۵- تأثیر جادو در انبیا ۶۶۲
- ۲۶- تأثیر جادو در قوای ادراکی ۶۶۲
- ۲۷- تأثیر جادو در موسی(ع) ۶۶۲
- ۲۸- تاریخ جادو ۶۶۲

- ۶۶۸ ----- ۲۹- تعلم جادو
- ۶۶۸ ----- ۳۰- تعليم جادو
- ۶۷۰ ----- ۳۱- تعليم جادو در بابل
- ۶۷۲ ----- ۳۲- تفاوت معجزه با جادو
- ۶۷۲ ----- ۳۳- تفاوت معجزه و جادو
- ۶۷۲ ----- ۳۴- توبه از جادو
- ۶۷۳ ----- ۳۵- تهمت جادو
- ۶۷۴ ----- ۳۶- تهمت جادو به انبيا
- ۶۷۴ ----- ۳۷- تهمت جادو به پيروان موسى(ع)
- ۶۷۴ ----- ۳۸- تهمت جادو به تورات
- ۶۷۴ ----- ۳۹- تهمت جادو به قرآن
- ۶۷۸ ----- ۴۰- تهمت جادو به محمد(صلى الله عليه و آله)
- ۶۷۸ ----- ۴۱- تهمت جادو به معجزه
- ۶۸۰ ----- ۴۲- تهمت جادو به موسى(ع)
- ۶۸۱ ----- ۴۳- تهمت جادو به وحى
- ۶۸۲ ----- ۴۴- جادو با ترشحات دهان
- ۶۸۲ ----- ۴۵- جادو با گره زدن
- ۶۸۲ ----- ۴۶- جادو پس از نوح(ع)
- ۶۸۴ ----- ۴۷- جادو در جدایی همسران
- ۶۸۴ ----- ۴۸- جادو در دوران بنی اسرائیل
- ۶۸۵ ----- ۴۹- جادو در دوران سلیمان(ع)
- ۶۸۵ ----- ۵۰- جادو در دوران فرعون
- ۶۸۵ ----- ۵۱- جادو در دوران مقارن بعثت
- ۶۸۷ ----- ۵۲- جادو در دوران موسى(ع)
- ۶۸۷ ----- ۵۳- جادو در عصر فرعون
- ۶۸۷ ----- ۵۴- جادو در فرعونیان

- ۵۵- جادو در مصرباستان ۶۸۷
- ۵۶- جادو گری در دوران موسی(ع) ۶۸۹
- ۵۷- جادو و کفر ۶۸۹
- ۵۸- جادوگران فرعون و ترک جادو ۶۸۹
- ۵۹- جادوی چشم ۶۹۰
- ۶۰- جادوی زیانبار ۶۹۱
- ۶۱- جادوی سودمند ۶۹۱
- ۶۲- جادوی مباح ۶۹۱
- ۶۳- حرمت جادو ۶۹۱
- ۶۴- حقیقت جادو ۶۹۳
- ۶۵- دانش جادو در اصحاب ایکه ۶۹۳
- ۶۶- دانش جادو در قوم ثمود ۶۹۳
- ۶۷- درخواست جادو از موسی(ع) ۶۹۵
- ۶۸- دلایل بطلان جادو جادوگران فرعون ۶۹۵
- ۶۹- زمینه تأثیر جادو بر محمد(صلی الله علیه و آله) ۶۹۵
- ۷۰- زیان جادو ۶۹۵
- ۷۱- سلیمان(ع) و جادو ۶۹۷
- ۷۲- سوء استفاده از جادو ۶۹۷
- ۷۳- شیاطین و جادو ۶۹۷
- ۷۴- ضعف جادو ۶۹۷
- ۷۵- عوامل شیوع جادو ۶۹۹
- ۷۶- کیفر جادو ۶۹۹
- ۷۷- گناه تعلیم جادو ۶۹۹
- ۷۸- گناه جادو ۶۹۹
- ۷۹- ماروت و تعلیم جادو ۷۰۱
- ۸۰- معجزه و جادو ۷۰۲

- ۸۱- منشأ تأثیر جادو ۷۰۴
- ۸۲- منشأ تهمت جادو به تورات ۷۰۵
- ۸۳- منشأ تهمت جادو به قرآن ۷۰۵
- ۸۴- موانع پیروی از جادو ۷۰۵
- ۸۵- ناپایداری جادو ۷۰۵
- ۸۶- نقش جادو ۷۰۵
- ۸۷- نقش مکان در جادو ۷۰۷
- ۸۸- ویژگیهای جادو در دوران فرعون ۷۰۷
- ۸۹- یهود و تعلم جادو ۷۰۷
- ۹۰- آثار ایمان جادوگران فرعون ۷۰۹
- ۹۱- آثار پیروزی جادوگران فرعون ۷۰۹
- ۹۲- آثار ترس جادوگران فرعون ۷۰۹
- ۹۳- آثار جادوی جادوگران فرعون ۷۱۱
- ۹۴- آخرت طلبی جادوگران فرعون ۷۱۱
- ۹۵- آگاهی جادوگران فرعون ۷۱۳
- ۹۶- آمادگی جادوگران فرعون ۷۱۳
- ۹۷- ابزار جادوگران فرعون ۷۱۵
- ۹۸- ابطال جادوی جادوگران فرعون ۷۱۵
- ۹۹- اتحاد جادوگران فرعون ۷۱۷
- ۱۰۰- احترام جادوگران فرعون ۷۱۹
- ۱۰۱- احضار جادوگران فرعون ۷۱۹
- ۱۰۲- ادب جادوگران فرعون ۷۱۹
- ۱۰۳- ادیتهای جادوگران ۷۱۹
- ۱۰۴- استعاضه از جادوگران ۷۲۱
- ۱۰۵- استغفار جادوگران فرعون ۷۲۱
- ۱۰۶- استقامت جادوگران فرعون ۷۲۱

۷۲۴	۱۰۷- استمداد از جادوگران فرعون
۷۲۵	۱۰۸- اطمینان به پیروزی جادوگران فرعون
۷۲۵	۱۰۹- اطمینان جادوگران فرعون
۷۲۷	۱۱۰- افساد جادوگران
۷۲۷	۱۱۱- افساد جادوگران فرعون
۷۲۷	۱۱۲- اقرار جادوگران فرعون
۷۲۹	۱۱۳- اکراه جادوگران فرعون
۷۳۰	۱۱۴- امتیازخواهی جادوگران فرعون
۷۳۱	۱۱۵- امیدواری به پیروزی جادوگران فرعون
۷۳۱	۱۱۶- امیدواری جادوگران فرعون
۷۳۲	۱۱۷- انقیاد جادوگران فرعون
۷۳۳	۱۱۸- ایمان جادوگران فرعون
۷۴۳	۱۱۹- بسیج جادوگران فرعون
۷۴۵	۱۲۰- بشارت به جادوگران فرعون
۷۴۵	۱۲۱- بطلان جادوی جادوگران فرعون
۷۴۷	۱۲۲- بینش جادوگران فرعون
۷۴۹	۱۲۳- پاداش به جادوگران فرعون
۷۴۹	۱۲۴- پاداش جادوگران فرعون
۷۵۱	۱۲۵- پرسش جادوگران فرعون
۷۵۱	۱۲۶- پشیمانی جادوگران فرعون
۷۵۱	۱۲۷- پوچی جادوی جادوگران فرعون
۷۵۳	۱۲۸- پیروزی جادوگران فرعون
۷۵۳	۱۲۹- پیشنهاد جادوگران فرعون
۷۵۵	۱۳۰- تیزی جادوگران فرعون
۷۵۵	۱۳۱- تبلیغ جادوگران فرعون
۷۵۵	۱۳۲- تجدیدنظر جادوگران فرعون

- ۱۳۳- تصلیب جادوگران فرعون ۷۵۷
- ۱۳۴- تکبر جادوگران فرعون ۷۵۹
- ۱۳۵- تلاش جادوگران فرعون ۷۵۹
- ۱۳۶- تملق جادوگران فرعون ۷۵۹
- ۱۳۷- تنبه جادوگران فرعون ۷۶۰
- ۱۳۸- تواضع جادوگران فرعون ۷۶۱
- ۱۳۹- توطئه جادوگران فرعون ۷۶۱
- ۱۴۰- تهدید جادوگران فرعون ۷۶۱
- ۱۴۱- تهمت به جادوگران فرعون ۷۶۳
- ۱۴۲- تهمت تبانی به جادوگران فرعون ۷۶۵
- ۱۴۳- جادوگران در دربار فرعون ۷۶۵
- ۱۴۴- جادوگران در سرزمین مصر ۷۶۷
- ۱۴۵- جادوگران فرعون و ترک جادو ۷۶۷
- ۱۴۶- جادوگران فرعون و تعالیم موسی(ع) ۷۶۷
- ۱۴۷- جادوگران فرعون و دعوت موسی(ع) ۷۶۷
- ۱۴۸- جادوگران فرعون و دعوت هارون(ع) ۷۶۹
- ۱۴۹- جادوگران فرعون و رب العالمین ۷۶۹
- ۱۵۰- جادوگران فرعون و فرعون ۷۶۹
- ۱۵۱- جادوگران فرعون و مردم ۷۷۱
- ۱۵۲- جادوگران فرعون و معاد ۷۷۱
- ۱۵۳- جادوگران فرعون و معجزه موسی(ع) ۷۷۳
- ۱۵۴- جادوگران فرعون و موسی(ع) ۷۷۴
- ۱۵۵- جادوگران فرعون و نبوت موسی(ع) ۷۷۷
- ۱۵۶- جادوگران و حکومت‌های باطل ۷۷۷
- ۱۵۷- جادوی جادوگران فرعون ۷۷۷
- ۱۵۸- جذایب جادوی جادوگران فرعون ۷۸۱

- ۱۵۹- جلب رضایت جادوگران فرعون ۷۸۱
- ۱۶۰- جنگ روانی جادوگران فرعون ۷۸۲
- ۱۶۱- چوب جادوگران فرعون ۷۸۳
- ۱۶۲- حق پذیری جادوگران فرعون ۷۸۳
- ۱۶۳- حمایت جادوگران فرعون ۷۸۳
- ۱۶۴- خالق جادوگران فرعون ۷۸۳
- ۱۶۵- خدشناسی جادوگران فرعون ۷۸۵
- ۱۶۶- خدمات جادوگران ۷۸۵
- ۱۶۷- خطر جادوگران ۷۸۵
- ۱۶۸- خواسته های جادوگران ۷۸۵
- ۱۶۹- خواسته های جادوگران فرعون ۷۸۷
- ۱۷۰- خیال انگیزی جادوی جادوگران فرعون ۷۸۷
- ۱۷۱- دعای جادوگران فرعون ۷۸۷
- ۱۷۲- دعوت از جادوگران فرعون ۷۸۹
- ۱۷۳- دلایل بطلان جادو جادوگران فرعون ۷۸۹
- ۱۷۴- دنیاطلبی جادوگران فرعون ۷۸۹
- ۱۷۵- ذلت جادوگران فرعون ۷۹۱
- ۱۷۶- روش برخورد جادوگران فرعون ۷۹۱
- ۱۷۷- ریسمان جادوگران فرعون ۷۹۱
- ۱۷۸- زمینه ارتداد جادوگران فرعون ۷۹۳
- ۱۷۹- زهد جادوگران فرعون ۷۹۳
- ۱۸۰- زیرکی جادوگران فرعون ۷۹۵
- ۱۸۱- سبقت جادوگران فرعون ۷۹۵
- ۱۸۲- سجده جادوگران فرعون ۷۹۵
- ۱۸۳- سرزنش جادوگران فرعون ۷۹۷
- ۱۸۴- سودجویی جادوگران فرعون ۷۹۸

۷۹۹	۱۸۵- سوگند جادوگران فرعون
۷۹۹	۱۸۶- سهولت ابطال جادوی جادوگران فرعون
۷۹۹	۱۸۷- شجاعت جادوگران فرعون
۷۹۹	۱۸۸- شرارت جادوگران
۸۰۱	۱۸۹- شعبده جادوگران فرعون
۸۰۱	۱۹۰- شکست جادوگران
۸۰۱	۱۹۱- شکست جادوگران فرعون
۸۰۵	۱۹۲- شکنجه جادوگران فرعون
۸۰۵	۱۹۳- عجز جادوگران
۸۰۵	۱۹۴- عجز جادوگران فرعون
۸۰۷	۱۹۵- عصای جادوگران فرعون
۸۰۷	۱۹۶- عقیده جادوگران فرعون
۸۰۹	۱۹۷- علایق جادوگران فرعون
۸۱۰	۱۹۸- علم جادوگران فرعون
۸۱۱	۱۹۹- عوامل استقامت جادوگران فرعون
۸۱۱	۲۰۰- عوامل ایمان جادوگران فرعون
۸۱۱	۲۰۱- عوامل شجاعت جادوگران فرعون
۸۱۳	۲۰۲- غضب بر جادوگران فرعون
۸۱۳	۲۰۳- فرجام جادوگران فرعون
۸۱۳	۲۰۴- فرعون و بسیج جادوگران
۸۱۵	۲۰۵- فرعون و جادوگران
۸۱۵	۲۰۶- فرعونیان و احضار جادوگران
۸۱۷	۲۰۷- فضایل جادوگران فرعون
۸۱۷	۲۰۸- فلسفه تهدید جادوگران فرعون
۸۱۷	۲۰۹- قبول خواسته های جادوگران فرعون
۸۱۸	۲۱۰- قتل جادوگران

۸۱۹	۲۱۱- قطع پای جادوگران فرعون
۸۱۹	۲۱۲- قطع دست جادوگران فرعون
۸۱۹	۲۱۳- کیفر جادوگران فرعون
۸۲۱	۲۱۴- گناه جادوگران فرعون
۸۲۳	۲۱۵- مبارزه با جادوگران فرعون
۸۲۳	۲۱۶- مبارزه جادوگران فرعون
۸۲۳	۲۱۷- محرومیت جادوگران
۸۲۵	۲۱۸- مدحهای جادوگران فرعون
۸۲۵	۲۱۹- مکر جادوگران
۸۲۵	۲۲۰- مناظره با جادوگران فرعون
۸۲۵	۲۲۱- منشأ امیدواری جادوگران فرعون
۸۲۷	۲۲۲- منفعت طلبی جادوگران فرعون
۸۲۷	۲۲۳- مواعظ جادوگران فرعون
۸۲۷	۲۲۴- موسی(ع) و جادوگران فرعون
۸۲۹	۲۲۵- موسی(ع) و شکست جادوگران فرعون
۸۳۱	۲۲۶- موقعیت اجتماعی جادوگران فرعون
۸۳۱	۲۲۷- نامنی جادوگران
۸۳۱	۲۲۸- نقش جادوگران فرعون
۸۳۱	۲۲۹- وعده به جادوگران فرعون
۸۳۳	۲۳۰- وقت مبارزه جادوگران فرعون
۸۳۳	۲۳۱- ویژگیهای ایمان جادوگران فرعون
۸۳۳	۲۳۲- هدایتگری جادوگران فرعون
۸۳۵	۲۳۳- جادوگران فرعون
۸۳۵	۲۳۴- آثار ایمان جادوگران فرعون
۸۳۵	۲۳۵- آثار پیروزی جادوگران فرعون
۸۳۷	۲۳۶- آثار ترس جادوگران فرعون

۸۳۷	۲۳۷- آثار جادوی جادوگران فرعون
۸۳۹	۲۳۸- آخرت طلبی جادوگران فرعون
۸۳۹	۲۳۹- آگاهی جادوگران فرعون
۸۴۱	۲۴۰- آمادگی جادوگران فرعون
۸۴۱	۲۴۱- ابزار جادوگران فرعون
۸۴۳	۲۴۲- ابطال جادوی جادوگران فرعون
۸۴۵	۲۴۳- اتحاد جادوگران فرعون
۸۴۵	۲۴۴- احترام جادوگران فرعون
۸۴۵	۲۴۵- احضار جادوگران فرعون
۸۴۷	۲۴۶- ادب جادوگران فرعون
۸۴۷	۲۴۷- استغفار جادوگران فرعون
۸۴۷	۲۴۸- استقامت جادوگران فرعون
۸۴۹	۲۴۹- استمداد از جادوگران فرعون
۸۵۱	۲۵۰- اطمینان به پیروزی جادوگران فرعون
۸۵۱	۲۵۱- اطمینان جادوگران فرعون
۸۵۳	۲۵۲- افساد جادوگران فرعون
۸۵۳	۲۵۳- اقرار جادوگران فرعون
۸۵۵	۲۵۴- اکراه جادوگران فرعون
۸۵۵	۲۵۵- امتیازخواهی جادوگران فرعون
۸۵۵	۲۵۶- امیدواری به پیروزی جادوگران فرعون
۸۵۷	۲۵۷- امیدواری جادوگران فرعون
۸۵۷	۲۵۸- انقیاد جادوگران فرعون
۸۵۷	۲۵۹- ایمان جادوگران فرعون
۸۶۹	۲۶۰- بسیج جادوگران فرعون
۸۷۱	۲۶۱- بشارت به جادوگران فرعون
۸۷۱	۲۶۲- بطلان جادوی جادوگران فرعون

- ۲۶۳- بینش جادوگران فرعون ۸۷۱
- ۲۶۴- پادشاه به جادوگران فرعون ۸۷۳
- ۲۶۵- پادشاه جادوگران فرعون ۸۷۴
- ۲۶۶- پرسش جادوگران فرعون ۸۷۵
- ۲۶۷- پشیمانی جادوگران فرعون ۸۷۶
- ۲۶۸- پوچی جادوی جادوگران فرعون ۸۷۷
- ۲۶۹- پیروزی جادوگران فرعون ۸۷۷
- ۲۷۰- پیشنهاد جادوگران فرعون ۸۷۹
- ۲۷۱- تبری جادوگران فرعون ۸۷۹
- ۲۷۲- تبلیغ جادوگران فرعون ۸۷۹
- ۲۷۳- تجدیدنظر جادوگران فرعون ۸۸۱
- ۲۷۴- تصلیب جادوگران فرعون ۸۸۳
- ۲۷۵- تکبر جادوگران فرعون ۸۸۳
- ۲۷۶- تلاش جادوگران فرعون ۸۸۳
- ۲۷۷- تملق جادوگران فرعون ۸۸۵
- ۲۷۸- تنبه جادوگران فرعون ۸۸۵
- ۲۷۹- تواضع جادوگران فرعون ۸۸۵
- ۲۸۰- توطئه جادوگران فرعون ۸۸۵
- ۲۸۱- تهدید جادوگران فرعون ۸۸۷
- ۲۸۲- تهمت به جادوگران فرعون ۸۸۸
- ۲۸۳- تهمت تبانی به جادوگران فرعون ۸۹۰
- ۲۸۴- جادوگران فرعون و ترک جادو ۸۹۱
- ۲۸۵- جادوگران فرعون و تعالیم موسی(ع) ۸۹۱
- ۲۸۶- جادوگران فرعون و دعوت موسی(ع) ۸۹۱
- ۲۸۷- جادوگران فرعون و دعوت هارون(ع) ۸۹۳
- ۲۸۸- جادوگران فرعون و رب العالمین ۸۹۳

- ۲۸۹- جادوگران فرعون و فرعون ۸۹۳
- ۲۹۰- جادوگران فرعون و مردم ۸۹۵
- ۲۹۱- جادوگران فرعون و معاد ۸۹۵
- ۲۹۲- جادوگران فرعون و معجزه موسی(ع) ۸۹۶
- ۲۹۳- جادوگران فرعون و موسی(ع) ۸۹۷
- ۲۹۴- جادوگران فرعون و نبوت موسی(ع) ۹۰۱
- ۲۹۵- جادوی جادوگران فرعون ۹۰۱
- ۲۹۶- جذابیت جادوی جادوگران فرعون ۹۰۵
- ۲۹۷- جلب رضایت جادوگران فرعون ۹۰۵
- ۲۹۸- جنگ روانی جادوگران فرعون ۹۰۵
- ۲۹۹- چوب جادوگران فرعون ۹۰۵
- ۳۰۰- حق پذیری جادوگران فرعون ۹۰۷
- ۳۰۱- حمایت جادوگران فرعون ۹۰۷
- ۳۰۲- خالق جادوگران فرعون ۹۰۷
- ۳۰۳- خدشناسی جادوگران فرعون ۹۰۷
- ۳۰۴- خواسته های جادوگران فرعون ۹۰۹
- ۳۰۵- خیال انگیزی جادوی جادوگران فرعون ۹۰۹
- ۳۰۶- دعای جادوگران فرعون ۹۰۹
- ۳۰۷- دعوت از جادوگران فرعون ۹۱۱
- ۳۰۸- دلایل بطلان جادو جادوگران فرعون ۹۱۱
- ۳۰۹- دنیاطلبی جادوگران فرعون ۹۱۱
- ۳۱۰- ذلت جادوگران فرعون ۹۱۳
- ۳۱۱- روش برخورد جادوگران فرعون ۹۱۳
- ۳۱۲- ریسمان جادوگران فرعون ۹۱۳
- ۳۱۳- زمینه ارتداد جادوگران فرعون ۹۱۵
- ۳۱۴- زهد جادوگران فرعون ۹۱۵

- ۳۱۵- زیرکی جادوگران فرعون ۹۱۵
- ۳۱۶- سبقت جادوگران فرعون ۹۱۷
- ۳۱۷- سجده جادوگران فرعون ۹۱۷
- ۳۱۸- سرزنش جادوگران فرعون ۹۱۹
- ۳۱۹- سودجویی جادوگران فرعون ۹۱۹
- ۳۲۰- سوگند جادوگران فرعون ۹۲۰
- ۳۲۱- سهولت ابطال جادوی جادوگران فرعون ۹۲۱
- ۳۲۲- شجاعت جادوگران فرعون ۹۲۱
- ۳۲۳- شعبده جادوگران فرعون ۹۲۱
- ۳۲۴- شکست جادوگران فرعون ۹۲۳
- ۳۲۵- شکنجه جادوگران فرعون ۹۲۵
- ۳۲۶- عجز جادوگران فرعون ۹۲۵
- ۳۲۷- عصای جادوگران فرعون ۹۲۷
- ۳۲۸- عقیده جادوگران فرعون ۹۲۷
- ۳۲۹- علایق جادوگران فرعون ۹۳۰
- ۳۳۰- علم جادوگران فرعون ۹۳۱
- ۳۳۱- عوامل استقامت جادوگران فرعون ۹۳۱
- ۳۳۲- عوامل ایمان جادوگران فرعون ۹۳۱
- ۳۳۳- عوامل شجاعت جادوگران فرعون ۹۳۱
- ۳۳۴- غضب بر جادوگران فرعون ۹۳۳
- ۳۳۵- فرجام جادوگران فرعون ۹۳۳
- ۳۳۶- فضایل جادوگران فرعون ۹۳۳
- ۳۳۷- فلسفه تهدید جادوگران فرعون ۹۳۳
- ۳۳۸- قبول خواسته های جادوگران فرعون ۹۳۵
- ۳۳۹- قطع پای جادوگران فرعون ۹۳۵
- ۳۴۰- قطع دست جادوگران فرعون ۹۳۵

- ۳۴۱- کیفر جادوگران فرعون ۹۳۷
- ۳۴۲- گناه جادوگران فرعون ۹۳۸
- ۳۴۳- مبارزه با جادوگران فرعون ۹۳۹
- ۳۴۴- مبارزه جادوگران فرعون ۹۳۹
- ۳۴۵- مدحهای جادوگران فرعون ۹۴۰
- ۳۴۶- مناظره با جادوگران فرعون ۹۴۱
- ۳۴۷- منشأ امیدواری جادوگران فرعون ۹۴۱
- ۳۴۸- منفعت طلبی جادوگران فرعون ۹۴۱
- ۳۴۹- مواعظ جادوگران فرعون ۹۴۳
- ۳۵۰- موسی(ع) و جادوگران فرعون ۹۴۳
- ۳۵۱- موسی(ع) و شکست جادوگران فرعون ۹۴۵
- ۳۵۲- موقعیت اجتماعی جادوگران فرعون ۹۴۵
- ۳۵۳- نقش جادوگران فرعون ۹۴۷
- ۳۵۴- وعده به جادوگران فرعون ۹۴۷
- ۳۵۵- وقت مبارزه جادوگران فرعون ۹۴۷
- ۳۵۶- ویژگیهای ایمان جادوگران فرعون ۹۴۹
- ۳۵۷- هدایتگری جادوگران فرعون ۹۴۹
- ۱۰- جاسوسی ۹۵۰
- ۱- آثار جاسوسی ۹۵۰
- ۲- جاسوسی منافقان ۹۵۰
- ۳- جاسوسی همسر لوط(ع) ۹۵۱
- ۴- جاسوسی یهود ۹۵۱
- ۱۱- جالوت ۹۵۴
- ۱- تجاوزگری جالوت ۹۵۴
- ۲- جنگ جالوت ۹۵۴
- ۳- جهاد با جالوت ۹۵۴

- ۹۵۵ ۴- حکومت جالوت
- ۹۵۵ ۵- رهبری جالوت
- ۹۵۵ ۶- سپاه جالوت
- ۹۵۵ ۷- شکست سپاه جالوت
- ۹۵۷ ۸- ظلم جالوت
- ۹۵۷ ۹- فرماندهی جالوت
- ۹۵۷ ۱۰- کفر جالوت
- ۹۵۹ ۱۱- هلاکت جالوت
- ۹۶۰ درباره مرکز

مشخصات کتاب

نام کتاب: علم مفاهیم شناسی در قرآن جلد 37

تحقیق و تالیف: رسول ملکیان اصفهانی - 1400 ش

ناشر دیجیتالی: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ص: 1

1- تهدید

1- آثار تهدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 154 - 2

2 - یهود، مردمانی طغیانگر که جز با تهدید، در برابر حق تسلیم نمی شدند.

و رفعنا فوقهم الطور بميثقهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 44 - 20

20- استفاده از تهدید و تشویق، روش قرآن در تربیت و هدایت انسان

إِنَّهٗ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا

«حلیماً» دربردارنده تهدید و «غفوراً» نویدی است امیدبخش و مشعر به تشویق

2- آثار تهدید انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 13 - 7

7- در پی تهدید شدن انبیا از سوی کفار، خداوند به پیامبران وحی کرد که قطعاً ستمگران را هلاک خواهد کرد.

قالوا... لنخرجنكم... فأوحى إليهم ربهم لنهلكن الظالمين

ص: 1

3- آثار تهدید به عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 3

3 - توجه دادن به عذاب آخرت ، بازدارنده تر از تهدید به عذاب دنیوی است .

نکال الآخره و الأولى

عذاب آخرت، ممکن است از آن جهت نکال و مایه عبرت باشد که توجه به آن در دنیا، دیگران را از فرجام کافران می ترساند و از همسانی با گرفتاران به عذاب بر حذر می دارد. در این صورت تقدیم «الآخره» بر «الأولی»، بیانگر نقش برتر آن در عبرت آموزی است.

4- اعتدال در تهدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 8 - 19

19- لزوم رعایت اعتدال در تهدید و ایجاد موازنه بین خوف و رجا، در کار تبلیغ و هدایت خلق

قل إن افتريته فلا تملكون لی من اللّٰه شیئاً . . . و هو الغفور الرحیم

خداوند، همپای تهدید منکران رسالت، غفران گسترده خویش را نیز به رخ آنان می کشد و این خود گویای حقیقت یاد شده است.

5- تهدید ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 81 - 2

2- قوم ابراهیم او را به آسیب دیدن از جانب معبودهای خود تهدید می کردند.

و لأخاف ما تشرکون به . . . و کیف أخاف ما أشركتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 46 - 3,6

3- آزر، ابراهیم (ع) را - در صورت دست نکشیدن از بت ستیزی - به سنگسار کردن تهدید کرد .

«رجم» که در اصل به معنای کشتن به وسیله سنگسار بوده است، به هریک از انواع کشتن نیز اطلاق می‌گردد. این لغت، به معنای ناسزا گفتن نیز آمده است (لسان العرب). در آیه، همه این معانی محتمل است و برداشت یادشده براساس اصل معنای آن است.

6- آزر با تهدید ابراهیم (ع) به سنگسار کردن و نیز دور ساختن او از خود، در صدد تحمیل عقیده خویش بر ابراهیم (ع) و بازداشتن او از توحید بود.

لئن لم تنته لأرجمنك واهجرني ملياً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 24 - 1

1 - تنها واکنش قوم ابراهیم در برابر دعوت آن حضرت به توحید عبادی ، تصمیم به قتل و یا سوزاندن وی بود !

و ابرهیم إذ قال لقومه .. اعبدوه ... فما كان جواب قومه إلا أن قالوا اقتلوه أو

6- تهدید ابو جهل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 35 - 3

3 - ابوجهل ، مورد نفرین و تهدید خداوند به عذاب

أولى لك فأولى ثم أولى لك فأولى

7- تهدید ابو لهب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مسد - 111 - 1 - 2

1 - خداوند ، با نفرین بر ابولهب ، او را به ضایع ساختن دستاورد ها و تلاش هایش تهدید کرد .

تَبَّتْ يدا أبي لهب و تَبَّتْ

«تَبَّتْ» (مصدر «تَبَّتْ» و «تَبَّتْ»); یعنی، هلاکت (نهایه ابن اثیر). «تَبَّتْ» و «تَبَّتْ» به معنای قرار گرفتن دائم در خسارت است (مفردات). «تَبَّتْ يدا»؛ یعنی، دست های او ضایع شدند و زیان دیدند (قاموس). زیان دیدن دست، کنایه از هدر رفتن تلاش ها و دستاوردها است.

2 - ابولهب ، مورد نفرین و تهدید خداوند ، به گرفتاری در هلاکت و فرجامی زیان بار

و تَبَّتْ

فاعل «تَبَّتْ»، ابولهب است و نفرین خداوند به شخص او تعلق گرفته است. از آن جا که معنای حقیقی نفرین، درباره خداوند تصور ندارد؛ مراد تهدید و توبیخ خواهد بود.

8- تهدید اذیت کنندگان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

14 - احزاب - 33 - 58 - 10

ص: 3

10 - آزاردهندگان مردان و زنان مؤمن ، مورد تهدید خداوندند .

و الذين يؤذون المؤمنين .. فقد احتملوا ... إثمًا مبینًا

گناه معرفی کردن آزار و اذیت مؤمنان، هشدار به افراد اذیت کننده است تا مواظب کار خود باشند.

9- تهدید استهزاگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 1 - 4

4 - طعن زندگان به مردم با سخن یا اشاره ، مورد نفرین خداوند و تهدید به عذاب جهنم

ویل لكلّ همزه لمزه

برخی از مفسران، کلمه «ویل» را نفرین دانسته و گفته اند: نفرین در این موارد، همان تهدید به عقاب است. برداشت یاد شده، علاوه بر بیان این نظر، گویای تفاوتی است که برخی از اهل لغت، درباره «همزه» و «لمزه» بیان داشته و گفته اند: «همزه»؛ یعنی، کسی که همنشین خود را با الفاظ بد، بیازارد و «لمزه»؛ یعنی، کسی که با چشم یا سر، به همنشین خود اشاره کند. (مجمع البیان)

10- تهدید استهزاگران محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 41 - 11

11- استهزاکنندگان پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به عذاب الهی تهدید شدند .

و لقد استهزئ برسلك من قبلک فحاق بالذین سخروا منهم ما کانوا به يستهزءون

با توجه به این که در آیات پیشین، سخن از استهزای کافران نسبت به پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) در میان بوده؛ از یادآوری ابتلای مسخره کنندگان پیامبران به عذاب، چنین استفاده می شود که این فرجام در پیش روی استهزاکنندگان پیامبر(صلی الله علیه و آله) نیز هست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 63 - 13

13 - استهزاگران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از طریق طرح پرسش هایی از امور غیبی ، از سوی خداوند تهدید شدند .

يسئلك الناس عن الساعة . . . و ما يدريك لعلّ الساعة تكون قريباً

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که طرح پرسش، به منظور استهزا و مسخره کردن پیامبر(صلی الله علیه و آله) بوده است. بنابراین، «لعلّ الساعة...» با توجه به تکرار اسم ظاهر به جای ضمیر، می تواند برای تهدید مسخره کنندگان باشد.

ص: 4

11- تهدید استهزاگران وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 6 - 5

5 - تهدید استهزاگران وحی از سوی خداوند به کیفر های اخروی

فسیأتیهم أنبؤا ما كانوا به یتستهزءون

12- تهدید اسیران غزوه بدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 71 - 5

5 - خداوند ، اسیران جنگ بدر را به گرفتار شدن دوباره به دست مسلمانان ، در صورت ادامه خیانت ، تهدید کرد .

وإن یریدوا خیانتک

جواب شرط «وإن یریدوا خیانتک . . .» در تقدیر است و جمله «فقد خانوا الله ...» جانشین آن شده و دلالت بر آن دارد که جمله با تقدیر آن چنین است: اگر اسیران خیانتی دوباره را در سر می پروراند باکی نداشته باشید و از آزادسازی آنان ابا نکنید. زیرا خداوند خیانتکاران را در سلطه شما قرار خواهد داد؛ همان گونه که در جنگ بدر شما را بر آنان مسلط ساخت.

13- تهدید اشراف قوم سبا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 37 - 2,3

2 - تهدید اکید سلیمان (ع) مبنی بر فرستادن سپاهی گران ، پرتوان و بی همآورد به سوی مشرکان سبا

فلنأتیتهم بجنود لاقبل لهم بها

جمله «لاقبل لهم بها» صفت «جنود» است؛ یعنی، سپاهی چنان عظیم که ایشان را توان رویارویی با آن نباشد.

3 - هشدار سلیمان (ع) به دربار سبا درباره پی آمد های ناگوار جنگ (تبعید ، آوارگی ، ذلت و خواری)

ولنخرجنهم منها أذله و هم صغرون

«أذله» جمع «ذلیل» و حال برای ضمیر «هم» است؛ یعنی، آنان را از آن سرزمین همراه با ذلت و خواری اخراج خواهیم کرد. عبارت «هم

صاغرون» به تقدیر «هم صاغرون فیها» است؛ یعنی، و در آن سرزمین، بیگانه، حقیر و آواره خواهند بود.

14- تهدید اشراف مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 88 - 2

ص: 5

2- اشراف کفر پیشه مدین، شعیب و مؤمنان به رسالتش را به تبعید دسته جمعی تهدید کردند.

لنجر جنک یشعیب و الذین ءامنوا معک من قریتنا

«معک» می تواند متعلق به «لنخر جنک» باشد. بر این مبنا «لنخر جنک» حاکی از تبعید دسته جمعی است.

15- تهدید اصحاب اخدود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 16

16 - خداوند، اصحاب اخدود را به جهنم و عذاب سوزانی سخت تر از آن گرفتار خواهد کرد.

إِنَّ الذِّينَ... فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ

عبارت «الذین فتنوا» عام است و شامل تمام آزار دهندگان مردم مؤمن می شود؛ چه در گذشته بدون توبه مرده باشند و یا در آینده و حال پیدا شده و فرصت توبه را از دست دهند. سیاق آیات، قرینه بر این است که اصحاب «اخدود» مصداق بارز این گروه بودند.

16- تهدید اصحاب کهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 16 - 1

1- اصحاب کهف، از سوی جامعه کفر، مورد تهدید بودند و نیروی کافی برای مقابله با آنان را نداشتند.

و إِذْ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأْوُوا إِلَى الْكَهْفِ

کنارگیری (اعتزال) اصحاب کهف از جامعه خویش، نشانگر در تنگنا قرار گرفتن آنان از سوی جامعه و فشار مشرکان بر ایشان است.

17- تهدید افشاگران عیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 148 - 12

12 - هشدار و تهدید خداوند به افشا کنندگان عیوب مردم و هتک کنندگان حرمت آنان

لَا يَحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ... وَ كَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا

توصیف خداوند به شنوایی و آگاهی، پس از بیان اوامر و نواهی، غالباً برای تهدید به کیفر و عقاب آورده می شود.

ص: 6

18- تهدید اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 18 - 3

3 - تهدید شدن کافران تکذیب گر ، به نزول عذاب الهی همچون اقوام و ملل پیشین

و لقد کذب الذین من قبلهم فکیف کان نکیر

19- تهدید امتیاز طلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 4 - 3

3 - خداوند ، با تهدید رقابت کنندگان در امتیازات مادی ، بر ظهور حقیقت و مواجه شدن آنان با کیفر اخروی تأکید کرده است .

ثم کلاً سوف تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 7 - 4

4 - مشاهده جهنم و آتش سوزان آن و پیدایش علم حضوری برای گرفتاران به آن در قیامت ، تهدیدی الهی و هشدارى تردیدناپذیر ، برای دل بستگان به امتیازات دروغین

ألهیکم التکاثر . . . ثم لترونها عین الیقین

20- تهدید انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 13 - 1

1- اقوام کافر پیشین پس از مواجهه با برهان های روشن و دلایل منطقی انبیا و پافشاری آنان بر مواضع خویش ، آنان را تهدید به تبعید و یا بازگرداندن اجباری به کفر (ارتداد) می کردند .

و ما لنا الا نتوکل . . . لنصبرن علی ما اذیتموننا . . . و قال الذین کفروا لرسلمهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- وعده خداوند به اسکان انبیا در سرزمین خویش ، در پی تهدید به اخراج شدن آنان از سوی اقوام کافر

وقال الذین كفروا لرسولهم لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا.. فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ... وَلَنَسْكُنَنَّكُمْ الْأَرْضَ

3- تهدید شدن کافران ظالم به مرگ از سوی خداوند ، در پی تهدید شدن انبیای الهی از سوی آنان به اخراج از سرزمین مسکونی خویش

وقال الذين كفروا... لنخرجنكم من أرضنا... فأوحى إليهم ربهم لنهلكن الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

10 - اسراء - 17 - 77 - 4

4- بسیاری از رسولان الهی، چونان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، با توطئه و کارشکنی و تهدید به تبعید و اخراج از وطن خویش، روبه رو بودند.

وإن كادوا ليستفزونك... سنّه من قد أرسلنا قبلك من رسلنا

21- تهدید انبیای انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

15 - یس - 36 - 18 - 6

6 - مردم انطاکیه، پیامبران شان را در صورت دنبال کردن رسالت خود، به سنگسار شدن و شکنجه دردناک تهدید کردند.

لئن لم تنتهوا لنرجمنکم و لیمسنکم منّا عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

15 - یس - 36 - 19 - 3

3 - مردم انطاکیه، به جهت تهدید کردن پیامبران شان به سنگسار شدن و شکنجه، مورد سرزنش ایشان قرار گرفتند.

قالوا طرکم معکم ائن ذکرتم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

15 - یس - 36 - 20 - 1

1 - حبیب نجار، از حاشیه و کرانه شهر انطاکیه به دفاع از پیامبران تهدید شده به سنگسار و شکنجه، شتافت.

و جاء من أقصا المدینه رجل یسعی

بیشتر مفسران - براساس شواهد تاریخی و روایات مربوطه - بر این باورند که مقصود از «رجل» حبیب نجار است و آیه شریفه تا آیه 27 درباره سرگذشت او می باشد. گفتنی است که حبیب نجار در کرانه شهر انطاکیه می زیست و به عبادت در غار و یا چرانیدن گوسفندان مشغول بود و آن گاه که شنید پیامبران به سنگسار و شکنجه تهدید شده اند، به میان مردم آمد و به دفاع از آنان برخاست. گفتنی است

«الف» و «لام» «المدینه» برای عهد است و اشاره به شهر «اصحاب القریه» دارد.

22- تهدید انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 89 - 3

ص: 8

3- انسان ، بدون رهنمود های وحی و دین الهی ، در معرض خطر ها و تهدید های جدی است .

وقل إني أنا النذير المبين

انذار و اخطار پیامبران، دلیل وجود خطرها و تهدیدهای بسیاری در پیش روی بشر است. بنابراین اگر انسان انذار و اخطارهای پیامبران را نادیده بگیرد، دچار خطرها و آفت‌های بسیاری خواهد شد.

23- تهدید اهل تکاثر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 6 - 1

1 - مشاهده دوزخ در قیامت و گرفتاری به عذاب آن ، تهدیدی الهی و هشداری تردیدناپذیر برای دلبستگان به امتیازات دروغین

لترونّ الجحیم

چنانچه «لترونّ الجحیم» جمله مستقلى باشد؛ بیانگر قطعی بودن رؤیت جهنم برای مخاطبان «ألهیکم التکاثر» خواهد بود سیاق آیه که بر تهدید اهل تکاثر دلالت دارد، نشانگر آن است که مراد از دیدن جهنم، گرفتاری به آن است؛ بنابر این حرف «ثمّ» در آیه آخر (ثمّ لتسنلنّ . . .) بر تراخی رتبی دلالت دارد؛ زیرا حسابرسی، پیش از گرفتاری به عذاب جهنّم است.

24- تهدید اهل تکاثر مقارن بعثت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 3 - 4

4 - خداوند ، تهدیدکننده افزون نمایان عصر بعثت به کیفری گریزناپذیر

ألهیکم التکاثر . . . کلاً سوف تعلمون

25- تهدید اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 109 - 24

24 - هشدار خداوند به توطئه گران اهل کتاب و تهدید آنان به پاسخی مناسب

حتى یأتی الله بأمره إن الله علی کل شیء قدير

در برداشت فوق، جمله «إِنَّ اللَّهَ...» در ارتباط با حکم جهاد - که از «يَأْتِي اللَّهُ بِأَمْرٍ» استفاده می شود - ملاحظه شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 144 - 22

ص: 9

22 - اهل کتاب مورد تهدید خداوند به خاطر موضعگیری و مخالفتشان با تغییر قبله

و ما الله بغفل عما يعملون

«و ما الله . . .» کنایه از تهدید اهل کتاب به کیفرهای الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 4 - 13

13 - تهدید شدن اهل کتاب (یهود و نصارا) به عذاب سخت الهی، در صورت کفر به آیات خداوند، قرآن، تورات و انجیل

نزل علیک . . . انّ الذین کفروا . . . لهم عذاب شدید

از شأن نزول به دست می آید که مورد آیه، اهل کتابند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 25 - 1

1 - تهدید اهل کتاب از سوی خداوند، به لحاظ کفرشان به آیات الهی، قتل پیامبران و عدالتخواهان و افترایشان در دین

قالوا لن تمسنا النار . . . فكيف اذا جمعناهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 111 - 3

3 - رویارویی اهل کتاب با مسلمانان و تهدید آنان به پیکار علیه مسلمانان

و ان یقتلوکم یولّوکم الابدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 151 - 6

6 - اهل کتاب در صورت انکار پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یا هر یک از رسولان الهی، به عذابی خوار کننده گرفتار خواهند شد.

اولئک هم الکفرون حقاً و اعتدنا للکفرین عذاباً مهیناً

به گفته مفسران، مصداق مورد نظر برای «الکفرین»، یهود و نصارا هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 61 - 9

9 - اهل کتاب مورد تهدید و هشدار خداوند به خاطر برخورد منافقانه آنان با مسلمانان

والله اعلم بما كانوا یکتُمون

هدف از بیان آگاهی کامل خدا به اسرار پلید گروهی از اهل کتاب، می تواند تهدید آنان به رسوایی در دنیا و عذاب الهی در آخرت باشد.

ص: 10

26- تهدید اهل مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 93 - 4، 1

1- شعیب (ع) از سر تهدید و هشدار، از کفرپیشگان لجوج خواست تا همچنان بر مواضع نادرستشان پافشاری کنند.

و يقوم اعمالوا علی مکاتکم

4- شعیب (ع)، کفرپیشگان قومش را به عذابی خوارکننده هشدار داد.

سوف تعلمون من یأتیه عذاب یخزیه . . . وارتقبوا

27- تهدید بخیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 28

28 - تهدید و هشدار الهی نسبت به بخیلان

والله بما تعملون خبیر

28- تهدید بدعت گزاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 60 - 4

4 - خداوند، مشرکان صدر اسلام را به خاطر افترا بستن و تحریم حلال ها، به کیفر سخت قیامت تهدید کرد.

فجعلتم منه حراماً و حلالاً . . . و ما ظن الذین یفترون علی الله الکذب یوم القیمه

29- تهدید بدکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 4 - 16

16 - تهدید بدکاران، به کیفر اعمال از سوی خداوند

و الله بما تعملون بصير

یادآوری این حقیقت که خداوند، بر اعمال مردم آگاهی کامل دارد، دربردارنده تهدید بدکاران و نیز متضمن تشویق نیکوکاران است.

ص: 11

30- تهدید برادران یوسف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 62 - 7

7- یوسف (ع) علی رغم ترغیب و تهدید برادران و نیز آماده سازی همه زمینه های مراجعت آنان ، اطمینان به بازگشت آنان نداشت و عدم موافقت یعقوب را با سفر بنیامین محتمل می دانست .

لعلهم یرجعون

31- تهدید بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 72 - 2

2- خداوند ، قوم موسی را به معرفی قاتل نوید داد و قاتلان را به افشای هویتشان تهدید کرد .

و الله مخرج ما کنتم نکتمون

مراد از «ما کنتم نکتمون» (آنچه را کتمان می کردید)، به قرینه جمله قبل، معرفی نکردن قاتل علی رغم آگاهی به آن است. مراد از «إخراج» (مصدر مخرج)، به قرینه نکتمون، آشکار ساختن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 74 - 19

19 - بنی اسرائیلیان گنهکار و دارای اعمال ناشایست ، مورد تهدید خداوند به کیفر و مجازات

و ما الله بغفل عما تعملون

از هدفهای بیان آگاهی و توجه خداوند به اعمال گنهکاران، تهدید ایشان به کیفر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 71 - 22

22 - تهدید الهی نسبت به تبهکاران بنی اسرائیل

ثم عموا و صموا کثیر منهم و الله بصیر بما تعملون

از اهداف بیان آگاهی خداوند به رفتار و اعمال تبهکاران، تهدید آنان به عذاب و مانند آن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 93 - 12

12 - خداوند، بنی اسرائیل را به خاطر ناسپاسی ها و ایجاد اختلاف، سرزنش کرده و به کیفر اخروی تهدید فرمود.

ولقد بوأنا بنی اسرائیل مبعوثاً صدق... فما اختلفوا حتی جاءهم العلم ان ربک یقضی ب

ص: 12

32- تهدید به آوارگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 37 - 3

3 - هشدار سلیمان (ع) به دربار سبا درباره پی آمد های ناگوار جنگ (تبعید، آوارگی، ذلت و خواری)

و لنخرجنّهم منها أذله و هم صغرون

«أذله» جمع «ذلیل» و حال برای ضمیر «هم» است؛ یعنی، آنان را از آن سرزمین همراه با ذلت و خواری اخراج خواهیم کرد. عبارت «هم صاغرون» به تقدیر «هم صاغرون فیها» است؛ یعنی، و در آن سرزمین، بیگانه، حقیر و آواره خواهند بود.

33- تهدید به اخراج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 167 - 1

1 - تهدید شدن لوط (ع) از سوی قوم خود، به اخراج و تبعید در صورت دست برداشتن از تبلیغ

قالوا لئن لم تنته . . . من المخرجین

ضمیر فاعل در «قالوا» به قوم لوط باز می گردد «إنتهاء» (مصدر تنته) یعنی دست برداشتن و پایان دادن.

34- تهدید به ارتداد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 13 - 1

1- اقوام کافر پیشین پس از مواجهه با برهان های روشن و دلایل منطقی انبیا و پافشاری آنان بر مواضع خویش، آنان را تهدید به تبعید و یا بازگرداندن اجباری به کفر (ارتداد) می کردند .

و ما لنا الا نتوکل . . . لنصبرنّ علی ما اذیتمونا ... و قال الذین کفروا لرسلمهم

35- تهدید به اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 77 - 7

7 - حضرت موسی (ع)، همراه بانفی ساحریت از خود، فرعون و اطرافیانش را تهدید به شکست کرد و پیروزی قطعی خود را به آنان اعلام نمود.

و لا یفلح السحرون

ص: 13

36- تهدید به اعدام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 124 - 3

3 - فرعون ، ساحران مؤمن به موسی (ع) را تهدید کرد که پس از بریدن دست و پایشان تمامی آنان را به چوبه دار خواهد بست .

ثم لأصلبنکم أجمعین

37- تهدید به انتقام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 37 - 8

8 - دلداری خداوند به مؤمنان و تهدید کافران و مشرکان حق گریز به انتقام و شکست

ألیس اللّٰه بعزیز ذی انتقام

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ذیل آیه شریفه - که از عزت و انتقام خداوند سخن گفته - دارای لحن تهدیدآمیز است.

38- تهدید به بارش سنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 83 - 6

6- خداوند ، مشرکان و کافران به پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به کیفر های دنیوی و فرو ریختن سنگ های عذاب تهدید کرد .

و ما هی من الظلمین ببعید

واقع شدن جمله «و ما هی . . .» پس از مخاطب قرار دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله) (عند ربک) می تواند قرینه بر این باشد که: از مصداقهای مورد نظر برای «الظالمین» مشرکان و کافران عصر بعثت است.

39- تهدید به تبعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 88 - 2

2- اشراف کفرپیشه مدین ، شعیب و مؤمنان به رسالتش را به تبعید دسته جمعی تهدید کردند .

لنخرجنک یشعیب و الذین ءامنوا معک من قریتنا

«معک» می تواند متعلق به «لنخرجنک» باشد. بر این مبنا «لنخرجنک» حاکی از تبعید دسته جمعی است.

ص: 14

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 13 - 1

1- اقوام کافر پیشین پس از مواجهه با برهان های روشن و دلایل منطقی انبیا و پافشاری آنان بر مواضع خویش ، آنان را تهدید به تبعید و یا بازگرداندن اجباری به کفر (ارتداد) می کردند .

و ما لنا الا نتوكل .. لنصبرنّ على ما اذيتمونا ... وقال الذين كفروا لرسلمهم

40- تهدید به تصلیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 9

9 - ساحران مؤمن به موسی (ع) ، مورد تهدید فرعون به قطع دست و پا و کشیده شدن بر صلیب

لأُفْطِنَنَّ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خَلْفٍ وَأُصْلَبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ

41- تهدید به جنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 109 - 4

4- پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مشرکان و کافران لجوج و حق ناپذیر را به جنگ و جهاد تهدید کرد .

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ ءَاذَنْتَكُمْ عَلَى سَوَاءٍ

برداشت یاد شده بر اساس یکی از احتمالاتی است که میان مفسران در باره این آیه مطرح است و آن این که جمله «آذنتکم علی سواء» تهدید به جنگ و هشدار به جهاد است. مانند آیه «فانذِرْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ» (انفال (8) آیه 58).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 37 - 2،3،1

1 - رد هدیه ملکه سبا از سوی سلیمان (ع) و فرمان وی مبنی بر بازگشت سفیر به سوی بلقیس با پیام جنگ

ارجع إليهم فلنأتيتهم بجنود

سیاق آیات نشانگر این نکته است که سلیمان(ع) هدیه را نپذیرفت و به آنان برگرداند.

2- تهدید اکید سلیمان (ع) مبنی بر فرستادن سپاهی گران، پرتوان و بی هم‌آورد به سوی مشرکان سبا

فلنأتینهم بجنود لاقبل لهم بها

جمله «لا قبل لهم بها» صفت «جنود» است؛ یعنی، سپاهی چنان عظیم که ایشان را توان رویارویی با آن نباشد.

3- هشدار سلیمان (ع) به دربار سبا درباره پی آمد های ناگوار جنگ (تبعید، آوارگی، ذلت و خواری)

ولنخرجنهم منها اذله وهم صغرون

ص: 15

«أذله» جمع «ذلیل» و حال برای ضمیر «هم» است؛ یعنی، آنان را از آن سرزمین همراه با ذلت و خواری اخراج خواهیم کرد. عبارت «هم صاغرون» به تقدیر «هم صاغرون فیها» است؛ یعنی، و در آن سرزمین، بیگانه، حقیر و آواره خواهند بود.

42- تهدید به جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 81 - 14

14 - منافقان متخلف از جنگ ، مورد تهدید خداوند به آتش سوزان دوزخ

قل نار جهنم أشد حراً لو كانوا یفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 27 - 11

11 - تهدید کافران به آتش دوزخ از سوی خداوند

فویل للذین کفروا من النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 16 - 7

7 - بیم دادن خداوند به بندگانش ، درباره پیامد شوم کفر و شرک و گرفتار شدن به آتش دوزخ

لهم من فوقهم ظلل من النار . . . ذلک یخوف اللّٰه به عبادہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 26 - 1

1 - تهدید ولیدبن مغیره ، به عذاب دوزخ از سوی خداوند

سأصلیہ سقر

43- تهدید به حتمیت کیفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - خداوند ، تهدیدکننده افزون نمایان عصر بعثت به کیفری گریزناپذیر

ألهیکم التکاثر . . . کلاً سوف تعلمون

ص: 16

44- تهدید به ذلت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 37 - 3

3 - هشدار سلیمان (ع) به دربار سبا درباره پی آمد های ناگوار جنگ (تبعید، آوارگی، ذلت و خواری)

و لنخرجنهم منها أذله و هم صغرون

«أذله» جمع «ذلیل» و حال برای ضمیر «هم» است؛ یعنی، آنان را از آن سرزمین همراه با ذلت و خواری اخراج خواهیم کرد. عبارت «هم صاغرون» به تقدیر «هم صاغرون فیها» است؛ یعنی، و در آن سرزمین، بیگانه، حقیر و آواره خواهند بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 8 - 7

7 - تهدید منافقان به شکست ذلت بار از سوی خداوند

لیخرجنّ الأعزّ . . . و لله العزّه و لرسوله و للمؤمنین

45- تهدید به زندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 29 - 6

6 - موسی (ع)، مورد تهدید فرعون به زندانی شدن، در صورت پذیرش الوهیت غیر او

قال لئن اتّخذت إلهاً غیری لأجعلنک من المسجونین

46- تهدید به سرکوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 38 - 7،8

7 - خداوند، کافران عصر بعثت را در صورت از سرگیری شرارت ها به سرکوبی و نابودی تهدید کرد.

وإن یعودوا فقد مضت سنت الأولین

8 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) از جانب خداوند مأموریت یافت تا سنت الهی را در سرکوبی حق ستیزان به کافران عصر خویش ابلاغ کند .

قل للذین کفروا . . . وإن یعودوا فقد مضت سنت الأولین

47- تهدید به سنگسار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 17

6 - مردم انطاکیه ، پیامبران شان را در صورت دنبال کردن رسالت خود ، به سنگسار شدن و شکنجه دردناک تهدید کردند .

لئن لم تنتهوا لخرجنکم و لیمسنکم ممّا عذاب الیم

48- تهدید به سوزاندن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 24 - 1

1 - تنها واکنش قوم ابراهیم در برابر دعوت آن حضرت به توحید عبادی ، تصمیم به قتل و یا سوزاندن وی بود !

و ابرهیم إذ قال لقومه .. اعبدوه ... فما کان جواب قومه إلا أن قالوا اقتلوه أو

49- تهدید به شکست

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 88 - 3

3 - کافران و مشرکان ، به عذاب و شکست تهدید شدند .

و لتعلمنّ نبأه بعد حین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 37 - 8

8 - دلداری خداوند به مؤمنان و تهدید کافران و مشرکان حق گریز به انتقام و شکست

الیس الله بعزیز ذی انتقام

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ذیل آیه شریفه - که از عزت و انتقام خداوند سخن گفته - دارای لحن تهدیدآمیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 8 - 7

7 - تهدید منافقان به شکست ذلت بار از سوی خداوند

ليخرجنّ الأعزّ . . . ولله العزّه و لرسوله و للمؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - قلم - 68 - 5 - 2

2 - تهديد خداوند به شكست كافران ، در جنگ با پيامبر (صلى الله عليه و آله) و مسلمانان

ص: 18

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 11 - 1

1 - مرفهان تکذیب گر از سوی خداوند ، به عذاب و شکست تهدید شدند .

و ذرنی و المکذبین

تعبیر (مرا با تکذیب گران واگذار) تعبیری تهدیدآمیز است. تهدید الهی هم ممکن است، ناظر به شکست کافران در جنگ ها باشد و هم عذاب اخروی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 11 - 2

1 - تهدید شدن ولیدبن مغیره به عذاب و شکست ، از سوی خداوند

ذرنی و من خلقت وحیداً

مطابق نظر مفسران، این آیه تا آیه 25 درباره ولیدبن مغیره (یکی از سران مکه) نازل شده است (مجمع البیان). گفتنی است کلمه «وحیداً» در این برداشت، حال برای «یا» در «ذرنی» است و عبارت «ذرنی و من خلقت وحیداً» (مرا تنها بگذار با آن کس که خلقش کردم) و مانند آن، برای تهدید می باشد.

2 - سران کفر و شرک ، مورد تهدید خداوند به عذاب و شکست

ذرنی و من خلقت وحیداً

50- تهدید به شکست ذلت بار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران و مشرکان معاند را به مقابله فرا خواند و به شکست ذلت بار (چون شکست روز بدر) تهدید کرد .

من یأتیة عذاب یخزیه

بیشتر مفسران بر این دیدگاه اند که مقصود از عذاب خوارکننده در دنیا، شکست کافران و مشرکان معاند در جنگ ها (همچون جنگ بدر)

است.

51- تهدید به شکنجه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 18 - 36 - 6

6 - مردم انطاکیه ، پیامبران شان را در صورت دنبال کردن رسالت خود ، به سنگسار شدن و شکنجه دردناک تهدید کردند .

ص: 19

لئن لم تنتهوا لئرجمنکم و لیمسنکم منّا عذاب الیم

52- تهدید به طلاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 5 - 1

1 - تهدید شدن همسران خطاکار پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) از سوی خداوند به طلاق، در صورت ادامه راه خطای خویش و ترک توبه

عسی ربّه إن طلقک أنّ یبدله أزواجًا خیرًا منکّنّ

از لحن آیه شریفه استفاده می شود که این آیه در مقام تهدید و هشدار است تا بلکه موجب بیداری و تنبّه همسران رسول خدا شود؛ نه این که پیامبر (صلی الله علیه و آله) تصمیم بر طلاق آنان داشت. گفتنی است اقدام نکردن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به طلاق همسرانش، مؤید همین مطلب است.

53- تهدید به عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 66 - 2

2 - قوم و قبیله پیامبر، تهدید به عذاب از جانب خداوند را باور نکرده و آن را تکذیب کردند.

قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا . . . و کذب به قومک

در آیه «قل هو القادر» وعیدهایی از جانب خداوند مطرح گردید. محتمل است مرجع ضمیر «کذب به» همان وعیدهای مطرح شده در آیه قبل باشد برداشت فوق بر این اساس استوار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 70 - 9

9 - هود (ع) مردمش را در صورت مقامت بر شرک و پرستش نکردن خدای یگانه به عذاب الهی تهدید کرد.

فأتنا بما تعدنا إن كنت من الصدقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - هود (ع)، قوم مشرک خویش را به نزول عذابی از جانب خداوند آگاه ساخت .

فانتظروا إني معكم من المنتظرين

متعلق «انتظروا» به دلیل آیه بعد، عذاب الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 20

22 - صالح (ع) قوم خویش را به گرفتار آمدن به عذابی دردناک، در صورت زیان رساندن به ناقه و یا بازداري آن از چریدن، هشدار داد.

فذرورها تأكل في أرض الله ولا تمسوها بسوء فيأخذكم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

7 - توبه - 9 - 39 - 1, 2

1 - خداوند، مسلمانان صدر اسلام را، در صورت امتناع ورزیدن از شرکت در جنگ و جهاد، تهدید به عذابی دردناک کرد.

إلا تنفروا يعذبكم عذاباً أليماً

2 - امتناع کنندگان از جهاد، مورد تهدید خدا به عذابی سخت و دردناک

إلا تنفروا يعذبكم عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 7

7 - منافقان مرموز و پنهان کار مدینه، از سوی خداوند به دو مرتبه عذاب علاوه بر عذاب بزرگ نهایی در قیامت، تهدید شدند.

سنعذبهم مرتين ثم يردون إلى عذاب عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

7 - یونس - 10 - 21 - 13

13 - اعلام حمایت و پشتیبانی خدا از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن، علیه توطئه گران و نیرنگ بازان عصر بعثت و تهدید آنان به عذاب

و إذا أذقنا الناس رحمه .. إذا لهم مكر في آياتنا قل الله أسرع مكرًا

مکر خدا، می تواند کنایه از عذاب او باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8 - هود - 11 - 83 - 6

6- خداوند ، مشرکان و کافران به پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به کیفر های دنیوی و فرو ریختن سنگ های عذاب تهدید کرد .

و ما هی من الظلمین ببعید

واقع شدن جمله «و ما هی . . .» پس از مخاطب قرار دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله) (عند ربک) می تواند قرینه بر این باشد که: از مصداقهای مورد نظر برای «الظالمین» مشرکان و کافران عصر بعثت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 93 - 4

4- شعیب (ع) ، کفرپیشگان قومش را به عذابی خوارکننده هشدار داد .

سوف تعلمون من یأتیه عذاب یخزیه . . . وارتقبوا

ص: 21

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 13

13- خداوند ، مشرکان عصر بعثت و منکران رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به عذاب و کیفر تهدید کرد .

فما أغنت عنهم آلهتهم .. . لما جاء أمر ربك

خطاب کردن به پیامبر (صلی الله علیه و آله) (لما جاء أمر ربك) و (ذلک من أنباء القرى نقصه علیک) در بیان نتیجه گیری از سرگذشت اقوام پیشین، حاوی این نکته است که: مشرکان عصر پیامبر نیز در خطر گرفتار شدن به آن گونه عذابها بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 14

14- نوید به مغفرت گناه بندگان و تهدید آنان به عذاب شدید ، مقتضای ربوبیت خداوند است .

وإن ربك لذو مغفرة .. . وإن ربك لشديد العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 13 - 18

18- خداوند کفرپیشگانی که علی رغم مشاهده آیات خدا ، ربوبیت او را منکر شوند ، به عذاب شدید و مکرری سخت تهدید کرده است .

وهم یجدلون فی الله و هو شدید المحال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 53 - 2

2- پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، کافران منکر آیات الهی را ، به عذاب ، تهدید کرده بود .

و یتعجلونک بالعذاب

«ال» در «العذاب» می تواند عهد باشد و اشاره به عذابی باشد که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به آن وعده داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 54 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران منکر آیات الهی را ، تهدید به عذاب کرده بود .

یستعجلونک بالعذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 7 - 11

11 - لهوگرایانِ مستکبرِ حق ناپذیر ، مورد تهدید خداوند به عذابی بس دردناک اند .

و من الناس من یشتری لهو الحدیث . . . ولی مستکبراً... فبشره بعذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 22

13 - تهدید شدن جنیان در خدمت سلیمان (ع) به عذاب با آتش از سوی خداوند، در صورت سرپیچی از فرمان آن حضرت

و من الجنّ من يعمل بین یدیه . . . و من یزغ منهم عن امرنا نذقه من عذاب السعیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 26 - 4

4 - کفرپیشگان تکذیب گر، مورد تهدید خداوند و در معرض عذاب الهی

ثمّ أخذت الذین کفروا فکیف کان نکیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 44 - 5

5 - تهدید مشرکان حق ناپذیر صدر اسلام از سوی خداوند، به هلاکت و عذاب همچون کافران پیشین

أولم یسیروا فی الأرض فینظروا . . . و کانوا أشدّ منهم قوّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 177 - 1

1 - مشرکان و کافران صدر اسلام، به نزول عذاب فراگیر و غافل گیرانه تهدید شدند .

فإذا نزل بساحتهم فساء صباح المنذرين

«ساحت» به فضای باز اطراف محله می گویند و در آیه شریفه، کنایه از شمول و فراگیری عذاب الهی بر همه افراد است. نزول عذاب در بامداد (صبح) استعاره تمثیلیه است که عذاب الهی، به دشمنی تشبیه شده است که در شب حرکت می کند و صبح گاهان غافل گیرانه یورش می برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 88 - 3

3 - کافران و مشرکان، به عذاب و شکست تهدید شدند .

و لتعلمنّ نبأه بعد حين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 15 - 1

1 - ناراحتی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از مشرکان و تهدید آنان به سرنوشت شوم و عذاب الهی

قل الله أعبد... فاعبدوا ما شئتم من دونه

امر «فاعبدوا ما شئتم من دونه» برای تهدید و نشانگر شدت غضب و ناراحتی پیامبر (صلی الله علیه و آله) از کافران و مشرکان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 4

ص: 23

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران و مشرکان معاند را به عذاب فراگیر و دائمی دوزخ تهدید کرد .

و يحلّ علیه عذاب مقيم

«علی» برای استیلا و تمکن است و می رساند که عذاب الهی دشمنان رسول خدا، فراگیر و گسترده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 70 - 4

4 - تهدید کافران لجوج و ستیزه جو، به عذاب الهی

الذین کذبوا بالکتب .. فسوف يعلمون

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «فسوف يعلمون» - به قرینه آیه بعد (إذ الأغلال فی أعناقهم ..) - در مقام تهدید می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 8 - 4

4 - تهدید مستکبران کفرپیشه از سوی خداوند ، به عذابی سخت و بدفرجام

فبشّره بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 27

27- کافران مکه ، مورد تهدید خداوند به عذابی دردناک

لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 17 - 5

5 - تهدید شدن کافران لجوج و حق گریز ، به نزول عذاب الهی

فستعلمون کیف نذیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 18 - 3

3 - تهدید شدن کافران تکذیب گر ، به نزول عذاب الهی همچون اقوام و ملل پیشین

و لقد کذب الذین من قبلهم فکیف کان نکیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 29 - 8

8 - تهدید شدن کافران لجوج و تکذیب گر ، به عذاب از سوی خداوند

فستعلمون من هو فی ضلل مبین

ص: 24

برداشت بالا، به سبب این نکته است که تعبیر «فستعلمون» (پس به زودی خواهید دانست)، دارای لحن تهدیدآمیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 44 - 1

1 - تکذیب کنندگان قرآن و معاد، از سوی خداوند به عذاب تهدید شدند.

فذرني و من يكذب بهذا الحديث

مقصود از «حدیث» یا قرآن است و یا مسأله معاد که در آیه پیش مطرح شده است. گفتنی است که تعبیر «فذرني و من يكذب» و مانند آن، در مورد تهدید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 24 - 3

3 - تهدید شدن کافران حق ناپذیر به عذاب الهی، به سبب دشمنی ها و کارشکنی های آنان نسبت به رسالت پیامبر اسلام

فسيعلمون من أضعف ناصرًا وأقلّ عددًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 11 - 1

1 - مرفهان تکذیب گر از سوی خداوند، به عذاب و شکست تهدید شدند.

وذرني و المكدنين

تعبیر (مرا با تکذیب گران واگذار) تعبیری تهدیدآمیز است. تهدید الهی هم ممکن است، ناظر به شکست کافران در جنگ ها باشد و هم عذاب اخروی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 11 - 2, 1

1 - تهدید شدن ولیدبن مغیره به عذاب و شکست، از سوی خداوند

ذرني و من خلقت وحيدًا

مطابق نظر مفسران، این آیه تا آیه 25 درباره ولیدبن مغیره (یکی از سران مکه) نازل شده است (مجمع البیان). گفتنی است کلمه «وحیداً» در این برداشت، حال برای «یا» در «ذرنی» است و عبارت «ذرنی و من خلقت وحیداً» (مرا تنها بگذار با آن کس که خلقش کردم) و مانند آن، برای تهدید می باشد.

2- سران کفر و شرک ، مورد تهدید خداوند به عذاب و شکست

ذرنی و من خلقت وحیداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 34 - 1

1 - تکذیب کنندگان دین ، مورد نفرین و تهدید خداوند به عذاب و نابودی

و لکن کذب و تولی . . . أولى لک فأولی

ص: 25

عبارت «أولى لك فأولى» - مانند «ویل لك» - برای تهدید و نفرین علیه دیگری به کار می رود و نوعاً کسانی مورد خطاب این جمله قرار می گیرند که در معرض هلاکت اند و بدین وسیله ترغیب می شوند که خود را از این مهلکه نجات دهند (برگرفته از مفردات راغب و تفاسیر).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 35 - 1

1 - تکذیب گران دین ، مورد نفرین و تهدید خداوند به عذاب و نابودی

و لكن كذب وتولى . . . ثم أولى لك فأولى

گفتنی است که این آیه، تأکید برای آیه پیشین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 15 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 19 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 24 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - 77 - 28 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 26

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 49 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

ص: 27

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 17 - 6

6 - خداوند ، کافران عصر بعثت را به عذابی نزدیک تهدید کرد .

فمهّل . . . رویداً

دادن مهلت کوتاه به منزله تهدید به عذاب، پس از انقضای مهلت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 10 - 4

4 - خداوند ، تهدیدکننده کافران عصر بعثت ، به گرفتار ساختن آنان در عقوبتی نظیر فرجام قوم فرعون

ألم تر . . . وفرعون ذی الأوتاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 13 - 4

4 - خداوند ، تهدیدکننده مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به عذابی نظیر کیفر امت های پیشین (عاد ، ثمود و فرعون)

ریک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 14 - 5

5 - خداوند ، تکذیب گران دین و روی گردانان از آن و نهی کنندگان مردم از نماز را ، به عذاب خویش تهدید کرده است .

ألم یعلم بأنّ الله یری

جمله «ألم یعلم...» در مقام تهدید و حاکی از کیفرهایی است که نظارت خداوند، آن را به دلالت التزامی می رساند.

54- تهدید به عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 10

10 - تهدید مشرکان به آمدن قیامت و عذابهای آن

قل انتظروا إنا منتظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 8

8- ذوالقرنین ، ظالمان ساحل دریا را علاوه بر تهدید به مجازات و کیفر های خویش ، از عذاب سخت آخرت ، بیم داد .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه ثمّ یردّ إلی ربّه فیعدّبه

ص: 28

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 22 - 8

8 - تهدید شدن منکران قیامت و جرم پیشگان ، به عذاب قهر الهی در قیامت

الذین لایرجون لقاءنا .. لابیشری یومئذ للمجرمین و یقولون حجراً محجوراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 51 - 3

3 - تهدید منکران معاد از سوی خداوند ، به عذاب سخت اخروی

ثم إنکم أیها الضالون المکذبون

خبر «إن» - که در آیه بعد آمده - بیانگر عذاب هولناک منکران رستاخیز است.

55- تهدید به عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 39 - 8

8 - تهدید شرک پیشگان عصر بعثت به عذاب استیصال

بل کذبوا .. فانظر کیف کان عقبه الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 47 - 12

12 - خداوند ، تکذیب کنندگان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) را به عذاب استیصال تهدید فرمود .

فإذا جاء رسولهم قضی بینهم بالقسط و هم لایظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 48 - 1

1 - خداوند ، تکذیب کنندگان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) را به عذاب استیصال تهدید کرده بود .

و يقولون متى هذا الوعد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 53 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به امر خدا در جواب سؤال استهزاآمیز مشرکان، تهدید خود را تکرار کرده، وقوع عذاب نابودکننده را حتمی اعلام فرمود.

و یتنبئونک أحق هو قل ای و ربی إنه لحق

ص: 29

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 73 - 8

7 - خداوند ، قوم نوح را ، پیش از وقوع عذاب استیصال ، انذار کرده و به آنان هشدار داده بود .

و أغرقنا الذين كذبوا بآيتنا فانظر كيف كان عقبه المنذرين

8 - خداوند ، با بیان عاقبت نیک یاران حضرت نوح (ع) و فرجام شوم تکذیب کنندگانش ، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان را دلداری داده و مشرکان را به عذاب استیصال تهدید نمود .

و اتل عليهم نبأ نوح .. فانظر كيف كان عقبه المنذرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 102 - 6

5 - خداوند ، مشرکان را به دلیل از دست دادن زمینه ایمان ، به عذاب استیصال تهدید فرمود .

قل فاتظروا إني معكم من المنتظرين

6 - پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) از سوی خداوند دستور یافت تا مشرکان را به « عذاب استیصال » هشدار دهد و اعلان نماید که در انتظار وقوع آن باشند .

و ما تغنى الأيت و النذر عن قوم لا يؤمنون. فهل ينتظرون إلا مثل أيام الذين خلوا من

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 109 - 11

11 - خداوند ، تکذیب کنندگان رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به فرجام شوم و گرفتار آمدن به عذاب استیصال تهدید کرد .

أفلم يسيروا فى الأرض فينظروا كيف كان عقبه الذين من قبلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 34 - 10

10 - کافران منکر حقانیت قرآن ، به عذاب استیصال تهدید شدند .

هل ينظرون إلا أن تأتيهم الملائكة أو يأتي أمر ربك كذلك فعل الذين من قبلهم ..

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - قصص - 28 - 58 - 11

11 - خداوند ، مشركان بهانه جوى مكه را به عذاب استيصال تهديد كرد .

وقالوا إن نتبع الهدى .. وكم أهلكننا من قرية بطرت معيشتها

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - قصص - 28 - 59 - 12

12 - خداوند ، مشركان مكه را به عذاب استيصال تهديد كرد .

وما كان ربك مهلك القرى حتى يبعث في أمها رسولاً

ص: 30

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 8 - 9

9- سران کفر و شرک در عصر بعثت ، مورد تهدید خداوند به عذاب استیصال

بل لَمَّا يذوقوا عذاب

برداشت یاد شده از لحن تهدیدآمیز آیه شریفه به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 14 - 5

5- سران کفر و شرک در صدر اسلام ، به کیفر و عذاب استیصال تهدید شدند .

إِن كَلَّ الْكَذَّبُ الرَّسُلَ فَحَقَّ عِقَاب

این آیه و آیات گذشته - که سرگذشت هلاکت بار اقوام بزرگ و مقتدر پیشین را یادآور شده - در واقع در جهت تهدید کافران و مشرکان مکه است که رهبری جریان مخالف با رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) را در دست داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 15 - 1

1 - تهدید سران کفر و شرک عصر بعثت ، به عذاب ناگهانی (بانگ سهمگین) از سوی خداوند

و ما ينظر هؤلاء إلا صبحه وحده

«ینظر» (از مصدر «نظر») به معنای «انتظار» است و مقصود از «صبحه» عذاب استیصال می باشد که ممکن است به صورت صاعقه و بانگ سهمگین باشد. آمدن کلمه «واحد» نیز برای اشاره به ناگهانی و یکباره بودن نزول عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 77 - 4

4 - خداوند ، مشرکان و کافران حق ستیز را کراراً به عذاب استیصال تهدید کرده است .

فإمّا نرينك بعض الذى نعدهم

فعل مضارع «نعد» دلالت بر استمرار می کند. این کلمه مشتق از «وعد» است و «وعد» هم در خیر استعمال می شود و هم در شر. چون در این جا ضمیر به مشرکان و کافران بر می گردد، برای شر و تهدید است.

56- تهدید به عذاب جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 1 - 4

4- طعن زندگان به مردم با سخن یا اشاره ، مورد نفرین خداوند و تهدید به عذاب جهنم

ویل لکلّ همزه لمزه

ص: 31

برخی از مفسران، کلمه «ویل» را نفرین دانسته و گفته اند: نفرین در این موارد، همان تهدید به عقاب است. برداشت یاد شده، علاوه بر بیان این نظر، گویای تفاوتی است که برخی از اهل لغت، درباره «همزه» و «لمزه» بیان داشته و گفته اند: «همزه»؛ یعنی، کسی که همنشین خود را با الفاظ بد، بیازارد و «لمزه»؛ یعنی، کسی که با چشم یا سر، به همنشین خود اشاره کند. (مجمع البیان)

57- تهدید به عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 1

1 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، کافران و مشرکان لجوج را به عذابی خوارکننده در دنیا هشدار داد .

فسوف تعلمون . من یأتیه عذاب یخزیه

مفسران بر این عقیده اند که مقصود از عذاب خوارکننده، به قرینه ذیل آیه - که از عذاب دائمی (اخروی) سخن می گوید - عذاب دنیایی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 10 - 3

3- تهدید مشرکان حق ستیز مکه، از سوی خداوند به عذابی دنیوی و تیره کننده زندگی

فارتقب یوم تأتی السماء بدخان مبین

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که «دخان مبین»، کنایه از تیره روزی و عذاب دنیوی باشد، چه این که برخی از مفسران این آیه را پاسخی به دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) دانسته اند که از خداوند خواست تا برای بیدار شدن مشرکان، آنان را به قحطی ای همچون دوران یوسف مبتلا کند.

58- تهدید به عذاب ذلت بار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 9

9- خداوند، مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به عذابی ذلت آور و خوارکننده تهدید کرد .

و من خزی یومئذ ان ربک هو القوی العزیز

مخاطب قرار دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله) در جمله «ان ربک ..» پس از بیان نزول عذاب به کفرپیشگان قوم ثمود، تعریضی است به

مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) که آنان نیز در خطر گرفتار شدن به عذاب الهی اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 81 - 4

ص: 32

4 - تهدید مشرکان مغرور و قارون صفت صدر اسلام از سوی خداوند به عذاب ذلّت بار

إنّ قرون كان من قوم موسى فبغى عليهم . . فحسفنا به و بداره الأرض

یادآوری فرجام شوم قارون، پس از بیان بهانه جویی های سردمداران مشرک مکه - که همگی از ثروتمندان بودند - نوعی تهدید به آنان است که باید به هوش باشند؛ زیرا ممکن است خداوند آنان را نیز هم چون قارون با خواری و ذلت هلاک کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 1

1 - پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله)، کافران و مشرکان لجوج را به عذابی خوارکننده در دنیا هشدار داد .

فسوف تعلمون . من یأتیة عذاب یخزیه

مفسران بر این عقیده اند که مقصود از عذاب خوارکننده، به قرینه ذیل آیه - که از عذاب دائمی (اخروی) سخن می گوید - عذاب دنیایی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 16 - 1

1 - کافران تکذیب گر، از سوی خداوند به عذاب خفت بار تهدید شدند .

سنسمة علی الخرطوم

«وَسُم» (از ریشه «نسمه») به معنای داغ نهادن است و «خرطوم» در اصل به معنای بینی فیل می باشد. تعبیر «بر بینی او داغ خواهیم زد»، کنایه از این است که او را به شدت ذلیل خواهیم کرد.

59- تهدید به عذاب سخت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 17 - 1

1 - خداوند، ولیدبن مغیره را به عذابی سخت و طاقت فرسا تهدید کرد .

سأرهقه صعودًا

«إرهاق»، به معنای به کاری دشوار واداشتن یا کار دشواری را بر شخصی تحمیل کردن است. «صعود» در اصل، به گردنه و راه دشوار کوه

گفته می شود (قاموس المحيط). برای هر امر شاق و طاقت فرسا نیز استعاره آورده می شود. بنابراین «سأرهقه صعوداً»؛ یعنی، به زودی او را بر کاری بس سخت و طاقت فرسا وادار خواهیم کرد.

60- تهدید به فرجام شوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 15 - 1

ص: 33

1 - ناراحتی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از مشرکان و تهدید آنان به سرنوشت شوم و عذاب الهی

قل الله أعبد... فاعبدوا ما شئتم من دونه

امر «فاعبدوا ما شئتم من دونه» برای تهدید و نشانگر شدت غضب و ناراحتی پیامبر (صلی الله علیه و آله) از کافران و مشرکان است.

61- تهدید به فرجام فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 19 - 3

3 - خداوند، تهدید کننده کافران و تکذیب کنندگان قرآن به سرنوشتی همچون فرجام فرعونیان و قوم ثمود

هل أتیک... فرعون و ثمود. بل الذین کفروا فی تکذیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 20 - 7

7 - خداوند، تهدید کننده کافران و تکذیب کنندگان قرآن، به سرنوشتی همچون فرجام فرعونیان و قوم ثمود

هل أتیک حدیث الجنود... و الله من ورائهم محیط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 10 - 4

4 - خداوند، تهدید کننده کافران عصر بعثت، به گرفتار ساختن آنان در عقوبتی نظیر فرجام قوم فرعون

ألم تر... و فرعون ذی الأوتاد

62- تهدید به فرجام قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 19 - 3

3 - خداوند، تهدید کننده کافران و تکذیب کنندگان قرآن به سرنوشتی همچون فرجام فرعونیان و قوم ثمود

هل أتیک... فرعون و ثمود. بل الذین کفروا فی تکذیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 20 - 7

7 - خداوند ، تهدیدکننده کافران و تکذیب کنندگان قرآن ، به سرنوشتی همچون فرجام فرعونیان و قوم ثمود

هل أتیک حدیث الجنود . . . و اللّٰه من ورائهم محیط

ص: 34

63- تهدید به فرجام قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 6 - 7

7 - خداوند ، تهدیدکننده کافران عصر بعثت به سرنوشتی نظیر فرجام قوم عاد

ألم تر كيف فعل ربك بعاد

64- تهدید به فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 77 - 7

7 - حضرت موسی (ع) ، همراه با نفی ساحریت از خود ، فرعون و اطرافیانش را تهدید به شکست کرد و پیروزی قطعی خود را به آنان اعلام نمود .

و لا یفلح السحرون

65- تهدید به قتل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 24 - 1

1 - تنها واکنش قوم ابراهیم در برابر دعوت آن حضرت به توحید عبادی ، تصمیم به قتل و یا سوزاندن وی بود !

و ابرهیم إذ قال لقومه ... اعبدوه ... فما كان جواب قومه إلا أن قالوا اقتلوه أو

66- تهدید به قطع پا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 9

9 - ساحران مؤمن به موسی (ع) ، مورد تهدید فرعون به قطع دست و پا و کشیده شدن بر صلیب

لأقطعنَّ أیدیکم و أرجلکم من خلف و لأصلبنکم أجمعین

67- تهدید به قطع دست

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 9

9- ساحران مؤمن به موسی (ع) ، مورد تهدید فرعون به قطع دست و پا و کشیده شدن بر صلیب

لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خَلْفٍ وَأُصْلَبْتُمْ أَجْمَعِينَ

68- تهدید به کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 122 - 5

5- ابلاغ تهدید های خداوند به کفرپیشگان و رساندن بشارت های او به مؤمنان ، وظیفه پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود .

وقل . . . وانتظروا إنا منتظرون

69- تهدید به کیفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 13

13- خداوند ، مشرکان عصر بعثت و منکران رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به عذاب و کیفر تهدید کرد .

فما أغنت عنهم آلهتهم . . . لما جاء أمر ربك

خطاب کردن به پیامبر (صلی الله علیه و آله) (لما جاء أمر ربك) و (ذلک من أنباء القرى نقصه علیک) در بیان نتیجه گیری از سرگذشت اقوام پیشین، حاوی این نکته است که: مشرکان عصر پیامبر نیز در خطر گرفتار شدن به آن گونه عذابها بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 37 - 11

11- خداوند پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در صورت پیروی از آرای یهود و نصارا به عقوبتهایی از جانب خویش تهدید کرد .

لئن اتبعت أهواءهم . . . مالک من الله من ولی ولاواق

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که «من الله» متعلق به «ولیی» و «واق» باشد. بر این مبنا «ولیی و واق» متضمن معنای «منع» است و جمله «مالک...» چنین معنا می شود: برای تو یاور و نگه دارنده ای که تو را از [عذاب] خدا باز دارد، وجود نخواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 29 - 5

5 - افرادی که بخواهند از قانون جواز و ورود به خانه های غیر مسکونی سوء استفاده کنند و نیتی جز بهره برداری از آنها داشته

ص: 36

باشند ، به کیفر الهی تهدید شده اند .

لیس علیکم أن تدخلوا بیوتاً غیر مسکونه . . و اللّٰه یعلم ما تبدون و ما تکتمون

جمله «و اللّٰه یعلم ما تبدون و ما تکتمون» - که علم همه جانبه و فراگیر الهی به نهان و آشکار انسان را به وی یادآوری می شود - هشدار است به کسانی که احکام یاد شده را رعایت نکنند و یا از آنها سوء استفاده کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 4 - 16

16 - تهدید بدکاران ، به کیفر اعمال از سوی خداوند

و اللّٰه بما تعملون بصیر

یادآوری این حقیقت که خداوند، بر اعمال مردم آگاهی کامل دارد، دربردارنده تهدید بدکاران و نیز متضمن تشویق نیکوکاران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فیل - 105 - 1 - 9

9 - هشدار خداوند به مخالفان و حرمت شکنان کعبه و تهدید آنان به کیفری نظیر نابودی اصحاب فیل

ألم تر کیف فعل ربّک بأصحاب الفیل

70- تهدید به کیفر اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 61 - 11

11 - تهدید شرک پیشگان هدایت ناپذیر صدر اسلام از سوی خداوند ، به مؤاخذه و کیفر اخروی

ثمّ هو یوم القیمه من المحضرن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 42 - 7

7 - تهدید شدن کافران حق ناپذیر و باطل گرا ، به کیفر الهی در قیامت

فذرهم ... حتّى يلقوا يومهم الذی یوعدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 4 - 3

3 - خداوند ، با تهدید رقابت کنندگان در امتیازات مادی ، بر ظهور حقیقت و مواجه شدن آنان با کیفر اخروی تأکید کرده است .

ثمّ کلاً سوف تعلمون

ص: 37

71- تهدید به کیفر سخت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 15 - 5

5- خداوند ، مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در صورت تداوم بر مخالفت با نماز ، هدایت و تقوا ، به مؤاخذه ای سخت تهدید کرد .

لئن لم ينته لنسفعا بالناصيه

72- تهدید به کیفر های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 83 - 6

6- خداوند ، مشرکان و کافران به پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به کیفر های دنیوی و فرو ریختن سنگ های عذاب تهدید کرد .

و ما هي من الظالمين ببعيد

واقع شدن جمله «و ما هي . . .» پس از مخاطب قرار دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله) (عند ربك) می تواند قرینه بر این باشد که: از مصداقهای مورد نظر برای «الظالمين» مشرکان و کافران عصر بعثت است.

73- تهدید به کیفرهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 66 - 15

15- یعقوب (ع) فرزندان را به مجازات های الهی در صورت شکستن سوگند و پیمانشان ، هشدار داد .

قال الله على ما نقول وكيل

سیاق آیه دلالت دارد که غرض یعقوب (ع) از وکیل قرار دادن خداوند و توجه دادن فرزندان به وکالت او ، هشدار دادن آنان به مجازات الهی است.

74- تهدید به مکر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18- خداوند کفرپیشگانی که علی رغم مشاهده آیات خدا، ربوبیت او را منکر شوند، به عذاب شدید و مکرری سخت تهدید کرده است .

و هم یجدلون فی الله و هو شدید المحال

ص: 38

75- تهدید به مؤاخذه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 16 - 5

5- تهدید شدن سران کفر و شرک در صدر اسلام ، به مؤاخذه شدن همچون مؤاخذه فرعون

إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَهِدًا عَلَيْكُمْ .. فَعَصَى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 15 - 3

3- خداوند ، با توبیخ کسانی که به تفریحات خانوادگی سرگرم شده و معاد را بعید شمردند ، آنان را به مؤاخذه اخروی تهدید کرد .

بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا

خبر از آگاهی خداوند به کارها و خصلت های منکران معاد، تهدید آنان به مؤاخذه با تعبیری توبیخ آمیز است.

76- تهدید به نابودی مال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 33 - 6

6- تهدید شدن کافران صدر اسلام ، به نابودی اموال و درایی های شان

كَذَلِكَ الْعَذَابُ .. لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

77- تهدید به هلاکت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 122 - 1

1- پیامبر (صلی الله علیه و آله) به کافران لجوج هشدار داد که آینده ای ناخوشایند (هلاکت در دنیا و عذاب در آخرت) در پیش خواهند داشت .

وانتظروا

با توجه به آیات گذشته که سخن از عذاب دنیوی و اخروی اقوام کفرپیشه داشت ، می توان گفت: مراد از «انتظروا» هشدار کافران به عذابهای دنیوی و اخروی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 41 - 4

4- خداوند کفرپیشگان و منکران رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به هلاک ساختن آنان و از میان بردنشان تهدید کرد .

ص: 39

أولم يروا أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 11 - 3

3- تهدید شدن جوامع ستمگر و مشرکان ، به هلاکت و نابودی از سوی خداوند

و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 31 - 2

2 - تهدید کافران مکه از سوی خداوند ، به وقوع حوادثی ناگوار و مرگ آفرین برای ایشان در آینده

قل ترَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُرَبِّصِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 51 - 4

4 - تهدید شدن کافران صدر اسلام به هلاکت و نابودی ، از سوی خداوند

و لقد أهلكنا أشياعكم فهل من مذكّر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 41 - 2

2 - تهدید خداوند ، به هلاکت کافران حق ناپذیر

على أن نبدل خيراً منهم و ما نحن بمسبوقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 34 - 1

1 - تکذیب کنندگان دین ، مورد نفرین و تهدید خداوند به عذاب و نابودی

و لكن کذب و تولی . . . أولى لک فأولی

عبارت «أولى لك فأولى» - مانند «ویل لك» - برای تهدید و نفرین علیه دیگری به کار می رود و نوعاً کسانی مورد خطاب این جمله قرار می گیرند که در معرض هلاکت اند و بدین وسیله ترغیب می شوند که خود را از این مهلکه نجات دهند (برگرفته از مفردات راغب و تفاسیر).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 35 - 1

1 - تکذیب گران دین ، مورد نفرین و تهدید خداوند به عذاب و نابودی

ولكن كذب و تولی . . . ثم أولى لك فأولى

گفتنی است که این آیه، تأکید برای آیه پیشین است.

ص: 40

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 28 - 3

3 - تهدید شدن گنه پیشگان و کافران دنیاگرا در صدر اسلام ، به هلاکت و جایگزین شدن مردمی دیگر ، از سوی خداوند

وإذا شئنا بدلنا أمثلهم تبديلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 15 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ويل يومئذ للمكذبين

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 17 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و نابودی

ثمّ تتبعهم الأخرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 19 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ويل يومئذ للمكذبين

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 24 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 28 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

ص: 41

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 34 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 37 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 40 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 45 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 9 - 6

6 - خداوند ، تهدیدکننده کافران عصر بعثت ، به فرجامی نظیر هلاکت قوم ثمود

ألم تر كيف فعل ربك . . . و ثمود الذين جابوا الصخر بالواد

78- تهدید بی تقوایان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 133 - 6

6 - تهدید بی تقوایان کفرپیشه به هلاکت و نابودی ، از سوی خداوند

ان اتقوا الله و إن تكفروا . . . ان يشأ يذهبكم ايها الناس

79- تهدید نارکان آداب معاشرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 28 - 12

12 - کسانی که در ورود به خانه و محل سکونت دیگران آداب مورد توصیه خدا را رعایت نکنند ، به مجازات الهی تهدید شده اند .

و إن قيل لكم ارجعوا فارجعوا هو أذكي لكم و الله بما تعملون علیم

جمله «و الله بما تعملون علیم» - که علم همه جانبه الهی را به بشر یادآور می شود - هشدار می دهد که کسانی که احکام یاد شده را رعایت نمی کنند.

80- تهدید تحریفگران آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 12

12 - تهدید خداوند ، نسبت به تحریف گران آیات الهی

اعملوا ما شئتم

تعبیر «اعملوا ما شئتم» کنایه از ناتوانی تحریف گران آیات الهی برای فرار از مجازات است. آنان در نهایت نتیجه اعمال خود را خواهند
چشید؛ هر چند اکنون به خود وانهاده شده باشند.

ص: 43

81- تهدید توطئه گران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 81 - 7

7 - توطئه گران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و فرامین او ، مورد تهدید و مؤاخذه خداوند

و الله یکتب ما یبتون

جمله «و الله یکتب ..» علاوه بر بیان اینکه اعمال آدمیان ثبت می شود، کنایه از تهدید مخالفان و توطئه گران و مؤاخذه آنان نیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 21 - 13

13 - اعلام حمایت و پشتیبانی خدا از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن ، علیه توطئه گران و نیرنگ بازان عصر بعثت و تهدید آنان به عذاب

و إذا أذقنا الناس رحمته .. إذا لهم مکر فی آياتنا قل الله أسرع مکرأ

مکر خدا، می تواند کنایه از عذاب او باشد.

82- تهدید توطئه گران قصه افک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 13

13 - تهدید شدن توطئه گران « افک » ، به انتقام و کیفر به میزان نقش آنان در این گناه از سوی خداوند .

إنّ الذین جاءوا بالإفک .. لکلّ امری منهم ما اکتسب من الإثم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 23 - 8

8 - دستور قطع ارتباط با توطئه گران « افک » و تهدید آنان به عذاب بزرگ از سوی خداوند

إنّ الذین یرمون المحصنت .. لهم عذاب عظیم

برداشت فوق، بر این اساس است که آیه یاد شده، از جمله آیات مربوط به ماجرای «افک» باشد.

83- تهدید ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مسد - 111 - 2 - 5

5 - اعتماد به ثروت در برابر تهدید های الهی ، خطری در کمین ثروتمندان

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ . مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ

ص: 44

84- تهدید ثروتمندان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 81 - 4

4 - تهدید مشرکان مغرور و قارون صفت صدر اسلام از سوی خداوند به عذاب ذلت بار

إن قرون کان من قوم موسی فبغی علیهم . . . فحسفنا به و بداره الأرض

یادآوری فرجام شوم قارون، پس از بیان بهانه جویی های سردمداران مشرک مکه - که همگی از ثروتمندان بودند - نوعی تهدید به آنان است که باید به هوش باشند؛ زیرا ممکن است خداوند آنان را نیز هم چون قارون با خواری و ذلت هلاک کند.

85- تهدید ثروتمندان متخلف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 10

10 - خداوند ، توانمندان متخلف از جهاد را به امکان رسوایی بیشتر در صورت ادامه دادن به تخلف ها تهدید کرد .

و سیری اللّٰه عملکم و رسوله

جمله «سیری اللّٰه عملکم و رسوله» می تواند هشدار باشد به متخلفان جنگ در جهت بازداشتن ایشان از کج رویها در آینده.

86- تهدید جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 9

9 - فرعون بر پایه تحلیل دروغین خویش و توطئه گر خواندن ساحران ، آنان را به مجازاتی شدید تهدید کرد .

إن هذا لمکر . . . فسوف تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 124 - 3

3 - فرعون ، ساحران مؤمن به موسی (ع) را تهدید کرد که پس از بریدن دست و پایشان تمامی آنان را به چوبه دار خواهد بست .

ثم لأصلبنكم أجمعين

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 2

ص: 45

2 - ساحران در پاسخ فرعون و تهدید های وی اظهار کردند که با کشته شدن به سوی خدای خویش باز خواهند گشت .

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

«إلی ربنا» متعلق به «منقلبون» است و کلمه «انقلاب»، در صورتی که به «إلی» متعدی شود، به معنای بازگشتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 13، 9، 8

8 - تهدید ساحران مؤمن از سوی فرعون به داشتن فرجامی تیره و وحشتناک

فلسوف تعلمون

9 - ساحران مؤمن به موسی (ع) ، مورد تهدید فرعون به قطع دست و پا و کشیده شدن بر صلیب

لأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خَلْفٍ وَأُصْلَبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ

13 - ایمان همه ساحران به موسی (ع) و تهدید فرعون به شکنجه و کشتن تمامی آنان

قال ءامنتم له... ولأُصْلَبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ

87- تهدید جنیان سلیمان (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 12 - 13

13 - تهدید شدن جنیان در خدمت سلیمان (ع) به عذاب با آتش از سوی خداوند ، در صورت سرپیچی از فرمان آن حضرت

و من الجحّن من یعمل بین یدیه... و من یزغ منهم عن أمرنا نذقه من عذاب السعیر

88- تهدید حبیب نجار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 22 - 2

2 - مؤمن انطاکیه (حبیب نجار) به دلیل ایمان به خدای یکتا و پیروی از رسولان الهی ، مورد اعتراض و تهدید مردم کافر قرار گرفت .

و ما لی لا أعبد الذی فطرنی

از آهنگ آیه شریفه - که با استفهام انکاری همراه است - مطلب یاد شده به دست می آید؛ زیرا استفهام انکاری، در رد چیزی به کار می رود که مورد انکار و اعتراض قرار گرفته است.

ص: 46

89- تهدید حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 77 - 4

4 - خداوند ، مشرکان و کافران حق ستیز را کراراً به عذاب استیصال تهدید کرده است .

فإِذَا نَرَيْتَكَ بَعْضَ الَّذِي نَعْدُهُمْ

فعل مضارع «نعد» دلالت بر استمرار می کند. این کلمه مشتق از «وعد» است و «وعد» هم در خیر استعمال می شود و هم در شر. چون در این جا ضمیر به مشرکان و کافران بر می گردد، برای شر و تهدید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 80 - 9

9 - تهدید حق ستیزان از سوی خداوند ، به محاکمه نهایی و مشاهده جزای خویش در فرجام

بلی و رسلنا لדיهم یکتبون

فعل «یکتبون» از یک سو می رساند که خداوند، همیشه حق ستیزان را به مجرد وقوع جرم جزا نمی دهد و از سوی دیگر افاده می کند که تأخیر جزای آنان سبب غفلت نمی شود؛ زیرا فرشتگان آن را ثبت می کنند و در محاکمه نهایی مورد استفاده قرار می گیرد.

90- تهدید حق ستیزان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 83 - 12

12 - تهدید حق ستیزان عصر بعثت به محاکمه و مجازات در روز رجعت

و یوم نحشر من کلّ أمّه فوجاً ممّن یکذب بایتنا

ظاهراً آیه یاد شده، تعریض به رجعت کافران عصر بعثت نیز دارد.

91- تهدید حق ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 109 - 4

4- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مشرکان و کافران لجوج و حق ناپذیر را به جنگ و جهاد تهدید کرد .

فإن تولّوا فقل ۛاذنّکم علی سوا

برداشت یاد شده بر اساس یکی از احتمالاتی است که میان مفسران در باره این آیه مطرح است و آن این که جمله «آذنّکم علی سوا» تهدید به جنگ و هشدار به جهاد است. مانند آیه «فانبذ إلیهم علی سوا» (انفال (8) آیه 58).

ص: 47

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 7 - 11

11 - لهوگرایانِ مستکبرِ حق ناپذیر ، مورد تهدید خداوند به عذابی بس دردناک اند .

و من الناس من یشتري لهو الحدیث . . . ولی مستکبراً . . . فبشره بعذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 37 - 8

8 - دلداری خداوند به مؤمنان و تهدید کافران و مشرکان حق گریز به انتقام و شکست

ألیس الله بعزیز ذی انتقام

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ذیل آیه شریفه - که از عزت و انتقام خداوند سخن گفته - دارای لحن تهدیدآمیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 39 - 2

2 - هشدار و تهدید ، از وظایف پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله) در برخورد با کافران لجوج و حق ناپذیر

قل یقوم اعملوا علی مکاتکم ائی عمل فسوف تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 17 - 5

5 - تهدید شدن کافران لجوج و حق گریز ، به نزول عذاب الهی

فستعلمون کیف نذیر

92- تهدید خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 209 - 1

1 - تهدید الهی نسبت به کسانی که پس از اتمام حجّت ، اقدام به تفرقه در جامعه اسلامی می کنند .

يا ايها الذين امنوا ادخلوا في السلم كافة ولا تتبعوا خطوات الشيطان .. فان زللت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2- آل عمران - 3 - 4 - 13

13 - تهديد شدن اهل كتاب (يهود و نصارا) به عذاب سخت الهی ، در صورت كفر به آیات خداوند ، قرآن ، تورات و انجيل

نزل عليك .. انّ الذين كفروا ... لهم عذاب شديد

از شأن نزول به دست می آید که مورد آیه، اهل کتابند.

ص: 48

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 21 - 4

4 - تهدید کافران از سوی خداوند ، نسبت به قتل پیامبران و مردمان عدالتخواه

انّ الذين يكفرون . . . و يقتلون النّبين ... فبشرهم بعذاب اليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 90 - 12

12 - هشدار و تهدید خداوند به مسلمانان ، در مورد تعرض به کافران و منافقانی که پیکار با آنان ممنوع شده است .

و لو شاء الله لسأطهم عليكم فلقاتلوكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 133 - 6

6 - تهدید بی تقوایان کفرپیشه به هلاکت و نابودی ، از سوی خداوند

ان اتقوا الله و إن تكفروا . . ان يشأ يذهبكم ايها الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 134 - 10

10 - تهدید الهی نسبت به دنیاپرستی و دنیاپرستان

من كان يريد ثواب الدنيا . . و كان الله سميعاً بصيراً

تذکر این واقعیت که خداوند ناظر اعمال دنیاپرستان و شنوای گفتار آنهاست، در حقیقت تهدید آنان به مؤاخذه خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 135 - 26,28

26 - شهادت دهندگان به دروغ و ترک کنندگان شهادت حق ، مورد تهدید خداوند .

و إن تلوا او تعرضوا فإنّ الله كان بما تعملون خبيراً

بیان آگاهی خداوند به شهادت‌های دروغ و ترک شهادتِ حق، کنایه از تهدید و عذاب الهی است.

28 - تهدید خداوند نسبت به کسانی که از اجرای عدالت سرباز زنند و یا در اجرای آن کوتاهی کنند .

کونوا قومین بالقسط شهداء لله .. . فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

برداشت فوق بر این مناسبت که متعلق «تلوا» و «تعرضوا»، اقامه قسط باشد. یعنی اگر از اقامه قسط منحرف شدید یا از اجرای آن سرباز زدید خداوند بدان آگاه خواهد بود و ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 154 - 1

1 - خداوند ، با برافراشتن کوه طور بر سر یهود به منظور تهدید آنان ، از ایشان پیمان گرفت .

ص: 49

و رفعنا فوقهم الطور بميثقهم

«طور» علم است برای کوهی مخصوص و گفته شده «طور» به معنای مطلق کوه است (مفردات)، بآء در «بمیتقهم» سببیه است و بدیهی است که خود میثاق نمی تواند دلیل و سبب باشد بر اینکه خداوند کوه طور را بر سر آنان برافرازد. بنابراین می توان گفت گرفتن میثاق علت برای برافراشتن کوه طور بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 8 - 21

21 - هشدار و تهدید خداوند نسبت به کسانی که به حق شهادت ندهند و برای خدا قیام نکنند .

كونوا قومين لله شهداء بالقسط . . . و اتقوا الله إن الله خير بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 61 - 9

9 - اهل کتاب مورد تهدید و هشدار خداوند به خاطر برخورد منافقانه آنان با مسلمانان

والله اعلم بما كانوا يكتُمون

هدف از بیان آگاهی کامل خدا به اسرار پلید گروهی از اهل کتاب، می تواند تهدید آنان به رسوایی در دنیا و عذاب الهی در آخرت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 71 - 22

22 - تهدید الهی نسبت به تبهکاران بنی اسرائیل

ثم عموا و صموا کثیر منهم و الله بصیر بما تعملون

از اهداف بیان آگاهی خداوند به رفتار و اعمال تبهکاران، تهدید آنان به عذاب و مانند آن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 96 - 14

14 - تهدید خداوند به متخلفان از احکام دین

و اتقوا الله الذي إليه تحشرون

هدف از جمله «إليه تحشرون» تهدید کسانی است که تقوا را رعایت نکرده و از احکام الهی تخلف می کنند.

93- تهدید در تربیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 213 - 12

12 - بشارت و انذار، از روش های کاربردی پیامبران برای تبلیغ و هدایت انسانها

ص: 50

فبعث الله النبيين مبشرين و منذرين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - اسراء - 17 - 44 - 20

20- استفاده از تهديد و تشويق ، روش قرآن در تربيت و هدايت انسان

إنه كان حليماً غفوراً

«حليماً» دربردارنده تهديد و «غفوراً» نویدی است امیدبخش و مشعر به تشويق

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - زمر - 39 - 20 - 13

13 - «بیم و امید» ، «بشارت و انذار» و «تهديد و تشويق» ، از روش های تربیتی قرآن

إنّ الخسرین . . . لهم من فوقهم ظلل من النار . . . لكن الذين اتّقوا ربّهم لهم غرف

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - زلزله - 99 - 8 - 6

6 - ترغيب به کار خير و وعده پاداش به آن ، مقدّم بر تهديد در امر تربيت

فمن يعمل مثقال ذرّة خيراً يره . و من يعمل مثقال ذرّة شراً يره

94- تهديد دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 174 - 11

11 - مؤمنان مجاهد همراه پيامبر (صلی الله عليه و آله) (در غزوه حمراءالاسد يا بدر صغرا) ، بی اعتنا به تهديد های دشمن و در پی

جلب رضایت الهی

إنّ النّاس قد جمعوا لكم . . . فانقلبوا . . . و اتّبعوا رضوان الله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

23 - توجه به ربوبیت خدا و علم همه جانبه او ، مستلزم توکل کردن بر وی و پایداری در برابر تهدید دشمنان

وسع ربنا كل شيء علماً على الله توكلنا

ص: 51

95- تهدید دشمنان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 25 - 5

5- عذاب غافلگیرانه تکذیب کنندگان پیامبران در گذشته ، تهدیدی علیه دشمنان دین است .

كذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَأَتَيْهِمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، در مقام تهدید و هشدار و عبرت آموزی است.

96- تهدید دشمنان محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 13 - 4

4- خداوند ، تهدیدکننده مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به عذابی نظیر کیفر امت های پیشین (عاد ، ثمود و فرعون)

رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 14 - 9

9- تهدید مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و سرکوب آنان از سوی خداوند ، جلوه ربوبیت او بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و در راستای تدبیر امور رسالت آن حضرت است .

رَبِّكَ

فعل «رَبَّ» ، زمانی به کار می رود که شخص اداره کاری را به دست گیرد و به تدبیر آن برخیزد (مصباح). بر این اساس کلمه «رَبَّ» ، به معنای مدبّر است و اضافه آن به ضمیری که خطاب به رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) می باشد، بیانگر تأثیر کار خداوند در شؤون پیامبری آن حضرت است.

97- تهدید دنیاطلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 134 - 10

10 - تهدید الهی نسبت به دنیاپرستی و دنیاپرستان

من كان يريد ثواب الدنيا .. و كان الله سمیعاً بصیراً

تذکر این واقعیت که خداوند ناظر اعمال دنیاپرستان و شنوای گفتار آنهاست، در حقیقت تهدید آنان به مؤاخذه خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 24 - 4

ص: 52

4 - روی گردانان از جهاد ، به خاطر علقه های عاطفی (محبت پدر ، فرزند ، برادر ، همسر و خویشاوندان) و دلبستگی مادی (مال ، شغل و مسکن) مورد تهدید خداوند

قل إن كان ءابؤکم . . و أموال اقترتموها و ... أحب إليکم ... و جهاد فی سبيله فتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 7 - 4

4 - مشاهده جهنم و آتش سوزان آن و پیدایش علم حضوری برای گرفتاران به آن در قیامت ، تهدیدی الهی و هشدارى تردیدناپذیر ، برای دل بستگان به امتیازات دروغین

ألهیکم التکاثر . . ثم لترونها عین الیقین

98- تهدید دنیا طلبان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 28 - 3

3 - تهدید شدن گنه پیشگان و کافران دنیاگرا در صدر اسلام ، به هلاکت و جایگزین شدن مردمی دیگر ، از سوی خداوند

وإذا شئنا بدلنا أمثلهم تبديلاً

99- تهدید رهبران شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 8 - 9

9 - سران کفر و شرک در عصر بعثت ، مورد تهدید خداوند به عذاب استیصال

بل لَمَّا يذوقوا عذاب

برداشت یاد شده از لحن تهدید آمیز آیه شریفه به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 14 - 5

5 - سران کفر و شرک در صدر اسلام ، به کیفر و عذاب استیصال تهدید شدند .

إِنَّ كُلَّ الْكَاذِبِ الرِّسْلُ فَحَقُّ عِقَابٍ

این آیه و آیات گذشته - که سرگذشت هلاکت بار اقوام بزرگ و مقتدر پیشین را یادآور شده - در واقع در جهت تهدید کافران و مشرکان مکه است که رهبری جریان مخالف با رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) را در دست داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 53

1 - تهدید سران کفر و شرک عصر بعثت ، به عذاب ناگهانی (بانگ سهمگین) از سوی خداوند

و ما ينظر هؤلاء إلا صيحة وحده

«ينظر» (از مصدر «نظر») به معنای «انتظار» است و مقصود از «صیحه» عذاب استیصال می باشد که ممکن است به صورت صاعقه و بانگ سهمگین باشد. آمدن کلمه «واحد» نیز برای اشاره به ناگهانی و یکباره بودن نزول عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 16 - 5

5 - تهدید شدن سران کفر و شرک در صدر اسلام ، به مؤاخذه شدن همچون مؤاخذه فرعون

إنا أرسلنا إليك رسولاً شهيداً عليكم .. فعصى فرعون الرسول فأخذنه أخذاً وببلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 11 - 2

2 - سران کفر و شرک ، مورد تهدید خداوند به عذاب و شکست

ذرنى و من خلقت وحيداً

100 - تهدید رهبران کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 8 - 9

9 - سران کفر و شرک در عصر بعثت ، مورد تهدید خداوند به عذاب استیصال

بل لَمَا يذوقوا عذاب

برداشت یاد شده از لحن تهدیدآمیز آیه شریفه به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 14 - 5

5 - سران کفر و شرک در صدر اسلام ، به کیفر و عذاب استیصال تهدید شدند .

إِنَّ كُلَّ الْكَاذِبِ الرِّسْلِ فَحَقَّ عِقَابُ

این آیه و آیات گذشته - که سرگذشت هلاکت بار اقوام بزرگ و مقتدر پیشین را یادآور شده - در واقع در جهت تهدید کافران و مشرکان مکه است که رهبری جریان مخالف با رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) را در دست داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 15 - 1

1 - تهدید سران کفر و شرک عصر بعثت ، به عذاب ناگهانی (بانگ سهمگین) از سوی خداوند

ص: 54

و ما ينظر هؤلاء إلا صيحة وحده

«ينظر» (از مصدر «نظر») به معنای «انتظار» است و مقصود از «صیحه» عذاب استیصال می باشد که ممکن است به صورت صاعقه و بانگ سهمگین باشد. آمدن کلمه «واحد» نیز برای اشاره به ناگهانی و یکباره بودن نزول عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 16 - 5

5 - تهدید شدن سران کفر و شرک در صدر اسلام ، به مؤاخذه شدن همچون مؤاخذه فرعون

إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَهِدًا عَلَيْكُمْ .. فَعَصَى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخَذًا وَبِيلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 11 - 2

2 - سران کفر و شرک ، مورد تهدید خداوند به عذاب و شکست

ذرنی و من خلقت وحيداً

101- تهدید شایعه سازان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 21 - 22

22 - تهدید شدن شایعه سازان و افترا زندگان ، به این که خداوند بر سخنان پنهانی و راز های درونی آنان آگاه است .

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ .. وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا ..

برداشت یاد شده از ارتباط این آیه با آیات قبل - که درباره شایعه و ماجرای «افک» بود - به دست آمده است.

102- تهدید شبهه افکنان در معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 17 - 6

6 - صحنه داوری در قیامت ، تهدیدی گریزناپذیر برای منکران معاد و شبهه افکنان در حقانیت آن

عمّ يتساءلون . . . إنّ يوم الفصل كان ميقنًا

103- تهديد طالبان لہو

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 55

11 - لهوگرایانِ مستکبرِ حق ناپذیر ، مورد تهدید خداوند به عذابی بس دردناک اند .

و من الناس من یشتري لهو الحديث . . . ولی مستکبراً... فبشره بعذاب الیم

104- تهدید طراح قصه افک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 16

16 - خداوند ، طراح و گرداننده اصلی ماجرای « افک » را به عذاب بزرگ تهدید کرد .

والذی تولی کبره منهم له عذاب عظیم

«کبر» به معنای معظم شیء و قسمت عمده هر چیزی است و مرجع ضمیر «کبره»، «افک» است. بر این اساس معنای آیه چنین می شود:

«کسی که متولی و عهده دار قسمت عمده ماجرای افک می باشد...» و مقصود از آن، عامل اصلی و طراح این ماجرا است.

105- تهدید طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 8 - 3

3 - خداوند ، کیفر دهنده طغیان گران و تهدید کننده آنان به کیفر های اخروی است .

لیطغی . . . إنَّ إلی ربِّک الرجعی

مراد از بیان بازگشت انسان ها به خداوند، توجه دادن طغیان گران - که در آیات پیشین مطرح بودند - به کیفرهای الهی است.

106- تهدید ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 6 - 5

5 - هشدار خداوند به ظالمان پندناپذیر و تهدید آنان به عذابهای دوزخ

إنا کنا ظلمین. فلنستلن الذین أرسل إلیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 11 - 3

3- تهدید شدن جوامع ستمگر و مشرکان ، به هلاکت و نابودی از سوی خداوند

ص: 56

و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 13

13 - تهدید ظالمان و کفرپیشگان از سوی خدا به کیفری حتمی و نه چندان دور

و سيعلم الذين ظلموا أيّ منقلب ينقلبون

107- تهدید ظالمان دوران ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 1,8

1- ذوالقرنین ، از کیفر ساحل نشینان غرب ، چشم پوشی کرد و تنها کسانی را که بر ستم کاری خود باقی بمانند ، به مجازات تهدید کرد .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

8- ذوالقرنین ، ظالمان ساحل دریا را علاوه بر تهدید به مجازات و کیفر های خویش ، از عذاب سخت آخرت ، بیم داد .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه ثمّ یردّ الی ربّه فیعذّبه

108- تهدید علمای اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 140 - 14

14 - عالمان اهل کتاب ، مورد تهدید خداوند به خاطر کتمان حقایق آسمانی

و من أظلم ممن کتم شهنه عنده من اللّٰه و ما اللّٰه بغفل عما تعملون

هدف از بیان آگاهی خدا و غفلت نداشتن از رفتار عالمان اهل کتاب، تهدید کردن آنان به کیفر و مجازات می باشد.

109- تهدید فاسقان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 145 - 15,16

15 - خداوند قوم موسی را از مخالفت با رسالت های وی بر حذر داشت و متخلفان را مردمی فاسق خواند .

سأوریکم دار الفسقین

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از «الفسقین» متمردان خود بنی اسرائیل باشد. بر این مبنا جمله «سأوریکم»، که پس

ص: 57

از فرمان به فراگیری تورات و به کار بستن تعالیم آن واقع شده، اشاره به این معنا دارد که اگر گروهی این فرمان را اطاعت نکنند، فاسقند. گفتنی است در این صورت مقصود از «دار» جایگاه شوم و فرجام نامیمون آن گروه است.

16 - خداوند ، فاسقان بنی اسرائیل را به گرفتار آمدن به فرجامی شوم تهدید کرد .

سأوریکم دار الفسقین

110- تهدید فرقه های مذهبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 159 - 7

7 - پیروان مذاهب تشکیل شده بر اساس تفرقه دین، مورد تهدید خداوند

إنما أمرهم إلى الله

111- تهدید قاذف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 24 - 8

8 - کسانی که با حیثیت زنان مؤمن ، بازی کرده و با قذف و نسبت دادن زنا به آنان ، به بد نام کردن ایشان در جامعه می پردازند ، به محاکمه و بازخواست الهی تهدید شدند .

إنّ الذین یرمون المحصنات .. یوم تشهد علیهم ألسنتهم ... بما كانوا یعملون

112- تهدید قریش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 66 - 2

2 - قوم و قبیله پیامبر، تهدید به عذاب از جانب خداوند را باور نکرده و آن را تکذیب کردند.

قل هو القادر علی أن یربعث علیکم عذابا . . . و کذب به قومک

در آیه «قل هو القادر» وعیدهایی از جانب خداوند مطرح گردید. محتمل است مرجع ضمیر «کذب به» همان وعیدهای مطرح شده در آیه قبل باشد برداشت فوق بر این اساس استوار است.

113- تهديد قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 58

9- لوط (ع)، قوم اش را به خاطر ارتکاب عمل لواط، راهزنی و ارتکاب علنی منکر، به عذاب الهی وعده داد.

أنتکم لتأتون الرجال... فما كان جواب قومه إلا أن قالوا ائتنا بعذاب الله

10 - قوم لوط، از سرزنش حضرت لوط (ع) و وعده وی به عذاب، پندنگرفتند و او را استهزا کردند.

فما كان جواب قومه إلا أن قالوا ائتنا بعذاب الله

11 - تنها پاسخ قوم لوط به لوط (ع) در برابر سرزنش و وعده عذاب، درخواست نزول عذاب بود.

فما كان جواب قومه إلا أن قالوا ائتنا بعذاب الله

114- تهدید کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 5 - 7

7- علم فراگیر خداوند و شکست ناپذیری او، پشتوانه تهدید کفار به عذاب شدید

انّ الذين كفروا لهم عذاب شديد و الله عزيز... انّ الله لا يخفى عليه شيء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 19 - 15

15 - تهدید خداوند نسبت به کافران، برای بازداري آنان از کفر

و من يكفر بايات الله فانّ الله سريع الحساب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 20 - 15

15 - تهدید کافران از جانب خداوند

وان تولّوا... و الله بصير بالعباد

ذکر جمله «و الله بصير بالعباد»، که بیانگر آگاهی همه جانبه خداوند نسبت به بندگان است، در پی جمله «وان تولّوا...»، تهدیدی است

برای آنان که از حق اعراض می کنند. (کافران)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 21 - 18، 4

4- تهدید کافران از سوی خداوند ، نسبت به قتل پیامبران و مردمان عدالتخواه

انّ الذين يكفرون . . . و يقتلون النّبيّين ... فبشرهم بعذاب اليم

18 - رضایت کفار عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) به کشتار انبیا توسط گذشتگان ، علّت تهدید آنان به عذاب الهی *

و يقتلون النّبيّين . . . فبشرهم بعذاب اليم

تهدید بازماندگان قاتلان انبیا به عذاب در صورتی صحیح است که آنان به اعمال گذشتگان خویش راضی باشند.

ص: 59

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 178 - 12

12 - تهدید کافران به عذابی خوارکننده از سوی خداوند

و لهم عذاب مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 133 - 6

6 - تهدید بی تقوایان کفرپیشه به هلاکت و نابودی ، از سوی خداوند

ان اتقوا الله و إن تكفروا .. ان یشأ یذهبکم ایها الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 19 - 6

6 - کافران شکست خورده در جنگ بدر ، مورد تهدید خداوند به چشیدن دوباره طعم شکست در صورت بازگشت به جنگ

و إن تعودوا نعد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 38 - 3

3 - گرفتار شدن به سرنوشت شوم پیشینیان ، تهدید الهی نسبت به کافران ستیزه گر علیه اسلام

و إن يعودوا فقد مضت سنت الأولین

جواب شرط «إن يعودوا ..» حذف شده و جمله «فقد مضت ...» جانشین آن می باشد و تقدیر کلام چنین است: «و إن يعودوا فانتقمنا

منهم كما انتقمنا من الأولین ...»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 8 - 1

1 - کافران به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قیامت ، مستحق عذاب دنیوی اند و به آن تهدید شده اند .

و لئن أٰخرنا عنهم العذاب

جمله «ما يحبس» (چه چیز مانع نزول آن عذاب است؟) می رساند که مراد از «العذاب» عذاب دنیوی است و نیز حکایت از این دارد که کفرپیشگان ، به آن عذاب تهدید شده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 83 - 6

6- خداوند ، مشرکان و کافران به پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به کیفر های دنیوی و فرو ریختن سنگ های عذاب تهدید کرد .

و ما هی من الظلمین ببعید

واقع شدن جمله «و ما هی . . .» پس از مخاطب قرار دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله) (عند ربک) می تواند قرینه بر این باشد که: از مصداقهای

ص: 60

مورد نظر برای «الظالمین» مشرکان و کافران عصر بعثت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 41 - 4

4- خداوند کفرپیشگان و منکران رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به هلاک ساختن آنان و از میان بردنشان تهدید کرد .

أولم یروا أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 47 - 4

4- خداوند ، با افشای انگیزه های کافران در گوش فرا دادن به سخنان پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، آنان را مورد تهدید قرار داد .

نحن أعلم .. و إذ هم نحوی

اعلام اطلاع خداوند از گوش دادن کافران به سخنان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آگاهی از گفت و گوی آنها، برای تهدید و هشدار به آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 109 - 4

4- پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مشرکان و کافران لجوج و حق ناپذیر را به جنگ و جهاد تهدید کرد .

فإن تولّوا فقل ءاذنّکم علی سواء

برداشت یاد شده بر اساس یکی از احتمالاتی است که میان مفسران در باره این آیه مطرح است و آن این که جمله «آذنّکم علی سواء» تهدید به جنگ و هشدار به جهاد است. مانند آیه «فانبذ إلیهم علی سواء» (انفال (8) آیه 58).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 13

13 - تهدید ظالمان و کفرپیشگان از سوی خدا به کیفری حتمی و نه چندان دور

و سيعلم الذين ظلموا أيّ متقلب ينقلبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 54 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران منکر آیات الهی را ، تهدید به عذاب کرده بود .

يستعجلونك بالعذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 26 - 4

4 - کفرپیشگان تکذیب گر ، مورد تهدید خداوند و در معرض عذاب الهی

ثم أخذت الذين كفروا فكيف كان نكير

ص: 61

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 27 - 11

11 - تهدید کافران به آتش دوزخ از سوی خداوند

فویل للذین کفروا من النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 88 - 3

3 - کافران و مشرکان ، به عذاب و شکست تهدید شدند .

و لتعلمنّ نبأه بعد حین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 37 - 8

8 - دلداری خداوند به مؤمنان و تهدید کافران و مشرکان حق گریز به انتقام و شکست

أليس الله بعزیز ذی انتقام

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ذیل آیه شریفه - که از عزت و انتقام خداوند سخن گفته - دارای لحن تهدیدآمیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 39 - 1, 2

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سر تهدید و هشدار ، از کفرپیشگان لجوج خواست تا همچنان بر مواضع نادرستشان پافشاری کنند .

قل یقوم اعملوا علی مکانتکم

آهنگ آیه شریفه، آهنگی تهدیدآمیز و هشدار دهنده است.

2 - هشدار و تهدید ، از وظایف پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در برخورد با کافران لجوج و حق ناپذیر

قل یقوم اعملوا علی مکانتکم إتی عمل فسوف تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران و مشرکان معاند را به مقابله فرا خواند و به شکست ذلت بار (چون شکست روز بدر) تهدید کرد .

من یأتیه عذاب یخزیه

بیشتر مفسران بر این دیدگاه اند که مقصود از عذاب خوارکننده در دنیا، شکست کافران و مشرکان معاند در جنگ ها (همچون جنگ بدر) است.

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران و مشرکان معاند را به عذاب فراگیر و دائمی دوزخ تهدید کرد .

و یحلّ علیه عذاب مقیم

«علی» برای استیلا و تمکن است و می رساند که عذاب الهی دشمنان رسول خدا، فراگیر و گسترده است.

ص: 62

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 70 - 4

4 - تهدید کافران لجوج و ستیزه جو، به عذاب الهی

الذین کذبوا بالکتب... فسوف یعلمون

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «فسوف یعلمون» - به قرینه آیه بعد (إذ الأغلال فی أعناقهم...) - در مقام تهدید می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 77 - 4

4 - خداوند، مشرکان و کافران حق ستیز را کراراً به عذاب استیصال تهدید کرده است.

فإما نریتک بعض الذی نعدهم

فعل مضارع «نعد» دلالت بر استمرار می کند. این کلمه مشتق از «وعد» است و «وعد» هم در خیر استعمال می شود و هم در شر. چون در این جا ضمیر به مشرکان و کافران بر می گردد، برای شر و تهدید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 35 - 1

1 - تهدید کافران مجادله گر در آیات الهی از سوی خداوند

و یعلم الذین یجدلون فی ٰآیتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 10 - 1

1 - تهدید شدن کافران سست اندیش و بیهوده گرا، به فرجامی سخت و جانکاه

فارتقب یوم تأتی السماء بدخان مبین

تعبیر «بدخان مبین»، می تواند حکایت از عذاب دنیوی و نیز سختی های صحنه قیامت داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 8 - 4

4 - تهدید مستکبران کفرپیشه از سوی خداوند ، به عذابی سخت و بدفرجام

فبشره بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 17 - 5

5 - تهدید شدن کافران لجوج و حق گریز ، به نزول عذاب الهی

فستعلمون كيف نذير

ص: 63

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 18 - 3

3 - تهدید شدن کافران تکذیب گر ، به نزول عذاب الهی همچون اقوام و ملل پیشین

و لقد کذب الذین من قبلهم فکیف کان نکیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 29 - 8

8 - تهدید شدن کافران لجوج و تکذیب گر ، به عذاب از سوی خداوند

فستعلمون من هو فی ضلل مبین

برداشت بالا، به سبب این نکته است که تعبیر «فستعلمون» (پس به زودی خواهید دانست)، دارای لحن تهدیدآمیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 5 - 2

2 - تهدید خداوند به شکست کافران ، در جنگ با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان

و یبصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 7 - 5

5 - بشارت خداوند به پیروزی و سعادت‌مندی مؤمنان و تهدید او نسبت به شکست و بدبختی کافران

إن ربک هو أعلم بمن ضلّ عن سبیلہ و هو أعلم بالمهتدین

بنابر گفته مفسران، این آیه متضمن وعد و وعید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 16 - 1

1 - کافران تکذیب گر ، از سوی خداوند به عذاب خفت بار تهدید شدند .

«وَسْم» (از ریشه «نسمه») به معنای داغ نهادن است و «خرطوم» در اصل به معنای بینی فیل می باشد. تعبیر «بر بینی او داغ خواهیم زد»، کنایه از این است که او را به شدت ذلیل خواهیم کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 41 - 2

2 - تهدید خداوند ، به هلاکت کافران حق ناپذیر

علی أن نبذل خیرًا منهم و ما نحن بمسبوقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 64

7 - تهدید شدن کافران حق ناپذیر و باطل گرا، به کیفر الهی در قیامت

فذرهم ... حتی یلقوا یومهم الذی یوعدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 19 - 3

3 - خداوند، تهدید کننده کافران و تکذیب کنندگان قرآن به سرنوشتی همچون فرجام فرعونیان و قوم ثمود

هل أتیك ... فرعون و ثمود . بل الذین كفروا فی تكذیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 20 - 7

7 - خداوند، تهدید کننده کافران و تکذیب کنندگان قرآن، به سرنوشتی همچون فرجام فرعونیان و قوم ثمود

هل أتیك حدیث الجنود ... و اللّٰه من ورائهم محیط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 6 - 8

8 - سوگند خداوند به سپیده دم، شب های ده گانه، جفت، تاق و گذشت شب، برای تأکید بر دارا بودن توان اجرای تهدیدات خویش و نابود ساختن کافران

و الفجر ... ألم تر کیف فعل ربك بعاد

ممکن است مراد از سوگندها، تأکید بر قدرت خداوند بر نابود ساختن مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد؛ در این صورت جواب قسم محذوف خواهد بود. گفتنی است که جواب قسم در احتمال دیگر، آیه چهاردهم این سوره است که مراقبت شدید خداوند را مطرح کرده است.

115 - تهدید کافران بهانه جو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 96 - 4

4- مشرکان و کافران حق ناپذیر و بهانه جو، مورد تهدید خداوند

قالوا أبعث الله بشراً رسولاً. قل كفى بالله شهيداً بيني وبينكم

تذکر خداوند به گواه و ناظر بودن میان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مشرکان حق ناپذیر، می تواند به منظور تهدید آنان باشد.

ص: 65

116- تهدید کافران حق ستیز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 38 - 7

7 - خداوند ، کافران عصر بعثت را در صورت از سرگیری شرارت ها به سرکوبی و نابودی تهدید کرد .

وإن يعودوا فقد مضت سنت الأولین

117- تهدید کافران حق ناپذیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 96 - 4

4- مشرکان و کافران حق ناپذیر و بهانه جو ، مورد تهدید خداوند

قالوا أبعث الله بشراً رسولاً. قل كفى بالله شهيداً بيني وبينكم

تذکر خداوند به گواه و ناظر بودن میان پیامبر(صلی الله علیه و آله) و مشرکان حق ناپذیر، می تواند به منظور تهدید آنان باشد.

118- تهدید کافران صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 3 - 13

13 - تهدید مشرکان کفرپیشه صدر اسلام به عذاب دردناک جهنم

بشر الذین کفروا بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 5

5- خداوند ، مشرکان و کفرپیشگان عصر بعثت را به عذاب های شدید دنیوی تهدید کرد .

و كذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى و هي ظلمه إن أخذهم شديد

برداشت فوق، از مخاطب قرار دادن پیامبر(صلی الله علیه و آله) در «کذلک أخذ ربک» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 31 - 15

15- شکستو نابودی کفرپیشگان و پیروزی اهل ایمان ، از تهدید های خداوند به کافران و از وعده های او به مؤمنان عصر بعثت

حتی یأتی وعد الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 66

1 - مشرکان و کافران صدر اسلام، به نزول عذاب فراگیر و غافل گیرانه تهدید شدند .

فإذا نزل بساحتهم فساء صباح المنذرين

«ساحت» به فضای باز اطراف محله می گویند و در آیه شریفه، کنایه از شمول و فراگیری عذاب الهی بر همه افراد است. نزول عذاب در بامداد (صبح) استعاره تمثیلیه است که عذاب الهی، به دشمنی تشبیه شده است که در شب حرکت می کند و صبح گاهان غافل گیرانه یورش می برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 51 - 4

4 - تهدید شدن کافران صدر اسلام به هلاکت و نابودی ، از سوی خداوند

ولقد أهلكنا أشياعكم فهل من مذكّر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 17 - 2

2 - تهدید خداوند به دچار کردن کافران تکذیب گر صدر اسلام ، به سرنوشت شوم و هلاکت بار باغداران یمنی

إنا بلونهم كما بلونا أصحاب الجنّة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 33 - 6

6 - تهدید شدن کافران صدر اسلام ، به نابودی اموال و درایی های شان

كذلك العذاب .. لو كانوا يعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 28 - 3

3 - تهدید شدن گنه پیشگان و کافران دنیاگرا در صدر اسلام ، به هلاکت و جایگزین شدن مردمی دیگر ، از سوی خداوند

وإذا شئنا بدلنا أمثلهم تبديلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 12 - 3

3 - کافران عصر بعثت ، مورد تهدید شدید خداوند به مقابله ای سریع و برخوردی سخت با آنان

إنّ بطش ربّك لشديد

لسان العرب از ابن سیده نقل می کند که «بطش» به معنای هجوم سریع است.

ص: 67

119- تهدید کافران ظالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 14 - 3

3- تهدید شدن کافران ظالم به مرگ از سوی خداوند ، در پی تهدید شدن انبیای الهی از سوی آنان به اخراج از سرزمین مسکونی خویش

وقال الذين كفروا... لنخرجنكم من أرضنا... فأوحى إليهم ربهم لنهلكن الظالمين

120- تهدید کافران لجوج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 13 - 18

18- خداوند کفرپیشگانی که علی رغم مشاهده آیات خدا ، ربوبیت او را منکر شوند ، به عذاب شدید و مکرری سخت تهدید کرده است .

و هم یجدلون فی الله و هو شدید المحال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 1

1 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) ، کافران و مشرکان لجوج را به عذابی خوارکننده در دنیا هشدار داد .

فسوف تعلمون . من یأتیة عذاب یخزیه

مفسران بر این عقیده اند که مقصود از عذاب خوارکننده، به قرینه ذیل آیه - که از عذاب دائمی (اخروی) سخن می گوید - عذاب دنیایی است.

121- تهدید کافران مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 86 - 13

13 - شعیب ، کافران قوم خویش را به گرفتار آمدن به فرجامی همانند سرنوشت فسادگران پیشین تهدید کرد .

و أنظروا کیف کان عقبه المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 87 - 8

8 - شعيب (ع) ، کافران قوم خویش را به داوری خدا و گرفتار سازی آنان به عقوبت های الهی در دنیا تهدید کرد .

و طائفه لم يؤمنوا فاصبروا حتى يحكم الله بيننا

ص: 68

با توجه به ذیل آیه 89 (ربنا افتح . . .) معلوم می شود مقصود شعیب از داوری خداوند، تحقق امری است که نابودی کافران در دنیا و در نتیجه پیروزی اهل ایمان را در پی خواهد داشت. چنانچه مخاطب در «فاصبروا» خصوص کافران باشد، این معنا از وضوح بیشتری برخوردار خواهد بود.

122- تهدید کافران مقارن بعثت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 17 - 6

6 - خداوند ، کافران عصر بعثت را به عذابی نزدیک تهدید کرد .

فمهل . . . رویداً

دادن مهلت کوتاه به منزله تهدید به عذاب، پس از انقضای مهلت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 6 - 7

7 - خداوند ، تهدیدکننده کافران عصر بعثت به سرنوشتی نظیر فرجام قوم عاد

ألم تر کیف فعل ربک بعاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 9 - 6

6 - خداوند ، تهدیدکننده کافران عصر بعثت ، به فرجامی نظیر هلاکت قوم ثمود

ألم تر کیف فعل ربک . . . و ثمود الذین جابوا الصخر بالواد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 10 - 4

4 - خداوند ، تهدیدکننده کافران عصر بعثت ، به گرفتار ساختن آنان در عقوبتی نظیر فرجام قوم فرعون

ألم تر . . . و فرعون ذی الأوتاد

123- تهدید کافران مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 27

27- کافران مکہ ، مورد تهدید خداوند به عذابی دردناک

لو تزیلوا لعذّابنا الذین کفروا منهم عذابًا أليماً

ص: 69

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 31 - 2

2 - تهدید کافران مگه از سوی خداوند ، به وقوع حوادثی ناگوار و مرگ آفرین برای ایشان در آینده

قل ترَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُرَبِّصِينَ

124- تهدید کفران کنندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 66 - 7

7 - شرک پیشگان ناسپاس ، مورد تهدید خداوندند .

هم یشرکون . لیکفروا بما ءاتینهم ... فسوف يعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 9 - 4

4 - معاد ، تهدیدی برای مال دوستان و ناسپاسان

لكنود ... لِحَبِّ الْخَيْرِ لِشَدِيدٍ . أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعِثَ مَا فِي الْقُبُورِ

125- تهدید گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 22 - 8

8 - تهدید شدن منکران قیامت و جرم پیشگان ، به عذاب قهر الهی در قیامت

الذین لایرجون لقاءنا .. لابیشری یومئذ للمجرمین و یقولون حجراً محجوراً

126- تهدید گناهکاران صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 28 - 3

3 - تهدید شدن گنه پیشگان و کافران دنیاگرا در صدر اسلام، به هلاکت و جایگزین شدن مردمی دیگر، از سوی خداوند

وإذا شئنا بدلنا أمثلهم تبديلاً

ص: 70

تهدید گوساله پرستان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 152 - 1،2

1 - خداوند ، گوساله پرستان بنی اسرائیل را به غضبی شدید و قریب الوقوع تهدید کرد .

إن الذين اتخذوا العجل سينالهم غضب من ربهم و ذله فى الحيوه الدنيا

«فى الحيوه الدنيا» علاوه بر اینکه قید برای «ذله» است، می تواند «قید» برای غضب نیز باشد. در این صورت مراد از غضب الهی گرفتار ساختن به عذابهای دنیوی است. نکرده آوردن «غضب» دلالت بر شدت غضب و عظمت آن دارد.

2 - خداوند ، گوساله پرستان بنی اسرائیل را به پدید آوردن ذلتی شدید در زندگی دنیوی آنان تهدید کرد .

إن الذين اتخذوا العجل سينالهم .. ذله فى الحيوه الدنيا

127- تهدید لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 167 - 1

1 - تهدید شدن لوط (ع) از سوی قوم خود ، به اخراج و تبعید در صورت دست برداشتن از تبلیغ

قالوا لئن لم تنته .. من المخرجين

ضمیر فاعل در «قالوا» به قوم لوط باز می گردد «إنتهاء» (مصدر تنته) یعنی دست برداشتن و پایان دادن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 168 - 1،2

1 - تسلیم نشدن لوط (ع) در برابر تهدید های قوم منحرف خویش

قال إئى لعملكم من القالين

«قلا» (مصدر «قالين») به معنای بغض و دشمنی است. برداشت یاد شده با توجه به اقدام لوط(ع) به اظهار تنفر نسبت به کردار قومش - علی رغم تهدید اکید آنان به اخراج و تبعید وی - به دست می آید.

2- حضرت لوط (ع) - به رغم تهدید شدن به تبعید - تنفر و دشمنی خود را با کردار زشت قوم خود اعلام کرد و بر آن تأکید ورزید .

قال إني لعملكم من القالين

128- تهدید مال دوستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 9 - 4

ص: 71

4 - معاد، تهدیدی برای مال دوستان و ناسپاسان

لكنود... لحبّ الخیر لشدید . أفلا یعلم إذا بعث ما فی القبور

129- تهدید مانعان از تقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 12 - 6

6 - بازدارندگان مردم از امر به تقوا، طغیان گر و مورد تهدید الهی اند .

لیطغی... أرءیت الذی ینهی . عبداً... أو أمر بالتّقوی

تهدید، از سیاق آیات استفاده می شود.

130- تهدید مانعان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 18 - 1

1 - بازدارندگان مجاهدان از جهاد، مورد تهدید خداوندند .

قد یعلم الله المعوّقین منکم

«معوّق» از ریشه «عوق» به بازدارنده اطلاق می شود (مفردات راغب). لازم به ذکر است که «قد یعلم...» کنایه از تهدید و هشدار است.

131- تهدید مانعان از نماز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 14 - 5

5 - خداوند، تکذیب گران دین و روی گردانان از آن و نهی کنندگان مردم از نماز را، به عذاب خویش تهدید کرده است .

ألم یعلم بأنّ الله یری

جمله «ألم یعلم...» در مقام تهدید و حاکی از کفرهایی است که نظارت خداوند، آن را به دلالت التزامی می رساند.

132- تهدید مانعان از نماز محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 15 - 5

ص: 72

5 - خداوند ، مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در صورت تداوم بر مخالفت با نماز ، هدایت و تقوا ، به مؤاخذه ای سخت تهدید کرد .

لئن لم ينته لنسفعا بالناصيه

133- تهدید متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 24 - 4

4 - روی گردانان از جهاد ، به خاطر علقه های عاطفی (محبت پدر ، فرزند ، برادر ، همسر و خویشاوندان) و دلبستگی مادی (مال ، شغل و مسکن) مورد تهدید خداوند

قل إن كان ءاباؤکم . . . و أموال اقترفتموها و . . . أحب إليکم . . . و جهاد فی سبيله فتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 39 - 2

2 - امتناع کنندگان از جهاد ، مورد تهدید خدا به عذابی سخت و دردناک

إلا تنفروا يعذبکم عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 81 - 14

14 - منافقان متخلف از جنگ ، مورد تهدید خداوند به آتش سوزان دوزخ

قل نار جهنم أشد حراً لو كانوا يفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 10، 18

10 - خداوند ، توانمندان متخلف از جهاد را به امکان رسوایی بیشتر در صورت ادامه دادن به تخلف ها تهدید کرد .

و سیری اللّٰه عملکم و رسوله

جمله «سیری اللّٰه عملکم ورسوله» می تواند هشدار می باشد به متخلفان جنگ در جهت بازداشتن ایشان از کج رویها در آینده.

18 - تهدید متخلفان از جنگ و منافقان ، به رسوایی و افشای اسرارشان در آخرت از سوی خداوند

فینبئکم بما کنتم تعملون

134- تهدید متخلفان از مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 16 - 13

ص: 73

13 - تهدید متخلفان از سفر حدیبیه ، به عذاب دردناک ، در صورت تخلف و روی گردانی دوباره از جهاد

وإن تولّوا كما تولّيتم من قبل يعدّبكم عذابًا أليمًا

135- تهدید مجادله گران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 35 - 1

1 - تهدید کافران مجادله گر در آیات الهی از سوی خداوند

و يعلم الذین یجدلون فی ٰایتنا

136- تهدید محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 37 - 11، 9

9- خداوند پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در صورت پیروی از آرای یهود و نصارا به محروم کردن از یاری و حفاظت خویش تهدید کرد .

لئن اتبعت أهواءهم .. مالک من الله من ولیّ ولاواق

«ولیی» به معنای یاور و «واق» اسم فاعل از «وقایه» به معنای نگهدارنده است. «من الله» می تواند متعلق به محذوف و حال برای «ولیی» و «واق» باشد. بر این مبنا جمله «مالک ...» چنین معنا می شود: برای تو از جانب خداوند هیچ یاور و نگه دارنده ای نخواهد بود؛ یعنی، امدادهای خداوند به تو نخواهد رسید.

11- خداوند پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در صورت پیروی از آرای یهود و نصارا به عقوبتهایی از جانب خویش تهدید کرد .

لئن اتبعت أهواءهم .. مالک من الله من ولیّ ولاواق

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که «من الله» متعلق به «ولیی» و «واق» باشد. بر این مبنا «ولیی و واق» متضمن معنای «منع» است و جمله «مالک ...» چنین معنا می شود: برای تو یاور و نگه دارنده ای که تو را از [عذاب] خدا باز دارد، وجود نخواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 77 - 4

4- بسیاری از رسولان الهی ، چونان پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، با توطئه و کارشکنی و تهدید به تبعید و اخراج از وطن خویش ، روبه

روبودند .

وإن كادوا ليستفزونك . . . سنّه من قد أرسلنا قبلك من رسلنا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

16 - زمر - 39 - 64 - 1

ص: 74

1 - درخواست تهدید آمیز و آمرانه مشرکان از پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) به عبادت معبودهایی جز الله

قل أغير الله تأمرؤنی أعبد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 5 - 7

7 - تهدید مشرکان عصر بعثت ، به موضع گیری در برابر عملکرد و تبلیغ پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فاعمل إننا عملون

بنابه گفته مفسران ترکیب «فاعمل إننا عملون» نوعی تهدید را می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 17 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مورد تهدید مخالفان به اقدامی سازمان یافته علیه او ، در صورت ادامه دادن به ادای نماز

ینهی . عبداً إذا صلی ... فلیدع نادیه

امر در «فلیدع»، تعجیزی و بیانگر آن است که دعوت از هم نشینان، برای شخص مخالف نماز سودی ندارد. این سخن، نشانگر وجود چنین تهدیدی از سوی مخالفان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 3 - 4

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مورد تهدید دسیسه ها و نیرنگ های فوق سری دشمن

قل . . . و من شرّ غاسق إذا وقب

137- تهدید مخالفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 96 - 14

14 - تهدید خداوند به متخلفان از احکام دین

و اتقوا الله الذي إليه تحشرون

هدف از جمله «إليه تحشرون» تهدید کسانی است که تقوا را رعایت نکرده و از احکام الهی تخلف می کنند.

138- تهدید مخالفان تقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 15 - 5

ص: 75

5 - خداوند ، مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در صورت تداوم بر مخالفت با نماز ، هدایت و تقوا ، به مؤاخذه ای سخت تهدید کرد .

لئن لم ينته لنسفعا بالناصيه

139- تهدید مخالفان محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 9

9- خداوند ، مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به عذابی ذلت آور و خوارکننده تهدید کرد .

و من خزی یومئذ ان ربک هو القوی العزیز

مخاطب قرار دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله) در جمله «ان ربک . . .» پس از بیان نزول عذاب به کفرپیشگان قوم ثمود ، تعریضی است به مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) که آنان نیز در خطر گرفتار شدن به عذاب الهی اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 15 - 5

5 - خداوند ، مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در صورت تداوم بر مخالفت با نماز ، هدایت و تقوا ، به مؤاخذه ای سخت تهدید کرد .

لئن لم ينته لنسفعا بالناصيه

140- تهدید مرفهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 11 - 1

1 - مرفهان تکذیب گر از سوی خداوند ، به عذاب و شکست تهدید شدند .

و ذرنی و المکذبین

تعبیر (مرا با تکذیب گران واگذار) تعبیری تهدیدآمیز است. تهدید الهی هم ممکن است، ناظر به شکست کافران در جنگ ها باشد و هم عذاب اخروی.

141- تهدید مستکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 7 - 11

11 - لهوگرایانِ مستکبرِ حق ناپذیر ، مورد تهدید خداوند به عذابی بس دردناک اند .

و من الناس من یشتري لهو الحدیث . . . ولی مستکبراً... فبشره بعذاب الیم

ص: 76

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 8 - 4

4 - تهدید مستکبران کفرپیشه از سوی خداوند ، به عذابی سخت و بدفرجام

فبشره بعذاب أليم

142- تهدید مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 39 - 1

1 - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را ، در صورت امتناع ورزیدن از شرکت در جنگ و جهاد ، تهدید به عذابی دردناک کرد .

إلا تنفروا يعذبكم عذاباً أليماً

143- تهدید مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 4 - 13

13 - تهدید شدن اهل کتاب (یهود و نصارا) به عذاب سخت الهی ، در صورت کفر به آیات خداوند ، قرآن ، تورات و انجیل

نزل عليك .. انّ الذين كفروا ... لهم عذاب شديد

از شأن نزول به دست می آید که مورد آیه، اهل کتابند.

144- تهدید مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 158 - 10

10 - تهدید مشرکان به آمدن قیامت و عذابهای آن

قل انتظروا إنا منتظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - تهدید مشرکان به کیفر های اخروی ، زمینه ساز گرایش آنان به پرستش خدای یگانه و پرهیز از شرک و دوگانه پرستی

إني أخاف عليكم عذاب يوم عظيم

ص: 77

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 3 - 14

14 - تهدید مشرکان پیمان شکن ، به عذاب دردناک شکست

و بشر الذین کفروا بعذاب أليم

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از «عذاب أليم»، عذاب شکست در برابر جبهه اسلام باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 46 - 1

1 - خداوند ، مشرکان را کراراً به عذاب استیصال تهدید کرده بود .

و إما نرينک بعض الذی نعدهم

«نعد» فعل مضارع است و دلالت بر استمرار می کند و نیز مشتق از «وعد» است و «وعد» هم در خیر استعمال می شود و هم در شر . در این جا چون ضمیر «هم» به مشرکان بر می گردد برای شر و تهدید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 53 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به امر خدا در جواب سؤال استهزاآمیز مشرکان ، تهدید خود را تکرار کرده ، وقوع عذاب نابودکننده را حتمی اعلام فرمود .

و یستنبئونک أحق هو قل ای و ربی إنه لحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 73 - 8

8 - خداوند ، با بیان عاقبت نیک یاران حضرت نوح (ع) و فرجام شوم تکذیب کنندگانش ، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان را دلداری داده و مشرکان را به عذاب استیصال تهدید نمود .

و اتل علیهم نبأ نوح .. فانظر کیف کان عقبه المنذرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 102 - 5

5- خداوند ، مشرکان را به دلیل از دست دادن زمینه ایمان ، به عذاب استیصال تهدید فرمود .

قل فاتظروا إني معكم من المنتظرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 83 - 6

6- خداوند ، مشرکان و کافران به پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به کیفر های دنیوی و فروریختن سنگ های عذاب تهدید کرد .

و ما هي من الظلمين ببعيد

ص: 78

واقع شدن جمله «و ما هی . . .» پس از مخاطب قرار دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله) (عند ربک) می تواند قرینه بر این باشد که: از مصداقهای مورد نظر برای «الظالمین» مشرکان و کافران عصر بعثت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 56 - 9

9- سوگند خداوند به ذات خود ، برای تهدید و مورد مؤاخذه قرار دادن مشرکان

تالله لتسنلنّ عمّا کنتم تقفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 9 - 7

7- دلداری و تقویت روحیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان و تهدید مشرکان ، از جانب خداوند

ثمّ صدقنهم الوعد . . . و أهلکنا المسرفین

ذکر وعده خداوند به پیروزی همه پیامبران و مؤمنان و نابودی دشمنان آنان، می تواند به منظور نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 11 - 3

3- تهدید شدن جوامع ستمگر و مشرکان ، به هلاکت و نابودی از سوی خداوند

و کم قصمنا من قریه کانت ظالمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 18 - 11

11- نوید فتح و پیروزی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان و تهدید مشرکان ، به شکست و نابودی از جانب خداوند

بل نقذف بالحقّ . . . و لکم الویل ممّا تصفون

از لحن و آهنگ آیه شریفه - با توجه به این که پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اهل حق درگیر با مشرکان حق ستیز بوده اند - استفاده می شود که این آیه در صدد دادن بشارت پیروزی، به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان است. هم چنین تهدید و اخطار به مشرکان به شکست و نابودی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 109 - 4

4- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مشرکان و کافران لجوج و حق ناپذیر را به جنگ و جهاد تهدید کرد.

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ ءَاذَنْتَكُمْ عَلَى سِوَاءِ

برداشت یاد شده بر اساس یکی از احتمالاتی است که میان مفسران در باره این آیه مطرح است و آن این که جمله «آذنتکم علی سِوَاءِ» تهدید به جنگ و هشدار به جهاد است. مانند آیه «فانذِرْ إِلَيْهِمُ عَلَى سِوَاءِ» (انفال (8) آیه 58).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 79

9- مشرکان، به دلیل مقاومت و خیره سری در برابر دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به عذاب و کیفر الهی تهدید شدند.

و سوف يعلمون حين يرون العذاب من أضلّ سبيلاً

جمله «و سوف يعلمون حين يرون العذاب..» برای تهدید مشرکان لجوج به عذاب، بیان شده است و این عذاب هم می تواند در دنیا باشد (مانند شکست سخت آنان به دست مسلمانان در جنگ بدر) و هم می تواند عذاب اخروی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 66 - 7

7- شرک پیشگان ناسپاس، مورد تهدید خداوندند.

هم یشركون . ليكفروا بما ءاتينهم ... فسوف يعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 34 - 11

11- مشرکان، مورد تهدید سخت خداوندند.

فتمتّعوا فسوف تعلمون

امر «فتمتّعوا» به قرینه «فسوف تعلمون» و نیز توصیف آنان به روی آوردن به شرک، پس از نیل به رفاه، برای توییح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 48 - 5

5- تهدید شدن مشرکان از سوی خداوند

إنّ ربّي .. علّـم الغيوب

استفاده از صفت «علّام الغيوب» در گفتگو با مشرکان، می تواند کنایه از تهدید باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 88 - 3

3 - کافران و مشرکان ، به عذاب و شکست تهدید شدند .

و لتعلمنّ نبأه بعد حين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 3 - 18

18 - تهدید شدن مشرکان ، به عذاب و کیفر از جانب خداوند

و الذين اتّخذوا من دونه أولياء .. . إنّ الله يحكم بينهم في ما هم فيه يختلفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 15 - 1

ص: 80

1 - ناراحتی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از مشرکان و تهدید آنان به سرنوشت شوم و عذاب الهی

قل الله أعبد... فاعبدوا ما شئتم من دونه

امر «فاعبدوا ما شئتم من دونه» برای تهدید و نشانگر شدت غضب و ناراحتی پیامبر (صلی الله علیه و آله) از کافران و مشرکان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 37 - 8

8 - دلداری خداوند به مؤمنان و تهدید کافران و مشرکان حق گریز به انتقام و شکست

أليس الله بعزیز ذی انتقام

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ذیل آیه شریفه - که از عزت و انتقام خداوند سخن گفته - دارای لحن تهدیدآمیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 4، 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران و مشرکان معاند را به مقابله فرا خواند و به شکست ذلت بار (چون شکست روز بدر) تهدید کرد.

من یأتیه عذاب یخزیه

بیشتر مفسران بر این دیدگاه اند که مقصود از عذاب خوارکننده در دنیا، شکست کافران و مشرکان معاند در جنگ ها (همچون جنگ بدر) است.

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران و مشرکان معاند را به عذاب فراگیر و دائمی دوزخ تهدید کرد.

و یحلّ علیه عذاب مقیم

«علی» برای استیلا و تمکن است و می رساند که عذاب الهی دشمنان رسول خدا، فراگیر و گسترده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 46 - 16

16 - دلداری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در برابر حق ستیزی و دشمنی مشرکان و تهدید آنان به کیفر و عذاب

أنت تحکم بین عبادک فی ما کانوا فیه یختلفون

از تعلیم خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مبنی بر درخواست داوری از او درباره مشرکان حق ستیز، برداشت بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 33 - 7

7- بیان هلاکت فرعونیان و نجات بنی اسرائیل از سوی خداوند، پیامدار تهدید برای مشرکان و نویدی برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان

و لقد نجینا بنی اسرائیل . . . بلؤا مبین

با توجه به این که آیات گذشته، در زمینه رویارویی مشرکان و مؤمنان بود؛ طرح سرگذشت فرعونیان و بنی اسرائیل، پیامدار مطلب یاد شده است.

ص: 81

145- تهدید مشرکان بهانه جو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 96 - 4

4- مشرکان و کافران حق ناپذیر و بهانه جو، مورد تهدید خداوند

قالوا أبعث الله بشراً رسولاً. قل كفى بالله شهيداً بيني وبينكم

تذکر خداوند به گواه و ناظر بودن میان پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مشرکان حق ناپذیر، می تواند به منظور تهدید آنان باشد.

146- تهدید مشرکان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 3 - 13

13 - تهدید مشرکان کفرپیشه صدر اسلام به عذاب دردناک جهنم

بشر الذين كفروا بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 4 - 6

6 - تهدید مشرکان معاهد صدر اسلام به لغو پیمان عدم تعرض مسلمانان با آنان در صورت مشاهده کمترین کوتاهی در عمل به مواد آن و

مشاهده هر گونه کمک به دشمنان اسلام

ثم لم ينقصوكم شيئاً و لم يظهروا عليكم أحداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 20 - 9

9 - خداوند، مشرکان بهانه جوی عصر بعثت را به کیفری سخت و قریب الوقوع تهدید کرد.

و يقولون لولا أنزل عليه آية من ربه... فانتظروا

امر در «انتظروا» می تواند برای تهدید (تهدید به عذاب) و به کارگیری ماده «انتظار» بیانگر قریب الوقوع بودن عذاب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 39 - 8

8 - تهدید شرک پیشگان عصر بعثت به عذاب استیصال

بل کذبوا .. فانظر کیف کان عقبه الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 60 - 4

4 - خداوند ، مشرکان صدر اسلام رابه خاطر افترا بستن و تحریم حلال ها ، به کیفر سخت قیامت تهدید کرد .

ص: 82

فجعلتم منه حراماً و حلالاً .. و ما ظن الذين يفترون على الله الكذب يوم القيمة

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 101 - 13

13- خداوند ، مشركان عصر بعثت و منكران رسالت پيامبر (صلى الله عليه و آله) را به عذاب و كيفر تهديد كرد .

فما أغنت عنهم آلهتهم .. لما جاء أمر ربك

خطاب كردن به پيامبر (صلى الله عليه و آله) (لما جاء أمر ربك) و (ذلك من أنباء القرى نقصه عليك) در بيان نتیجه گيري از سرگذشت اقوام پيشين، حاوی اين نکته است كه: مشركان عصر پيامبر نيز در خطر گرفتار شدن به آن گونه عذابها بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 102 - 5

5- خداوند ، مشركان و كفريشگان عصر بعثت را به عذاب های شديد دنيوی تهديد كرد .

و كذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى و هي ظلمه إن أخذهم شديد

برداشت فوق، از مخاطب قرار دادن پيامبر (صلى الله عليه و آله) در «كذلك أخذ ربك» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - طه - 20 - 128 - 3

3 - هلاکت اقوام گذشته با عذاب الهی ، نمونه هایی بارز از جدی بودن تهديد های خداوند و راهنمای کافی برای مشركان عصر بعثت

أفلم يهد لهم كم أهلكتنا قبلهم من القرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - مؤمنون - 23 - 93 - 3

3 - تهديد مشركان عصر بعثت به عذاب دنيوی از سوی خداوند

قل رب إنا ترينى ما يوعدون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - مشرکان صدر اسلام ، مورد تهدید خداوند به کیفر های سخت دنیایی

أُولَئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ

قید «فی الآخره» در ذیل آیه، نشانگر آن است که مراد از «سوء العذاب» عذاب دنیوی و تقدیر آن چنین است: «أُولَئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا سُوءُ الْعَذَابِ».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 61 - 11

ص: 83

11 - تهدید شرک پیشگان هدایت ناپذیر صدر اسلام از سوی خداوند ، به مؤاخذه و کیفر اخروی

ثم هو يوم القيمة من المحضرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 44 - 5

5 - تهدید مشرکان حق ناپذیر صدر اسلام از سوی خداوند ، به هلاکت و عذاب همچون کافران پیشین

أولم يسيروا في الأرض فينظروا... و كانوا أشدّ منهم قوّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 170 - 3

3 - مشرکان مخالف قرآن در صدر اسلام ، به کیفر و عذاب الهی تهدید شدند .

فكفروا به فسوف يعلمون

جمله «فسوف يعلمون» جمله ای است تهدید آمیز علیه مشرکان مخالف قرآن. در این که این تهدید مربوط به چه مسأله ای است و متعلق علم در (یعلمون) چیست، دو دیدگاه وجود دارد: 1- عذاب استیصال، 2- پی آمدهای ناگوار اجتماعی و فردی کفر و شکست خوردن جبهه کفر در آینده نزدیک. برداشت یاد شده مبتنی بر دیدگاه نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 177 - 1

1 - مشرکان و کافران صدر اسلام ، به نزول عذاب فراگیر و غافل گیرانه تهدید شدند .

فإذا نزل بساحتهم فساء صباح المنذرين

«ساحت» به فضای باز اطراف محله می گویند و در آیه شریفه، کنایه از شمول و فراگیری عذاب الهی بر همه افراد است. نزول عذاب در بامداد (صبح) استعاره تمثیلیه است که عذاب الهی، به دشمنی تشبیه شده است که در شب حرکت می کند و صبح گاهان غافل گیرانه یورش می برد.

147 - تهدید مشرکان قریش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - کافران قریش ، مورد تهدید شدید خداوند

أولم يسيروا في الأرض فينظروا . . . و عمروها أكثر ممّا عمروها و جاءتهم رسلهم بال

به قرینه این که سوره روم، مکی است، مراد از «أكثر ممّا عمروها» کافران قریش اند که در برابر پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مخالفت برخاستند.

ص: 84

148- تهدید مشرکان لجوج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 1

1 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، کافران و مشرکان لجوج را به عذابی خوارکننده در دنیا هشدار داد.

فسوف تعلمون . من یأتیة عذاب یخزیه

مفسران بر این عقیده اند که مقصود از عذاب خوارکننده، به قرینه ذیل آیه - که از عذاب دائمی (اخروی) سخن می گوید - عذاب دنیایی است.

149- تهدید مشرکان معاهد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 4 - 6

6 - تهدید مشرکان معاهد صدر اسلام به لغو پیمان عدم تعرض مسلمانان با آنان در صورت مشاهده کمترین کوتاهی در عمل به مواد آن و مشاهده هر گونه کمک به دشمنان اسلام

ثم لم یقصوكم شیئاً و لم یظهروا علیکم أحداً

150- تهدید مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 36 - 17

17- مشرکان مکه ، مورد تهدید خداوند به فرجامی شوم

وقال الذین أشركوا . . . فسیروا فی الأرض فانظروا کیف كان عقبه المکذبین

بنابراین احتمال که مخاطبان امر «سیروا» مشرکان مکه اند استفاده می شود که دعوت از آنان برای سیر و سفر در زمین جهت مطالعه سرانجام تکذیب کنندگان انبیا پس از بازگویی دیدگاه آن مشرکان در باره خداوند، هشدار است به آنان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 58 - 11

11 - خداوند ، مشرکان بهانه جوی مکه را به عذاب استیصال تهدید کرد .

وقالوا إن تتبع الهدى . . . وكم أهلکنا من قریه بطرت معیشتها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 59 - 12

12 - خداوند ، مشرکان مکه را به عذاب استیصال تهدید کرد .

ص: 85

و ما كان ربك مهلك القرى حتى يبعث في أممها رسولا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - سبا - 34 - 45 - 7

7- تهدید شدید مشرکان مکه از سوی خداوند ، به خاطر تن در ندادن به تعالیم پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و إذا تتلى عليهم آياتنا بينت قالوا ما هذا إلا رجل.. .. وكذب الذين من قبلهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - زخرف - 43 - 79 - 6

6- تهدید مشرکان مکه از سوی خداوند ، در برابر توطئه چینی آنان علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله)

أم أبرموا أمراً فإنا مبرمون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - دخان - 44 - 10 - 3

3- تهدید مشرکان حق ستیز مکه ، از سوی خداوند به عذابی دنیوی و تیره کننده زندگی

فارتقب يوم تأتي السماء بدخان مبين

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که «دخان مبين»، کنایه از تیره روزی و عذاب دنیوی باشد، چه این که برخی از مفسران این آیه را پاسخی به دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) دانسته اند که از خداوند خواست تا برای بیدار شدن مشرکان، آنان را به قحطی ای همچون دوران یوسف مبتلا کند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - محمد - 47 - 13 - 1

1- تبعیدکنندگان پیامبر (صلی الله علیه و آله) از شهر مکه ، مورد تهدید خداوند به هلاکت و نابودی

و كائين من قرية هي أشد قوه من قرينك أهلكنهم

با این که خروج پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از مکه و هجرت ایشان به سوی مدینه ظاهراً به انتخاب خود حضرت صورت گرفته بود؛ ولی شرایط سختی که مشرکان برای آن حضرت پدید آورده بودند، منتهی به تصمیم هجرت شد. از این رو خداوند خروج آن حضرت را به منزله

تبعید شمرده و فعل را به صورت متعدی به همه مشرکان مکه نسبت داده است.

151- تهدید معرضان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 18 - 7

7 - مسلمانانی که شرکتشان در جهاد ، اندک بود مورد تهدید خداوندند .

و لا یأتون البأس إلاّ قليلاً

ص: 86

جمله «و لایأتون..» احتمال دارد که مستقل باشد و احتمال دارد که حال برای «المعوقین» و یا «القائلین» باشد. در صورت نخست، این فراز از آیه، سومین گروهی خواهند بود که متعلق «یعلم الله» اند. لازم به گفتن است که مراد از «البأس» - که به معنای «سختی و شدت» است - به قرینه مقام، جنگ است. «یعلم الله» کنایه از تهدید و هشدار است.

152- تهدید معرضان از دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 14 - 5

5 - خداوند، تکذیب گران دین و روی گردانان از آن و نهی کنندگان مردم از نماز را، به عذاب خویش تهدید کرده است.

ألم يعلم بأن الله یری

جمله «ألم يعلم..» در مقام تهدید و حاکی از کفرهایی است که نظارت خداوند، آن را به دلالت التزامی می رساند.

153- تهدید مفتریان بر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 60 - 4

4 - خداوند، مشرکان صدر اسلام را به خاطر افترا بستن و تحریم حلال ها، به کیفر سخت قیامت تهدید کرد.

فجعلتم منه حراماً و حلالاً .. و ما ظن الذین یفترون علی الله الکذب یوم القیمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 21 - 22

22 - تهدید شدن شایعه سازان و افترا زندگان، به این که خداوند بر سخنان پنهانی و راز های درونی آنان آگاه است.

إن الذین جاءوا بالإفک .. و لولا إذ سمعتموه قلتم ما یكون لنا أن نتکلم بهذا ..

برداشت یاد شده از ارتباط این آیه با آیات قبل - که درباره شایعه و ماجرای «افک» بود - به دست آمده است.

154- تهدید مفتریان به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 8 - 8

8- افترا زندگان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مورد تهدید از سوی خداوند

قل . . . هو أعلم بما تفيضون

مخاطب «تفیضون» کافرانی اند که آیات روشن قرآن را مورد انکار قرار داده و نسبت سحر به آن داده اند. خداوند با موظف کردن

ص: 87

پیامبر(صلی الله علیه و آله) به ابلاغ این حقیقت که احوال مشرکان، در حیطة علم و آگاهی خداوند قرار دارد؛ در حقیقت ایشان را تهدید به عذاب کرده است.

155- تهدید مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 220 - 13، 15

13 - تهدید خداوند ، نسبت به فسادگران در امور ایتم

قل اصلاح لهم خیر . . . و الله یعلم المفسد من المصلح

15 - تهدید مصلح نما های مفسد و بشارت به مصلحان واقعی ، از جانب خدا

و الله یعلم المفسد من المصلح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 63 - 3

3 - تهدید خداوند نسبت به مفسدان

فانّ الله علیم بالمفسدین

156- تهدید مکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 16 - 1

1 - کافران تکذیب گر ، از سوی خداوند به عذاب خفت بار تهدید شدند .

سنسمه علی الخرطوم

«وَسَم» (از ریشه «نسمه») به معنای داغ نهادن است و «خرطوم» در اصل به معنای بینی فیل می باشد. تعبیر «بر بینی او داغ خواهیم زد»، کنایه از این است که او را به شدت ذلیل خواهیم کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 11 - 1

1 - مرفهان تکذیب گر از سوی خداوند ، به عذاب و شکست تهدید شدند .

و ذرئی و المکذبین

تعبیر (مرا با تکذیب گران واگذار) تعبیری تهدیدآمیز است. تهدید الهی هم ممکن است، ناظر به شکست کافران در جنگ ها باشد و هم عذاب اخروی.

ص: 88

157- تهدید مکذبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 52 - 3

3 - کافران منکر نبوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و منکر آیات الهی قرآن، مورد تهدید خداوندند .

و ما یجحد بآیتنا إلا الکفرون .. و قالوا لولا أنزل علیه آیت ... أولم یکف

اعلام کفایت گواهی خداوند میان منکران و پیامبر (صلی الله علیه و آله) می تواند تهدیدی برای کافران منکر قرآن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 53 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، کافران منکر آیات الهی را، به عذاب، تهدید کرده بود .

و یتعجلونک بالعذاب

«ال» در «العذاب» می تواند عهد باشد و اشاره به عذابی باشد که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به آن وعده داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 54 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران منکر آیات الهی را، تهدید به عذاب کرده بود .

یتعجلونک بالعذاب

158- تهدید مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 109 - 11

11- خداوند، تکذیب کنندگان رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به فرجام شوم و گرفتار آمدن به عذاب استیصال تهدید کرد .

أفلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین من قبلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- کفرپیشگان تکذیب گر ، مورد تهدید خداوند و در معرض عذاب الهی

ثم أخذت الذين كفروا فكيف كان نكير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 18 - 3

ص: 89

3 - تهدید شدن کافران تکذیب گر ، به نزول عذاب الهی همچون اقوام و ملل پیشین

و لقد کذب الذین من قبلهم فکیف کان نکیر

159- تهدید مکذبان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 34 - 1

1 - تکذیب کنندگان دین ، مورد نفرین و تهدید خداوند به عذاب و نابودی

و لکن کذب و تولی . . . اولی لک فأولی

عبارت «أولی لک فأولی» - مانند «ویل لک» - برای تهدید و نفرین علیه دیگری به کار می رود و نوعاً کسانی مورد خطاب این جمله قرار می گیرند که در معرض هلاکت اند و بدین وسیله ترغیب می شوند که خود را از این مهلکه نجات دهند (برگرفته از مفردات راغب و تفاسیر).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 35 - 1

1 - تکذیب گران دین ، مورد نفرین و تهدید خداوند به عذاب و نابودی

و لکن کذب و تولی . . . ثمّ اولی لک فأولی

گفتنی است که این آیه، تأکید برای آیه پیشین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 15 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 17 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و نابودی

ثمّ نتبعهم الأخرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 19 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

ص: 90

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 24 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 28 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 34 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 37 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 40 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 45 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ص: 91

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 47 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 49 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 8 - 7

7 - حکم نافذ و قضاوت حکیمانه خداوند ، تهدیدی برای تکذیب کنندگان دین و منکران قیامت

فما یکذّبک بعد بالدين . أليس الله بأحكم الحكمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 13 - 4

4 - تکذیب کنندگان تعالیم هدایت گر دین و دستورات تقوایشگی آن ، طغیان گر و مورد تهدید الهی اند .

لیطغی . . . أرءیت إن کذب و تولّی

سیاق آیات، بر تهدید دلالت دارد.

5 - خداوند ، تکذیب گران دین و روی گردانان از آن و نهی کنندگان مردم از نماز را ، به عذاب خویش تهدید کرده است .

ألم يعلم بأنّ الله يرى

جمله «ألم يعلم...» در مقام تهدید و حاکی از کیفرهایی است که نظارت خداوند، آن را به دلالت التزامی می رساند.

ص: 92

160- تهدید مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 170 - 3

3 - مشرکانِ مخالف قرآن در صدر اسلام ، به کیفر و عذاب الهی تهدید شدند .

فکفروا به فسوف یعلمون

جمله «فسوف یعلمون» جمله ای است تهدید آمیز علیه مشرکانِ مخالف قرآن. در این که این تهدید مربوط به چه مسأله ای است و متعلق علم در (یعلمون) چیست، دو دیدگاه وجود دارد: 1- عذاب استیصال، 2- پی آمدهای ناگوار اجتماعی و فردی کفر و شکست خوردن جبهه کفر در آینده نزدیک. برداشت یاد شده مبتنی بر دیدگاه نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 59 - 1

1- تهدید منکرانِ پیام های روشن و قابل درک قرآن ، به فرجامی سخت از سوی خداوند

فإنّما یسّرنه .. فارتقب إنّهـم مرتقبون

عبارت «إنّهـم مرتقبون»، کنایه از این است که کافران به بیان های روشن و وحی ایمان نمی آورند تا سرانجام وعیدهای ما تحقق یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 44 - 1

1 - تکذیب کنندگان قرآن و معاد ، از سوی خداوند به عذاب تهدید شدند .

فذرنی و من یکذب بهذا الحدیث

مقصود از «حدیث» یا قرآن است و یا مسأله معاد که در آیه پیش مطرح شده است. گفتنی است که تعبیر «فذرنی و من یکذب» و مانند آن، در مورد تهدید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 23 - 7

7 - خداوند ، منکران معاد و تکذیب کنندگان قرآن را ، به مؤاخذة افکار و کردارشان تهدید کرده است .

و الله أعلم بما يوعون

مقصود از بیان آگاهی خداوند، به افکار انباشته در ظرف ذهن و کردار موجود در نامه عمل، تهدید به مؤاخذه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 19 - 3

3 - خداوند ، تهدید کننده کافران و تکذیب کنندگان قرآن به سرنوشتی همچون فرجام فرعونیان و قوم ثمود

هل أتیک . . . فرعون و ثمود . بل الذین کفروا فی تکذیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 93

7 - خداوند ، تهدیدکننده کافران و تکذیب کنندگان قرآن ، به سرنوشتی همچون فرجام فرعونیان و قوم ثمود

هل أتیک حدیث الجنود . . . و اللّٰه من ورائهم محیط

161- تهدید مکذبان قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 2 - 3

3 - تهدید منکران قیامت ، به دست برداشتن از انکار آن تا فرصت باقی مانده

لیس لوقعتها کاذبه

«کاذبه» می تواند صفت برای موصوف مقدر باشد (نفس کاذبه). در این صورت آیه شریفه نظر به کافران دارد که تا وقت باقی است، دست از انکار قیامت بردارند؛ زیرا روزی که قیامت واقع شود، آنان جز تسلیم شدن در برابر واقعیت و گرفتار سرافکنندگی شدن فرجامی ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 46 - 3

3 - تهدید تکذیب گران روز جزا ، به محرومیت از موهبت های بهشتی

کلوا و تمتّعوا قليلاً

امر در «کلوا و تمتّعوا» در معنای تهدید و انذار به کار رفته است. در آیات گذشته، از مواهب بهشت و تأمین خواسته های تقوایبندگان در آن، سخن به میان آمده است. از این مطلب استفاده می شود که این تهدید، ناظر به محرومیت از موهبت های بهشتی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 8 - 7

7 - حکم نافذ و قضاوت حکیمانه خداوند ، تهدیدی برای تکذیب کنندگان دین و منکران قیامت

فما یکذّبک بعد بالدین . أليس الله بأحکم الحکمین

162- تهدید مکذبان متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - تكذيب كنندگان تعاليم هدايت گر دين و دستورات تقواپيشگي آن ، طغيان گر و مورد تهديد الهى اند .

ليطغى . . . ارفعيت ان كذب و تولّى

ص: 94

سیاق آیات، بر تهدید دلالت دارد.

163- تهدید مکذبان محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 47 - 12

12 - خداوند ، تکذیب کنندگان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) را به عذاب استیصال تهدید فرمود .

فإذا جاء رسولهم قضی بینهم بالقسط و هم لا یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 48 - 1

1 - خداوند ، تکذیب کنندگان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) را به عذاب استیصال تهدید کرده بود .

و یقولون متی هذا الوعد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 13

13- خداوند ، مشرکان عصر بعثت و منکران رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به عذاب و کیفر تهدید کرد .

فما أغنت عنهم ءالهمتهم .. لما جاء أمر ربک

خطاب کردن به پیامبر (صلی الله علیه و آله) (لما جاء أمر ربک) و (ذلک من أنباء القرى نقصه علیک) در بیان نتیجه گیری از سرگذشت اقوام پیشین، حاوی این نکته است که: مشرکان عصر پیامبر نیز در خطر گرفتار شدن به آن گونه عذابها بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 40 - 1

1- خداوند منکران رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را همواره به عذاب های دنیوی تهدید می کرد .

و إن مَّا نرینک بعض الذی نعدهم

تحقق بخشیدن برخی از عذابهای موعود در حیات پیامبر (صلی الله علیه و آله) - که مفاد «نرینک بعض الذی نعدهم أو نتوفینک» است -

حاکی از آن است که مراد از وعیدها (نعدهم) عذابهای دنیوی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 41 - 4

4- خداوند کفرپیشگان و منکران رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به هلاک ساختن آنان و از میان بردنشان تهدید کرد .

أولم یروا أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 95

3 - کافران منکر نبوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و منکر آیات الهی قرآن ، مورد تهدید خداوندند .

و ما یجحد بآیتنا إلاّ الکفرون .. و قالوا لولا أنزل علیه آیت ... أولم یکف

اعلام کفایت گواهی خداوند میان منکران و پیامبر (صلی الله علیه و آله) می تواند تهدیدی برای کافران منکر قرآن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 25 - 10

10 - منکران نبوت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، از سوی خداوند تهدید شده اند .

إن ربک هو یفصل بینهم یوم القیمه

به قرینه خطاب «ربک» احتمال دارد مرجع ضمیر در «بینهم» مشرکان و کافرانی باشند که نبوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را قبول نداشتند و خداوند، با این بیان در صدد تهدید آنها است.

164- تهدید مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 22 - 8

8 - تهدید شدن منکران قیامت و جرم پیشگان ، به عذاب قهر الهی در قیامت

الذین لایرجون لقاءنا .. لابیشری یومئذ للمجرمین و یقولون حجراً محجوراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 51 - 3

3 - تهدید منکران معاد از سوی خداوند ، به عذاب سخت اخروی

ثم إنکم أئتها الضالون المکذبون

خبر «إن» - که در آیه بعد آمده - بیانگر عذاب هولناک منکران رستاخیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تکذیب کنندگان قرآن و معاد، از سوی خداوند به عذاب تهدید شدند .

فذرني و من يكذب بهذا الحديث

مقصود از «حدیث» یا قرآن است و یا مسأله معاد که در آیه پیش مطرح شده است. گفتنی است که تعبیر «فذرني و من يكذب» و مانند آن، در مورد تهدید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 17 - 6

ص: 96

6 - صحنه داوری در قیامت ، تهدیدی گریزناپذیر برای منکران معاد و شبهه افکنان در حقیقت آن

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ .. إِنَّ يَوْمَ الْفِصْلِ كَانَ مِيقَاتًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 15 - 3

3 - خداوند ، با توبیخ کسانی که به تفریحات خانوادگی سرگرم شده و معاد را بعید شمردند ، آنان را به مؤاخذه اخروی تهدید کرد .

بَلَى إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا

خبر از آگاهی خداوند به کارها و خصلت های منکران معاد، تهدید آنان به مؤاخذه با تعبیری توییح آمیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 23 - 7

7 - خداوند ، منکران معاد و تکذیب کنندگان قرآن را ، به مؤاخذه افکار و کردارشان تهدید کرده است .

و اللّٰه اعلم بما یوعون

مقصود از بیان آگاهی خداوند، به افکار انباشته در ظرف ذهن و کردار موجود در نامه عمل، تهدید به مؤاخذه است.

165- تهدید ملکه سبا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 37 - 1,3

1 - رد هدیه ملکه سبا از سوی سلیمان (ع) و فرمان وی مبنی بر بازگشت سفیر به سوی بلقیس با پیام جنگ

ارجع إلیهم فلنأتینهم بجنود

سیاق آیات نشانگر این نکته است که سلیمان(ع) هدیه را نپذیرفت و به آنان برگرداند.

3 - هشدار سلیمان (ع) به دربار سبا درباره پی آمد های ناگوار جنگ (تبعید ، آوارگی ، ذلت و خواری)

ولنخرجنهم منها أذله و هم صغرون

«أذله» جمع «ذلیل» و حال برای ضمیر «هم» است؛ یعنی، آنان را از آن سرزمین همراه با ذلت و خواری اخراج خواهیم کرد. عبارت «هم»

صاغرون» به تقدیر «هم صاغرون فیها» است؛ یعنی، و در آن سرزمین، بیگانه، حقیر و آواره خواهند بود.

166- تهدید منافع فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 55 - 4

4- گریز بنی اسرائیل از مصر ، تهدیدی علیه منافع فرعونیان

وإنهم لنا لغائظون

ص: 97

چنانچه خشم فرعونیان به خاطر این باشد که با گریز بنی اسرائیل از مصر، نیروی کار عظیمی از دستشان خارج می شد و زیان بسیاری بر آنان وارد می گشت، برداشت یاد شده به دست می آید.

167- تهدید منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 167 - 20

20 - افشاگری و تهدید خداوند علیه عملکرد های کفرآمیز منافقان

يقولون بافواهمم ما ليس في قلوبهم و الله اعلم بما يكتُمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 64 - 8

8 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور موضع گیری در برابر منافقان و تهدید ایشان به افشای اسرارشان

يحذر المنفقون .. قل استهزءوا إن الله مخرج ما تحذرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 81 - 14

14 - منافقان متخلف از جنگ ، مورد تهدید خداوند به آتش سوزان دوزخ

قل نار جهنم أشد حراً لو كانوا يفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 18

18 - تهدید متخلفان از جنگ و منافقان ، به رسوایی و افشای اسرارشان در آخرت از سوی خداوند

فینبئکم بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 13

13 - منافقان ، مورد تهدید خداوند به بازگشت قهری و ابتلا به عذاب بزرگ در قیامت

ثم یردون الی عذاب عظیم

168- تهدید منافقان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 98

23 - تهدید اکید خداوند بر کیفر سخت دنیوی و اخروی منافقان صدر اسلام، در صورت امتناع آنان از توبه و پافشاری بر مواضع کفر آمیز توطئه گرانه خود

فإن يتوبوا... وإن يتولوا يعذبهم الله عذاباً أليماً في الدنيا و الآخرة

169- تهدید منافقان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 7

7 - منافقان مرموز و پنهان کار مدینه، از سوی خداوند به دو مرتبه عذاب علاوه بر عذاب بزرگ نهایی در قیامت، تهدید شدند.

سنعذبهم مرتين ثم يردون إلى عذاب عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 15 - 7

7 - منافقان مدینه، از سوی خداوند، به خاطر شکستن عهد خود تهدید شدند.

و لقد كانوا عهدوا لله من قبل... و كان عهد الله مسئولاً

170- تهدید موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 29 - 1,6

1 - روی آوری فرعون به تهدید موسی (ع) با احساس ناتوانی از مقابله با منطق او

قال لئن اتخذت إلهاً غيري لأجعلنك من المسجونين

6 - موسی (ع)، مورد تهدید فرعون به زندانی شدن، در صورت پذیرش الوهیت غیر او

قال لئن اتخذت إلهاً غيري لأجعلنك من المسجونين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - دست برداشتن موسی (ع) از تبلیغ رسالت خویش در برابر تهدید های فرعون

قال .. لأجعلنك من المسجونين . قال أولو جنتك بشيء مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 27 - 5

ص: 99

5- اطمینان موسی (ع) به حمایت خداوند از او، در برابر تهدید به قتل از سوی فرعون

أقتل موسی... قال... عذت برّی وربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 20 - 2

2- موسی (ع)، متکی به حمایت پروردگار در قبال هجوم و تهدید فرعونیان

وإنی عذت برّی وربکم أن ترجمون

171- تهدید مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 44 - 7

7- مؤمن آل فرعون، از سوی فرعونیان مورد تهدید سخت قرار گرفته بود.

وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ

گفتنی است که واگذار کردن کار خود به خدا از سوی مؤمن آل فرعون (به قرینه جمله «فوقاه الله سیئات ما مکروا») در آیه بعد بیانگر وجود نوعی تهدید و ارباب از جانب فرعونیان است.

172- تهدید مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 86 - 5

5- تهدید اهل ایمان و ساختن چهره ای ناپسند از راه خدا، از روش های دشمنان دین برای مبارزه با پیامبران و ادیان الهی

و تصدون عن سبیل الله من ءامن به و تبغونها عوجاً

173- تهدید مؤمنان راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 7

7 - تهدید ها و شکنجه ها ، بی تأثیر در بازداری مؤمنان راستین از طریق ایمان و باور های دینی

إنا إلی ربنا منقلبون

ص: 100

174- تهدید مؤمنان مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 86 - 2,3

2 - کافران قوم شعیب بر سر هر کوی و برزن مؤمنان به خدا را مورد تهدید قرار می دادند و آنان را از سلوک راه خدا باز می داشتند .

و لا تقعدوا بكل صرط توعدون و تصدون عن سبیل اللّٰه من ءامن به

«ایعاد» مصدر «توعدون» به معنای تهدید کردن و به شکنجه و اُمثال آن ترساندن است. «من ءامن» مربوط به فعل «توعدون» و «تصدون» است و به اصطلاح اهل ادب مفعولی است «متنازع فیه». گفتنی است که در برداشت فوق ضمیر در «به» به «اللّٰه» برگردانده شده است.

3 - شعیب از مردم خویش خواست تا دست از تهدید اهل ایمان بردارند و آنان را از پیمودن راه خدا باز ندارند .

و لا تقعدوا بكل صرط توعدون و تصدون عن سبیل اللّٰه من ءامن به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 88 - 2

2 - اشراف کفرپیشه مدین ، شعیب و مؤمنان به رسالتش را به تبعید دسته جمعی تهدید کردند .

لنخرجنک یشعیب و الذین ءامنوا معک من قریتنا

«معک» می تواند متعلق به «لنخرجنک» باشد. بر این مبنا «لنخرجنک» حاکی از تبعید دسته جمعی است.

175- تهدید نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 116 - 1

1 - تهدید جدی نوح (ع) از سوی اشراف و رفاه طلبان قومش ، مبنی بر سنگسار شدن در صورت دست برداشتن از تبلیغ

قالوا لئن لم تنته ینوح لتکوننّ من المرجمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 117 - 2

2- نوح (ع)، نگران تکذیب ارزش ها و تعالیم الهی از سوی مردم بود؛ نه نگران تهدید خود او از سوی آنان.

قال ربّ إنّ قومی کذّبون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که شکوه نوح(ع) به درگاه خدا در پی تهدیدهای سخت مخالفان، از تکذیب گری آنان بود نه از تهدیدهای آنها.

ص: 101

176- تهدید ولید بن مغیره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 11 - 1

1 - تهدید شدن ولیدبن مغیره به عذاب و شکست ، از سوی خداوند

ذرنی و من خلقت وحیداً

مطابق نظر مفسران، این آیه تا آیه 25 درباره ولیدبن مغیره (یکی از سران مکه) نازل شده است (مجمع البیان). گفتنی است کلمه «وحیداً» در این برداشت، حال برای «یا» در «ذرنی» است و عبارت «ذرنی و من خلقت وحیداً» (مرا تنها بگذار با آن کس که خلقش کردم) و مانند آن، برای تهدید می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 17 - 1

1 - خداوند ، ولیدبن مغیره را به عذابی سخت و طاقت فرسا تهدید کرد .

سأرهقه صعوداً

«إرهاق»، به معنای به کاری دشوار واداشتن یا کار دشواری را بر شخصی تحمیل کردن است. «صعود» در اصل، به گردنه و راه دشوار کوه گفته می شود (قاموس المحيط). برای هر امر شاق و طاقت فرسا نیز استعاره آورده می شود. بنابراین «سأرهقه صعوداً»؛ یعنی، به زودی او را بر کاری بس سخت و طاقت فرسا وادار خواهیم کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 26 - 1

1 - تهدید ولیدبن مغیره ، به عذاب دوزخ از سوی خداوند

سأصلیه سقر

177- تهدید هابیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 27 - 13

13 - قابیل ، برادرش هابیل را به قتل تهدید کرد .

قال لاقتلنک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 28 - 8

8 - نهرا سیدن هابیل از تهدید برادرش به قتل وی *

لئن بسطت إلی یدک لتقتلنی . . . انی اخاف اللّٰه رب العلمین

تأکید هابیل بر ترس خویش از خداوند (انی اخاف)، می تواند اشاره به این باشد که از تهدید برادر، ترسی به دل او راه نیافته است.

ص: 102

178- تهدید هدایت ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 15 - 5

5 - خداوند ، مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در صورت تداوم بر مخالفت با نماز ، هدایت و تقوا ، به مؤاخذة ای سخت تهدید کرد .

لئن لم ينته لنسفعا بالناصیه

179- تهدید هدایت ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 61 - 11

11 - تهدید شرک پیشگان هدایت ناپذیر صدر اسلام از سوی خداوند ، به مؤاخذة و کیفر اخروی

ثم هو يوم القيمة من المحضرين

180- تهدید همسران محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 5 - 1

1 - تهدید شدن همسران خطاکار پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) از سوی خداوند به طلاق ، در صورت ادامه راه خطای خویش و ترک توبه

عسی ربّه إن طلقک أنّ یبدله أزوجًا خیرًا منکّ

از لحن آیه شریفه استفاده می شود که این آیه در مقام تهدید و هشدار است تا بلکه موجب بیداری و تنبّه همسران رسول خدا شود؛ نه این که پیامبر (صلی الله علیه و آله) تصمیم بر طلاق آنان داشت. گفتنی است اقدام نکردن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به طلاق همسرانش ، مؤید همین مطلب است.

181- تهدید یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- زندانی که یوسف (ع) به محبوس شدن در آن تهدید شد ، موجب خوار گشتن و حقیر پنداشتن او می شد .

لیسجنن و لیکوناً من الصغیرین

جمله خوار و بی مقدار خواهد شد (لیکوناً من الصاغیرین) به منزله نتیجه ای برای عبارت «زندانی خواهد شد» (لیسجنن) است ;

ص: 103

زیرا یوسف(ع) هنگام ترجیح زندان بر خواسته زنان - در آیه بعد - سخنی از ترجیح حقیر شدن نگفت.

182- تهدید یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 4 - 13

13 - تهدید شدن اهل کتاب (یهود و نصارا) به عذاب سخت الهی ، در صورت کفر به آیات خداوند ، قرآن ، تورات و انجیل

نزل علیک .. انّ الذین کفروا ... لهم عذاب شدید

از شأن نزول به دست می آید که مورد آیه، اهل کتابند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 12 - 6

6 - تهدید شدن یهود به هزیمت و شکست ، پس از پیروزی مسلمین در جنگ بدر

قل للذین کفروا ستغلبون

در شأن نزول آیه آمده است که آیه شریفه بعد از جنگ بدر - آنگاه که رسول خدا از آن جنگ به طرف بنی قینقاع بازمی گشتند - نازل شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- نساء - 4 - 154 - 1,2

1 - خداوند ، با برافراشتن کوه طور بر سر یهود به منظور تهدید آنان ، از ایشان پیمان گرفت .

ورفعنا فوقهم الطور بميثقهم

«طور» علم است برای کوهی مخصوص و گفته شده «طور» به معنای مطلق کوه است (مفردات)، باء در «بمیتقهم» سببیه است و بدیهی است که خود میثاق نمی تواند دلیل و سبب باشد بر اینکه خداوند کوه طور را بر سر آنان برافرازد. بنابراین می توان گفت گرفتن میثاق علت برای برافراشتن کوه طور بوده است.

2 - یهود ، مردمانی طغیانگر که جز با تهدید ، در برابر حق تسلیم نمی شدند .

ورفعنا فوقهم الطور بميثقهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 17 - 13

13 - تهدید یهود از سوی خداوند ، به خاطر اختلاف های مغرضانه و جاه طلبانه آنان در امر رسالت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) *

بیت من الأمر . . . إن ربك يقضى بينهم يوم القيمة فيما كانوا فيه يختلفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جمعه - 62 - 8 - 6

ص: 104

6 - تهدید یهودیان از سوی خداوند ، به فرجام بد و ناگوار اخرویشان

إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفْرُونَ مِنْهُ .. فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

عوامل تهدید کفران کنندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 10 - 5

5 - صحنه برملا شدن رازها و نیت های پنهان ، هول انگیز و تهدیدی برای ناسپاسان و مال دوستان

أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا .. وَ حَصَّلَ مَا فِي الصَّدُورِ

183- عوامل تهدید گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 93 - 14

14 - نظارت بیوقفه و فراگیر خداوند نسبت به کردار بندگان ، تهدیدی برای گمراهان و مایه دلگرمی هدایت یافتگان است .

فَمَنْ اهْتَدَى .. وَ مَنْ ضَلَّ .. وَ مَا رَبِّكَ بِغَفْلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

با توجه به آیات پیشین که در آن سخن از هدایت یافتگان و گمراهان به میان آمده است، تأکید بر غافل نبودن خدا از عملکرد مردمان، دلگرم کننده هدایت یافتگان از یکسو و مایه تشویش خاطر گمراهان از سوی دیگر است.

184- عوامل تهدید مال دوستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 10 - 5

5 - صحنه برملا شدن رازها و نیت های پنهان ، هول انگیز و تهدیدی برای ناسپاسان و مال دوستان

أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا .. وَ حَصَّلَ مَا فِي الصَّدُورِ

185- فلسفه تهدید جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بازگشت ساحران مؤمن به کفر (ارتداد) و پیروی از آیین فرعونیان ، از هدف های تهدید فرعون در مورد آنان

لأَقْطَعَنَّ .. قالوا لن نُؤثِرک

ص: 105

پاسخ ساحران مؤمن به فرعون (لن نؤثرک)، حکایت از آن دارد که تهدیدات فرعون، برای بازگرداندن ساحران از راه ایمان بوده است.

186- فلسفه تهدید حق ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 24 - 3

3 - تهدید شدن کافران حق ناپذیر به عذاب الهی ، به سبب دشمنی ها و کارشکنی های آنان نسبت به رسالت پیامبر اسلام

فسیعلمون من أضعف ناصراً و أقلّ عدداً

187- فلسفه تهدید کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 24 - 3

3 - تهدید شدن کافران حق ناپذیر به عذاب الهی ، به سبب دشمنی ها و کارشکنی های آنان نسبت به رسالت پیامبر اسلام

فسیعلمون من أضعف ناصراً و أقلّ عدداً

188- قدرت بر تهدید کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 6 - 8

8 - سوگند خداوند به سپیده دم ، شب های ده گانه ، جفت ، تاق و گذشت شب ، برای تأکید بر دارا بودن توان اجرای تهدیدات خویش و نابود ساختن کافران

و الفجر . . ألم تر کیف فعل ربك بعاد

ممکن است مراد از سوگندها، تأکید بر قدرت خداوند بر نابود ساختن مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد؛ در این صورت جواب قسم محذوف خواهد بود. گفتنی است که جواب قسم در احتمال دیگر، آیه چهاردهم این سوره است که مراقبت شدید خداوند را مطرح کرده است.

189- نقش تهدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- انذار و تهدید، از روش های قرآن برای بازداشتن انسان ها از کفر و انکار حقایق و تکذیب آیات الهی

و الذین کفروا و کذبوا بآیتنا أولئک اصحب الجحیم

190- نیاز به تهدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 12

12- جنیان، نیازمند تشویق و تهدید، برای گرایش یافتن به ایمان

أجیبوا .. ءامنوا ... یغفر لکم ... و یجرکم من عذاب ألیم

منطوق «یجرکم ..» تشویق و مفهوم آن بیانگر تهدید است؛ یعنی، اگر ایمان نیاورید، پناه داده نمی شوید و به عذاب دردناک گرفتار خواهید شد.

ص: 107

2- تهلیل

1- تهلیل در دعا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 87 - 19

19- تهلیل و تنزیه خداوند و اعتراف به تقصیر و گناه کاری خویش ، از آداب دعا و نیایش است .

فنادی فی الظلمت أن لا إله إلا أنت سبحنک إئی كنت من الظلمین

2- تهلیل ذکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 39 - 11

11 - « روی عن أبی عبداللّه (ع) انه سئل عن قوله « و سبّح بحمد ربّك قبل طلوع الشمس و قبل الغروب » فقال تقول حين تصبح و حين

تمسی عشرات مرّات « لا إله إلا الله و حده لا شریک له و له الملك و له الحمد یحیی و یمیت و هو علی کلّ شیء قدير ;

از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند « و سبّح بحمد ربّك قبل طلوع الشمس و قبل الغروب » سؤال شد، امام فرمود: « در وقت صبح و

شام ده ها مرتبه می گویی « لا إله إلا الله و حده لا شریک له و له الملك و له الحمد یحیی و یمیت و هو علی کلّ شیء قدير » . . . » .

3- تهلیل یونس(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 108

14- روی آوردن یونس (ع) در شکم ماهی به تهلیل و تنزیه خداوند ، در نیایش ویژه خویش

فنادی فی الظلمت أن لا إله إلا أنت سبحنک

15- « لا إله إلا أنت سبحانک إئی کنت من الظالمین » ، ندا و دعای یونس (ع) به هنگام گرفتار شدن در ظلمت شکم ماهی

فنادی فی الظلمت أن لا إله إلا أنت سبحنک إئی کنت من الظلمین

4- جذابیت ذکر تهلیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 36 - 7

7- کلمه توحید و شعار « لا إله إلا الله » سخنی جذاب و گیرا برای مردم عصر بعثت

و إذا قيل لهم لا إله إلا الله يستكبرون . و يقولون... لشاعر

5- ذکر تهلیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 25 - 3

3- شعار « لا إله إلا الله » ، پرستش خدای یگانه و مبارزه با شرک و چندگانه پرستی ، محتوای وحی الهی به تمامی رسولان

من رسول الأنوحی إليه أنه لا إله إلا أنا فاعبدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 35 - 2

2- « لا إله إلا الله » شعار پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

إذا قيل لهم لا إله إلا الله

6- فواید تهلیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- نقش تهلیل و تسبیح خدا و اقرار به ظلم به خویشان ، در استجابت دعا و رهایی از غم ها

فنادی فی الظلمت أن لا إله إلا أنت سبحنک إئی كنت من الظلمین . فاستجبنا له ون

ص: 109

3- تهمت

1- آثار تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 112 - 1

1 - انتساب گناه خود به دیگران ، دروغی شنیع و گناهی آشکار است .

و من یکسب خطیئه . . . ثم یرم به بریاً فقد احتمال بهتناً و اثماً مبیناً

نکره آوردن کلمه «بهتناً» و «اثماً»، برای اشاره به بزرگی آن دو گناه است. کلمه «بهتانه»، به معنای دروغ بستن به دیگران است، به گونه ای که از شنیدن چنین دروغی مبهوت و متحیر می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 50 - 10

10 - نسبت دادن جرم و گناه خویش به دیگران و چهره مظلومانه به خود گرفتن ، از نشانه های نفاق و اوصاف منافقان

أم یخافون أن یحیف الله علیهم ورسوله بل أولئك هم الظالمون

منافقان خدا و رسول او را به ستم و اجحاف کردن در داوری هایشان متهم می کردند. در مقابل خداوند نیز با تأکید فراوان، آنان را ظالم معرفی کرده است این مطلب می تواند بیانگر برداشت فوق باشد.

2- آثار تهمت به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 48 - 3

3- مخالفت و عنادورزی کافران با پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، با تمثیل و توصیف های ناروا ، در پی دارنده گمراهی علاج ناپذیر برای آنان

کیف ضربوا لک الأمثال فضلوا فلا یستطیعون سیلاً

ص: 110

برداشت فوق بنابرین است که مراد از «سیلاً» راه هدایت باشد.

3- آثار تهمت به نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 73 - 2

2 - خداوند ، عذاب استیصال را بر قوم نوح آن گاه نازل کرد که آنان - با وجود براهین و شواهد قطعی بر رسالت آن حضرت - آن را انکار کرده و او را متهم به دروغ گویی کردند .

إذ قال لقومه يقوم إن كان كبر عليكم مقامى . . . فعلى الله توكلت فأجمعوا ... فإن ت

4- آثار روانی تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 25 - 3

3 - تأثیر سوء بیهوده گویی و نسبت های ناروا دادن ، در سلامت روحی و روانی جامعه

لا يسمعون فيها لغواً ولا تأثيماً

5- آموزش تهمت به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 25 - 5

5 - تمامی گناهان ، حتی گناه کفر ، تکذیب پیامبر و تهمت و افترا بر او ، قابل بخشایش خداوند است .

أم يقولون افتري . . . يقبل التوبة عن عباده ويعفو عن السيئات

از واژه «السيئات» - که جمع محلی به الف و لام است - و نیز از ارتباط این آیه با آیه قبل - که سخن از تهمت افترای پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر خدا از سوی مشرکان بود - مطلب بالا استفاده می شود.

6- اجتناب از تهمت افسانه به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 15 - 2

2 - افسانه پنداشتن قرآن ، پنداری واهی و سزاوار پرهیز است .

قال أسطير الأولين . كلاً ... كلاً

ص: 111

حرف «کلا» در این آیه، می تواند تأکید «کلا» در آیه قبل باشد.

7- اجتناب از تهمت به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 70 - 5

5- اجتناب از اتهام به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ادای سخنی آزار دهنده بر آن حضرت ، استوارگویی است .

لاتكونوا كالذين ءاذوا موسى فبرأه الله . . . و قولوا قولاً سديداً

8- احکام تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 5

5- بازگو کردن تهمت های بی دلیل و نقل آن برای دیگران ، اکیداً ممنوع است .

و لولا إذ سمعتموه قلتم ما يكون لنا أن نتكلم بهذا

9- اعراض از تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 17 - 1

1- پرهیز از تأثیرپذیری در برابر شایعه ها و دامن زدن به آنها و نیز اجتناب از تهمت زدن به دیگران و بازی با حیثیت آنان ، اندرزی الهی به مؤمنان

يعظكم الله أن تعودوا لمثله أبداً إن كنتم مؤمنين

10- اعلان تبری از تهمت به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 9

9- اظهار تنفر و نشان دادن واکنش منفی ، وظیفه مسلمانان در برابر شایعه ها و تهمت های بی دلیل جنسی علیه دیگر مسلمانان

ولولا إذ سمعتموه قلتم ما يكون لنا أن نتكلم بهذا سبحنك هذا بهتن عظيم

ص: 112

11- انگیزه تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 41 - 16

16 - یهودیان و منافقان ، تنها به انگیزه دروغ بستن بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، رغبت به شنیدن سخنان او داشتند .

سمعون للكذب

برداشت فوق بر این مبناست که «للكذب» مفعول له برای «سمعون» باشد و به قرینه «لم یأتوک»، منظور شنیدن سخنان پیامبر (صلی الله علیه و آله) است. یعنی سخنان تو را می شنوند تا بر تو دروغ ببندند و شایعه سازی کنند.

12- اهمیت رفع تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 50 - 9

9- ضرورت تلاش برای اعاده حیثیت و رفع اتهام های ناروا

فلما جاءه الرسول قال ارجع الی ربک فسنله ما بال النسوه

13- بهشتیان و تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 35 - 6

6 - بهشتیان ، هرگز دروغ نمی گویند و یکدیگر را به دروغ گویی متهم نمی کنند .

ولا کذاباً

«کذاباً» یا به معنای «کذاباً» (دروغ) و یا مصدر باب تفعیل و به معنای تکذیب است (لسان العرب). بنابراین مفاد «ولا کذاباً» این است که در بهشت، دروغ وجود ندارد یا این که کسی تکذیب گفتار خویش را از دیگران نمی شنود؛ زیرا همگان صداقت یکدیگر را باور دارند.

14- بی منطقی تهمت به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 32 - 1

1 - تهمت ها و ادعا های کافران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به دور از عقل و منطق

أم تأمرهم أحلمهم بهذا

«أم» در «أم تأمرهم» منقطعه و جمله - به تقدیر استفهام - استفهام انکاری است. «احلام» معادل عقول است؛ یعنی، «أم

ص: 113

تأمرهم عقولهم». مقصود این است که ایشان تحت تأثیر عقل علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) موضع گیری نمی کنند؛ بلکه طغیان و سرکشی است که آنان را به این کار وامی دارد.

15- پوچی تهمت افسانه به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 15 - 2

2 - افسانه پنداشتن قرآن ، پنداری واهی و سزاوار پرهیز است .

قال أسطير الأولين . كلاً... كلاً

حرف «كلاً» در این آیه، می تواند تأکید «كلاً» در آیه قبل باشد.

16- تبرئه خود از تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 67 - 13

13 - تلاش برای تبرئه کردن خویش از اتهامات ناروا ، امری نیکو و شایسته

قالوا أتتخذنا هزواً قال أعوذ بالله أن أكون من الجاهلین

17- ترس از تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 155 - 9

9 - ترس موسی (ع) از متهم شدن به کشتن حاضران در میقات ، مایه اندوه فراوان بر هلاکت ایشان شد .

قال رب لو شئت أهلكتهم من قبل

برداشت فوق توجیهی است احتمالی بر اینکه چرا موسی (ع) به خاطر هلاکت همراهانش به دور از چشمان بنی اسرائیل، اندوهناک شد.

18- تنزیه از تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- بهشتیان ، هرگز دروغ نمی گویند و یکدیگر را به دروغ گویی متهم نمی کنند .

ص: 114

«كَذَابًا» یا به معنای «كَذِبًا» (دروغ) و یا مصدر باب تفعیل و به معنای تکذیب است (لسان العرب). بنابراین مفاد «و لا كَذَابًا» این است که در بهشت، دروغ وجود ندارد یا این که کسی تکذیب گفتار خویش را از دیگران نمی شنود؛ زیرا همگان صداقت یکدیگر را باور دارند.

19- توجیه ناپذیری تهمت افسانه به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 18 - 3

3 - افسانه پنداشتن قرآن و تکذیب قیامت ، توجیه ناپذیر است .

قال أسطير الأولين . . . هذا الذي كنتم به تكذبون . كلاً

حرف «كلاً» ممکن است برای ردع و منع از توهماتی باشد که در آیات پیشین، کافران گرفتار آن دانسته شده بودند.

20- تهمت آشفتگی به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 5 - 2

2- معرفی قرآن به صورت مجموعه ای غیر منظم و کتابی بدون انسجام ، از تبلیغات سوء مشرکانِ ستم پیشه

بل قالوا أضغث أحلم

برداشت یاد شده با توجه به معنای لغوی «أضغاث» (اشیای آشفته و دسته های پراکنده و بی انسجام) است.

21- تهمت اختلاف افکنی به هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 94 - 20

20 - اتهام تفرقه افکنی ، اتهامی سخت و غیر قابل تحمل برای هارون بود .

إني خشيت أن تقول فرقت بين بني إسرائيل

ترس هارون(ع) از اتهام تفرقه افکنی، با توجه به واژه «خشیت» - که خوفی همراه با بزرگ شماری است - بر شدت ناگواری آن برای وی دلالت دارد.

22- تهمت اخلا لگري به محمد (صلى الله عليه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - فتح - 48 - 2 - 4

4 - پیامبر (صلى الله عليه و آله)، از نگاه مشرکان، فردی گنه کار و برهم زننده نظم اجتماعی شرک

ليغفر لك الله ما تقدم من ذنبك و ما تأخر

«ذنبك» به معنای اتهام ها و گناهانی است که مشرکان، برای پیامبر (صلى الله عليه و آله) برمی شمردند؛ زیرا با بعثت آن حضرت، حرمت بت ها درهم ریخت، نظم جاهلی جامعه شرک - با ایمان آوردن طبقات مختلف اجتماعی - بر هم خورد و این همه اموری بود که از نظر مشرکان، جرم و گناه پیامبر (صلى الله عليه و آله) تلقی می شد.

23- تهمت اخلا لگري به موسى (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 26 - 11، 12

11 - تصمیم فرعون بر قتل موسى (ع)، به اتهام فسادانگیزی و اخلا لگري او در نظم عمومی کشور

أقتل موسى... إني أخاف... أن يظهر في الأرض الفساد

12 - موسى (ع) از سوی فرعون، به فسادانگیزی و اخلا لگري در نظم عمومی سراسر کشور مصر متهم شد.

أو أن يظهر في الأرض الفساد

آمدن تعبیر «فی الأرض» (در زمین) گویای این نکته است که موسى (ع) به اخلا ل و فسادانگیزی در سراسر کشور متهم گردید؛ نه در نقطه ای خاص.

24- تهمت ارتجاع به دين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - احقاف - 46 - 17 - 17، 19

17- منکران معاد، توجیه کنندگان کفر خویش، با روشنفکر مآبی و اتهام ارتجاع به دین

فيقول ما هذا إلا أسطير الأولين

آیه بعد، گوینده «ما هذا إلا...» را وعده به عذاب داده است. از این نکته استفاده می شود که نسبت دادن «أساطیر الأولین» به وعده های حق، نه از سر جهل و نادانی؛ بلکه به دلیل کفر و گستاخی بوده است و با این تعبیر، کافران توجیه گر کفر خویش بوده اند.

19- پیشینه داشتن اندیشه های دینی، زمینه ارتجاعی شمرده شدن آن از سوی کافران *

فیقول ما هذا إلا أساطیر الأولین

تعبیر «الأولین» نشانگر پرسابقه بودن عقیده به معاد در میان جوامع است و تعبیر «أساطیر»، اشاره به ارتجاعی بودن اندیشه معاد دارد. قرین آمدن این دو تعبیر، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

ص: 116

25- تهمت ارتجاع به هود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 137 - 3

3 - تهمت ارتجاع و واپس گرایی به هود (ع) از سوی قوم عاد

إن هذا إلا خلق الأولین

26- تهمت استهزاگری به موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 67 - 8

8 - قوم موسی وی را به استهزا کردن بنی اسرائیل متهم کردند .

أَتَّخِذْنَا هُزُؤًا

27- تهمت افترا به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 105 - 1

1- مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، آن حضرت را در استناد قرآن به خداوند دروغگو و مفتری می دانستند .

يقولون إنما يعلمه بشر . . . إنما يفتری الكذب الذین لا یؤمنون بأیت الله

28- تهمت افتراگویی به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 8 - 1

1 - کافران ، اظهارات پیامبر (صلی الله علیه و آله) را درباره تجدید حیات انسان ها پس از مرگ ، افترای او بر خدا می دانستند .

وقال الذین كفروا هل ندلكم على رجل ینبئكم . . . أفتری على الله كذبًا

29- تهمت افساد به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 26 - 11، 12

11 - تصمیم فرعون بر قتل موسی (ع) ، به اتهام فسادانگیزی و اخلالگری او در نظم عمومی کشور

أقتل موسی . . . إتی أخاف . . . أن يظهر فی الأرض الفساد

12 - موسی (ع) از سوی فرعون ، به فسادانگیزی و اخلالگری در نظم عمومی سراسر کشور مصر متهم شد .

أو أن يظهر فی الأرض الفساد

آمدن تعبیر «فی الأرض» (در زمین) گویای این نکته است که موسی (ع) به اخلال و فسادانگیزی در سراسر کشور متهم گردید؛ نه در نقطه ای خاص.

30- تهمت افسانه بودن قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 25 - 10، 15

10 - افسانه خواندن قرآن، از شیوه های مبارزه کافران و مشرکان با اسلام

حتى إذا جاءوك یجدلونک یقول الذین کفروا إن هذا إلا أسطیر الأولین

15 - اسطوره خواندن قرآن و جدال و سرسختی در برابر آن، کفرورزی است.

یقول الذین کفروا إن هذا إلا أسطیر الأولین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 26 - 3

3 - افسانه خواندن قرآن و کهنه دانستن مطالب آن، از ترفندهای کافران برای جلوگیری از گوش فرادادن مردم به آن

إن هذا إلا أسطیر الأولین. و هم ینهون عنه

«اول» به معنای آغاز است، و مراد کافران از این اتهام کهنه بودن مطالب قرآن می تواند باشد.

31- تهمت افسانه به دين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - نمل - 27 - 68 - 7

7 - كافران فرورفته در خرافات و شرک ، متهم کننده پیام انبیا به خرافه و افسانه

وقال الذين كفروا .. إن هذا إلا أسطير الأولين

با توجه به این که وعده معاد و رستاخیز همواره از سوی پیامبران الهی مطرح می شده است، می توان گفت که واژه «أولین» اشاره به آن بزرگواران دارد.

ص: 118

32- تهمت افسانه به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 24 - 1

1- منکران آخرت ، آیات قرآن را سخنانی ساختگی و قصه های نوشته شده پیشینیان قلمداد می کردند .

فالذین لایؤمنون بالآخره قلوبهم منکره . . . و إذا قیل لهم ماذا أنزل ربکم قالوا أس

«أساطیر» (جمع أسطوره) به معنای داستانهای ساختگی و سخنان موهومی است که به صورت مکتوب می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 25 - 16، 14، 15، 12، 8، 7، 5، 3، 2

2- کيفر کسانی که قرآن را اسطوره می خوانند ، در قیامت بدون هیچ کاستی داده خواهد شد .

قالوا أسطر الأولین . لیحملوا أوزارهم کامله یوم القیمه

3- ساختگی دانستن قرآن ، گناهی بس بزرگ و سنگین

قالوا أسطر الأولین . لیحملوا أوزارهم کامله یوم القیمه

5- کسانی که با ساختگی دانستن قرآن ، دیگران را به گمراهی کشیدند ، بخشی از گناهان آنان را به عهده خواهند داشت .

و إذا قیل لهم ماذا أنزل ربکم قالوا أسطر الأولین . لیحملوا أوزارهم کامله یوم ال

برداشت فوق ، بر اساس این احتمال است که «من» برای تبعیض باشد.

7- کسانی که قرآن را اسطوره می خوانند ، علاوه بر گناه افترا زدن به قرآن ، برخی از گناه دیگران (گناه گمراهی آنان) را نیز بر دوش می کشند .

قالوا أسطر الأولین . لیحملوا أوزارهم کامله یوم القیمه و من أوزار الذین یضللونه

این برداشت ، مبتنی بر تبعیض بودن «من» در «من أوزارهم» است.

8- اسطوره قلمداد کردن قرآن ، بازدارنده مردم از ایمان به آن است .

قالوا أسطر الأولین . لیحملوا ... و من أوزار الذین یضللونهم

12- ادعای اسطوره ای بودن قرآن ، جاهلانه و به دور از مبانی علمی است .

قالوا أسطر الأولین . . . یضللونهم بغير علم

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که «بغیر» حال برای ضمیر فاعلی «یضللون» باشد و از آن جایی که مایه اضلال، اسطوره خواندن قرآن بوده است، معلوم می شود که آن ادعا عالمانه نبوده است.

14- بار گناه اسطوره خواندن قرآن ، باری بس ناشایست و زشت

قالوا أسطر الأولین . . . ألا ساء ما یزرون

15- اسطوره تلقی کنندگان قرآن ، به پیامد کلام گمراه گر خود توجه ندارند .

قالوا أسطر الأولین . . . و من أوزار الذین یضللونهم بغير علم

16- اسطوره تلقی کنندگان قرآن ، نیازمند به هشدار الهی ، به خاطر بی خبری از پیامد گناه و کیفر عمل زشت خویش

قالوا أسطر الأولین . لیحملوا أوزارهم . . . ألا ساء ما یزرون

ص: 119

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 26 - 2

2- اسطوره خواندن و ساختگی دانستن قرآن ، مکر و توطئه دشمنان این کتاب آسمانی است .

وإذا قيل لهم ماذا أنزل ربكم قالوا أسطر الأولين . . . قد مكر الذين من قبلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 28 - 15

15- اسطوره خواندن قرآن ، توطئه علیه دین الهی و انتخاب کفر ، اعمالی زشت و ناپسند

وإذا قيل لهم ماذا أنزل ربكم قالوا أسطر الأولين . . . قد مكر الذين من قبلهم ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 90 - 6

6 - افسانه خواندن قرآن از سوی کافران ، دروغی ناروا به ساحت آن

إن هذا إلا أسطير الأولين . . . وإنهم لكذبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 5 - 1,2,4,5

1 - کافران ، مدعی بودند که قرآن ، افسانه های مکتوب پیشینیان است که پیامبر (صلی الله علیه و آله) از روی آنها نسخه برداری کرده و به آنها سامان بخشیده است .

و قالوا أسطير الأولين اکتبها

2 - کفرپیشگان بر این داعیه بودند که پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای ساختن قرآن ، از برخی از اشخاص درخواست استتساخ از اسطوره های پیشینیان را کرده است .

و قالوا أسطير الأولين اکتبها

برداشت فوق، مبتنی بر این است که فعل «اکتبها» در معنای حقیقی خود (نوشتن و نسخه برداری پیامبراسلام) استعمال نشده باشد؛ زیرا به گواه تاریخ پیامبر(صلی الله علیه و آله) آشنا به نوشتن نبوده است. بنابراین مقصود از آن، درخواست نوشتن از دیگران است؛ چنان که نوشته

های بزرگان را دیگران می نویسند، ولی به آنان نسبت می دهند.

4 - کافران ، مدعی بودند که قرآن همان افسانه های پیشینیان است که گروهی در هر صبح و شام و به صورت مخفیانه ، بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) دیکته کرده و می خوانند .

وقالوا أسطیرا الأولین اکتبها فھی تملی علیه بکره و أصیلاً

مراد از صبح و شام، می تواند وقت هایی باشد که مردم در منظر و مرای نیستند و به طور معمول، کسی که می خواهد متن مقدسی را بسازد، آن را به صورت پنهانی انجام می دهد تا کسی خبردار نشود.

5 - کافران مدعی بودند که گروهی با استتخا از افسانه های پیشینیان و املائی آن بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، آن حضرت را در ساختن قرآن کمک می کنند .

و أعانه علیه قوم ءآخرون . . . وقالوا أسطیرا الأولین اکتبها فھی تملی علیه بکره و

ص: 120

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 15 - 2

1 - کافران تکذیب گر ، آیات قرآن و مطالب آن را بی اساس و از افسانه های کهن می پنداشتند .

إذا تتلى عليه آيتنا قال أسطير الأولين

2 - معرفی قرآن به عنوان افسانه کهن ، از ترفند های همیشگی کافران تکذیب گر

إذا تتلى عليه آيتنا قال أسطير الأولين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 13 - 5,3

3 - تکذیب کنندگان قیامت ، معارف قرآن را نوشته هایی بی اساس و ساخته و پرداخته پیشینیان می دانند .

قال أسطير الأولين

«أساطير» جمع «أسطورة» به سخن های زیبا و نوشته شده ای گفته می شود که در محتوا، شبیه یاوه سرایی باشد (لسان العرب). مراد از استناد «أساطیر» به «أولین» یا این است که این اساطیر، تراوش افکار آنان است و یا این که زندگانی آنان، در این افسانه ها ترسیم شده است. برداشت یاد شده، ناظر به احتمال نخست است.

5 - منکران قیامت ، قرآن را مجموعه ای افسانه ای ، درباره نسل های انقراض یافته بشر می دانند .

إذا تتلى عليه آيتنا قال أسطير الأولين

ر. ک. توضیح 3

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 14 - 3

3 - روی گردانی کافران از قرآن ، به دلیل ناتوانی آنان از درک مفاهیم آن است و افسانه دانستن آن ، بهانه ای بیش نیست .

قال أسطير الأولين . کلاً بل ران علی قلوبهم

33- تهمت افسانه به معاد

14- وعده الهی به معاد ، اسطوره ای کهنه و بی اساس ، در نگاه نسل کافر عصیانگر

والذی قال لولدیہ أفتَ لکما أتعداننی أن أُخرج . . . فیتقول ما هذا إلا أسطیر الأ

34- تهمت امداد به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 4 - 2

2 - کافران ، مدعی مدد رسانی جمعی از مردم غیر مسلمان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در ساختن و پرداختن قرآن

وقال الذین کفروا إن هذا إلا إفک افتریه و أعانه علیه قوم ءآخرون

طبق نظر مفسران، مقصود از «قوم آخرون» مردم غیر مسلمان همچون یهود است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 5 - 5

5 - کافران مدعی بودند که گروهی با استتخا از افسانه های پیشینیان و املائی آن بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، آن حضرت را در ساختن قرآن کمک می کنند .

و أعانه علیه قوم ءآخرون . . . و قالوا أسطیرا لأولین اکتبها فهی تملی علیه بکره و

35- تهمت املائی قرآن به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 5 - 4

4 - کافران ، مدعی بودند که قرآن همان افسانه های پیشینیان است که گروهی در هر صبح و شام و به صورت مخفیانه ، بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) دیکته کرده و می خوانند .

وقالوا أسطیرا لأولین اکتبها فهی تملی علیه بکره و أصیلاً

مراد از صبح و شام، می تواند وقت هایی باشد که مردم در منظر و مرای نیستند و به طور معمول، کسی که می خواهد متن مقدسی را بسارد، آن را به صورت پنهانی انجام می دهد تا کسی خبردار نشود.

36- تهمت بخل به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 26 - 3

3 - تصور وحی نبودن قرآن و تراوش آن از مغزی مجنون و یا شیطانی مطرود و پندار بخلورزی پیامبر (صلی الله علیه و آله) در بیان حقایق ، کژاندیشی و گم کردن راه حقیقت است .

فأین تذهبون

ممکن است استفهام در آیه شریفه، ناظر به توهماتی باشد که مخالفان درباره قرآن و شخص پیامبر (صلی الله علیه و آله) داشتند. در این صورت پرسش آیه این است که: فکر شما به کجا می رود و چه می پندارید؟! قرآن غیر آنچه گفته شد، نیست.

ص: 122

37- تهمت بدعتگذاری به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 37 - 6

6 - موسی (ع) ، متهم به فردی دروغ گو و دین ساز از سوی فرعون

وإني لأظنه كاذبًا

38- تهمت برتری طلبی به نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 24 - 8

8 - اشراف کافر ، نوح (ع) را به سلطه جویی و برتری طلبی متهم کردند .

يريد أن يتفضل عليكم

«إرادة» (مصدر «یرید») به معنای خواستن و «تفضل» (مصدر «یتفضل») به معنای برتری جستن است؛ یعنی: «می خواهد بر شما برتری جوید».

39- تهمت به ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 113 - 12

12 - بی پایه و اساس خواندن ادیان الهی ، سخنی برخاسته از جهل است .

كذلك قال الذين لا يعلمون مثل قولهم

توصیف مشرکان به بی دانشی، پس از بیان ادعای آنان (بی اساس بودن دین یهود و نصارا) اشاره به این حقیقت دارد که: بی پایه شمردن ادیان الهی، ریشه در جهل و نادانی دارد.

40- تهمت به اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 119 - 21

21 - اتهام بدعتگذاری و تجاوز به احکام دین الهی به اسلام و مسلمانان در تبلیغات مشرکان مکه

إن ربك هو أعلم بالمعتدين

کاربرد فعل تفضیل «أعلم» و تأکید و حصر آن با «إن» و ضمیر فصل «هو» در مواردی است که مدعیان و منکرانی در برابر

ص: 123

وجود داشته باشند. بدین معنی که چه بسا مشرکان، مسلمانان را به سبب پایبندی به احکام اسلام به بدعتگذاری متهم می ساختند.

41- تهمت به انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 74 - 4

4 - هیچ پیامبری بعد از نوح (ع) مبعوث نشد مگر اینکه قومش در برابرش ایستادند و رسالتش را انکار و او را به دروغ گویی متهم کردند .

ثم بعثنا من بعده رسالا إلى قومهم فجاءوهم بالبينت فما كانوا ليؤمنوا بما كذبوا به م

(فاء) در «فجاءوهم» فای فصیحیحه بوده و بر حذف جمله قبل از خودش دلالت دارد و تقدیر آن چنین است: «... رسالا إلى قومهم فكذبوهم فجاءوهم بالبينات ...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 57 - 6

6 - اتهام زدن ، از ترفند های قدرت ها برای مقابله با پیامبران و حق گوینان

أجئتنا لتخرجنا من أرضنا بسحرک

42- تهمت به برگزیدگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 156 - 6

6 - اتهام به برگزیدگان الهی ، گناهی بزرگ *

وبكفرهم وقولهم علی مریم بهتتاً عظيماً

43- تهمت به پیروان موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 131 - 10

10 - اتهام شومی و نامبارکی به موسی (ع) و پیروانش از فرعونیان ، اتهامی ناروا و برخاسته از جهل آنان بود .

يطيروا بموسى و من معه . . . و لكن أكثرهم لا يعلمون

ص: 124

44- تهمت به جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 4,7

4- فرعون ، شکست ساحران و پیروزی موسی را صحنه سازی و ایمان آنان را توطئه ای از پیش طراحی شده اعلام کرد .

إن هذا لمكر مكرتموه في المدينة

کلمه «هذا» اشاره است به ماجرای شکست ساحران و پیروزی موسی و در آخر اظهار ایمان ساحران به ربوبیت خداوند و پیامبری موسی و هارون.

7- فرعون با توطئه گر خواندن موسی (ع) و ساحران ، براندازی حکومت فرعونیان و بیرون راندن ایشان را ، از پایتخت مصر از اهداف توطئه آنان شمرد .

إن هذا لمكر .. لتخرجوا منها أهلها

مراد از «أهلها» هم می تواند فرعون، درباریان و وابستگان به او باشد و هم می تواند مراد از آن تمامی ساکنان مصر باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 1

1 - ساحران مؤمن با بیان انگیزه فرعون بر نابودی آنان ، اتهام های دروغین وی (توطئه گری و آواره سازی مردمان) را قاطعانه مردود دانستند .

وما تنقم منا إلا أن ءامننا بآيت ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 9

9- فراگرفتن سحر از موسی (ع) و هم دستی با او در توطئه علیه فرعون ، از اتهامات فرعون به ساحران مؤمن بود .

إنه لكبيركم الذي علمكم السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - اتهام ساحران از سوی فرعون ، به شاگردی موسی (ع) و یادگرفتن سحر در مکتب او

إِنَّه لَكَبِيرِكُمْ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السَّحْرَ

45- تهمت به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 125

11- عقیده به دختر داشتن خدا، اتهامی بس بزرگ و نارواست .

و اتّخذ من الملئکه انثاً انکم لتقولن قولاً عظيماً

12- عقیده به انوئیت فرشتگان و دختر خدا دانستن آنان، سخن و اتهامی بس بزرگ و غیر قابل باور است .

و اتّخذ من الملئکه انثاً انکم لتقولن قولاً عظيماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15- تحمل سخنان ناروا و سخیف مشرکان درباره خداوند، ناشی از بردباری و آمرزندگی خداست .

انکم لتقولن قولاً عظيماً .. سبحنه و تعلى عمّا يقولن علواً كبيراً ... إنه

ذکر «إنه كان حليماً غفوراً»، پس از بیان سخنان ناروای مشرکان درباره خداوند، به این معنا اشعار دارد که آن سخنان، شایسته واکنش و مجازات است اما چون خداوند حلیم و غفور است، آنها را تحمل می کند.

46- تهمت به دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

21 - اتهام بدعتگذاری و تجاوز به احکام دین الهی به اسلام و مسلمانان در تبلیغات مشرکان مکه

إن ربك هو أعلم بالمعتدين

کاربرد فعل تفضیل «أعلم» و تأکید و حصر آن با «إن» و ضمیر فصل «هو» در مواردی است که مدعیان و منکرانی در برابر وجود داشته باشند. بدین معنی که چه بسا مشرکان، مسلمانان را به سبب پایبندی به احکام اسلام به بدعتگذاری متهم می ساختند.

47- تهمت به دینداران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - تهمت و تحقیر، از ترفند ها و ابزار های طاغیان و دشمنان دین، علیه دینداران و مؤمنان

رجالاً كَتَبْنَا نَعَدَّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ

ص: 126

48- تهمت به رسولان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 52 - 1

1 - تکذیب و اتهام ، شیوه همیشگی اقوام و جوامع کفرپیشه و شرک آلود در برابر فرستادگان الهی

كذلك ما أتى الذين من قبلهم من رسول إلا قالوا ساحر أو مجنون

49- تهمت به رهبران دینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 28 - 5

5 - رهبران و مبلغان دینی باید در برابر تکبر ، استهزا و تهمت های دشمنان دیانت با سعه صدر به تکلیف خود عمل کنند .

قال لمن حوله ألا تستمعون . . . إن رسولكم... لمجنون. قال ربّ المشرق و المغرب و ما

50- تهمت به زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 58 - 2، 1

1 - کسانی که با مردان و زنان مؤمن بی گناه ، نسبتی ناروا بدهند ، زیر بار بهتان رفته اند .

و الذين يؤذون المؤمنين و المؤمنات بغير ما اكتسبوا فقد احتملوا بهتًا

2 - نسبت ناروا به مردان و زنان مؤمن بی گناه ، آزار و اذیت آنان و گناه است .

و الذين يؤذون المؤمنين و المؤمنات بغير ما اكتسبوا فقد احتملوا . . . إثمًا مبینًا

به قرینه «فقد احتملوا بهتانا» مراد از آزار و اذیت مؤمنان، تهمت زدن و نسبت ناروا دادن به آنها است.

51- تهمت به صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 26 - 4، 1

1 - دلجویی خداوند از صالح پیامبر (ع)، در قبال تکذیب ها و اتهام های قومش نسبت به ایشان

سيعلمون غداً من الكذاب الأشر

4 - متهم کنندگان صالح (ع) به دروغ گویی و خودخواهی، خود دروغ گویان و خودخواهان واقعی اند.

سيعلمون غداً من الكذاب الأشر

ص: 127

52- تهمت به عیفاان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 19 - 10

10 - اشاعه فحشا در میان جامعه اسلامی و تهمت آلودگی جنسی به مؤمنان پاکدامن ، از ترفند های منافقان

إِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَحْشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

تعبیر «فی الذین آمنوا» (در میان صفوف مؤمنان) بیانگر این نکته است که اشاعه دهندگان فحشا، خود از مؤمنان نیستند؛ بلکه در میان صفوف مؤمنان رخنه کرده اند و آنان را به فساد می کشانند. گفتنی است چون آیات پیشین درباره ماجرای «افک» بود که به دست منافقان انجام گرفت، می توان استفاده کرد که مقصود در «الذین یحبون...» همان منافقان اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 26 - 11

11 - زنان و مردان نیک سرشت و نیک کردار ، از نسبت های ناروای افراد خبیث و بدخواه در باره آنان ، منزّه و پیراسته اند .

لَلْخَبِيثِينَ... لِلطَّيِّبِينَ... أَوْلَئِكَ مَبْرُؤُونَ مِمَّا يَقُولُونَ

مشارالیه «أولئك» «طیبین» (مردان و زنان نیک و پاکدامن) است و مرجع ضمیر «يقولون»، «خبیثین» (مردان و زنان خبیث) می باشد.

53- تهمت به عیسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 55 - 9

9 - تنزیه حضرت عیسی (ع) از تهمت های ناروای کافران ، توسط خداوند

و مطهّرک من الذین کفروا

بنابراینکه متعلّق تطهیر به قرینه آیات سابق، اتهاماتی باشد که به حضرتش زدند و «من»، نشویّه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 110 - 40

40 - کافران بنی اسرائیل پس از مشاهده معجزات عیسی (ع) ، وی را ساحری زبردست معرفی کردند .

فقال الذين كفروا منهم ان هذا الا سحر مبين

در برداشت فوق «هذا» اشاره به مسیح(ع) گرفته شده است، بر این مبنا اطلاق سحر به آن حضرت از باب مبالغه و حاکی از این است که کافران وی را ساحری زبردست می پنداشتند به گونه ای که گویا خود آن حضرت، سحر است.

ص: 128

54- تهمت به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 31 - 4,5

4 - کافران مکه معارف قرآن را نوشتارها و سخنان بی اساس مردمان نخستین قلمداد می کردند .

إن هذا إلا أسطير الأولين

«اساطیر» به معنای نوشتارهای بی اساس است و «الأولین» به معنای انسانهای نخستین. گفتنی است که «اساطیر الأولین» می تواند به این معنا باشد که این اسطوره ها در باره انسانهای اولیه است و می تواند به این معنا باشد که اینها اسطوره هایی است ساخته و پرداخته انسانهای نخستین.

5 - معرفی قرآن به عنوان افسانه های کهن و دروغین از ترفند های کافران برای مقابله با قرآن

قالوا .. إن هذا إلا أسطير الأولين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 4 - 3,8

3 - تهمت و افترا، ابزار و شیوه های مبارزه کافران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن

وقال الذين كفروا إن هذا إلا إفك افتريه و أعانه عليه قوم ءآخرون

8 - «عن أبي جعفر (ع) في قوله «إفك افتراه» قال : الإفك الكذب ;

از امام باقر(ع) روایت شده است که درباره قول خدا: «إفك افتراه» فرمود: افک به معنای دروغ است.».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 9 - 7

7 - استفاده از شیوه های بهانه جوینان و دروغ علیه قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، شیوه ای ناموفق و ناکام

وقال الذين كفروا إن هذا إلا إفك .. أسطير الأولين ... رجلاً مسحوراً... فضل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- خداوند ، در مقابل تهمت مشرکان (ساختگی بودن قرآن) ایستاده و از حقانیت قرآن ، دفاع کرده است .

أم يقولون افتريه بل هو الحق

55- تهمت به مادر بنیامین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- یوسف - 12 - 77 - 7

7- فرزندان یعقوب گرایش بنیامین به دزدی را از ناحیه مادر وی دانسته و او را منشأ پیدایش ناهنجاری فرزندانش شمردند .

إن يسرق فقد سرق أخ له من قبل

ص: 129

جواب شرط (إن يسرق) جمله ای محذوف است و جمله «فقد سرق...» - از باب آمدن سبب به جای مسبب - جانشین جواب می باشد. بنابراین جمله «إن يسرق...» چنین معنا می شود: اگر او دزدی کرد خلاف انتظار نیست؛ زیرا برادر مادری اش نیز دزدی کرده بود پس دزدی آنان ریشه مادری دارد.

56- تهمت به مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 28 - 5

5- رهبران و مبلغان دینی باید در برابر تکبر، استهزا و تهمت های دشمنان دیانت با سعه صدر به تکلیف خود عمل کنند.

قال لمن حوله ألا تستمعون... إن رسولكم... لمجنون. قال ربّ المشرق و المغرب و ما

57- تهمت به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 99 - 2

2- یهودیان، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به نداشتن دلیل و برهانی روشن بر حقانیت رسالتش متهم می کردند.

و لقد أنزلنا إليك آیت بینت

معمولا بیان جمله با تأکید حکایت از آن دارد که مخاطبان، مضمون آن جمله را مورد تردید قرار داده یا انکار می کنند و از آن جا که جمله «و لقد أنزلنا...» با حرف لام - که حاکی از قسم مقدر است - و نیز با حرف «قد» تأکید شده معلوم می شود که یهودیان مخاطب آیه، مضمون جمله فوق را مورد تردید و یا انکار قرار می دادند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 46 - 7، 6

6- بی اعتنایی و پشت گوش انداختن گفته های یهود، اتهام آن به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

من الذین هادوا... یقولون... و اسمع غیر مسمع

بر این مبنا که «غیر مسمع» اخبار باشد، نه نفرین. و جمله «اسمع غیر مسمع» بدین معناست: ای پیامبر سخنان ما را بشنو، اگر چه تاکنون نسبت به گفته ها و سخنان ما ناشنوا بودی و اعتنایی بدانها نداشتی.

7- درک نمودن گفته های یهود، تهمت آنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

برداشت فوق بر این مبناست که شنیدن به معنای درک کردن باشد. یعنی درک کن و بفهم آنچه را ما می‌گوییم؛ اگر چه تاکنون سخنان ما را درک نکردی و نفهمیدی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 130

5 - انعام - 6 - 7 - 4

4 - اتهام سحر، وسیله ای برای مبارزه کافران با رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیات الهی

لقال الذین کفروا إن هذا إلا سحر مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 105 - 3

3 - فراگیری قرآن از دیگران، اتهام کافران به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و ليقولوا درست

لام در «لیقولوا» به معنی عاقبت است. یعنی نهایت سخن منکران در برابر تصریف آیات آن است که می گفتند پیامبر (صلی الله علیه و آله) قرآن را از دیگران آموخته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 15 - 8

8 - شرک پیشگان عصر بعثت، قرآن را ساخته و پرداخته ذهن حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) می پنداشتند.

قال الذین لا یرجون لقاءنا انت بقراءن غیر هذا أو بدله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 47 - 11

11 - استفاده از تهمت و شخصیت شکنی، از روش های مبارزه کافران با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تعالیم او

إن تتبعون إلا رجلاً مسحوراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 48 - 5

5 - کافران، علی رغم به کار بردن شگرد ها و اتهام های مختلف برای جلوگیری از گسترش پیام پیامبر (صلی الله علیه و آله)، هرگز موفق به آن نشدند.

انظر كيف ضربوا لك الأمثال فضلاً فلا يستطيعون سيلاً

برداشت فوق، مبتنی بر این احتمال است که مقصود از «ناتوانی کافران از راه یابی» نیافتن چاره و راهی برای مسدود کردن پیام آن حضرت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 5 - 3، 1

1- خواب آشفته دانستن قرآن، از تبلیغات سوء مشرکان ستم پیشه علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله)

بل قالوا أضغث أحلم

«أضغاث» (جمع «ضغث») به معنای دسته ها و مختلط ها و «أحلام» (جمع «حلم») به معنای خواب ها است. این تعبیر (أضغاث أحلام) به خواب های آشفته و پراکنده اطلاق می شود.

ص: 131

3- ساخته و پرداخته بودن قرآن از جانب پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از تهمت های مشرکانِ ستم پیشه به آن حضرت

بل افتریه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 1

1 - هم دستی و تشکل تنی چند از مردمان عصر بعثت، برای تهمت زنی و شایعه سازی علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و برخی از مؤمنان

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنْكُمْ

«عصبه» در لغت به معنای گروهی متشکل و پشتیبان هم است که از ده نفر تا چهل نفر باشند. آمدن فعل «مجیء» به صورت جمع نیز، مؤید این است که تهمت زندگان به شکل دسته جمعی، به کار تهمت و شایعه سازی می پرداختند. گفتنی است آیه شریفه - براساس تاریخ و شأن نزول آن - در باره خانواده پیامبر (صلی الله علیه و آله) نازل شده است که مورد اتهام تنی چند از بدخواهان قرار گرفته بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 3،4

3 - ماجرای «افک»، بهتان بزرگی علیه «حریم» پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود.

هذا بهتن عظیم

4 - مسلمانان، موظف اند در برابر شایعه ها و تهمت های بی اساس علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و حریم آن حضرت، واکنشی صریح و منفی نشان دهند و به مقابله جدی با آنها برخیزند.

و لولا إذ سمعتموه قلتم... هذا بهتن عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 4 - 3،6،1

1 - کافران، منکر نزول وحی بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) بودند و قرآن را دروغ و ساخته و پرداخته او می دانستند.

وقال الذين كفروا إن هذا إلا إفك افتريه

3 - تهمت و افترا، ابزار و شیوه های مبارزه کافران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن

وقال الذين كفروا إن هذا إلا إفك افتريه و أعانه عليه قوم ءآخرون

6 - تهمت و افترا زدن کافران به گناهی که تنها خود مرتکب آن بودند ، از شیوه های آنان در مبارزه ، علیه پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله)

وقال الذين كفروا إن هذا إلا إفك افتريه . . . فقد جاءو ظلماً و زوراً

برداشت یاد شده از آن جا استفاده می شود که کافران، پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله) را متهم به دروغ گویی می کردند؛ در حالی که خود، دروغ پرداز بودند و به دروغ و به ناحق، قرآن را ساخته و پرداخته آن حضرت می شمردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 5 - 2

2 - کفرپیشگان بر این داعیه بودند که پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای ساختن قرآن ، از برخی از اشخاص درخواست استتساخ از اسطوره های پیشینیان را کرده است .

ص: 132

وقالوا أسطيرا الأولين اكتبها

برداشت فوق، مبتنی بر این است که فعل «اكتبها» در معنای حقیقی خود (نوشتن و نسخه برداری پیامبر اسلام) استعمال نشده باشد؛ زیرا به گواه تاریخ پیامبر (صلی الله علیه و آله) آشنا به نوشتن نبوده است. بنابراین مقصود از آن، درخواست نوشتن از دیگران است؛ چنان که نوشته های بزرگان را دیگران می نویسند، ولی به آنان نسبت می دهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 8 - 7

7 - سران کفر و شرک ، سازندگان تهمت و افترا بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و تخریب گران افکار عمومی جامعه صدر اسلام بودند .

وقال الظلمون إن تتبعون إلا رجلاً مسحوراً

از جمله «إن تتبعون إلا... پیروی نمی کنید مگر...» استفاده می شود که دو گروه در جامعه بودند: 1- گویندگان این سخن، 2- مخاطبان و پیروان. و به قرینه صفت «الظالمون» می توان گفت که: «گویندگان از سران کفر و شرک بودند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 9 - 7

7 - استفاده از شیوه های بهانه جویانه و دروغ علیه قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، شیوه ای ناموفق و ناکام

وقال الذين كفروا إن هذا إلا إفك... أسطيرا الأولين... رجلاً مسحوراً... فضل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 210 - 2

2 - اتهام مشرکان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مبنی بر دریافت قرآن از شیاطین

وما تنزلت به الشیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 8 - 7

7 - دفاع خداوند از پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به خاطر اتهامی که کافران به آن حضرت نسبت داده بودند .

أفتري على الله كذباً أم به جته بل

«بل» برای اضراب و رد تردیدی است که کافران درباره حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) مطرح کردند؛ یعنی، آنچه کافران می گویند، هیچ کدام درست نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 76 - 3, 2, 1

1 - محزون و غمگین نشدن از سخنان ناروا و تهمت های غم انگیز دشمنان ، توصیه خداوند به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

فلا یحزنک قولهم

مقصود از «قولهم» (سخنان مشرکان) به قرینه آیات گذشته (آیه 69) - که درباره شاعر دانستن پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود - تهمت های غم انگیزی از قبیل شاعر بودن است که به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) نسبت می دادند.

ص: 133

2 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، در برابر سخنان ناروا و تهمت های غم انگیز مخالفان دعوتش، مورد تسلی خاطر و دلجویی خداوند قرار گرفت .

فلا یحزنک قولهم

3 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، با سخنان ناروا و تهمت های غم انگیز دشمنان رسالتش رویه رو بود .

فلا یحزنک قولهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 8 - 3

3- نسبت افترا به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از شیوه های کافران در مبارزه با آن حضرت

قال الذین کفروا .. هذا سحر مبین . أم یقولون افتریه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 52 - 3

3 - دلجویی خداوند از پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در برابر حق ستیزی و اتهام های ناروای کافران

کذلک ما أتى .. إلا قالوا ساحر أو مجنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 6 - 4

4 - دلداری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در برابر تهمت ها و افترا های کافران مخالف

فستبصر و یبصرون . بأیئکم المفتون

58- تهمت به مردان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 58 - 2، 1

1 - کسانی که با مردان و زنان مؤمن بی گناه، نسبتی ناروا بدهند، زیر بار بهتان رفته اند .

و الذين يؤذون المؤمنين و المؤمنات بغير ما اكتسبوا فقد احتملوا بهتناً

2 - نسبت ناروا به مردان و زنان مؤمن بی گناه، آزار و اذیت آنان و گناه است .

و الذين يؤذون المؤمنين و المؤمنات بغير ما اكتسبوا فقد احتملوا .. إثمًا مبينًا

به قرينه «فقد احتملوا بهتناً» مراد از آزار و اذیت مؤمنان، تهمت زدن و نسبت ناروا دادن به آنها است.

ص: 134

59- تهمت به مریم (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 156 - 2,4,8,10

2 - بهتان یهودیان به مریم (ع) ، نمونه ای از کفرپیشگی آنهاست .

و بکفرهم و قولهم علی مریم بهتناً عظیماً

بدان احتمال که «قولهم» تفسیر و تبیین کفر در «بکفرهم» باشد.

4 - یهودیان ، مریم (ع) را به کرداری بسیار ناشایست متهم کردند .

و قولهم علی مریم بهتناً عظیماً

«بهتان» به معنای افترا و اتهام است. و مراد از آن در آیه فحشا و بی عفتی است.

8 - اتهام ناروای یهود به حضرت مریم (ع) از عوامل محکومیت آنان به لعن و نفرین الهی

و قولهم علی مریم بهتناً عظیماً

10 - اتهام ارتباط نامشروع مریم (ع) با مردی نجار به نام یوسف ، و باردار شدن وی به عیسی (ع) ، بهتان بزرگ یهود به ساحت پاک مریم

و بکفرهم و قولهم علی مریم بهتناً عظیماً

امام صادق(ع): ... الم ینسبوا مریم بنت عمران الی انها حملت بعیسی من رجل نجار اسمه یوسف ...

امالی صدوق، ص 92، ح 3، مجلس 22؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 426، ح 2.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 171 - 18

18 - پاک بودن دامن حضرت مریم (ع) از تهمت های ناروای یهودیان

انما المسیح عیسی ابن مریم رسول الله و کلمته القها الی مریم و روح منه

جملات «انما المسيح . . . روح منه» علاوه بر اینکه رد عقیده غلوآمیز مسیحیان درباره حضرت عیسی (ع) است، می تواند اشاره به ناروایی اتهام یهودیان نسبت به مریم (ع) نیز باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 26 - 7,8

7- عیسی (ع) ، وظیفه دفاع از مادر خویش در مقابل تهمت های مردم را به عهده گرفت .

فَإِمَّا تَرِينَّ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنَّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا

توصیه مادر به سکوت از جانب عیسی (ع) بدان معنا بود که او نگران دفاع از خود نباشد، چرا که عیسی (ع) خود آن را انجام خواهد داد. سخن گفتن عیسی (ع) با مادر پس از ولادت، این اطمینان را به مریم داده بود که او براین کار کاملاً توانا است.

8- عیسی (ع) ، شیوه برخورد با مردم و چگونگی واکنش در برابر بهتان آنان را به مادرش مریم (س) آموخت .

فَإِمَّا تَرِينَّ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي

ص: 135

60- تهمت به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 119 - 21

21 - اتهام بدعتگذاری و تجاوز به احکام دین الهی به اسلام و مسلمانان در تبلیغات مشرکان مکه

إن ربك هو أعلم بالمعتدين

کاربرد فعل تفضیل «أعلم» و تأکید و حصر آن با «إن» و ضمیر فصل «هو» در مواردی است که مدعیان و منکرانی در برابر وجود داشته باشند. بدین معنی که چه بسا مشرکان، مسلمانان را به سبب پایبندی به احکام اسلام به بدعتگذاری متهم می ساختند.

61- تهمت به ملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 40 - 12

12- عقیده به انوئیت فرشتگان و دختر خدا دانستن آنان ، سخن و اتهامی بس بزرگ و غیر قابل باور است .

و اتّخذ من الملائكة أنثًا إنكم لتقولون قولاً عظيماً

62- تهمت به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 71 - 6

6 - قوم موسی ، ویژگی های اولیه گاوی را که باید ذبح می شد ، نارسا پنداشته و موسی (ع) را به کوتاهی در بیان حقیقت متهم کردند .

قالوا لنن جنّت بالحق

مفهوم کلام قوم موسی (الآن . . . ؛ هم اکنون حق را به تمامی بیان کردی) این است که: وی قبل از ذکر اوصاف یاد شده در این آیه، حق را به طور کامل بیان نکرده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 7

7 - فرعون با توطئه گر خواندن موسی (ع) و ساحران ، براندازی حکومت فرعونیان و بیرون راندن ایشان را ، از پایتخت مصر از اهداف

توطئه آنان شمرد .

إن هذا لمكر . . . لتخرجوا منها أهلها

مراد از «أهلها» هم می تواند فرعون، درباریان و وابستگان به او باشد و هم می تواند مراد از آن تمامی ساکنان مصر باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

ص: 136

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 127 - 6

6 - موسی (ع) و قوم او در پندار اشرافیان و فرعونیان ، مردمی فسادگر بودند .

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 131 - 10

10 - اتهام شومی و نامبارکی به موسی (ع) و پیروانش از فرعونیان ، اتهامی ناروا و برخاسته از جهل آنان بود .

یطیروا بموسی و من معه . . . و لکن اکثرهم لایعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 27 - 4

4 - استهزا و تهمت ، از ابزار مقابله فرعون با رسالت موسی (ع)

قال لمن حوله ألا تستمعون . . . قال إن رسولکم . . . لمجنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 28 - 1,3

1 - دست برداشتن موسی (ع) از تبلیغ رسالت خویش در برابر تهمت ها و سخنان ناروای فرعون علیه او

قال إن رسولکم . . . لمجنون . قال ربّ المشرق و المغرب و ما بینهما

3 - اهتمام موسی (ع) به تبیین « ربّ العالمین » علی رغم رویه رو شدن با استهزا و تهمت فرعون

قال لمن حوله ألا تستمعون . . . إن رسولکم . . . لمجنون . قال ربّ المشرق و المغرب و ما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 34 - 5

5 - تناقض گویی فرعون ، در اتهام های خویش علیه موسی (ع)

قال إنّ رسولکم . . . لمجنون ... قال ... إنّ هذا لسحر علیم

فرعون از یک سو موسی (ع) را مجنون و از سوی دیگر ساحر بسیار دانا و کاردان می خواند و این تناقض گویی آشکاری است که در یک مجلس از فرعون به طور ناخواسته سر زده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 7

7 - اتهام ساحران از سوی فرعون ، به شاگردی موسی (ع) و یادگرفتن سحر در مکتب او

إنّهُ لکبیرکم الذی علّمکم السحر

ص: 137

7 - عاری بودن از انگیزه های اصلاح طلبانه ، اتهام دیگر مرد اسرائیلی به موسی (ع)

و ما ترید أن تكون من المصلحين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 69 - 12، 11، 2، 5

2 - خداوند ، از اتهامی که قوم موسی به آن حضرت وارد کردند ، دفاع کرد و او را از آن مبرا دانست .

لا تكونوا كالذين ءاذوا موسى فبرأه الله مما قالوا

«برأه الله مما قالوا» قرینه است بر این که مراد از اذیت به موسی(ع)، تهمت و افترا بوده است.

5 - تهمت به موسی (ع) ، موجب آزردهی و اذیت آن حضرت بود .

لا تكونوا كالذين ءاذوا موسى فبرأه الله مما قالوا

11 - « عن أبي عبد الله (ع) : إن بني إسرائيل كانوا يقولون ليس لموسى ما للرجال ! و كان موسى إذا أراد الإغتسال يذهب إلى موضع لا يراه أحد من الناس و كان يوماً يغتسل على شط نهر و قد وضع ثيابه على صخره فأمر الله الصخره فتباعدت عنه حتى نظر بنو إسرائيل إليه فعلموا أنه ليس كما قالوا ، فأنزل الله « يا أيها الذين آمنوا لا تكونوا . . . » ;

از امام صادق(ع) روایت شده که بنی اسرائیل درباره حضرت موسی(ع) می گفتند: او فاقد آلت مردانگی است! روش موسی برای شست و شوی خود آن بود که به مکانی می رفت که دیده نشود. روزی، خود را در کنار رودی می شست و لباس خود را بر صخره ای گذاشته بود. خداوند، به آن صخره فرمان داد (از موسی دورشوا!) و صخره، از او دور شد. تا آن که بنی اسرائیل، موسی(ع) را در آن حال (عریان) دیدند، پس دانستند که آن طور که می گفتند نیست. پس خداوند (با اشاره به این داستان) فرمود: یا ایها الذین آمنوا لا تكونوا...».

12 - « فی مجمع البیان : إن موسى و هارون صعدا الجبل ، فمات هارون فقالت بنو إسرائيل : أنت قتلتها ! فأمر الله الملائكة فحملته حتى مرّوا به على بنی إسرائيل و تكلمت الملائكة بموته حتى عرفوا أنه قد مات و برأه الله من ذلك عن عليّ (ع) »

از حضرت علی(ع): در مورد این سخن خدا: «یا ایها الذین آمنوا لا تكونوا كالذین آذوا موسی» روایت شده که موسی(ع) و هارون به کوهی بالا رفتند و هارون، آن جا وفات کرد. پس بنی اسرائیل، به موسی گفتند: تو او را کشته ای! خداوند به ملائکه فرمان داد و آنان جنازه هارون را حمل کردند و بر بنی اسرائیل عبور دادند و ملائکه، از مرگ هارون سخن گفتند، تا این که بنی اسرائیل دانستند هارون، مرده است و خداوند، بدین گونه موسی(ع) را از این اتهام تبرئه کرد.».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 20 - 1

1- موسی (ع)، مورد هجوم کینه ها و تهمت های فرعونیان در پی ابلاغ پیام الهی

وإِني عذت برّبي وربكم أن ترجمون

برداشت بالا بر این اساس است که «رجم» (مصدر «ترجمون»)، در این آیه به معنای تهمت زدن باشد.

ص: 138

63- تهمت به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 1

1 - هم دستی و تشکل تی چند از مردمان عصر بعثت ، برای تهمت زنی و شایعه سازی علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و برخی از مؤمنان

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ

«عصبه» در لغت به معنای گروهی متشکل و پشتیبان هم است که از ده نفر تا چهل نفر باشند. آمدن فعل «مجیء» به صورت جمع نیز، مؤید این است که تهمت زندگان به شکل دسته جمعی، به کار تهمت و شایعه سازی می پرداختند. گفتنی است آیه شریفه - براساس تاریخ و شأن نزول آن - در باره خانواده پیامبر (صلی الله علیه و آله) نازل شده است که مورد اتهام تی چند از بدخواهان قرار گرفته بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 19 - 10

10 - اشاعه فحشا در میان جامعه اسلامی و تهمت آلودگی جنسی به مؤمنان پاکدامن ، از ترفند های منافقان

إِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفُحْشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

تعبیر «فی الذین آمنوا» (در میان صفوف مؤمنان) بیانگر این نکته است که اشاعه دهندگان فحشا، خود از مؤمنان نیستند؛ بلکه در میان صفوف مؤمنان رخنه کرده اند و آنان را به فساد می کشانند. گفتنی است چون آیات پیشین درباره ماجرای «افک» بود که به دست منافقان انجام گرفت، می توان استفاده کرد که مقصود در «الذین یحبون...» همان منافقان اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 21 - 10

10 - اشاعه فحشا و بازی با حیثیت مؤمنان و بدنام کردن آنان ، فرمان برداری از شیطان و گام نهادن در راه او است .

وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ

نهی از پیروی شیطان - پس از محکومیت ماجرای «افک» و ممنوعیت اشاعه فحشا - می تواند هشدار می باشد به رواج دهندگان فحشا که رفتارشان، رفتاری است شیطانی و در حقیقت گام نهادن در راه شیطان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - بهتان به مؤمنان ، گناه روشن و آشکاری است .

والذین یؤذون المؤمنین و .. فقد احتملوا بهتاً و إثماً مبیناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 62 - 7

7 - تهمت و تحقیر ، از ترفند ها و ابزار های طاغیان و دشمنان دین ، علیه دینداران و مؤمنان

رجالاً کتّٰا نعدّهم من الأشرار

ص: 139

64- تهمت به نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 9 - 11

11 - طرد شدن نوح پیامبر (ع) ، از سوی قومش ، با دشنام و اتهام

وقالوا مجنون و ازدجر

برداشت یاد شده بر این احتمال است که «و ازدجر» به معنای «و ازدجره قومه» باشد.

65- تهمت به همسر محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 2

2 - هم دستی و تشکل تنی چند از منافقان عصر بعثت ، برای تهمت زنی و شایعه سازی علیه خانواده پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ

بیشتر مفسران بر این باورند که گروه بهتان زننده (عصبه منکم) از منافقان بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 12 - 10

10 - قذف یکی از همسران پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، « افک » و بهتانی آشکار بود .

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ .. لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ... وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ

66- تهمت به هود (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 66 - 2

2 - اشراف کفرپیشه قوم هود ، وی را به سفاهت و دروغگویی متهم کردند .

قال الملأ الذين كفروا .. انا لنريك في سفاهه و انا لنظنك من الكذابين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 53 - 2

2- قوم عاد، هود (ع) را به نداشتن معجزه و دلیلی روشن بر حقانیت نبوتش، متهم می کردند.

قالوا یهود ما جئنا ببینه

ص: 140

67- تهمت به یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 17 - 7

7- فرزندان یعقوب ، او را درباره گزارشهایشان ، متهم به ناباوری کردند .

و ما أنت بمؤمن لنا و لو كنا صدقین

معنای جمله «و لو كنا صدقین» به ضمیمه «و ما أنت بمؤمن لنا» چنین می شود: درباره یوسف حقیقت را بگوییم نمی پذیری، دروغ هم بگوییم نمی پذیری ؛ این دو برای تو تفاوتی ندارد. این سخن فرزندان یعقوب، متهم ساختن او به ناباوری نسبت به ایشان است.

68- تهمت به یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 25 - 11، 12، 15

11- زلیخا به هنگام برخورد با شوهرش ، عزیز مصر ، یوسف (ع) را به قصد تجاوز به خویش متهم کرد .

قالت ما جزاء من أراد بأهلك سوءاً

«جزاء» به معنای سزا و کیفر و «ما» در جمله فوق نافییه است. بنابراین «ما جزاء...» ؛ یعنی: نیست کیفر و سزای کسی که خواسته باشد به همسرت تجاوز کند ، مگر زندان یا عذابی دردناک.

12- پیشدستی زلیخا در طرح اتهام علیه یوسف (ع)

و ألفیا سیدها لدا الباب قالت ما جزاء من أراد بأهلك سوءاً

15- زلیخا در نزد عزیز مصر ، یوسف (ع) را به تحقق تجاوز ، متهم نکرد .

ما جزاء من أراد بأهلك سوءاً

برداشت فوق ، از فعل «أراد» (قصد کرد) استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 28 - 4، 8

4- عزیز مصر شواهد ارائه شده از سوی داور ماجرای یوسف و زلیخا را ، برای رفع اتهام از یوسف (ع) و اثبات بی گناهی او کافی دانست

فلما رءا قميصه قُذ من دُبر قال إنه من كيدك

8- عزیز مصر ، پیشدستی زلیخا در متهم ساختن یوسف (ع) و تعیین کیفر برای او را ، از مکر های زلیخا شمرد .

قالت ما جزاء من أراد بأهلک سوءاً .. إنه من کیدک

برداشت فوق، ناظر به این احتمال است که ضمیر در «إنه . .» به معنایی که از «قالت ما جزاء...» در آیه 25 استفاده می شود،

ص: 141

برگردد و آن معنا، پیشدستی کردن زلیخا برای محقق جلوه دادن خویش و گنه کار نشان دادن طرف مقابل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 35 - 3

3- گناهکار وانمود کردن یوسف (ع)، از اهداف زندانی ساختن او*

ثم بدا لهم من بعد ما رأوا الأیت لیسجننه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 51 - 17، 19

17- زلیخا پیش از جلسه بازجویی و محکمه دادرسی، یوسف (ع) را مجرم معرفی می کرد و به کام جویی از وی متهم می ساخت.

قالت امرأت العزیز التّن حصحص الحقّ أنا رودته عن نفسه وإنه لمن الصدقین

برداشت فوق از قید «الآن» استفاده می شود.

19- اعتراف زلیخا به دروغگویی خویش در متهم ساختن یوسف (ع) به درخواست کام جویی

أنا رودته عن نفسه وإنه لمن الصدقین

69- تهمت بی عقلی به یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 94 - 8

8- سست شدن عقل و خرد بر اثر پیری و کهنسالی، اتهام خانواده یعقوب به آن حضرت

لولا أن تقنّدون

«فَنَدَدَ» به معنای فساد عقل بر اثر پیری است و «تقنّدون» (مصدر تقنّدون)؛ یعنی، کسی را به خاطر پیری و فرتوتی سست اندیشه شمردن (کشاف).

70- تهمت تبانی به جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - فرعون ، شکست ساحران از موسی (ع) را ، امری تصنعی و بر اثر تباری قبلی با موسی (ع) دانست و آنان را به سهل انگاری عمدی متهم ساخت .

إِنَّهٗ لَكَبِيرِكُمْ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السَّحْرَ

11 - در دیدگاه فرعون ، ساحران پیش از حضور در میدان مبارزه ، به موسی (ع) ایمان داشتند و ایمان آنان در صحنه مبارزه ،

ص: 142

ایمانی صوری و برنامه ریزی شده بود .

ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم إنّه لكبيركم الذى علمكم السحر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 49 - 4

4 - اتهام ساحران از سوى فرعون ، به هم دستی با موسى (ع) برای توطئه عليه وی

إنّه لكبيركم الذى علمكم السحر

71- تهمت تجاوزگری به موسى (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - قصص - 28 - 19 - 6

6 - متهم شدن موسى (ع) از سوى مرد اسرائیلی به داشتن انگیزه های جبارانه و روحیه ظلم و تجاوزگری

إن ترید إلا أن تكون جبارًا فى الأرض

72- تهمت تعلم به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - نحل - 16 - 103 - 2,3

2- کافران و مشرکان ، قرآن را در میان مردم خود ، آموزه های فرد عجمی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) معرفی می کردند .

و لقد نعلم أنهم يقولون إنما يعلمه بشر .. أعجمی

عجمی دانستن قرآن ، از پاسخ خداوند که فرمود: «لسان الذى يلحدون إليه أعجمی ..» به دست می آید.

3- آموختن قرآن از بشر ، یکی از تهمت های کافران و مشرکان به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) بود .

و لقد نعلم أنهم يقولون إنما يعلمه بشر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - دخان - 44 - 14 - 2

2- اتهام مشرکان مکّه به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، درباره الهی نبودن سخنان آن حضرت و دریافت و آموزش مطالب از دیگران

وقالوا معلّم

ص: 143

73- تهمت تکبر به صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 25 - 4

4- تأکید قوم ثمود بر دروغ گویی، قدرت طلبی و خودخواهی صالح (ع)، در ادعای پیامبری

بل هو کذاب أشر

«أشر» به معنای متکبر و خودخواه است.

74- تهمت جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 7 - 4، 1

1- در صورت نزول کتابی ملموس از سوی خداوند بر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، کفرورزان آن را سحر خواهند دانست.

و لو نزلنا علیک کتابا فی قرطاس فلمسوه بأيديهم لقال الذین کفروا إن هذا إلا سحر مبیی

4- اتهام سحر، وسیله ای برای مبارزه کافران با رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و آیات الهی

لقال الذین کفروا إن هذا إلا سحر مبیین

75- تهمت جادو به انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 61 - 3

3- سحر خواندن معجزات پیامبران، دروغ بستن به خداوند است.

لا تقفروا علی الله کذباً

إفتراء یعنی، دروغ بافتن و به قرینه «علی الله»، مراد دروغی است که در باره خداوند ساخته و پرداخته شده باشد. اضافه کلمه «کذباً» برای تأکید است.

76- تهمت جادو به پیروان موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 132 - 3

3 - فرعونیان ایمان به رسالت موسی را سحرزدگی می دانستند .

مهما تاتنا به من ءایه لتسحرنا بها فما نحن لک بمؤمنین

ص: 144

77- تهمت جادو به تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 48 - 11

11 - قرآن و تورات ، دو جادوی پشتیبان یکدیگر ، در ادعای کافران صدراسلام

قالوا سحران تظهرا

78- تهمت جادو به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 2 - 16

16 - اتهام سحر و افسونگری ، از حربه های تبلیغاتی کفرپیشگان مکه علیه قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قال الكفرون إن هذا لسحر مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 3 - 15، 13، 12

12- نسبت ناروای سحر به قرآن و جادوگری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی مشرکان ستم پیشه

أفتأتون السحر و أنتم تبصرون

13- مشرکان ستم پیشه ، ضمن ایراد اتهام سحر به قرآن ، آن را هرگز شایسته پیروی نمی دانستند .

أفتأتون السحر و أنتم تبصرون

استفهام در جمله «أفتأتون السحر» انکاری است و جمله «و أنتم تبصرون» حال برای فاعل «تأتون» می باشد. بنابراین معنای آیه چنین می شود: آیا شما با چشم باز و آگاهی به دنبال قرآن - که سحر است - می روید؟ یعنی این که شایسته نبودن قرآن برای پیروی، امری است روشن و بدیهی.

15- سحر بودن قرآن و ساحر بودن پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، دلیل واهی و بهانه دیگر مشرکان ستم پیشه برای ایمان نیاوردنشان

أفتأتون السحر و أنتم تبصرون

مشرکان برای ردّ ادعای نبوت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، دو دلیل واهی و بهانه جویانه می آوردند: 1- بشر بودن آن حضرت (هل هذا إلاّ

بشر مثلکم)، 2- ساحر بودن ایشان (أفتأتون السحر).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 48 - 11

11 - قرآن و تورات ، دو جادوی پشتیبان یکدیگر ، در ادعای کافران صدر اسلام

قالوا سحران تظهرا

ص: 145

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 43 - 15

15 - اتهام بی پرده کافران ، مبنی بر جادوی آشکار بودن قرآن کریم

وقال الذين كفروا للحقِّ لما جاءهم إن هذا إلاّ سحر مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 15 - 2،4

2 - قرآن ، سحری آشکار در دیدگاه مشرکان

وقالوا إن هذا إلاّ سحر مبين

4 - اصرار و پافشاری مشرکان بر متهم کردن قرآن و معجزه الهی به سحر و جادوگری

وقالوا إن هذا إلاّ سحر مبين

برداشت فوق از به کار رفتن نفی و استثنا در آیه شریفه که دلالت بر حصر و قطعی بودن مفاد آن است، استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 24 - 1،2،3

1 - اتهام سحر و جادوگری به قرآن ، از سوی ولیدبن مغیره

فقال إن هذا إلاّ سحر

2 - اتهام سحر و جادوگری به قرآن ، طرحی حساب شده از سوی ولیدبن مغیره

إنّه فكّر و قدّر .. فقال إن هذا إلاّ سحر

3 - قرآن ، در دیدگاه غرض آلود ولیدبن مغیره ، سحری برگرفته شده از ساحران پیشین بود .

فقال إن هذا إلاّ سحر يؤثر

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که «یؤثر» از ماده «أثر» (روایت و مطلب نقل شده از پیشینیان) باشد.

79- تهمت جادو به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 2 - 16

16 - اتهام سحر و افسونگری ، از حربه های تبلیغاتی کفرپیشگان مکه علیه قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قال الكفرون إن هذا لسحر مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 3 - 12

12 - نسبت ناروای سحر به قرآن و جادوگری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی مشرکان ستم پیشه

أفتأتون السحر و أنتم تبصرون

ص: 146

80- تهمت جادو به معجزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 15 - 1

1 - مشرکان صدر اسلام ، معجزات الهی را سحری آشکار و بی تردید می دانستند .

وقالوا إن هذا إلا سحر مبين

مشارالیه «هذا» هم می تواند معجزه باشد - که در آیه قبل از آن به «آیه» یاد شده است - و هم می تواند قرآن کریم باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال نخست است.

81- تهمت جادو به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 132 - 1

1 - فرعونیان با سحر خواندن تمامی معجزات موسی ، به وی گفتند که هرگز رسالتش را تصدیق نخواهند کرد .

مهما تأتانا به من ءایه لتسحرنا بها فما نحن لك بمؤمنين

«مهما» از أسماء شرط و به معنای «ای شیء» است. و «من» در «من آیه» بیان «مهما» است. بنابراین جمله «مهما تأتانا ...» یعنی «هر چیزی را که به عنوان معجزه بیاوری ...»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 76 - 5,6

5 - فرعون و اطرافیانش ، علی رغم مشاهده معجزه بزرگ موسی (ع) ، آن را سحری آشکار خوانده و حضرتش را متهم به جادوگری کردند .

فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبين

6 - تهمت سحر به معجزه بزرگ حضرت موسی (ع) از سوی فرعون و اطرافیانش ، برخاسته از روحیه سرکشی و تبه کاری آنان بود .

فاستكبروا و كانوا قوماً مجرمين. فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- موسی (ع)، پس از مشاهده عمل ساحران، برای رفع اتهام ساحری از خود، سحر بودن آن عمل را به آنان گوشزد نمود.

فلما ألقوا قال موسی ما جئتم به السحر

ص: 147

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 61 - 2

2- شرک و سحر خواندن معجزات موسی و ادعای آوردن همانند برای آن و تکذیب رسالت الهی آن حضرت، از جمله افتراهای فرعونیان به خداوند بود.

لا تقتروا علی الله کذباً

با توجه به آیات پیشین که مشتمل بر بیان توحید از زبان موسی(ع) و نیز ارائه معجزات، و عکس العمل فرعون در سحر خواندن آنها بود، می توان به مواردی از افتراهای فرعونیان اشاره کرد.

82- تهمت جادو به وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 15 - 3

3- اتهام سحر و ساحری به پیامبران و وحی، زشت ترین موضع گیری تکذیب گران علیه آنان *

أفسح هذه

اختصاص به ذکر یافتن موضوع «سحر»، بیانگر مطلب بالا است.

83- تهمت جادوزدگی به شعیب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 185 - 2

2- متهم شدن شعیب(ع) از سوی مردم «ایکه» به جنون و سحرزدگی

قالوا إنما أنت من المسحّرين

«مسحّر» (مفرد «مسحّرين») به کسی گفته می شود که به سختی افسون شده باشد.

84- تهمت جادوزدگی به صالح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 153 - 1

1 - اتهام جنون و سحرزدگی به صالح (ع) از سوی ثمودیان

قالوا إنما أنت من المسحّرين

«مسحّر» (مفرد «مسحّرين») به کسی گفته می شود که به شدت افسون شده باشد.

ص: 148

85- تهمت جادوزدگی به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 47 - 6,7,9

6- متهم کردن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به سحرزدگی، نمودی از مستوری قلب کافران و ناتوانی آنان از درک حقایق است.

و جعلنا فی قلوبهم أكنة أن يفقهوه و فی آذانهم وقراً و... إذ يقول الظلمون إن

7- نسبت دهندگان سحرزدگی به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مردمانی ستمکارند.

إذ يقول الظلمون إن تتبعون إلا رجلاً مسحوراً

9- کافران از طریق اعلام سحرزدگی پیامبر (صلی الله علیه و آله) در صدد ایجاد بدبینی در پیروان، نسبت به آن حضرت بودند.

إذ يقول الظلمون إن تتبعون إلا رجلاً مسحوراً

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مخاطب «إن تتبعون إلا رجلاً مسحوراً» مؤمنین باشد و کافران با تهمت «مسحور» به پیامبر (صلی الله علیه و آله) - که بر شخص خارج شده از حد اعتدال بر اثر سحرزدگی اطلاق می شود - می خواستند در آنان نسبت به آن حضرت، بدبینی ایجاد کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 49 - 9

9- ناتوانی مشرکان از درک حقانیت معاد، عامل متهم ساختن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی آنان به سحرزدگی *

إن تتبعون إلا رجلاً مسحوراً... و قالوا أءذا كنا عظمًا... أءتأ لمبعوثون

احتمال دارد که شنیدن سخنان غیر قابل درک از پیامبر (صلی الله علیه و آله) عامل نسبت دادن جنون و سحرزدگی به آن حضرت از سوی مشرکان بوده است و از جمله آن سخنان، تبلیغ پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مورد معاد جسمانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 8 - 6,9,12

6 - سحرزدگی، اتهام ظالمانه مشرکان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وقال الظلمون إن تتبعون إلا رجلاً مسحوراً

9 - هرگونه اتهام ناروا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) (همچون سحر زدگی و . . .) ظلم است و اتهام زندگان ظالم اند .

وقال الظلمون إن تتبعون إلا رجلاً مسحوراً

12 - تهمت سحر زدگی ، آخرین توجیه و حربه سران کفر و شرک علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وقال الظلمون إن تتبعون إلا رجلاً مسحوراً

سران کفر و شرک، به ترتیب چند تهمت و افترا را علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) مطرح کردند که اولین آن، تهمت دروغ گویی به آن حضرت و خدشه در اصالت وحی بود. آخرین آن نیز تهمت سحر زدگی به ایشان بود. در تاریخ آمده است که گویندگان این سخن عتبه بن ربیع، ابوسفیان و . . . بوده اند که از سران شرک و کفر به شمار می آمدند. بنابراین آنچه در تاریخ آمده، مؤید دیگری برای برداشت یاد شده است.

ص: 149

86- تهمت جادو زدگی به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 101 - 10، 9

9- فرعون پس از مشاهده معجزه های نه گانه موسی (ع) ، او را متهم به سحر و سحرزدگی کرد .

ءاتینا موسی تسع ءایت . . . فقال له فرعون إني لأظنك يموسی مسحورًا

10- اتهام جادوگری و سحرزدگی فرعون به موسی (ع) ، متکی بر ظن و گمان او بود نه مبتنی بر دلیل و برهان

موسی . . . فقال له فرعون إني لأظنك يموسی مسحورًا

87- تهمت جادوگری به انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 4

4 - اتهام ساحری و جادوگری به پیامبران ، ترفندی از سوی مخالفان ایشان

وقالوا یاآیه الساحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 15 - 3

3 - اتهام سحر و ساحری به پیامبران و وحی ، زشت ترین موضع گیری تکذیب گران علیه آنان *

أفسحر هذه

اختصاص به ذکر یافتن موضوع «سحر»، بیانگر مطلب بالا است.

88- تهمت جادوگری به رسولان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 52 - 4

4 - اتهام سحر و جنون ، موضع همیشگی کافران در برابر رسولان الهی

ما أتى الذين . . . إلا قالوا ساحر أو مجنون

89- تهمت جادوگری به سلیمان (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 150

2- شیاطین ، حضرت سلیمان را به جادوگری متهم می کردند .

و ما کفر سلیمان و لکن الشیطان کفروا

مراد از «ما کفر سلیمان» (سلیمان کافر نشد) نفی جادوگری از سلیمان (ع) است. جمله «و لکن الشیاطین...» و نیز «ما تتلوا الشیاطین» حکایت از آن دارد که: اتهام سحر به حضرت سلیمان از سوی شیاطین عنوان شده و نشر پیدا کرده بود.

90- تهمت جادوگری به عیسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 6 - 11، 10

10 - بنی اسرائیل ، معجزات و دلایل روشن عیسی (ع) را سحری آشکار خواندند .

فلما جاءهم بالبینت قالوا هذا سحر مبین

11 - اتهام سحر و ساحری ، از حربه های تبلیغاتی دشمنان عیسی (ع) علیه آن حضرت

فلما جاءهم بالبینت قالوا هذا سحر مبین

91- تهمت جادوگری به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 7 - 12

12- کفرپیشگان ، قیامت را امری گزاف و طرح آن را از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) چون سحر ، نیرنگی روشن قلمداد می کردند .

إن هذا إلا سحر مبین

«هذا» به گفتار پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر زنده شدن مردگان و برپایی قیامت اشاره دارد. اطلاق «سحر» بر این گفتار و ادعا، از باب تشبیه است و وجه شبه آن بطلان و نیرنگ می باشد؛ یعنی، این سخن ظاهری فریبنده و باطنی پوچ و بی اساس دارد و در بطلان و نیرنگ بازی، همانند سحر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 15 - 5

5- کافران مکه، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را متهم به سحر می کردند.

بل نحن قوم مسحورون

در آیه فوق، هر چند به «سحر کننده» تصریح نشده، ولی تناسب حکم و موضوع و نیز آیه های دیگری که به این موضوع تصریح کرده است، مقصود پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 151

15- سحر بودن قرآن و ساحر بودن پیامبر (صلی الله علیه و آله)، دلیل واهی و بهانه دیگر مشرکان ستم پیشه برای ایمان نیاوردنشان

أفتأتون السحر و أنتم تبصرون

مشرکان برای ردّ ادعای نبوت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، دو دلیل واهی و بهانه جویانه می آوردند: 1- بشر بودن آن حضرت (هل هذا إلاّ بشر مثلكم)، 2- ساحر بودن ایشان (أفتأتون السحر).

17- تکذیب پیامبر (صلی الله علیه و آله) و نسبت های ناروا (جادوگری و...) به او ظلم است.

و أسروا النجوى الذين ظلموا هل هذا إلاّ بشر. .. أفتأتون السحر و أنتم تبصرون

جمله «هل هذا إلاّ بشر. .. أفتأتون السحر...» بدل برای «النجوى» است؛ یعنی، محتوای نجوای ستمگران این بود که نسبت سحر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) می دادند. با توصیف این افراد به «ظالمان»، نشانگر این است که نسبت ناروا به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مصداق بارز ظلم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 48 - 10

10 - موضع گیری خصمانه کافران صدر اسلام علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و موسی (ع) و متهم ساختن آنان به ساحری

قالوا سحران تظهرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 4 - 7، 6

6 - کافران، پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) را ساحر و بسیار دروغگو می دانستند.

وقال الكفرون هذا سحر كذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 52 - 5

5 - اتهام سحر یا جنون، از سوی کافران به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

كذلك ما أتى... إلاّ قالوا ساحر أو مجنون

ضمیر «من قبلهم» به کافران عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) بازمی گردد؛ یعنی، اگر اینان تو را به سحر و جنون متهم می کنند، مطلب تازه ای نیست؛ زیرا پیشینیان نیز، همین شیوه را داشته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 2 - 3

3 - اتهام سحر و جادوگری به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از سوی کافران با مشاهده هر معجزه

و این یروا ایه يعرضوا و يقولوا سحر مستمر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 6 - 14، 15

14 - بنی اسرائیل، معجزات و دلایل روشن رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) را سحری آشکار خواندند.

ص: 152

فلما جاءهم بالبينت قالوا هذا سحر مبين

15 - متهم کردن رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) به سحر و ساحری ، از حربه های تبلیغاتی بنی اسرائیل علیه آن حضرت

فلما جاءهم بالبينت قالوا هذا سحر مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 7 - 2,7

2 - سحر خواندن معجزات پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، افترا بر خداوند است .

فلما جاءهم بالبينت قالوا هذا سحر . . . و من أظلم ممّن افتری علی الله الكذب

7 - کسانی که از پذیرش دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) خودداری ورزیده و آن حضرت را با داشتن معجزات و دلایل روشن ، به سحر و ساحری متهم کردند ، افترازنندگان به خدا و از ستمکارترین مردم اند .

فلما جاءهم بالبينت . . . و من أظلم ممّن افتری علی الله الكذب

92- تهمت جادوگری به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 109 - 2,3

2 - اشراف و بزرگان دربار فرعون بر مبنای ساحر بودن موسی و سحر بودن معجزات وی ، جلسه مشورتی خویش را آغاز کردند .

قال المأ من قوم فرعون إن هذا لسحر علیم

جمله «إن هذا . . .» می تواند از نتایج بحث و گفتگوی اشراف باشد. یعنی در ابتدا این مسأله مطرح شد که امور خارق العاده موسی از چه سنخی است. همچنین می تواند بیانگر این باشد که آنان ساحر بودن موسی را مفروض گرفته بودند و درباره روش مبارزه با وی تبادل نظر می کردند. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است.

3 - اشراف و بزرگان قوم فرعون پس از تبادل نظر در جلسه مشورتی به این نتیجه رسیدند که موسی (ع) بدون هیچ تردید ساحری زبردست و معجزه وی سحر است .

قال المأ من قوم فرعون إن هذا لسحر علیم

برداشت فوق بر اساس اولین احتمالی است که در توضیح فیش قبل درباره جمله «إن هذا . . .» بیان شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 110 - 5

5 - انتخاب روش مبارزه با موسی پس از تصمیم به ساحر خواندن وی و تحلیل اهداف او (برچیدن حکومت فرعونى) ، از مسائل مطرح شده در جلسه مشورتى بزرگان دربار فرعون

فماذا تأمرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 101 - 10

ص: 153

10- اتهام جادوگری و سحرزدگی فرعون به موسی (ع) ، متکی بر ظن و گمان او بود نه مبتنی بر دلیل و برهان

موسی . . . فقال له فرعون إني لأظنك يموسى مسحورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 102 - 1

1- تذکر موسی (ع) به آگاهی و اعتقاد درونی فرعون به حقانیت معجزات او علی رغم سحر خواندن آنها

إني لأظنك يموسى مسحورًا . قال لقد علمت ما أنزل هؤلاء إلا رب السموت والأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 57 - 2,4

2- سحر و ساحری ، از اتهامات فرعون به موسی (ع)

أجئتنا . . . بسحرک يموسى

4- فرعون آیات و معجزات الهی موسی (ع) را سحر خواند و آن را وسیله ای برای بیرون راندن فرعونیان از مصر دانست .

لتخرجننا من أرضنا بسحرک يموسى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 58 - 3

3- فرعون ، معجزات موسی (ع) را سحر خوانده و امکان انجام نظیر آن را دلیل معجزه نبودن آن دانسته بود .

فلنأتينك بسحر مثله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 63 - 3,5

3- تأکید بر ساحر بودن موسی و هارون (ع) ، از جمله حرکت های تبلیغی فرعونیان بود .

قالوا إن هذين لسحرن

حرف «إن» مخفف از «إِنَّ» و ملغی از عمل است؛ ولی معنای تأکید را می رساند.

5 - متهم ساختن موسی و هارون (ع) به تلاش و برنامه ریزی برای بیرون راندن قبطیان از مصر به وسیله سحر ، از جمله محور های تبلیغاتی فرعونیان علیه موسی (ع)

لسحرن یریدان أن یخرجاکم من أرضکم بسحرهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 7,8

7 - فرعون ، موسی (ع) را برترین ساحر و معجزه او را سحری فراتر از آنچه به دیگران آموخته بود ، قلمداد کرد .

إِنَّه لَكَبِيرِكُم الَّذِي عَلَّمَكُم السَّحْرَ

8 - فرعون ، موسی (ع) را به استادی ساحران و سر رشته داری امور آنان متهم کرد .

ءامنتم له .. إِنَّه لَكَبِيرِكُم الَّذِي عَلَّمَكُم السَّحْرَ

ص: 154

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 34 - 2

2 - تلاش فرعون برای سحر قلمداد کردن معجزات موسی برای اطرافیانش

قال للملا حولہ إنّ هذا لسحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 6

6 - اصرار و پافشاری فرعون بر سحر شمردن معجزه موسی

إنّہ لکبیرکم الذی علّمکم السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 13 - 2

2 - سحر خوانده شدن معجزات الهی موسی ، از سوی فرعونیان علی رغم وضوح و روشنی آن

فلّمّا جاءتهم ءآیتنا مبصره قالوا هذا سحر مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 36 - 4

4 - انکار معجزات موسی از سوی فرعونیان ، به اتهام سحر و ساختگی بودن آنها

فلّمّا جاءهم موسی بآیتنا بیّنّت قالوا ما هذا إلاّ سحر مفترّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 48 - 10

10 - موضع گیری خصمانه کافران صدر اسلام علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و موسی (ع) و متهم ساختن آنان به ساحری

قالوا سحران تطهرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - تهمت سحر و دروغ گویی به موسی (ع)، از سوی فرعون، هامان و قارون

فقالوا سحر كذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 1

1 - متهم شدن موسی (ع)، به سحر و افسون گری از سوی فرعونیان

وقالوا یاٰیة السّاحر ادع

ص: 155

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 39 - 6

6 - اتهام سحر و جنون از سوی فرعون به موسی (ع) ، پس از مشاهده دلایل و برهان های روشن رسالت آن حضرت

أرسلنه ... بسلطن مبین ... وقال سحر أو مجنون

93- تهمت جادوگری به هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 63 - 3,5

3 - تأکید بر ساحر بودن موسی و هارون (ع) ، از جمله حرکت های تبلیغی فرعونیان بود .

قالوا إن هذین لسكران

حرف «إن» مخفف از «إنّ» و ملغی از عمل است؛ ولی معنای تأکید را می رساند.

5 - متهم ساختن موسی و هارون (ع) به تلاش و برنامه ریزی برای بیرون راندن قبطیان از مصر به وسیله سحر ، از جمله محور های

تبلیغاتی فرعونیان علیه موسی (ع)

لسحرن یریدان أن یخرجاکم من أرضکم بسحرهما

94- تهمت جاهلانہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 113 - 8

8 - تورات و انجیل ، راهگشای حل اختلاف مذهبی یهود و نصارا

قالت الیهود ... وقالت النصری ... و هم یتلون الکتب

جمله حالیه «و هم یتلون الکتب» می تواند به داعی تعجب ایراد شده باشد؛ یعنی ، باعث شگفتی است که یهود و نصارا کتابهای آسمانی

را می خوانند، ولی در عین حال این گونه اختلاف دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 131 - 10

10 - اتهام شومی و نامبارکی به موسی (ع) و پیروانش از فرعونیان ، اتهامی ناروا و برخاسته از جهل آنان بود .

یطیروا بموسی و من معه . . . و لکن اکثرهم لایعلمون

ص: 156

95- تهمت جن زدگی به نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 9 - 9

9- قوم نوح ، آن حضرت را به جنون و آسیب دیدگی از سوی جن متهم می کردند .

وقالوا مجنون و ازدجر

مفسران، عبارت «و ازدجر» را به معنای «ازدجره الجن» (جن ایشان را آزار رسانده است) گرفته اند.

96- تهمت جنون به رسولان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 52 - 4

4- اتهام سحر و جنون ، موضع همیشگی کافران در برابر رسولان الهی

ما أتى الذين... إلا قالوا ساحر أو مجنون

97- تهمت جنون به شعيب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 185 - 2

2- متهم شدن شعيب(ع) از سوی مردم «ایکه» به جنون و سحرزدگی

قالوا إنما أنت من المسحّرين

«مسحّر» (مفرد «مسحّرين») به کسی گفته می شود که به سختی افسون شده باشد.

98- تهمت جنون به صالح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 153 - 1

1- اتهام جنون و سحرزدگی به صالح(ع) از سوی ثمودیان

قالوا إنّما أنت من المسحّرين

«مسحّر» (مفرد «مسحّرين») به کسی گفته می شود که به شدت افسون شده باشد.

ص: 157

99- تهمت جنون به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 184 - 3, 2, 1

1 - کفر پیشگان عصر بعثت، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به سبب دعوت به توحید و معاد، فردی مجنون می پنداشتند.

أولم يتفكروا ما بصاحبهم من جنه

«جنه» به معنای دیوانگی است. به دلیل آیات بعد که مسأله قیامت و توحید مطرح شده است، می توان گفت این دو مسأله در بین معارف الهی بیشترین نقش را در متهم کردن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به جنون داشته است.

2 - خداوند کفر پیشگان را به تفکر در ادعای ناصوابشان (مجنون پنداشتن پیامبر) فراخواند.

أولم يتفكروا ما بصاحبهم من جنه

3 - خداوند با یادآوری همنشینی پیامبر (صلی الله علیه و آله) با مردم، مشرکان را به بطلان پندارشان (مجنون بودن پیامبر) رهنمون ساخت.

أولم يتفكروا ما بصاحبهم من جنه

به کارگیری کلمه «صاحب» و اضافه آن به ضمیر (صاحبهم، یعنی همنشینان) اشاره به حقیقتی دارد که تفکر در آن کافی در بطلان ادعای مشرکان است. یعنی او همواره همنشین آنان بود و اگر اثری از جنون در او وجود داشت، آشکار می گشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 6 - 3

3- کافران مکه، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به خاطر ادعای نزول وحی بر خود، فردی مجنون و دیوانه می دانستند.

وقالوا یا ایها الذی نزل علیه الذکر إنک لمجنون

شواهد تاریخی گواهند که قبل از ادعای نبوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) آنان چنین تهمتی را به آن حضرت نسبت نمی دادند، پس این تهمت به خاطر نکته یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 70 - 3, 2, 1

1 - جنون ، یکی از نسبت های ناروای کافران و رفاه زدگان به ساحت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

أم یقولون به جَنَّة

«به جَنَّة»؛ یعنی، «او گرفتار نوعی جنون است و این اتهام دیگری بود که از سوی کافران و مترفان، به پیامبر (صلی الله علیه و آله) زده می شد.

2- شخصیت ، منش و گویش خردمندانه پیامبر (صلی الله علیه و آله) گواهی روشن بر میرا بودن آن حضرت از اتهام کافران (جنون)

أم لم یعرفوا رسولهم .. أم یقولون به جَنَّة

3- تویخ کافران از سوی خداوند ، به خاطر نسبت دادن جنون به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، علی رغم آشنایی کاملشان با شخصیت خردمند آن حضرت

أم لم یعرفوا رسولهم .. أم یقولون به جَنَّة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 8 - 5

5- کافران ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به خاطر اظهار امکان بازآفرینی انسان ها در قیامت ، متهم به جنون می کردند .

ص: 158

وقال الذين كفروا هل ندلكم على رجل .. أم به جنّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 46 - 6,8

6 - دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) از مردم مکه برای اندیشیدن درباره جنون نسبت داده شده به آن حضرت

ثمّ تفكّروا ما بصاحبكم من جنّه

مراد از «صاحب»، به قرینه «هو» در عبارت بعدی، پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

8 - نسبت جنون به پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی مردم مکه، ناشی از بی اندیشگی بوده است .

ثمّ تفكّروا ما بصاحبكم من جنّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 53 - 7

7 - نسبت دادن جنون به پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی مشرکان، حدس و گمان و به دور از علم و آگاهی بود .

أفتري على الله أم به جنّه .. ما بصاحبكم من جنّه ... وقد كفروا به من قبل و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 36 - 1,2

1 - اتهام جنون و شاعر بودن به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، شیوه مشرکان و کافران در برابر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و يقولون أئنّا لتاركوا ءالهنّنا لشاعر مجنون

آمدن فعل «يقولون» به صیغه مضارع، حکایت از استمرار این سخن دارد.

2 - مشرکان، دلیل نپذیرفتن دعوت پیامبر اسلام را، مجنون و شاعر بودن آن حضرت معرفی می کردند .

و يقولون أئنّا لتاركوا ءالهنّنا لشاعر مجنون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که لام در «لشاعر» برای تعلیل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- اتهام جنون به پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی مشرکان مکه

ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 52 - 5

5 - اتهام سحر یا جنون، از سوی کافران به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

كَذَلِكَ مَا أَتَى . . . إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ

ضمیمه «من قبلهم» به کافران عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) بازمی گردد؛ یعنی، اگر اینان تورا به سحر و جنون متهم می کنند، مطلب تازه ای نیست؛ زیرا پیشینیان نیز، همین شیوه را داشته اند.

ص: 159

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 29 - 7

7 - اتهام کفانت و جنون به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از سوی کافران

فما أنت بنعمت ربك بكاهن ولا مجنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 51 - 8، 5

5 - اتهام جنون به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به هنگام شنیدن قرآن از سوی کافران

لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ

8 - کافران ، قرآن را نشانه جنون پیامبر (صلی الله علیه و آله) می دانستند .

لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 22 - 7، 1

1 - برخی از مردم عصر بعثت ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را دیوانه شمرده و او را به تدوین قرآن براساس اختلالات عقلی ، متهم می کردند .

و ما صاحبکم بمجنون

7 - جنون آمیز خواندن رفتار و گفتار پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از شیوه های مبارزه مخالفان با آن حضرت در صدر اسلام

و ما صاحبکم بمجنون

100- تهمت جنون به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 27 - 3

3 - اقدام فرعون به متهم کردن موسی (ع) به جنون

قال إن رسولكم .. لمجنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 39 - 6

6 - اتهام سحر و جنون از سوی فرعون به موسی (ع) ، پس از مشاهده دلایل و برهان های روشن رسالت آن حضرت

أرسلته .. بسلطن مبین ... وقال سحر أو مجنون

ص: 160

101- تهمت جنون به نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 25 - 1

1 - متهم شدن نوح (ع) ، از سوی اشراف قومش ، به نوعی دیوانگی و جنون

فقال المملؤا الذین کفروا .. إن هو إلا رجل به جنّه

«إن» معادل مای نافیه است؛ یعنی: «ما هو إلا رجل ..». نکره آوردن «جنّه» نیز برای تنويع است. بنابراین عبارت «به جنّه»؛ یعنی، او گرفتار نوعی دیوانگی است. «تربص» (مصدر «تربصوا») به معنای حلول چیزی را برای کسی، انتظار کشیدن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 9 - 54 - 9

9 - قوم نوح ، آن حضرت را به جنون و آسیب دیدگی از سوی جن متهم می کردند .

وقالوا مجنون و ازدجر

مفسران، عبارت «و ازدجر» را به معنای «ازدجره الجن» (جن ایشان را آزار رسانده است) گرفته اند.

102- تهمت جنون به هود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 54 - 2

2- قوم عاد ، هود (ع) را متهم به اغتشاش روانی کردند و سخنان او را برخاسته از جنون پنداشتند .

إن نقول إلا اعتريك بعض ءالهننا بسوء

«سوء» به معنای رنج ، سختی ، مرض و آفت و مانند اینهاست. و مراد از آن ، در آیه شریفه - به مناسبت مورد - مرض جنون و مانند آن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 55 - 6

6- ناتوانی بت ها برای از میان بردن هود (ع) ، علی رغم بیزاری جستن علنی او از آنها ، نشانه حقیقت نداشتن ادعای قوم عاد (ابتلای

هود به جنون از ناحیه بت ها)

إن نقول إلاّ اعتریک بعض ءالهتنا بسوء .. فکیدونی جمیعاً ثم لاتنظرون

103- نهمت جهل به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 2 - 4

ص: 161

4- اتهام گمراهی و جهل به پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی مشرکان

ما ضلّ صاحبکم و ما غوی

آیه شریفه در رد این دیدگاه مشرکان است که پیامبر (صلی الله علیه و آله) را متهم به گمراهی و جهل می کردند.

104- نَهْمَت جَهْل بَه مُسْلِمَانَان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 8 - 10

10 - پیروان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در پندار و بیان نکوهشگر و طعن آلود مشرکان، مردمانی نادان و دنباله روفردی سحرزده

وقالوا .. إن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا

از لحن آیه شریفه، استفاده می شود که کافران، این سخن را از سر نکوهش و طعن می گفتند و چون پیروی از فردی سحرزده، امری غیر منطقی است، در حقیقت پیروان آن حضرت را، مردمانی نادان می پنداشتند.

105- نَهْمَت حَسَد بَه مُؤْمِنَان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 15 - 13

13 - منع شدگان از شرکت در فتح خیبر، متهم کننده مؤمنان به حسدورزی

فسیقولون بل تحسدوننا

106- نَهْمَت حُكُومَت طَلْبِي بَه مُوسَى (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 57 - 3

3 - برنامه ریزی و توطئه برای بیرون راندن فرعون و فرعونیان از مصر و تلاش برای رسیدن به حکومت، اتهام فرعون به حضرت موسی (ع)

(

أَجْتِنَا لَتُخْرِجَنَا مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكِ يَمُوسَى

107- نَهْمَت خِرَافَه بَه دِين

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

13 - نمل - 27 - 68 - 7

ص: 162

7 - کافران فرورفته در خرافات و شرک ، متهم کننده پیام انبیا به خرافه و افسانه

وقال الذين كفروا .. إن هذا إلا أسطير الأولين

با توجه به این که وعده معاد و رستاخیز همواره از سوی پیامبران الهی مطرح می شده است، می توان گفت که واژه «اُولین» اشاره به آن بزرگواران دارد.

108- نَهْمَتُ خَطَا بِهٖ يَعْقُوبُ (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 95 - 1, 2

1- بستگان یعقوب باور به زنده بودن یوسف (ع) را خطای دیرینه یعقوب (ع) و اصرار بر آن را برخاسته از کژاندیشی می شمردند .

إنك لفي ضللك القديم

مقصود فرزندان و بستگان یعقوب از خطای دیرینه وی (ضلالتك القديم) می تواند اعتقاد او به زنده بودن یوسف (ع) و یا برتر دانستن وی بر دیگر فرزندان باشد. هر چند بعید نیست که هر دو معنا نیز مراد باشد.

2- بستگان یعقوب با سوگند ، وی را به کزروی و ارتکاب خطا در برتر دانستن یوسف (ع) و محبت بیش از حد به وی متهم کردند .

إنك لفي ضللك القديم

109- نَهْمَتُ خُوشِ بَاوْرِي بِهٖ مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 61 - 17, 3

3 - معرفی پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به عنوان فردی ساده و خوش باور نمونه ای از اذیت های منافقان نسبت به آن حضرت

الذین يؤذون النبی و یقولون هو اذن

«أذن» به کسی گفته می شود که به هر سخنی گوش فرا دهد و زود باور کند ؛ یعنی، ساده و خوش باور باشد. گفتنی است که برداشت فوق بر این اساس است که جمله «یقولون هو اذن» برای بیان مورد و نمونه ای باشد که منافقان، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به آن متهم کرده و باعث رنجش خاطر آن حضرت می شدند.

17 - از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) روایت شده که ضمن یک خطبه طولانی فرمود : « سمونی اذناً و زعموا انی کذلک لکنه ملازمته [علی (ع)] ایای و اقبالی علیه حتی انزل اللّٰه عز و جل فی ذلک قرأناً » و مهم الذین يؤذون النبی و یقولون هو اذن . . . » ؛

110- تهمت خیال پردازی به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 224 - 4

4- اتهام مشرکان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر ابداع قرآن با وهم و خیال خویش

و الشعراء يتبعهم الغاوان

111- تهمت دروغگویی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 66 - 2

2- اشراف کفرپیشه قوم هود، وی را به سفاهت و دروغگویی متهم کردند .

قال الملائكة الذين كفروا .. انا لنريك في سفاهاه و انا لنظنك من الكذابين

112- تهمت دروغگویی به ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 43 - 2

2- انکار رسالت حضرت ابراهیم (ع) و متهم شدن او به دروغ گویی، از سوی قوم او (کلدانیان)

فقد كذبت .. و قوم ابراهيم و قوم لوط

113- تهمت دروغگویی به انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 42 - 2

2- تکذیب پیامبران، متهم کردن آنان به دروغ گویی و انکار رسالت ایشان، سابقه دار در تاریخ بشر

وان يكذبوك فقد كذبت قبلهم قوم نوح و عاد و ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- انکار رسالت پیامبران و متهم کردن آنان به دروغ گویی ، سابقه دار در تاریخ بشر

وإن یکذبوک فقد کذبت رسل من قبلک

ص: 164

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 25 - 2

2- انکار رسالت پیامبران و متهم کردن آنان به دروغ گویی ، سابقه دار در تاریخ بشر

وإن يكذبوك فقد كذب الذين من قبلهم جاءتهم رسلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - يس - 36 - 52 - 11

11 - نادرست پنداشتن وعده الهی به برپایی قیامت و دروغگو دانستن پیامبران ، کفر و از نشانه های کافران است .

الذين كفروا... قالوا يويلنا... هذا ما وعد الرحمن وصدق المرسلون

114- تهمت دروغگویی به پیروان نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 27 - 15

15- اشراف و سران قوم نوح ، پیروان آن حضرت را در ادعای ایمان ، به دروغ گویی متهم می کردند .

بل نطنکم کذبین

115- تهمت دروغگویی به شعيب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 93 - 5

5- مردم مدین ، شعيب(ع) را به دروغ گویی در ادعای نبوت و رسالت متهم می کردند .

سوف تعلمون... من هو كذب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 2

2- انکار رسالت شعيب(ع) و متهم شدن او به دروغ گویی از سوی مردم مدین

فقد كذبت . . . وأصحاب مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 186 - 4

4 - شعيب (ع) متهم به دروغ گویی در ادعای رسالت ، از سوی مردم آیکه

وإن نظنك لمن الكذابين

ص: 165

«إن» مخفف از ثقیله و «ظَنُّ» (مصدر «نظن») مرادف «ایقان» (یقین داشتن) است؛ یعنی، «قطعاً تو را از جمله دروغ گویان می دانیم».

116- نَهْمَتِ دَرُوغْگوییِ به صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 38 - 1

1 - فرستاده الهی پس از نوح، متهم به دروغ گویی از سوی اشراف و عناصر مرفه قومش

و قال الملائمة من قومه... إن هو إلا رجل افتری... و ما نحن له بمؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 39 - 6

6 - مردم جامعه پس از نوح، هشدار عذاب را جدی نگرفتند و فرستاده الهی را به دروغ گویی متهم کردند.

قال رب انصرنی بما کذبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 25 - 4

4 - تأکید قوم ثمود بر دروغ گویی، قدرت طلبی و خودخواهی صالح (ع)، در ادعای پیامبری

بل هو کذاب أشر

«أشر» به معنای متکبر و خودخواه است.

117- نَهْمَتِ دَرُوغْگوییِ به لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 43 - 3

3 - مخالفت همگانی قوم لوط با رسالت او و دروغگو خوانده شدن وی از سوی آنان

و قوم إبرهیم و قوم لوط

118- نَهْمَتِ دَرُوغْگوییِ به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

11 - انبیاء - 21 - 38 - 5

ص: 166

5- کافران دین ستیز مکه ، پیامبراسلام و مؤمنان را در باره وعده های الهی دروغگو می پنداشتند .

و يقولون متى هذا الوعد ان كنتم صدقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 35 - 2

2- مشرکان مکه ، سرگذشت نوح و قوم او را ، داستانی ساختگی و بافته پیامبر (صلی الله علیه و آله) می پنداشتند .

و لقد أرسلنا نوحًا . . أم يقولون افتريه

برداشت فوق ، براین اساس است که ضمیر مفعولی در «إفتراه» به داستان نوح(ع) و قوم او که در آیات پیشین آمده ، باز گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 101 - 1,2

1- متهم شدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به دروغ گویی از سوی مشرکان ، با رخ دادن نسخ و تبدیل پیامی به پیام دیگر در برخی از آیات قرآن

و إذا بدلنا آیه مکان آیه . . قالوا إنما أنت مفر

2- نسخ و تغییر برخی از پیام های الهی ، دستاویزی برای مشرکان در مبارزه با پیامبر (صلی الله علیه و آله) و متهم کردن او به دروغ گویی

و إذا بدلنا آیه مکان آیه . . قالوا إنما أنت مفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 105 - 1

1- مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، آن حضرت را در استناد قرآن به خداوند دروغگو و مفتری می دانستند .

يقولون إنما يعلمه بشر . . إنما يفتری الكذب الذین لا يؤمنون بأیت الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 42 - 1

1 - مشرکان صدراسلام ، رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را انکار و او را به دروغ گویی متهم می کردند .

وإن يكذبوك فقد كذبت قبلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 3 - 3

3 - از سوی مشرکان ، به پیامبر (صلی الله علیه و آله) اتهام دروغ پردازی زده می شد .

أم يقولون افتريه بل هو الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 8 - 1

1 - کافران ، اظهارات پیامبر (صلی الله علیه و آله) را درباره تجدید حیات انسان ها پس از مرگ ، افترای او بر خدا می دانستند .

وقال الذين كفروا هل ندلكم على رجل يبتئكم .. أفتري على الله كذبًا

ص: 167

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 4 - 1

1 - مشرکان صدر اسلام ، رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را انکار نموده و او را به دروغ گویی متهم کردند .

وإن یکذبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 25 - 1

1 - مشرکان صدر اسلام ، رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را انکار نموده و آن حضرت را به دروغ گویی متهم می کردند .

وإن یکذبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 4 - 6،7

6 - کافران ، پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) را ساحر و بسیار دروغگو می دانستند .

وقال الکفرون هذا سحر کذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 7 - 4

4 - سران کفر و شرک ، کلام توحیدی و یکتاپرستی رسول خدا را ، سخنی دروغ و ساختگی می پنداشتند .

إن هذا إلا اختلق

مقصود از واژه «اختلاق» - هنگامی که در وصف کلامی آورده شود - سخن ساختگی و دروغی است که سابقه نداشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 24 - 2،1

1 - نسبت کذب و افترا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از دیگر موضع گیری های منکران ، در قبال وحی قرآنی

اللّٰه الذی أنزل الکتب بالحقّ .. أم یقولون افتری علی اللّٰه کذبًا

ارتباط این آیه با آیات 17 و 18 می تواند توجیه گر واژه «أم» باشد؛ یعنی، منکران قرآن گاهی با انکار معاد می خواهند وحی را انکار کنند و زمانی هم با نسبت کذب به پیامبر در صدد انکار حقانیت قرآن می باشند.

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به خاطر دعوت مؤمنان به مودت اهل بیت، در معرض اتهام کذب از سوی عناصر سست ایمان *

أم یقولون افتری علی الله کذبًا

چنانچه مخاطب در «لا أسئلكم» مسلمانان باشند، از ارتباط «أم یقولون» با آیه شریفه، می توان استفاده کرد که فاعل «یقولون» عناصر سست ایمان هستند و نه مشرکان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 33 - 1

ص: 168

1 - اتهام کافران به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در ابداع قرآن از نزد خود و نسبت دادن آن به خداوند

أم یقولون تقوله

«تقول»؛ یعنی، به دروغ چیزی را به کسی نسبت دادن (المصباح المنیر). مقصود کافران این است که قرآن، کلام خداوند نیست و پیامبر (صلی الله علیه و آله) به دروغ آن را به او نسبت می دهد.

119- نهمت دروغگویی به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 67 - 7

7- قوم موسی وی را به دروغ گویی در ابلاغ حکم خدا (فرمان ذبح گاو) ، متهم کردند .

إن الله يأمرکم . . قالوا أتتخذنا هزواً

با وجود اینکه موسی (ع) با جمله «إن الله. .» تصریح می کند که خداوند چنین دستوری داده بنی اسرائیل با خطاب به موسی (ع) (أتتخذنا) او را صادر کننده آن فرمان می پنداشتند؛ یعنی، بر این گمان بودند که وی به گزاف آن حکم را به خداوند نسبت می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 36 - 5

5- متهم شدن موسی (ع) به دروغ گویی در ادعای رسالت

و ما سمعنا بهذا فی ابائنا الاولین

«هذا» به ادعای رسالت از سوی موسی اشاره دارد؛ زیرا فرعون وی را متهم به دروغ گویی می کند، به این دلیل که اگر رسالت از سوی خدا درست باشد، باید پیش از تو در میان نیاکان ما این امر تحقق می یافت؛ در حالی که چنین چیزی در تاریخ پیشینیان، شنیده نشده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 38 - 8

8 - متهم شدن موسی (ع) به دروغ گویی از سوی فرعون ، به خاطر مردود دانستن الوهیت وی و فراخواندن همگان به پرستش خدای یگانه

وإني لأظنه من الكذابين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 24 - 6

6 - تهمت سحر و دروغ گویی به موسی (ع)، از سوی فرعون، هامان و قارون

فقالوا سحر کذاب

ص: 169

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 37 - 15، 6، 5

5 - دستور ساختن بنای مرتفع و رصدخانه برای اطلاع پیدا کردن از خدای موسی (ع) ، نیرنگ و ترفند فرعون برای اثبات دروغ گویی موسی (ع) در ادعای وجود خدای یکتا در جهان

أسبب السموت فأطلع إلى إله موسى

در این که مقصود اصلی فرعون از ساختن بنای مرتفع چه بوده، میان مفسران چند دیدگاه وجود دارد: از جمله این که فرعون با ساختن بنای مرتفع، درصدد نبود که به راه های آسمان دست یابد؛ زیرا کوه های مرتفعی وجود داشت که از برج ها و بنای احدائی او بلندتر بود. از این رو مقصود اصلی او این بود که برای مردم اثبات کند که راه یافتن به آسمان، امری ناممکن است. بنابر این ادعای موسی(ع) به این که در جهان خدایی هست که با او ارتباط دارد، دروغ و باطل می باشد. گفتنی است ذیل آیه - که در آن از بی اثر بودن توطئه فرعون سخن به میان آمده - مؤید همین برداشت است.

6 - موسی (ع) ، متهم به فردی دروغ گو و دین ساز از سوی فرعون

وإني لأظنه كاذبًا

15 - کار ساز نبودن مکر و حيله فرعون در ساختن بنای بلند ، به بهانه اطلاع یافتن از خدای موسی (ع) و اثبات دروغ گو بودن او

یهمن ابن لی صرحًا.. فأطلع إلى إله موسى... و ما کید فرعون إلا فی تباب

برداشت یاد شده به این خاطر است که از مصادیق اصلی «کید فرعون» ساختن بنای بلند می باشد.

120- تهمت دروغگویی به مومنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 38 - 5

5- کافران دین ستیز مکه ، پیامبراسلام و مؤمنان را در باره وعده های الهی دروغگو می پنداشتند .

و يقولون متی هذا الوعد إن كنتم صدقین

121- تهمت دروغگویی به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 38 - 5

5- کافران دین ستیز مکه ، پیامبراسلام و مؤمنان را در باره وعده های الهی دروغگو می پنداشتند .

و يقولون متی هذا الوعد ان کنتم صدقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 48 - 5

5 - کافران صدراسلام ، مؤمنان را دروغگو دانسته و عقیده آنان به برپایی قیامت را بی اساس می پنداشتند .

ص: 170

و يقولون متى هذا الوعد ان كنتم صدقين

122- تهمت دروغگویی به نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 73 - 1

1 - قوم نوح ، نبوت او را با وجود شواهد و براهین صدق ، نپذیرفته و آن حضرت را به دروغ گویی متهم کردند .

يقوم ان كان كبر عليكم مقامى . . . فان توليتم فما سألتكم من اجر . . . فكذبوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 27 - 14

14- اشراف قوم نوح ، آن حضرت را در ادعای پیامبری به دروغ گویی متهم می کردند .

بل نزنکم کذبین

متهم کردن نوح و پیروانش به دروغ گویی برحسب مدعای آنان است؛ یعنی ، اتهام نوح به دروغ گویی در ارتباط با ادعای نبوت است و نسبت به پیروانش در ادعای ایمان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 32 - 8

8- نوح (ع) ، در پندار ناروای کفرپیشگان قومش ، فردی دروغگو و ارائه کننده مطالب نادرست

ان كنت من الصدقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 26 - 6

6- مردم ، هشدار عذاب را جدی نگرفتند و نوح (ع) را به دروغ گویی متهم ساختند .

قال رب انصرني بما كذبون

123- تهمت دروغگویی به هود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 38 - 1

1 - فرستاده الهی پس از نوح ، متهم به دروغ گویی از سوی اشراف و عناصر مرفه قومش

وقال الملائم من قومه . . . إن هو إلاّ رجل افتری . . . و ما نحن له بمؤمنین

ص: 171

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 39 - 6

6 - مردم جامعه پس از نوح ، هشدار عذاب را جدی نگرفتند و فرستاده الهی را به دروغ گویی متهم کردند .

قال رب انصرنی بما کذبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 22 - 2

2- قوم عاد ، متهم کننده هود (ع) ، به دروغ پردازی برای جداسازی آنان از خدایانشان

قالوا اجئتنا لتأفکنا عن ءالھتنا

124- نھمت دنیا طلبی به نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 29 - 3

3- دستیابی به مال و دارایی مردم به بهانه پیامبری ، تحلیل نابخردانه سران و اشراف قوم نوح از ادعای نبوت و رسالت آن حضرت

و یقوم لآسئلکم علیہ مالاً

از اینکه نوح(ع) در پاسخ به قوم خویش ، مطرح می سازد که کمترین مالی از آنان مطالبه نمی کند ، معلوم می شود که کفرپیشگان چنین اتهامی را متوجه او کرده بودند.

125- نھمت رؤیای آشفته به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 5 - 1

1- خواب آشفته دانستن قرآن ، از تبلیغات سوء مشرکان ستم پیشه علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله)

بل قالوا أضغث أحلم

«أضغاث» (جمع «ضغث») به معنای دسته ها و مختلط ها و «أحلام» (جمع «حلم») به معنای خواب ها است. این تعبیر (أضغاث أحلام) به خواب های آشفته و پراکنده اطلاق می شود.

126- نهمت ریاست طلبی به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 6 - 6

ص: 172

6 - سران شرک و کفر ، هدف و انگیزه پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله) از دعوت به یکتاپرستی را ، دستیابی به ریاست و آقایی بر دینداران می دانستند .

أجعل الألهة إلهًا وحدًا .. إن هذا لشيء يراة

برداشت یاد شده، براساس این دیدگاه است که «هذا» اشاره به یکتاپرستی و نفی آیین شرک (مضمون دعوت پیامبراسلام) باشد و مقصود از «شیء یراة» سیادت و آقایی بر مردم باشد که در نگاه سران کفر، هدف و آرزوی پیامبراسلام بود؛ زیرا با یکی شدن پرستش ها، قهراً آن حضرت رهبری امت یکتاپرست را به عهده می گرفت.

127- تهمت زنا به مریم (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 20 - 2

2- مریم (س) از متهم شدن به زنا ، درپی دریافت بشارت به عیسی (ع) نگران بود .

أتی یكون .. و لم أك بغياً

با این که «لم یمسنی بشر» برای نفی اسباب عادی حامله شدن کافی بود، ولی جمله «و لم أك بغياً» نیز از مریم(س) صادر گردید. برخی آن را قرینه براین قرار داده اند که «لم یمسنی...» تنها به نکاح مشروع نظر دارد و «لم أك بغياً» نوع نامشروع آن را نفی می کند؛ و محتمل است مراد از «لم یمسنی...» مطلق هم بستری باشد و اضافه شدن «لم أك بغياً» به این خاطر است که مریم(س) دریافت که در صورت حامله شدن، به زنا متهم خواهد شد. و با این سخن، اظهار کرد که تحمل آن اتهام، بر من سنگین خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 27 - 3,6

3- مردم با دیدن مریم (س) همراه کودک خویش ، بدون پرس و جو او را به زنا متهم کردند .

فأتت به قومها تحمله قالوا یمریم لقد جئت شیئاً فریاً

«فریاً» صفت مشبیه به معانی «سنگین و بزرگ» و «شگفت» و «کار بی سابقه» آمده و از ریشه «فری» به معنای قطع گرفته شده است؛ به این تناسب که چنین عملی قطع روند گذشته است. در هر صورت مراد کسانی که این سخن را به مریم(س) گفتند، اتهام زنا و خلاف بوده است.

6- «عن أبی جعفر (ع) قال : لَمَا قَالَتِ الْعَوَاتِقُ . . . لِمَرِيْمَ (ع) : «لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا» أَنْطَقَ اللَّهُ تَعَالَى عِيسَى (ع) عِنْدَ ذَلِكَ ;

از امام باقر(ع) روایت شده که فرمود: چون دختران نارس به مریم گفتند: «لقد جئت شیئاً فریاً» خداوند در آن هنگام زبان عیسی(ع) را به

سخن گفتن گشود».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 28 - 6

6- مردم بیت المقدس ، مریم (س) را به زنا متهم کردند .

ص: 173

و ما كانت أمك بغياً

«بغی»، یعنی زن بدکاره (قاموس). مردم گرچه مریم(س) را صریحاً به زنا متهم نکردند، ولی با کنایه این کار را انجام دادند. جمله «و ما کانت...» (مادرت بدکاره نبود)، یعنی تو این چنین هستی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 29 - 7، 1

1- مریم (س) با اشاره به نوزادش (عیسی ع) کار پاسخ گویی به اتهامات وارده را به او واگذار کرد .

و ما کانت أمک بغياً . فأشارت إليه

7- مریم (س) از سوی افرادی متعدد به زنا متهم شده بود .

قالوا یمریم . . . قالوا کیف نکلم

128- نهمت ساختگی به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 6 - 3

3- ردّ اتهام کافران از سوی خداوند نسبت به ساختگی بودن قرآن

و إنک لتلقى القرآن من لدن حکیم علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 43 - 13

13 - مشرکان ، معتقد بودند قرآن ساخته و پرداخته است ؛ نه وحی .

وقالوا ما هذا إلا فک مفترى

مشارالیه «هذا» به قرینه «تلی علیهم آیاتنا» می تواند قرآن باشد. هم چنین می تواند حاصل تلاوت (قول به توحید) باشد. برداشت یاد شده بنابر احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مشرکان ، در حالی قرآن را ساخته و پرداخته [دست] بشر می دانستند که هیچ دلیل آسمانی نداشتند .

وقال الذين كفروا للحقِّ لما جاءهم إن هذا إلاَّ سحر مبين . و ما ءاتينهم من كتب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - نسبت دادن ساختگی بودن قرآن از سوی مشرکان ، ناآگاهانه و به دور از علم بوده است .

قالوا ما هذا إلاَّ سحر مبين . . . وقد كفروا به من قبل و يقذفون بالغيب

129- تهمت سفاهت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 66 - 2

2 - اشراف کفرپیشه قوم هود، وی را به سفاهت و دروغگویی متهم کردند.

قال المأء الذین کفروا .. انا لنریک فی سفاهه و انا لنظنک من الکذیبین

130- تهمت سفاهت به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 13 - 3,4,6

3 - مؤمنان راستین در دیدگاه منافقان، مردمی سفیه و بی خردند.

قالوا أنؤمن کما ءامن السفهاء

4 - بیمار دلی اهل نفاق، منشأ متهم ساختن اهل ایمان به بی خردی است.

فی قلوبهم مرض .. قالوا أنؤمن کما ءامن السفهاء

6 - منافقان، با متهم ساختن اهل ایمان به بی خردی، دعوت به ایمان را پذیرا نبودند.

قالوا أنؤمن کما ءامن السفهاء

131- تهمت سلطه جویی به نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 24 - 8

8 - اشراف کافر، نوح (ع) را به سلطه جویی و برتری طلبی متهم کردند.

یرید أن یتفضّل علیکم

«إرادة» (مصدر «یرید») به معنای خواستن و «تفضّل» (مصدر «یتفضّل») به معنای برتری جستن است؛ یعنی: «می خواهد بر شما برتری

جوید».

132- تهمت شاعری به محمد (صلی اللہ علیہ و آلہ)

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

11 - انبیاء - 21 - 5 - 4

ص: 175

4- نسبت ناروای شعر و شاعری به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از سوی مشرکان ستم پیشه

بل هو شاعر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 224 - 3

3 - حقیقت قرآن مبرا از شعر، و ساحت پیامبر (صلی الله علیه و آله) منزله از شاعری و خیال پردازی

و الشعراء يتبعهم الغاوان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 36 - 1,2

1 - اتهام جنون و شاعر بودن به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، شیوه مشرکان و کافران در برابر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و يقولون ائنا لتاركوا الهتنا لشاعر مجنون

آمدن فعل «يقولون» به صیغه مضارع، حکایت از استمرار این سخن دارد.

2 - مشرکان، دلیل نپذیرفتن دعوت پیامبر اسلام را، مجنون و شاعر بودن آن حضرت معرفی می کردند.

و يقولون ائنا لتاركوا الهتنا لشاعر مجنون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که لام در «لشاعر» برای تعلیل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 30 - 1

1 - نسبت دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به شعر و شاعری از جمله اتهام های مکرر کافران

أم يقولون شاعر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 41 - 4

4 - اتهام شعر به قرآن و شاعری به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از سوی کافران و مشرکان در آغاز رسالت

133- تهمت شرارت به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 62 - 5

5 - طغیان گران در دنیا، مؤمنان را از اشرار به حساب می آوردند .

رجالاً کتّٰا نعدّهم من الأشرار

ص: 176

134- تهمت شعر به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 5 - 4

4- نسبت ناروای شعر و شاعری به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از سوی مشرکانِ ستم پیشه

بل هو شاعر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 224 - 3

3 - حقیقت قرآن مبرّا از شعر، و ساحت پیامبر (صلی الله علیه و آله) منزّه از شاعری و خیال پردازی

و الشعراء يتبعهم الغاوان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 41 - 4

4 - اتهام شعر به قرآن و شاعری به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از سوی کافران و مشرکان در آغاز رسالت

و ما هو بقول شاعر

135- تهمت شومی به پیروان صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 47 - 1

1 - اتهام شومی و نامبارکی به صالح پیامبر (ع) و پیروان او، از سوی کافران ثمود

قالوا اطيرنا بك و بمن معك

«تطير» (مصدر «اطيرنا») مقابل تفال و به معنای فال بد زدن است؛ یعنی، چیزی یا کسی را مایه شومی و بدبختی خود انگاشتن. بنابراین

«اطيرنا بك و بمن معك»؛ یعنی، ما تو و پیروانت را مایه بدبختی خود می دانیم.

136- تهمت شومی به صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 47 - 3، 1

1 - اتهام شومی و نامبارکی به صالح پیامبر (ع) و پیروان او، از سوی کافران ثمود

قالوا اطّیرنا بک و بمن معک

ص: 177

«تَطْيِر» (مصدر «اطْيِرنا») مقابل تَقَال و به معنای فال بد زدن است؛ یعنی، چیزی یا کسی را مایه شومی و بدبختی خود انگاشتن. بنابراین «اطْيِرنا بك و بمن معك»؛ یعنی، ما تو و پیروانت را مایه بدبختی خود می دانیم.

3 - پدید آمدن دو دستگی و خصومت های اجتماعی در پی دعوت صالح (ع) ، زمینه بد یُمن خوانده شدن وی از سوی کافران

فإذا هم فریقان یختصمون .. قالوا اَطْيِرنا بك

احتمالاً آنچه کافران به عنوان شومی و نامبارکی از آن یاد کرده اند، همان دو دستگی و اختلافات اجتماعی باشد که در پی دعوت صالح(ع) و پیدایش مؤمن و کافر به وجود آمده بود.

137- نَهْمَت شَيْطَانٌ بِهٖ خُذَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 20 - 6

6 - شیطان در مورد آثار شجره نهی شده، خداوند را به دروغگویی متهم کرد.

قال ما نهیکما ربکما عن هذه الشجرة إلا أن تکونا ملکین أو تکونا من الخلدین

جمله «إلا أن تکونا ..» در حقیقت تکذیب گفتار خداوند است که فرمود: فتکونا من الظالمین.

138- نَهْمَت ظَاهِرِیْنِ بِهٖ یَیْرُوَانُ نُوحَ (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 27 - 11

11- اشراف قوم نوح، ایمان توده های مستضعف را ایمانی سطحی و برخاسته از خوش باوری و عدم تفکر می شمردند .

ما نریک اتبعک إلا الذین هم أراذلنا بادی الرّأی

«بادی» از «بدو» و به معنای ظاهر است. «ظاهر الرّأی»؛ یعنی، دید سطحی و اندیشه خالی از تفکر و تأمل. «بادی الرّأی» می تواند ظرف برای «اتبعک» باشد. براین اساس معنای جمله «مانریک ...» چنین است: می بینیم که اراذل از تو پیروی کرده اند و پیروی آنان سطحی و بدون تأمل در درستی و نادرستی ادعای تو بوده است.

139- نَهْمَت ظَلَمٌ بِهٖ مُوسَى (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - متهم شدن موسی (ع) از سوی مرد اسرائیلی به داشتن انگیزه های جبارانه و روحیه ظلم و تجاوزگری

إن ترید إلا أن تكون جباراً فی الأرض

ص: 178

140- تهمت فراموشی به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 88 - 13، 9

9- سامری و پیروان او، به دروغ مدعی فراموش شدن معرفی گوساله به عنوان معبود، از جانب موسی (ع) شدند.

هذا إلهکم و إله موسی فنیسی

در باره مرجع ضمیر فاعلی «نسی» دو احتمال وجود دارد: 1- مرجع موسی (ع) باشد. 2- مرجع سامری باشد. برداشت یاد شده براساس احتمال اول است.

13 - موسی (ع) در دیدگاه و تبلیغات سامریان، رهبری فراموش کار حتی در اصولی ترین مسائل اعتقادی

فقالوا هذا إلهکم و إله موسی فنیسی

141- تهمت قدرت طلبی به صالح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 25 - 4

4- تأکید قوم ثمود بر دروغ گویی، قدرت طلبی و خودخواهی صالح (ع)، در ادعای پیامبری

بل هو کذاب أشر

«أشر» به معنای متکبر و خودخواه است.

142- تهمت قدرت طلبی به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 78 - 3، 2، 1

1 - فرعون و اطرافیانش، پس از شیندن سخنان موسی (ع)، او و هارون (ع) را به تلاش برای براندازی حکومت متهم کردند.

قال موسی .. قالوا أجبئنا لتلفتنا عما وجدنا علیه ءاباءنا و تکنون لکما الکبریاء

2- فرعون و اطرافیانش، حضرت موسی (ع) را متهم کردند که تلاش او نه به خاطر هدایت؛ بلکه برای برگرداندن آنان از سنت و روش پدرانشان و تصاحب قدرت و حکومت بر سرزمین مصر است.

قالوا أجبنا لتلفتنا عما وجدنا عليه آباءنا و تكون لكما الكبرياء في الأرض

3- فرعون و اطرافيانش ، حضرت موسى و هارون (ع) را به انحصارطلبی در قدرت متهم کردند .

و تكون لكما الكبرياء في الأرض

برداشت فوق از تقدیم خبر «تكون» بر اسمش - که می تواند مفید حصر باشد - استفاده شده است.

ص: 179

143- نهت قدرت طلبی به هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 78 - 1,3

1 - فرعون و اطرافیان، پس از شیدن سخنان موسی (ع)، او و هارون (ع) را به تلاش برای براندازی حکومت متهم کردند.

قال موسی .. قالوا أجتنا لتلفتنا عما وجدنا علیه ءاباءنا و تكون لکما الکبریاء

3 - فرعون و اطرافیان، حضرت موسی و هارون (ع) را به انحصار طلبی در قدرت متهم کردند.

و تكون لکما الکبریاء فی الأرض

برداشت فوق از تقدیم خبر «تکون» بر اسمش - که می تواند مفید حصر باشد - استفاده شده است.

144- نهت کتمان حقایق به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 26 - 3

3 - تصور وحی نبودن قرآن و تراوش آن از مغزی مجنون و یا شیطانی مطرود و پندار بخلورزی پیامبر (صلی الله علیه و آله) در بیان حقایق، کژاندیشی و گم کردن راه حقیقت است.

فأین تذهبون

ممکن است استفهام در آیه شریفه، ناظر به توهمات باشد که مخالفان درباره قرآن و شخص پیامبر (صلی الله علیه و آله) داشتند. در این صورت پرسش آیه این است که: فکر شما به کجا می رود و چه می پندارید؟! قرآن غیر آنچه گفته شد، نیست.

145- نهت کج فکری به یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 95 - 1,4

1 - بستگان یعقوب باور به زنده بودن یوسف (ع) را خطای دیرینه یعقوب (ع) و اصرار بر آن را برخاسته از کژاندیشی می شمردند.

إنک لفی ضلالک القدیم

مقصود فرزندان و بستگان یعقوب از خطای دیرینه وی (ضلالک القدیم) می تواند اعتقاد او به زنده بودن یوسف (ع) و یا برتر دانستن وی بر

دیگر فرزندان باشد. هر چند بعید نیست که هر دو معنا نیز مراد باشد.

4- بستگان یعقوب او را در خبر استشمام بوی یوسف (ع) تکذیب کرده و این احساس را ناشی از کژاندیشی دانستند.

قال أبوهم إني لأجد ريح يوسف .. قالوا تالله إنك لفي ضللك القديم

ص: 180

146- تهمت کھانت به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 42 - 4

4- اتهام کھانت به قرآن و کاهنی به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، از سوی کافران و مشرکان

و لا بقول کاهن

147- تهمت کھانت به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 29 - 7

7- اتهام کھانت و جنون به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از سوی کافران

فما أنت بنعمت ربک بکاهن و لا مجنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 42 - 4

4- اتهام کھانت به قرآن و کاهنی به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، از سوی کافران و مشرکان

و لا بقول کاهن

148- تهمت گمراهی به انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 9 - 6

6- پیامبران، متهم به گمراهی شدید از سوی کافران محکوم به دوزخ

إن أنتم إلا فی ضلال کبیر

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که جمله «إن أنتم..» دنباله اعتراف های کافران باشد. گفتنی است که صفت «کبیر» (برای

«ضلال») اشاره به شدت و نهایت گمراهی است.

149- تهمت گمراهی به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 2 - 4

ص: 181

4- اتهام گمراهی و جهل به پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی مشرکان

ما ضلّ صاحبکم و ما غوی

آیه شریفه در رد این دیدگاه مشرکان است که پیامبر (صلی الله علیه و آله) را متهم به گمراهی و جهل می کردند.

150- نَهْمَتِ گمراهی به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 32 - 1

1 - گنه پیشگان کافر ، با مشاهده مؤمنان به نکوهش آشکار ایشان پرداخته ، آنان را ره گم کرده قلمداد می کنند .

و إذا رأوهم قالوا إنّ هؤلاء لضالّون

جمله «إذا رأوهم...»، بیانگر برخورد علنی کافران با مؤمنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 34 - 7,8

7- قیامت ، روز ظهور حقایق و برملا شدن خطای کافران در گمراه دانستن مؤمنان

قالوا إنّ هؤلاء لضالّون... فالیوم الذین ءامنوا من الکفّار یضحکون

8 - تمسخر مؤمنان ، باریشخند ، چشمک ، لطیفه سازی و گمراه دانستن آنان ، گناه و از نشانه های کفر است .

إنّ الذین أجزموا... یضحکون... یتغامزون... فکھین... من الکفّار

151- نَهْمَتِ گناه به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 2 - 4

4- پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از نگاه مشرکان ، فردی گنه کار و برهم زننده نظم اجتماعی شرک

لیغفر لک الله ما تقدّم من ذنبک و ما تأخّر

«ذنبک» به معنای اتهام ها و گناهانی است که مشرکان، برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) برمی شمردند؛ زیرا با بعثت آن حضرت، حرمت

بت ها درهم ریخت، نظم جاهلی جامعه شرک - با ایمان آوردن طبقات مختلف اجتماعی - بر هم خورد و این همه اموری بود که از نظر مشرکان، جرم و گناه پیامبر (صلی الله علیه و آله) تلقی می شد.

152- تهمت گوساله پرستی به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 182

10 - سامری و طرفداران و مبلغان او ، پرستش گوساله را از جمله عقاید موسی (ع) وانمود کردند .

فقالوا هذا إلهكم وإله موسى فنسى

153- نهمت مسیحیان به یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 113 - 14

14 - اتهام هریک از یهود و نصارا به یکدیگر (بی پایه و اساس بودن آیین یکدیگر) اتهامی جاهلانه است .

وقالت اليهود لیست النصری . . . کذلک قال الذین لایعلمون

برداشت فوق از تشبیه سخن یهود و نصارا به گفته جاهلان، استفاده شده است.

154- نهمت های یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 99 - 2

2- یهودیان ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به نداشتن دلیل و برهانی روشن بر حقانیت رسالتش متهم می کردند .

و لقد أنزلنا إلیک آیت بینت

معمولاً بیان جمله با تأکید حکایت از آن دارد که مخاطبان، مضمون آن جمله را مورد تردید قرار داده یا انکار می کنند و از آن جا که جمله «و لقد أنزلنا . . .» با حرف لام - که حاکی از قسم مقدر است - و نیز با حرف «قد» تأکید شده معلوم می شود که یهودیان مخاطب آیه، مضمون جمله فوق را مورد تردید و یا انکار قرار می دادند.

155- نهمت یاوه گویی به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 58 - 11

11 - اتهام یاوه سرایی ، حربه کافران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان بود .

لیقولنّ الذین کفروا إن أنتم إلاّ مبطلون

باطل، در اصل، به معنای «بی ثبات و بی ریشه» است. گاهی، درباره کسی به کار برده می شود که مطلبی عاری از حقیقت بگوید (مفردات راغب).

ص: 183

156- تهمت یاوه گویی به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 58 - 11، 13

11 - اتهام یاوه سرایی ، حربه کافران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان بود .

ليقولنّ الذين كفروا إن أنتم إلاّ مبطلون

باطل، در اصل، به معنای «بی ثبات و بی ریشه» است. گاهی، درباره کسی به کار برده می شود که مطلبی عاری از حقیقت بگوید (مفردات راغب).

13 - کافران ، سخنان مؤمنان پیرو پیامبر (صلی الله علیه و آله) را نیز عاری از حقیقت می دانستند .

و لئن جنتهم بأیه ليقولنّ الذين كفروا إن أنتم إلاّ مبطلون

جمع آورده شدن مخاطب کافران (إن أنتم..) در خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله) احتمال دارد از این جهت باشد که آنان، می خواستند با این موضع گیری، مدافع فکری برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) باقی نگذارند و گفته های مؤمنان را نیز پیشاپیش، مخدوش اعلام کنند.

157- تهمت یهود به مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 113 - 14

14 - اتهام هریک از یهود و نصارا به یکدیگر (بی پایه و اساس بودن آیین یکدیگر) اتهامی جاهلانه است .

وقالت اليهود لیست النصری . . . کذلک قال الذین لایعلمون

برداشت فوق از تشبیه سخن یهود و نصارا به گفته جاهلان، استفاده شده است.

158- خطر تهمت به ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 88 - 11

11 - لزوم هشجاری در برابر جعل و منتسب سازی عقاید انحرافی و ساختگی به پیامبران و مکتب آنان

هذا إلهكم وإله موسى فنسى

نقل افترای سامریان به موسی (ع) و مطرح ساختن عقاید انحرافی خویش، به عنوان عقاید موسی (ع)، هشدارى به همه، به ویژه پاسداران ادیان الهی است که همواره خطر جعل و دروغ بستن به پیامبران الهی، در مهم ترین بنیان های جهان بینی وجود دارد.

159- خطر تهمت به انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 184

11 - لزوم هشیاری در برابر جعل و منتسب سازی عقاید انحرافی و ساختگی به پیامبران و مکتب آنان

هذا إلهکم و إله موسیٰ فَنسیٰ

نقل افترای سامریان به موسیٰ (ع) و مطرح ساختن عقاید انحرافی خویش، به عنوان عقاید موسیٰ (ع)، هشدار به همه، به ویژه پاسداران ادیان الهی است که همواره خطر جعل و دروغ بستن به پیامبران الهی، در مهم ترین بنیان های جهان بینی وجود دارد.

160- دلایل رد تهمت جنون به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 22 - 4

4 - مشاهده کمال عقلانی پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی معاشران آن حضرت، دلیلی کافی بر مردود بودن ادعای جنون درباره او است.

و ما صاحبکم بمجنون

عنوان «صاحبکم» گویای مردود بودن اتهام جنون است؛ زیرا مصاحبت روز مره کسانی که به پیامبر (صلی الله علیه و آله) تهمت جنون می زدند، با آن حضرت، مایه شناخت وضعیّت فکری آن بزرگوار بوده و دستاویزی برای نسبت جنون باقی نمی گذارد.

161- رد تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 67 - 6

6 - مبلغان دین باید در برابر اتهام های ناروا از خویشان دفاع کنند.

قال یقوم لیس بی سفاهه و لکنی رسول من رب العلمین

162- رد تهمت افسانه به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطفین - 83 - 14 - 1

1 - افسانه پنداشتن قرآن، دیدگاهی مطرود است و صاحب نظران نباید از قرآن چنین تصویری داشته باشند.

حرف «کلاً»، برای منع مخاطب از پذیرفتن سخنی است که پیش از آن، مطرح بوده است.

ص: 185

163- رد تهمت به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 221 - 1

1 - پاسخ کوبنده و موضع گیری سخت خداوند ، در برابر مدعیان دخالت شیاطین در نزول قرآن

هل أُتْبِنُكُمْ عَلَىٰ مِنْ تَنْزَلُ الشَّيْطَانِ

اصرار و تأکید خداوند بر ردّ گفتار و اتهام های مشرکان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 6 - 3

3 - ردّ اتهام کافران از سوی خداوند نسبت به ساختگی بودن قرآن

وَإِنَّكَ لَتَلْقَىٰ الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ

164- رد تهمت جنون به محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 22 - 2

2 - نسبت دیوانگی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، نسبتی ناروا و مردود است .

و ما صاحبکم بمجنون

165- رفع تهمت از خود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 26 - 3

3- لزوم دفاع از خویش در برابر اتهام های ناروا

قالت ما جزاء .. قال هی رودتنی عن نفسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 52 - 5

5- لزوم تلاش برای رفع اتهام ناروا از خویش

ذلك ليعلم انى لم اخنه بالغيب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 33 - 10

ص: 186

10- برشمردن امتیازات و ویژگی ها ، به منظور رفع اتهام از خود یا دیگران ناپسند نیست .

قال إني عبد الله . . . و يوم أُبعث حيًّا

166- رفع تهمت از دیگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 33 - 10

10- برشمردن امتیازات و ویژگی ها ، به منظور رفع اتهام از خود یا دیگران ناپسند نیست .

قال إني عبد الله . . . و يوم أُبعث حيًّا

167- رفع تهمت از محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 65 - 1

1 - پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله) ، مأمور به ابلاغ رسالت و تکلیف خود به مردم و رفع اتهام از خویش

قل إني أنا منذر

حصر «إني أنا..» از نوع حصر اضافی است و نسبت به افتراهای مشرکان علیه پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله) سنجیده شده است. آنان حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) را به ساحر، شاعر و یا مجنون بودن متهم می کردند. خداوند نیز در پاسخ آنان فرمود: او تنها منذر و اخطارگر الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 70 - 2

2- پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله) ، مأمور به ابلاغ رسالت و تکلیف خود به مردم و رفع اتهام از خویش

إن يوحى إليّ إلاّ أنّما أنا نذير مبين

حصر در «إني أنا نذير..» از نوع حصر اضافی است و نسبت به افتراهای مشرکان علیه پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله) سنجیده شده است. آنان، ایشان را به شاعر، ساحر، دروغگو و مجنون بودن متهم می کردند. خداوند نیز در پاسخ آنان فرمود: او تنها یک منذر و اخطارگر الهی است.

168- رفع تهمت از يوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - يوسف - 12 - 50 - 8

ص: 187

8- رفع اتهام و اثبات بی گناهی ، هدف یوسف (ع) از تقاضای تحقیق در ماجرای زنانی که دست های خویش را با مشاهده یوسف (ع) بریدند .

قال ارجع إلى ربك فسنله ما بال النسوة الّ-تی قطعن أیدیهنّ

169- زشتی تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 25 - 4

4- زشتی و ناروایی بیهوده گویی و دادن نسبت های ناروا به دیگران

لا یسمعون فیها لغواً و لا تأثیماً

170- زمینه تهمت افسانه به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 13 - 6

6 - تجاوزگری و آلودگی به گناه ، زمینه ساز انکار معارف قرآن و ارتجاعی خواندن آیات آن است .

کلّ معتد أئیم . إذا تتلی علیه ءایتنا قال أسطیر الأولین

171- سرزنش تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 112 - 2

2 - متهم ساختن افراد بی گناه ، دروغی بهت آور و گناهی آشکار است .

و من یکسب . . . ثم یرم به بریاً فقد احتمال بهتناً و ائماً مبیناً

برداشت فوق را فرمایش امام صادق(ع) تأیید می کند که فرمود: . . . فاما اذا قلت ما لیس فیہ فذلک قول اللّٰه «فقد احتمال بهتناً و ائماً مبیناً».

172- سرزنش تهمت به عیفاءن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 188

8 - اتهام بی دلیل زنا به زنان پاکدامن ، بدترین نوع فسق است و نسبت دهندگان آن ، سرآمد فاسقان اند .

والذین یرمون المحصنت ثم لم یأتوا بأربعة شهداء . . . وأولئك هم الفسقون

ضمیر «هم» ضمیر فصل و «الفسقون» مسند همراه با «ال» جنس و مفید حصر است. منحصر کردن اهل فسق به نسبت دهندگان زنای بی دلیل به زنان پاکدامن، بیانگر برداشت یاد شده است.

173- ظلم نهمت به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 47 - 7

7- نسبت دهندگان سحرزدگی به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مردمانی ستمکارند .

إذ یقول الظلمون إن تتَّبعون إلا رجلاً مسحوراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 8 - 9

9 - هرگونه اتهام ناروا به پیامبر (صلی الله علیه و آله) (همچون سحر زدگی و . . .) ظلم است و اتهام زندگان ظالم اند .

وقال الظلمون إن تتَّبعون إلا رجلاً مسحوراً

174- عوامل نهمت به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 46 - 8

8 - نسبت جنون به پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی مردم مکه ، ناشی از بی اندیشگی بوده است .

ثم تتفکروا ما بصاحبکم من جنة

175- عوامل رفع نهمت از انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- اعطای معجزه به پیامبران ، در جهت رفع اتهام کذب و یاریاست خواهی از ایشان

بل هو کذاب أشر . سيعلمون غداً من الكذاب الأشر . إنا مرسلوا الناقة فتنة لهم

از آن جا که «إنا مرسلوا الناقة» در قبال اتهام «بل هو کذاب أشر» مطرح شده است؛ می توان نتیجه گرفت که اعطای معجزه،

ص: 189

وسیله ای کارآمد برای رفع اتهام کذب از صالح پیامبر(ع) است.

176- فلسفه تهمت به مادر بنیامین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 77 - 8

8- فرزندان یعقوب با این تحلیل که دزدی بنیامین ریشه مادری دارد، درصدد پیراستن خویش از عار و ننگ دزدی او بودند .

إن يسرق فقد سرق أخ له من قبل

برادران یوسف با توصیف بنیامین به دارا بودن روحیه دزدی (ان یسرق) و اثبات آن با مطرح ساختن دزدی برادر مادری اش، درصدد بیان این معنا بودند که مادر آن دو در پیدایش روحیه دزدی نقش داشته؛ ولی سایر برادرانش چون از مادرانی دیگرند، از این ناهنجاری پیراسته اند.

177- فلسفه تهمت جادوگری به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 8 - 2

2 - هدف کافران از اتهام سحر به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مبارزه با اسلام و خاموش کردن نور خدا بود .

فلما جاءهم .. قالوا هذا سحر ... یزیدون لیطفوا نور الله

178- فلسفه تهمت جادوگری به موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 101 - 12

12- فرعون، به خاطر ناتوانی از مقابله با معجزات موسی (ع) و احساس خطر از آن، او را متهم به جادوگری کرد .

و لقد آتینا موسی تسع آیت بیئت .. فقال له فرعون إني لأظنك يموسی مسحورًا

احتمال دارد «مسحور» اسم مفعول جانشین اسم فاعل «ساحر» شده و به همان معنای فاعل باشد. به قرینه معجزه های موسی(ع) که بیشتر با اتهام ساحری سازگار است.

179- گناه تهمت

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

4 - نساء - 4 - 112 - 4 - 1,2,4

ص: 190

1 - انتساب گناه خود به دیگران ، دروغی شنیع و گناهی آشکار است .

و من یکسب خطیئه . . . ثم یرم به بریاً فقد احتمال بهتناً و اثماً مبیناً

نکره آوردن کلمه «بهتناً» و «اثماً»، برای اشاره به بزرگی آن دو گناه است. کلمه «بهتان»، به معنای دروغ بستن به دیگران است، به گونه ای که از شنیدن چنین دروغی مبهوت و متحیر می شود.

2 - متهم ساختن افراد بی گناه ، دروغی بهت آور و گناهی آشکار است .

و من یکسب . . . ثم یرم به بریاً فقد احتمال بهتناً و اثماً مبیناً

برداشت فوق را فرمایش امام صادق(ع) تأیید می کند که فرمود: . . . فاما اذا قلت ما لیس فیہ فذلک قول اللّٰه «فقد احتمال بهتناً و اثماً مبیناً».

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 275، ح 270؛ نورالثقلین، ج 1، ص 549، ح 556.

4 - تهمت به بی گناهان ، گناهی واضح و آشکار

و من یکسب خطیئه أو اثماً ثم یرم به بریاً فقد احتمال بهتناً و اثماً مبیناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 58 - 8

8 - بهتان به مؤمنان ، گناه روشن و آشکاری است .

و الذین یؤذون المؤمنین و . . . فقد احتملوا بهتناً و إثماً مبیناً

180- مبارزه با تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 61 - 7

7 - مبلغان دین باید در برابر اتهام های ناروا از خویشتن دفاع کنند .

إنا لنریک فی ضلل مبین. قال یقوم لیس بی ضلله و لکنی رسول

181- مسلمانان و تهمت

6 - برخی از مسلمانان ، در زمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) مرتکب سرقت و خیانت شدند و با نقشه و توطئه در صدد متهم کردن دیگران بودند .

و هو معهم اذ یبیتون ما لایرضی من القول

در شأن نزول آمده که طعمه بن ابیرق پس از سرقت با خود اندیشید که کالای مسروقه را به خانه یک یهودی بیندازد و در حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) سوگند یاد کند که آن یهودی سرقت کرده و خود از هر خیانتی مبرا است.

182- ممنوعیت نقل تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 5

5- بازگو کردن تهمت های بی دلیل و نقل آن برای دیگران ، اکیداً ممنوع است .

و لولا إذ سمعتموه قلتم ما یكون لنا أن نتكلم بهذا

183- منشأ تهمت به دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 42 - 1

1 - اتهام های کافران ، علیه دین و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ناشی از مکر و حلیه آنان

أم تریدون کیداً

184- منشأ تهمت به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 42 - 1

1 - اتهام های کافران ، علیه دین و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ناشی از مکر و حلیه آنان

أم تریدون کیداً

185- منشأ تهمت جادو به تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 50 - 3

3- اتهام بی دلیل سحر به قرآن و تورات از سوی کافران صدراسلام ، برخاسته از هواپرستی آنان بود .

قالوا سحران تظھرا .. فاعلم انما یتبعون أهواءهم

186- منشأ تهمت جادو به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 50 - 3

3- اتهام بی دلیل سحر به قرآن و تورات از سوی کافران صدر اسلام ، برخاسته از هواپرستی آنان بود .

قالوا سحران تظھرا .. فاعلم أنّما يتبعون أهواءهم

187- موانع تهمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 17 - 2

2- ایمان ، بازدارنده انسان از دامن زدن به شایعه ها و تهمت های ناروا علیه یکدیگر

يعظكم الله أن تعودوا لمثله أبداً إن كنتم مؤمنين

پیام و مفهوم جمله «إن كنتم مؤمنين؛ اگر مؤمن هستید» در آیه شریفه - که مربوط به ماجرای «افک» است - این می باشد که: اگر ایمان راستین در فردی وجود داشته باشد او هرگز دست به شایعه ها و تهمت های ناروا علیه کسی نخواهد زد.

188- موضعگیری علیه تهمت به مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 16 - 9

9- اظهار تنفر و نشان دادن واکنش منفی ، وظیفه مسلمانان در برابر شایعه ها و تهمت های بی دلیل جنسی علیه دیگر مسلمانان

و لولا إذ سمعتموه قلتم ما یكون لنا أن نتكلم بهذا سبحنك هذا بهتن عظیم

189- ناامنی تهمت زندگان به مریم(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 33 - 7

7- اتهام زندگان به مریم (س) ، از سلامت و امنیت بی بهره بودند .

«السلام»، یعنی سلام کامل و دارای همه خصوصیات. این سخن داری حصر اضافی است و در برابر کسانی که برای توبیخ مریم گرد آمده بودند، حاوی نوعی تعریض است؛ یعنی تنها من از آن سلامت کامل برخوردارم، ولی شما چنین نیستید.

190- نارضایتی مسلمانان از تهمت به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 69 - 7

7 - مسلمانان، از تهمتی که قوم موسی به او زده بود، ناخشنود بودند.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ ءَاذُوا مُوسَى

از این که خداوند، برای نهی مؤمنان از آزار پیامبر (صلی الله علیه و آله) به جای فرمان صریح، فرموده است: «مانند قوم موسی نباشید که او را با تهمت آزدند»، می توان به دست آورد که مؤمنان، خود، از کار قوم موسی، ناخشنود بوده اند و خداوند، از این تشبیه، برای تفهیم مقصود بهره گرفته است.

ص: 194

1- احکام تیمم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 43 -

3،17،20،21،23،25،28،29،30،31،39،40

3 - وضو، غسل و تیمم در حال مستی، باطل است . *

لا تقربوا الصلوه و انتم سکاری

نهی از نزدیک شدن به نماز می تواند اشاره به بطلان وضو و غسل و تیمم نیز باشد، چون نزدیک شدن به نماز با آنها تحقق می یابد.

17 - تیمم، موجب رفع جنابت نمی شود .

و لا جنباً .. حتی تغتسلوا

بر این مبنا که مراد از «عابری سبیل» مسافر باشد، جمله «لا تقربوا ..» گویای این است که مسافر جنب با فرض جنابت می تواند نماز بخواند و با توجه به ذیل آیه، که وظیفه مسافر جنب را تیمم قرار داده، معلوم می شود تیمم او رافع جنابتش نیست.

20 - وظیفه مسافری که دسترسی به آب ندارد، تیمم است .

او علی سفر .. فلم تجدوا ماءً ف تیمموا

21 - خروج بول و غائط، از موجبات وضو و تیمم

او جاء احد منکم من الغائط .. فلم تجدوا ماءً ف تیمموا

«غائط» به محل دفع بول و مدفوع گفته می شود. و آمدن از آن محل، کنایه از خروج بول و مدفوع است.

23 - جماع، از موجبات غسل و یا تیمم

او لمستم النساء .. ف تیمموا

مؤید برداشت فوق فرمایش امام صادق (ع) است که درباره «لمستم النساء» در آیه فوق فرمود: هو الجماع ...

کافی، ج 5، ص 555، ح 5؛ نورالثقلین، ج 1، ص 484، ح 270.

25 - لزوم جستجو برای یافتن آب، قبل از تیمم *

ص: 195

فلم تجدوا ماءً فتيّموا

نیافتن (فلم تجدوا)، فرع بر جستجوست.

28 - تیمم باید بر زمین پاک، پاکیزه و مباح باشد.

فتیّموا صعيداً طيباً

«صعيد» به معنای خاک و یا مطلق زمین است. (قاموس). «طيب» به معنای پاک از نجاست و پاکیزه از آلودگی است. برخی برآنند که «طيب» دلالت بر اباحه زمین نیز دارد. چون تصرف در مال دیگری، تصرفی غیر طیب است.

29 - تیمم باید بر خاک باشد.

فتیّموا صعيداً

بنابر اینکه «صعيد» تنها به خاک گفته شود و نه به مطلق زمین.

30 - مسح قسمتی از صورت و دست ها، از واجبات تیمم

فامسحوا بوجهکم و ایدیکم

چون ماده «مسح» بدون واسطه حرف جرّ می تواند مفعول داشته باشد، بنابراین آوردن «باء» بر کلمه «وجه» برای تبعیض است. و «ایدیکم» نیز به دلیل مجرور بودن، حکم «وجه» را در تبعیض داراست.

31 - وجوب تقدیم مسح صورت بر دست ها در تیمم

فامسحوا بوجهکم و ایدیکم

تقدم ذکر «وجه» بر «ایدی»، دلالت بر تقدم آن در انجام تیمم دارد.

39 - دستیابی به آب، موجب بطلان تیمم

فلم تجدوا ماءً فتيّموا صعيداً طيباً

امام صادق (ع) در مورد کسی که پس از تیمم، آب پیدا کرده، فرمود: .. اذا رأى الماء و كان يقدر عليه انتقض التيمم.

40 - تیمم باید بر زمین پاکیزه باشد .

فَتَيْمَمُوا صَعِيداً طَيِّباً

امام صادق در باره (صعيداً طيباً) در آیه فوق فرمود: (صعيداً) الموضع المرتفع و (الطيب) الموضع الذي ينحدر عنه الماء.

مرتفع بودن زمین و عبور آب از روی آن، که در حدیث آمده، کنایه از پاکیزه بودن زمین است؛ چون اگر زمین گود باشد، جایگاه کثافات می شود و آب در آن می ماند و لجن می گردد.

معانی الاخبار، ص 283؛ نورالثقلین، ج 1، ص 485، ح 275؛ بحار الانوار، ج 76، ص 347، ح 12.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 6 -

12،13،14،18،19،20،23،24،25،26،42،44،45

12 - وظیفه مریض، که آب برای او ضرر داشته باشد، تیمم است .

وإن كنتم مرضى . . . فلم تجدوا ماء فتيمموا

جمله «فلم تجدوا ماء» نسبت به مریض به این معناست که آب برای او موجب ضرر شود.

13 - وظیفه مسافر در صورت نیافتن آب برای وضو یا غسل، تیمم است .

او علی سفر . . . فلم تجدوا ماء فتيمموا صعيداً طيباً

ص: 196

14 - وظیفه محدث و جنب در صورت نیافتن آب برای غسل یا وضو، تیمم است .

او جاء أحد منكم من الغائط أو لمستم النساء فلم تجدوا ماء فتيمموا

18 - تیمم بر هر چه به آن زمین گفته می شود، جایز است .

فتيمموا صعيداً طيباً

در برداشت فوق «صعيد» به معنای زمین گرفته شده است، چه از جنس خاک باشد یا سنگ و یا چیز دیگر، چنانچه برخی از اهل لغت گفته اند.

19 - تیمم، بر خاک، جایز و مجزی است .

فتيمموا صعيداً طيباً

برخی از اهل لغت برآنند که «صعيد» تنها بر خاک اطلاق می شود. با توجه به کلمه «منه» بعید نیست این معنی در آیه مراد باشد.

20 - چیزی که بر آن تیمم می شود، باید پاک، پاکیزه و مباح باشد .

فتيمموا صعيداً طيباً

«طيب» در لغت به معنای ظاهر و حلال آمده و حلال بودن خاک به معنای مباح بودن آن است.

23 - مسح قسمتی از صورت و دست ها، از واجبات تیمم

فامسحوا بوجوهكم و ايديكم منه

«باء» در «وجوهكم» برای تبعیض است و کلمه «ایديکم»، به صورت «مجرور» عطف است بر «وجوهکم». یعنی تنها قسمتی از صورت و قسمتی از دستها باید تیمم شود. مؤید برداشت فوق، فرمایش امام باقر(ع) است که درباره آیه فوق فرمود: ... فلما وضع الوضوء ان لم تجدوا الماء اثبت بعض الغسل مسحاً لانه قال «بوجوهكم» ثم وصل بها «و ايديكم» ...

کافی، ج 3، ص 30، ح 4؛ نورالثقلین، ج 1، ص 596، ح 70.

24 - در تیمم نخست باید صورت مسح شود و آنگاه دستها

فامسحوا بوجوهكم و ايديكم منه

به نظر می رسد تقدیم صورت بر دستها، اشاره به ترتیبی باشد که رعایت آن در تیمم لازم است. برداشت فوق را فرمایش منقول از امام

باقر(ع) تأیید می کند که در بیان چگونگی تیمم رسول خدا(صلی الله علیه و آله) فرمود: فضرِب بيده الارض ثم مسح احديهما على الاخرى ثم مسح يديه بجبينه ثم مسح كفيه كل واحد منهما على الاخرى.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 244، ح 144؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 372، ح 15.

25 - ترتیب خاصی در مسح دست ها ، به هنگام تیمم ، لازم نیست . *

فامسحوا بوجوهکم و ایدیکم منه

چون آیه ترتیب بین صورت و دستها را ذکر کرده است چنانچه ترتیب، در دستها نیز لازم بود، آن را بیان می کرد.

26 - ضرورت آغشتگی دست ها به خاک ، هنگام مسح اعضای تیمم

فامسحوا بوجوهکم و ایدیکم منه

«من» در «منه» برای تبعیض است و ضمیر آن به صعید بر می گردد یعنی جزئی از آن صعید را به صورت و دستهای خود بکشید و تحقق این معنا به این است که کف دستها به خاک آغشته شده باشد.

42 - لزوم زدن دو دست بر زمین و مسح پیشانی با آنها و کشیدن کف هر یک از دو دست بر پشت دیگری در تیمم

فلم تجدوا الماء فتمموا صعیداً طیباً فامسحوا بوجوهکم و ایدیکم منه

ص: 197

از امام باقر(ع) روایت شده که: پیامبر(صلی الله علیه و آله) بعد از خواندن آیه فوق چنین تیمم نمودند: فضرِب بیده الارض . . . ثم مسح یدیه بجبینہ ثم مسح کفیه کل واحد منهما علی الاخری.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 244، ح 144؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 454، ح 27.

44 - دسترسی به آب ، موجب بطلان تیمم

فلم تجدوا الماء فتیمموا صعیداً طیباً

از امام صادق(ع) روایت شده که در مورد کسی که پس از تیمم، آب پیدا کرده فرمود: . . . اذا رای الماء و کان یقدر علیه انتقض التیمم.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 244، ح 143؛ نور الثقلین، ج 1، ص 485، ح 274.

45 - تیمم ، باید بر زمین پاکیزه باشد .

فتیمموا صعیداً طیباً

از امام صادق(ع) درباره «صعیداً طیباً» در آیه فوق روایت شده: «الصعید» الموضع المرتفع و «الطیب» الموضع الذی ینحدر عنه الماء.

مرتفع بودن زمین و عبور آب بر روی آن که در حدیث آمده، کنایه از پاکیزه بودن زمین است چون اگر زمین گود باشد، جایگاه کثافات شده و آب در آن مانده و لجن می گردد.

معانی الاخبار، ص 283؛ نور الثقلین، ج 1، ص 485، ح 275.

2- اهمیت تیمم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 6 - 32

32 - تشریح وضو ، غسل و تیمم ، از نعمت های الهی

فاغسلوا وجوهکم و ایدیکم . . . و لکن یرید لیطهرکم ولیتم نعمته علیکم

3- بطلان تیمم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 43 - 39

39 - دستیابی به آب ، موجب بطلان تیمم

فلم تجدوا ماءً فتيمّموا صعيداً طيباً

امام صادق (ع) در مورد کسی که پس از تیمم، آب پیدا کرده، فرمود: . . . اذا رأى الماء و كان يقدر عليه انتقض التيمم.

ص: 198

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 244، ح 143؛ نورالثقلین، ج 1، ص 485، ح 274.

4- ترتیب در تیمم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 6 - 24,25

24 - در تیمم نخست باید صورت مسح شود و آنگاه دستها

فامسحوا بوجوهکم و ایدیکم منه

به نظر می رسد تقدیم صورت بر دستها، اشاره به ترتیبی باشد که رعایت آن در تیمم لازم است. برداشت فوق را فرمایش منقول از امام باقر (ع) تأیید می کند که در بیان چگونگی تیمم رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: فضرِب بیده الارض ثم مسح احدیهما علی الاخری ثم مسح یدیه بجبینہ ثم مسح کفیه کل واحد منہما علی الاخری.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 244، ح 144؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 372، ح 15.

25 - ترتیب خاصی در مسح دست ها، به هنگام تیمم، لازم نیست. *

فامسحوا بوجوهکم و ایدیکم منه

چون آیه ترتیب بین صورت و دستها را ذکر کرده است چنانچه ترتیب، در دستها نیز لازم بود، آن را بیان می کرد.

5- تیمم بر خاک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 6 - 19

19 - تیمم، بر خاک، جایز و مجزی است.

ف تیمموا صعیداً طیباً

برخی از اهل لغت برآنند که «صعیداً» تنها بر خاک اطلاق می شود. با توجه به کلمه «منه» بعید نیست این معنی در آیه مراد باشد.

6- تیمم بر زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - تیمم بر هر چه به آن زمین گفته می شود، جایز است .

فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا

در برداشت فوق «صعید» به معنای زمین گرفته شده است، چه از جنس خاک باشد یا سنگ و یا چیز دیگر، چنانچه برخی از اهل

ص: 199

لغت گفته اند.

7- تیمم در مستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 43 - 3

3 - وضو، غسل و تیمم در حال مستی، باطل است.*

لا تقربوا الصلوة وانتم سكارى

نهی از نزدیک شدن به نماز می تواند اشاره به بطلان وضو و غسل و تیمم نیز باشد، چون نزدیک شدن به نماز با آنها تحقق می یابد.

8- شرایط تیمم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 43 - 25, 28

25 - لزوم جستجو برای یافتن آب، قبل از تیمم*

فلم تجدوا ماءً فتيمموا

نیافتن (فلم تجدوا)، فرع بر جستجو است.

28 - تیمم باید بر زمین پاک، پاکیزه و مباح باشد.

فتيمموا صعيداً طيباً

«صعيداً» به معنای خاک و یا مطلق زمین است. (قاموس). «طیب» به معنای پاک از نجاست و پاکیزه از آلودگی است. برخی برآنند که «طیب» دلالت بر اباحه زمین نیز دارد. چون تصرف در مال دیگری، تصرفی غیر طیب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 6 - 20, 45

20 - چیزی که بر آن تیمم می شود، باید پاک، پاکیزه و مباح باشد.

فتيمموا صعيداً طيباً

«طیب» در لغت به معنای طاهر و حلال آمده و حلال بودن خاک به معنای مباح بودن آن است.

45- تیمم ، باید بر زمین پاکیزه باشد .

فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا

از امام صادق(ع) درباره «صعيداً طيباً» در آیه فوق روایت شده: «الصعيد» الموضع المرتفع و «الطيب» الموضع الذی ینحدر عنه الماء.

مرتفع بودن زمین و عبور آب بر روی آن که در حدیث آمده، کنایه از پاکیزه بودن زمین است چون اگر زمین گود باشد، جایگاه

ص: 200

کثافات شده و آب در آن مانده و لجن می گردد.

معانی الاخبار، ص 283؛ نورالثقلین، ج 1، ص 485، ح 275.

9- فلسفه تیمم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 6 - 29

29 - هدف از تشریح وضو، غسل و تیمم، طهارت مؤمنان و اتمام نعمت الهی به آنان است، نه ایجاد حرج و مشقت.

إذا قمتم إلى الصلوة فاغسلوا... و لكن یرید لیطهرکم ولیتم نعمته علیکم

10- مبطلات تیمم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 6 - 44

44 - دسترسی به آب، موجب بطلان تیمم

فلم تجدوا الماء فتیمموا صعیداً طیباً

از امام صادق(ع) روایت شده که در مورد کسی که پس از تیمم، آب پیدا کرده فرمود: .. اذا رای الماء و کان یقدر علیه انتقض التیمم.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 244، ح 143؛ نورالثقلین، ج 1، ص 485، ح 274.

11- مسح در تیمم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 6 - 23، 24، 25، 26، 42

23 - مسح قسمتی از صورت و دست ها، از واجبات تیمم

فامسحوا بوجوهکم و ایدیکم منه

«باء» در «وجوهکم» برای تبعیض است و کلمه «ایدیکم»، به صورت «مجرور» عطف است بر «وجوهکم». یعنی تنها قسمتی از صورت و قسمتی از دستها باید تیمم شود. مؤید برداشت فوق، فرمایش امام باقر(ع) است که درباره آیه فوق فرمود: ... فلما وضع الوضوء ان لم تجدوا الماء اثبت بعض الغسل مسحاً لانه قال «بوجوهکم» ثم وصل بها «وایدیکم» ...

کافی، ج 3، ص 30، ح 4؛ نورالثقلین، ج 1، ص 596، ح 70.

ص: 201

فامسحوا بوجوهکم و ایدیکم منه

به نظر می رسد تقدیم صورت بر دستها، اشاره به ترتیبی باشد که رعایت آن در تیمم لازم است. برداشت فوق را فرمایش منقول از امام باقر(ع) تأیید می کند که در بیان چگونگی تیمم رسول خدا(صلی الله علیه و آله) فرمود: فضرِب بیده الارض ثم مسح احدیہما علی الاخری ثم مسح یدیه بجبینہ ثم مسح کفیه کل واحد منہما علی الاخری.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 244، ح 144؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 372، ح 15.

25 - ترتیب خاصی در مسح دست ها ، به هنگام تیمم ، لازم نیست . *

فامسحوا بوجوهکم و ایدیکم منه

چون آیه ترتیب بین صورت و دستها را ذکر کرده است چنانچه ترتیب، در دستها نیز لازم بود، آن را بیان می کرد.

26 - ضرورت آغشتگی دست ها به خاک ، هنگام مسح اعضای تیمم

فامسحوا بوجوهکم و ایدیکم منه

«من» در «منه» برای تبعیض است و ضمیر آن به صعید بر می گردد یعنی جزئی از آن صعید را به صورت و دستهای خود بکشید و تحقق این معنا به این است که کف دستها به خاک آغشته شده باشد.

42 - لزوم زدن دو دست بر زمین و مسح پیشانی با آنها و کشیدن کف هر یک از دو دست بر پشت دیگری در تیمم

فلم تجدوا الماء فتیمموا صعیداً طیباً فامسحوا بوجوهکم و ایدیکم منه

از امام باقر(ع) روایت شده که: پیامبر(صلی الله علیه و آله) بعد از خواندن آیه فوق چنین تیمم نمودند: فضرِب بیده الارض . . . ثم مسح یدیه بجبینہ ثم مسح کفیه کل واحد منہما علی الاخری.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 244، ح 144؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 454، ح 27.

12- مکان تیمم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - چیزی که بر آن تیمم می شود، باید پاک، پاکیزه و مباح باشد.

فَتَيْمَمُوا صَعِيداً طَيِّباً

«طیب» در لغت به معنای طاهر و حلال آمده و حلال بودن خاک به معنای مباح بودن آن است.

45 - تیمم، باید بر زمین پاکیزه باشد.

فَتَيْمَمُوا صَعِيداً طَيِّباً

از امام صادق (ع) درباره «صعیداً طیباً» در آیه فوق روایت شده: «الصعید» الموضع المرتفع و «الطیب» الموضع الذی ینحدر عنه الماء.

مرتفع بودن زمین و عبور آب بر روی آن که در حدیث آمده، کنایه از پاکیزه بودن زمین است چون اگر زمین گود باشد، جایگاه کثافات شده و آب در آن مانده و لجن می گردد.

معانی الاخبار، ص 283؛ نورالثقلین، ج 1، ص 485، ح 275.

13- موارد تیمم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 43 - 18

18 - وظیفه مریضی که آب برای او ضرر داشته باشد، تیمم است.

و ان کنتم مرضی... فتیمموا

14- موجبات تیمم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 43 - 21، 22، 23

21 - خروج بول و غائط، از موجبات وضو و تیمم

او جاء احد منکم من الغائط... فلم تجدوا ماءً فتیمموا

«غائط» به محل دفع بول و مدفوع گفته می شود. و آمدن از آن محل، کنایه از خروج بول و مدفوع است.

22 - وظیفه محدث و جُنب در صورت نیافتن آب برای برپایی نماز، تیمم است.

او جاء احد منکم من الغائط او لمستم النساء فلم تجدوا ماءً فتیمموا

23 - جماع، از موجبات غسل و یا تیمم

او لمستم النساء... فتیمموا

مؤید برداشت فوق فرمایش امام صادق (ع) است که درباره «لمستم النساء» در آیه فوق فرمود: هو الجماع... .

کافی، ج 5، ص 555، ح 5؛ نورالثقلین، ج 1، ص 484، ح 270.

15- واجبات تیمم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

30 - مسح قسمتی از صورت و دست ها، از واجبات تیمم

فامسحوا بوجوهکم و ایدیکم

چون ماده «مسح» بدون واسطه حرف جرّ می تواند مفعول داشته باشد، بنابراین آوردن «باء» بر کلمه «وجوه» برای تبعیض است. و «ایدیکم» نیز به دلیل مجرور بودن، حکم «وجوه» را در تبعیض داراست.

31 - وجوب تقدیم مسح صورت بر دست ها در تیمم

ص: 203

فامسحوا بوجوهکم و ایدیکم

تقدم ذکری «وجه» بر «ایدی»، دلالت بر تقدم آن در انجام تیمم دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 6 - 23,42

23 - مسح قسمتی از صورت و دست ها ، از واجبات تیمم

فامسحوا بوجوهکم و ایدیکم منه

«باء» در «وجوهکم» برای تبعیض است و کلمه «ایدیکم»، به صورت «مجرور» عطف است بر «وجوهکم». یعنی تنها قسمتی از صورت و قسمتی از دستها باید تیمم شود. مؤید برداشت فوق، فرمایش امام باقر(ع) است که درباره آیه فوق فرمود: ... فلما وضع الوضوء ان لم تجدوا الماء اثبت بعض الغسل مسحاً لانه قال «بوجوهکم» ثم وصل بها «و ایدیکم»

کافی، ج 3، ص 30، ح 4؛ نورالثقلین، ج 1، ص 596، ح 70.

42 - لزوم زدن دو دست بر زمین و مسح پیشانی با آنها و کشیدن کف هر یک از دو دست بر پشت دیگری در تیمم

فلم تجدوا الماء فتمموا صعيداً طيباً فامسحوا بوجوهکم و ایدیکم منه

از امام باقر(ع) روایت شده که: پیامبر(صلی الله علیه و آله) بعد از خواندن آیه فوق چنین تیمم نمودند: فضرِب بیده الارض .. ثم مسح بیده بجبینة ثم مسح کفیه کل واحد منهما علی الاخری.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 244، ح 144؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 454، ح 27.

16- وجوب تیمم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 6 - 21

21 - وجوب وضو ، غسل و تیمم ، وجوب غیری است .

إذا قمتم إلى الصلوة فاغسلوا وجوهکم و ایدیکم فلم تجدوا ماء فتمموا

با توجه به اینکه وضو و ... را برای نماز، واجب کرده است، وجوب غیری از آن استفاده می شود.

ص: 204

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 1 - 5

5 - « عن أبي الحسن الاوّل قال : قال رسول الله (صلى الله عليه وآله) : إنّ الله تبارك و تعالی . . . اختار من البلدان أربعة فقال عزّوجلّ : « و التین و الزیتون . و طور سینین . و هذا البلد الأّمین » فالتین المدینة ، و الزیتون بیت المقدّس ، و طور سینین الکوفه و هذا البلد الأّمین مکّه ؛

از امام موسی بن جعفر (ع) روایت شده است که فرمود: رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: خداوند تبارک و تعالی . . . از بین شهرها، چهار شهر را انتخاب کرد. او - که عزیز و جلیل است - فرمود: « والتین و الزیتون . و طور سینین . و هذا البلد الأّمین ». پس «تین» مدینه و «زیتون» بیت المقدس و «طور سینین» کوفه و «هذا البلد الأّمین» مکّه است.

ص: 205

6- ثابت قدم

1- ثابت قدمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 27 - 3

3- خداوند ، کسانی را که به سخنان استوار و جاودانه (قرآن) ایمان آورند ، در دنیا و آخرت ثابت قدم و خلل ناپذیر می کند .

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ

برداشت فوق بر این اساس است که «باء» در «بالقول» متعلق به «آمنوا» باشد؛ یعنی، کسانی که به سخنان استوار، که به قرینه آیه قبل می تواند همان «کلمه طیبه» باشد، ایمان آورند از ناحیه خداوند مورد تأیید هستند.

2- ثابت قدمان در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 30

30 - کسانی که علی رغم فقر و تنگدستی و گرفتار بودن به مشکلات ، بر ایمان خویش استوارند ، تقواییشان حقیقی هستند .

و الصبرين في البأساء والضراء .. أولئك هم المتقون

3- ثابت قدمان در صراط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 76 - 10

10- تنها انسان درست کردار و ایستاده بر صراط مستقیم ، شایستگی دعوت دیگران به عدل را دارد .

و من يأمر بالعدل و هو علی صراط مستقیم

ص: 206

توصیف امر کننده به عدل به اینکه خود در صراط مستقیم باشد، در حقیقت بیان شرط شایستگی برای چنین مسؤلیت است.

4- ثابت قدمان در هدایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 7 - 1

1 - تقسیم انسان ها به ثابت قدمان بر هدایت و مغضوبین درگاه خدا و گمراهان ، از طبقه بندی های مردم در قرآن

صرط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم و لا الضالین

مراد از «نعمت» در «انعمت علیهم» به قرینه فrazهای قبل و بعد، نعمت هدایت است، نه نعمتهای مادی. علاوه بر اینکه همه موجودات، حتی کافران، از این نعمتها برخوردار هستند.

ثبات قدم

5- آثار ثبات قدم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 9

9- روحیه قوی و ثبات قدم ، مؤثرترین عامل پیروزی در مبارزه علیه دشمن

و یثبّت أقدامکم

بیان «یثبّت . . .» پس از «ینصرکم» و اختصاص به ذکر یافتن آن، مطلب بالا را می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 2 - 17

17 - ثبات و تزلزل روانی ، از عوامل مهم پیروزی و شکست در نبرد

فأتیهم الله . . . وقذف فی قلوبهم الرعب

6- آثار ثبات قدم محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- پیامبر (صلی الله علیه و آله) از ترفند های لغزش آفرین مشرکان و کمترین تمایل به آنان ، در پرتو ثبات قدم اعطا شده به او از جانب خداوند ، در امان بود .

ولولا أن ثبتتک لقد کدت ترکن إلیهم شیئاً قليلاً

ص: 207

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 75 - 6

6- حمایت خداوند از پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، منوط به پایداری او در طریق وحی

و لولا أن ثبتتک لقد کدت ترکن إلیهم شیئاً قليلاً. إذا لأذقنک ضعف الحیوه و ضعف

7- اهمیت ثبات قدم در دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 14 - 2

2 - در اختیار گرفتن ثروت و نیروی انسانی کافران حق ناپذیر ، نمی تواند مجوز عدول مبلغان و رهبران جامعه اسلامی از مواضع عقیدتی خویش و سازش و مسامحه با آنان باشد .

و لاتطع . .. أن کان ذا مال و بنین

تردیدی نیست که اجابت خواسته های کافران و یا سازش با آنان از سوی رهبران جامعه اسلامی، به جهت طمع شخصی نیست؛ بلکه برای در اختیار گرفتن ثروت و نیروی انسانی کافران و صرف آنها در جهت مصالح و منافع مسلمین است؛ ولی چون این کار به قیمت عدول از مواضع اعتقادی و یا سازش با کافران است، جایز نمی باشد.

8- اهمیت ثبات قدم رهبران دینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 14 - 2

2 - در اختیار گرفتن ثروت و نیروی انسانی کافران حق ناپذیر ، نمی تواند مجوز عدول مبلغان و رهبران جامعه اسلامی از مواضع عقیدتی خویش و سازش و مسامحه با آنان باشد .

و لاتطع . .. أن کان ذا مال و بنین

تردیدی نیست که اجابت خواسته های کافران و یا سازش با آنان از سوی رهبران جامعه اسلامی، به جهت طمع شخصی نیست؛ بلکه برای در اختیار گرفتن ثروت و نیروی انسانی کافران و صرف آنها در جهت مصالح و منافع مسلمین است؛ ولی چون این کار به قیمت عدول از مواضع اعتقادی و یا سازش با کافران است، جایز نمی باشد.

9- اهمیت ثبات قدم مؤمنان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

5 - انعام - 6 - 106 - 5

ص: 208

5- بهانه جویی و اتهام کافران نباید سبب نگرانی و تزلزل مؤمنان گردد.

و ليقولوا درست .. اتبع ما أوحى اليك

فرمان به اتباع از وحی، پس از اشاره به شبهات کافران، تأکیدی بر لزوم استقامت مؤمنان در برابر شبهات کافران است.

10- ثبات قدم پیروان ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 4 - 5

5- ابراهیم (ع)، دارای همگامی ثابت قدم، در مسیر حرکت توحیدی خویش

قد كانت لكم أسوة حسنة في إبراهيم و الذين معه

تعبیر «معه» افاده معیت و همراهی پایدار می کند؛ زیرا مقید به زمان یا مکان خاصی نیست.

11- ثبات قدم در ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 27 - 4

4- استوار ماندن بر ایمان و ثمربخشی دنیوی و اخروی آن، در گرو تأیید و عنایت خاص خداوند است.

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ

12- ثبات قدم در دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 135 - 2

2- پیامبر(صلی الله علیه و آله) مأمور اعلام به ثبات و قاطعیت عملی بر آیین خود در برابر کفار

قل يقوم اعمالوا على مكاتكم إني عامل فسوف تعلمون

13- ثبات قدم در دینداری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - صلابت و جدیت انسان در دینداری ، شرط اساسی برای رسیدن به مرحله تقوای پیشگی است .

خذا ما ائینکم بقوه . . . لعلکم تتقون

ص: 209

برداشت فوق از قید «بقوه» استفاده شده است.

14- ثبات قدم در هدایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 7 - 6

6 - خداشناسان موحد ، خواهان هدایت به راه ثابت قدمان بر هدایت هستند .

الحمد لله .. إهدنا الصراط المستقيم. صراط الذين انعمت عليهم

15- ثبات قدم رهبران دینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 74 - 8

8- رهبران دینی ، باید همواره بر مواضع اصولی خویش ثابت و استوار بوده و در برابر کافران و دشمنان ، سازش ناپذیر باشند .

ولولا أن ثبتت لقد كدت تركن إليهم شيئاً قليلاً

16- ثبات قدم مجاهدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 11 - 18، 19

18 - استحکام اردوگاه مسلمانان و استواری گام های آنان بر شنزار محل اقامتشان ، از اهداف نزول باران در آستانه جنگ بدر

ينزل عليكم من السماء ماء ليطهركم .. و يثبت به الأقدام

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از «الاقدام» گامهای مجاهدان باشد. بنابراین «و يثبت به الاقدام» یعنی هدف از نزول باران این بود که خداوند گامهای شما را استوار سازد و از لغزش و فرورفتن در شنزارها بازدارد.

19 - خداوند با تقویت دل های مجاهدان بدر آنان را برای رویارویی با مشرکان ثابت قدم ساخت .

ليربط على قلوبكم و يثبت به الأقدام

«يثبت به الأقدام» در عین اینکه بیانگر هدفی از اهداف نزول باران است، نبودن «لام» در آن می رساند که این هدف به دنبال «ليربط على قلوبكم» حاصل می شود. بنابراین می توان گفت ضمیر در «به» به استحکام قلوب، که از «ليربط على قلوبكم» استفاده می شود، برمی

گردد. قابل ذکر است که در برداشت فوق ثبات قدم (یثبت به الأقدام) به معنای کنایی آن (پایداری و عزم راسخ) گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 210

1 - خداوند با وحی به فرشتگان حاضر در کارزار بدر، آنان را از پشتیبانی خویش در ثبات بخشیدن به مجاهدان آگاه ساخت .

إذ يوحى ربك إلى الملكة أنى معكم فثبتوا الذين

2 - ایجاد پایداری در مجاهدان، فرمان خداوند به فرشتگان گسیل شده به جنگ بدر

إذ يوحى ربك إلى الملكة أنى معكم فثبتوا الذين

17- ثبات قدم محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 135 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور اعلام به ثبات و قاطعیت عملی بر آیین خود در برابر کفار

قل يقوم اعمالوا على مكاتكم إني عامل فسوف تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 4 - 68 - 6

6 - استواری پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر آیینی عظیم *

إنك لعلی خلق عظیم

برخی از اهل لغت، برای «خلق» - افزون بر معنای «سجیه» - معنای آیین نیز یاد کرده اند (قاموس المحيط و تاج العروس). برداشت یاد شده مبتنی بر این معنا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 11 - 96 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بر طریق هدایت استوار و ثابت قدم بود .

إن كان على الهدى

جمله «كان على الهدى»، مربوط به کلمه «عبدًا» در آیه قبل است که در شأن نزول های متعدد بر شخص پیامبر (صلی الله علیه و آله)

تطبیق یافته است. حرف «علی» در «علی الهدی» نیز بر استقرار و استوار بودن دلالت دارد.

18- ثبات قدم مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 22 - 3

3 - امت اسلامی ، امتی راست قامت ، سرافراز و برخوردار از هدفی روشن در زندگی

أمن یمشی سویاً علی صراط مستقیم

ص: 211

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 27 - 16، 15، 5

5- ایمان و عقیده مؤمنان بر پایه سخن پایدار و اصول خلل ناپذیر و جاودانه استوار است .

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ

برداشت فوق مبتنی بر این است که «باء» در «بالقول» متعلق به «آمنوا» باشد.

15- « قال الصادق (ع) : ان الشيطان ليأتى الرجل من أوليائنا عند موته عن يمينه و عن شماله ليضلّه عمّا هو عليه فيأبى الله عزّوجلّ له ذلك و ذلك قول الله تعالى : « يثبّت الله الذين آمنوا بالقول الثابت في الحياة الدنيا و في الآخرة » ;

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود: همانا شیطان برای گمراه کردن دوستان ما به هنگام مرگشان، از چپ و راست به آنان نزدیک می شود. پس خداوند - عزّوجلّ - از گمراهی او مانع می شود و این همان سخن خداوند است که می فرماید: «یثبّت الله الذين آمنوا بالقول الثابت...».

16- « قال أمير المؤمنين (ع) صلوات الله عليه : إن ابن آدم . . . فإذا أدخل قبره أتاه ملكا القبر . . . فيقولان : من ربك و ما دينك و من نبيك ؟ فيقول : الله ربّي و ديني الإسلام و نبيي محمد (صلى الله عليه و آله) فيقولان له : ثبّتك الله فيما تحبّ و ترضى و هو قول الله عزّوجلّ : « يثبّت الله الذين آمنوا بالقول الثابت في الحياة الدنيا و في الآخرة » . . . ;

از امیرالمؤمنین(ع) روایت شده است که فرمود: همانا آدمی زاده را . . . آن گاه که وارد قبرش می کنند، دو فرشته نزدش می آیند . . . و می گویند: پروردگارت کیست؟ و دینت چیست؟ و پیامبرت کیست؟ پس پاسخ می گوید: «خداوند» پروردگارم و «اسلام» دین من و پیامبرم حضرت محمد(صلى الله عليه و آله) است. پس به او می گویند: خداوند تو را در آنچه دوست می داری و به آن راضی هستی ثابت قدم و استوار کرده است و این همان سخن خداوند است که می فرماید: «يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 38 - 3

3- مؤمن ، دارای ثبات و استقرار در عقیده ، ولی کافر ، اسیر در چنگال های شکّ و تردید و بی ثبات است .

ما أظنّ . . . و ما أظنّ ... لكتأ هو الله ربّي

سخنان سمبل کفر و دنیاپرستی، در آیه، همواره، تردید را با خود همراه دارد، لذا در نقل سخن او، دو بار واژه «ظنّ» و یک بار نیز «لئن» به کار گرفته شده، ولی مرد سمبل ایمان، با قاطعیّت عقیده خود را بیان کرده و راه عملی خود را مطرح ساخته است.

20- ثبات قدم مؤمنان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 27 - 3

3- خداوند، کسانی را که به سخنان استوار و جاودانه (قرآن) ایمان آورند، در دنیا و آخرت ثابت قدم و خلل ناپذیر می کند.

ص: 212

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ

برداشت فوق بر این اساس است که «باء» در «بالقول» متعلق به «آمنوا» باشد؛ یعنی، کسانی که به سخنان استوار، که به قرینه آیه قبل می تواند همان «کلمه طیبه» باشد، ایمان آورند از ناحیه خداوند مورد تأیید هستند.

21- زمینه ثبات قدم مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 6

6- وعده خداوند به پیروزی و ثبات قدم مؤمنان، در صورت اقدام به جهاد و حمایت از دین

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ تَتَّصِرُوا اللَّهُ... وَيُثَبِّتُ أَقْدَامَكُمْ

22- عوامل ثبات قدم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 125 - 18

18 - عن أبي عبد الله (ع) قال: إن الله عز وجل إذا أراد بعبد خيرا نكت في قلبه نكته من نور وفتح مسامع قلبه و كل به ملكا يسدده و إذا أراد بعبد سوءا نكت في قلبه نكته سوداء و سد مسامع قلبه و وكل به شيطانا يضلله ثم تلا هذه الآية: «فمن يرد الله أن يهديه يشرح صدره للإسلام و من يرد أن يضلله يجعل صدره ضيقا حرجا».

امام صادق (ع) فرمود: هر گاه خداوند عز و جل برای بنده ای خیری بخواهد، در دلش نقطه ای از نور ایجاد می کند و گوشه های دلش را بازمی گرداند و فرشته ای بر او می گمارد که وی را در کارهایش استوار نماید. و آنگاه که خدا برای بنده ای بدی بخواهد، در دلش نقطه ای سیاه ایجاد کرده و گوشه های دلش را می بندد و شیطانی را بر او می گمارد تا گمراهش کند، سپس امام صادق (ع) آیه «فمن يرد الله...» را تلاوت فرمود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهيم - 14 - 27 - 2

2- ایمان، عامل آرامش و استواری روح و ثبات قدمی انسان در زندگی و موجب رفع هرگونه تزلزل، اضطراب و نگرانی است.

الذين ءامنوا بالقول الثابت في الحياة الدنيا وفي الآخرة

23- عوامل ثبات قدم مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 27 - 1

ص: 213

1- خداوند، مؤمنان را با سخنی استوار و برهانی تردیدناپذیر، ثابت قدم و مطمئن می سازد.

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ

برداشت فوق مبتنی بر این است که «باء» در «بالقول» متعلق به «یثبت» و برای سببیت باشد.

24- منشأ ثبات قدم مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 27 - 14

14- ثابت قدم کردن مؤمنان و افزایش گمراهی ستم پیشگان از سوی خداوند، بسته به مشیت اوست.

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. وَ يَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ

ص: 214

7- ثروت

1- آثار اجتماعی ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 15

15- نقش ثروت اندوزی و عدم انفاق، در زوال جامعه و پیدایش تحولات ویرانگر اجتماعی *

تدعون لتتفقوا .. و إن تولّوا یستبدل قومًا غیرکم

برداشت یاد شده بدان احتمال است که تعبیر «یستبدل قومًا غیرکم» اشاره به یکی از سنت های اجتماعی خداوند داشته باشد؛ زیرا امت های گرفتار در انحرافات اقتصادی، از درون پوسیده و یا به وسیله ملتی دیگر مقهور می شوند.

2- آثار اجتناب از ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 5 - 4

4- انفاق، پرهیز از ثروت اندوزی، تزکیه خواهی، سخاوت مندی و اخلاص، از نشانه های تقواییست.

أعطی و اتقی

فعل «اتقی» در مقابل فعل «استغنی» (در آیات بعد)، قرار گرفته و نقطه مقابل استغنا (ثروت اندوزی) را «تقوا» نامیده است. از طرف دیگر عطف «اتقی» بر «أعطی» - که با عطف تفسیری یا سبب بر مسبب و یا عکس آن سازگار است - انفاق را نشانه تقوا قرار داده است. آیات آخر سوره - که از عنوان «من أعطی و اتقی» با نامی دیگر (الأتقی . الذی یؤتی ماله یتزکی ...) یاد کرده - مصادیق دیگر تقوا را بر شمرده است.

ص: 215

3- آثار ازدیاد ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 14 - 5

5- ثروت انبوه و جمعیت بسیار، از عوامل تکذیب دین و از موانع ایمان است.

آن کان ذا مال و بنین

4- آثار اعتماد به ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مسد - 111 - 2 - 5

5- اعتماد به ثروت در برابر تهدیدهای الهی، خطری در کمین ثروتمندان

تبت یدا ابی لهب و تب . ما أغنی عنه ماله و ما کسب

5- آثار اهتمام به ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 17 - 11

11- پندار ذلت برای یتیمان، مایه توهّم معیار بودن ثروت برای عزّت مندی است.

نعمه فبقول ربّی أکرمن . . . کلاً بل لا تکرمون الیتیم

کلمه کلاً - به قرینه تقابل «اکرمن» و «لا تکرمون» این نکته را گوشزد می کند که گوینده «ربّی اکرمن»، اگر یتیمان را محترم و گرامی می دانست، ثروت را مایه احترام نزد خداوند، قرار نمی داد؛ زیرا در آن صورت معترف بود که یتیم با وجود محرومیت از ثروت نیز گرامی است؛ ولی حال که یتیمان را گرامی نمی شمارد، این گمان برای او پدیدار شده است که فقط ثروتمندان نزد خداوند محترم اند.

6- آثار تعدیل ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 12

12- منافع همه طبقات جامعه، حتی ثروتمندان، در گرو اتفاق و نوعی تعدیل ثروت *

تدعون لتتفقوا .. والله الغنيّ وأنتم الفقراء

تعبیر «وأنتم الفقراء» ممکن است هم شامل نیاز انسان به پاداش الهی و هم شامل نوعی نیاز طبیعی و اجتماعی انسان ها باشد؛ یعنی، اصولاً جامعه بدون انفاق، دوام نمی یابد و تشریح انفاق از سوی خداوند، در واقع تضمینی بر ثبات و پایداری جوامع بشری

ص: 216

است.

7- آثار تفاخر به ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 3 - 3

3 - تلاش برای افزون تر قلمداد کردن ثروت و منزلت خویش از دیگران ، در پی دارنده کیفر الهی است .

سوف تعلمون

جمله «سوف تعلمون» تهدید است و از آن جا که صرف آگاهی به پوچی افتخارات، تهدید به شمار نمی آید؛ مراد هشدار به فرجامی است که اهل «تکاثر»، با آن مواجه خواهند شد.

8- آثار تکذیبگری ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 13 - 4

4 - خداوند ، بی نیاز از انفاق ، تقوا و ایمان مردم و مصون از آسیب بخلورزی و تکذیب گری ثروت اندوزان *

فأما من أعطى . . . وأما من بخل ... وإنّ لنا للأخرة والأولى

9- آثار ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 180 - 2

2 - داشتن دارایی فراوان از شرایط و جوب وصیت های مالی است .

کتب علیکم . . . إن ترک خیراً الوصیه

مراد از «خیر» مال و دارایی است. برخی از مفسران فراوانی آن را نیز قید کرده و گفته اند: به دارایی اندک کلمه خیر اطلاق نمی شود. مناسبت حکم و موضوع؛ یعنی، وصیت برای پدر و مادر و همه خویشان و نیز نکره آوردن کلمه «خیراً» مؤید این معنا در آیه شریفه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 55 - 1

1 - برخوردارى انسان از مال و اولاد فراوان ، نشانه سعادت‌مندی و محبوبیت وی نزد خداوند نیست .

فلا تعجبک أموالهم ولا أولدهم

ص: 217

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 10، 8

8 - اعطای امکانات دنیوی فراوان به منافقان از جانب خدا ، تنها مایه عذاب و گرفتاری آنان در دنیاست .

إنما يريد الله أن يعذبهم بها في الدنيا

10 - کثرت مال و اولاد ، مایه رنج و گرفتاری برای بی ایمانان

أن يعذبهم بها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 86 - 8، 9

8 - تمکن و ثروت ، زمینه عافیت طلبی منافقان و گریز آنان از جهاد

استئذنك أولوا الطول منهم

9 - ثروت فراوان ، زمینه گرایش انسان به عافیت طلبی و موجب تن دادن به ذلت و خواری و ترک فریضه جهاد

و إذا أنزلت سوره . . و جهدوا مع رسوله استئذنك أولوا الطول منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 5

5 - ثروت و توانمندی ، زمینه راحت طلبی ، ذلت پذیری و روی گردانی انسان از جهاد *

يستئذنونك و هم أغنياء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 16 - 3

3 - برخورداری از رفاه و ثروت ، زمینه ساز گرایش به فسق و گناه

أمرنا مترفيا ففسقوا فيها

ذکر مترفان جامعه از میان سایر قشرها برای فاسق شدن، در حالی که فسق و گناه از عهده همه مردم برمی آید و اختصاص به گروه خاصی

ندارد، ممکن است به خاطر نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 100 - 10

10- کثرت مال ، تأثیری در گرایش انسان به انفاق و پرهیز از روحیه بخلورزی ندارد .

لوانتم تملکون . . . لأمسکتکم خشیه الإنفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 34 - 5

5- فراوانی مال و فرزند ، زمینه لغزش و غرور انسان است .

ص: 218

لأحدهما جنتين .. فقال لصحبه و هو يحاوره أنا أكثر منك مالاً و أعزّ نفراً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

10 - مریم - 19 - 40 - 3

3- دارایی ها و توان مندی ها ، از عمده ترین زمینه های غفلت و کفرورزی است .

و هم فی غفله و هم لایؤمنون . إنا نحن نرث الأرض

از جمله وجوه ارتباطی این آیه با آیه قبل، بیان اسباب غفلت و سعی در ریشه کن کردن آن است. در این آیه خداوند برای متنبّه ساختن آدمیان و از بین بردن عوامل غفلت آنان، بر فناپذیری ثروت های دنیا و ساکنان زمین تأکید کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 55 - 3

3 - ثروت و فرزندان ذکور ، دو ملاک برای ارزیابی موقعیت انسان در پیشگاه خدا در دیدگاه مشرکان عصر بعثت

أیحسبون أنّما نمدهم به من مال و بنین

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 56 - 1

1 - مال و فرزند بسیار ، نشانه لطف و مهر خداوند در دیدگاه شرک پیشگان مرفه صدر اسلام

أیحسبون .. من مال و بنین . نسارع لهم فی الخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

12 - نور - 24 - 33 - 7

7 - نقش مؤثر مسائل اقتصادی (فقر و غنا) در آلودگی به فحشا و فساد جنسی و یا اجتناب از آنها

و لیستعفف الذین لایجدون نکاحاً حتی یغنیهم الله من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

13 - قصص - 28 - 76 - 14, 8

8 - ثروت فراوان ، زمینه ساز طغیان و تجاوز در جامعه

و ءاتینه من الکنوز

14 - برخورداری از مال و ثروت فراوان ، زمینه ساز غرور و سرمستی است .

و ءاتینه من الکنوز . . . إذ قال له قومہ لاتفرح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 23،24،6

6 - برخورداری از امکانات و دارایی های زیاد ، زمینه ساز دل‌بسته شدن انسان به دنیا و غافل شدن وی از سرای آخرت

و ابتغ فیما ءاتیک اللّٰه الدار الآخره

ص: 219

23 - نقش تعیین کننده ثروت ، در صلاح و فساد جامعه

و لا تبغ الفساد فی الأرض

24 - لزوم به کارگیری ثروت در راه اصلاح جامعه

و لا تبغ الفساد فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 79 - 2

2 - قدرت و ثروت ، از موجبات فخر فروشی ، خودنمایی و تجمل گرایی

فخرج علی قومه فی زینته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 34 - 3

3 - برخورداری از ثروت و رفاه ، موجب پیدایش خصلت حق ناپذیری است .

و ما أرسلنا فی قریه من نذیر إلا قال مترفوها إنا بما أرسلتم به كفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 36 - 6

6 - توسعه اقتصادی برخورداران از مال و مکنت ، از ناحیه خداوند است و نباید آنان به خاطر برخورداری از آنها ، خود را برتر بدانند .

وقالوا نحن أكثر أموالاً وأولاداً .. قل إن ربی یبسط الرزق لمن یشاء ویقدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 28 - 5

5 - اندوختن مال و ثروت بدون ایمان و مصرف آنها در جهت سعادت اخروی ، مایه حسرت و تأسف در قیامت

ما أغنی عَنی مالیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 21 - 10

10 - ثروت و قدرت بدون ایمان ، سعادت بخش و سودمند به حال بشر نیست ؛ بلکه موجب خسارت و بدبختی است .

و اتَّبِعُوا مِنْ لَم يَزِدْهُ مَالَهُ وَ وُلْدَهُ إِلَّا خَسَارًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 3 - 1

1 - ثروت و منزلت ، نشانه برتری نیست و برتر پنداشتن خویش بر دیگران به جهت آن ، پنداری ناروا است .

کلاً

ص: 220

حرف «کلا»، مطالب قبل خود را منتفی می داند و مخاطب را از باور داشتن آن باز می دارد.

10- آثار ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 21

21- زراندوزی و انباشتگی ثروت در دست افراد، از زمینه های پیدایش فساد و تباهی در جامعه

و لا تبغ الفساد فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 9

9- قدرت طلبی و زراندوزی، از موجبات هلاکت و بدفرجامی

أولم يعلم أن الله قد أهلك .. من هو أشد منه قوه و أكثر جمعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 5 - 8

8- فریفته شدن به ثروت و قدرت، زمینه ساز انکار معاد

أیحسب أن لن یقدر علیه أحد

مفاد آیه شریفه، ممکن است این باشد که فرد قدرتمند، نباید گمان کند که کسی قادر بر زنده ساختن و محاسبه و عذاب او نیست. هم چنین به قرینه آیه بعد، فرد ثروتمند را از فریفته شدن به ثروت خویش و پندار رهایی از حساب و نظارت خداوند، برحذر داشته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 11 - 2

2- بخلورزی، و زراندوزی و تکذیب وعده های خداوند، زمینه ساز سقوط و هلاکت

و أمّا من بخل .. إذا تردّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 14 - 3

3 - بخل و ثروت اندوزی حاصل از آن و تکذیب وعده های خداوند ، زمینه ساز گرفتاری به آتش برافروخته دوزخ

وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى . وَكَذَّبَ ... فَأَنْذَرْتَكُمْ نَارًا تَلْطَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 16 - 3

ص: 221

3 - بخل و ثروت اندوزی حاصل از آن و تکذیب پاداش های الهی ، زمینه ساز تکذیب حکم انفاق و خودداری از صرف مال در راه تزکیه نفس

و أمّا من بخل . . . الذی کذب و تولّی

ارتباط این آیه با آیات پیشین، بیانگر اتحاد «من بخل. . .» با «الذی کذب...» است و ارتباط آن با آیات بعد - که از اعطای مال به قصد تزکیه سخن گفته است - قرینه بر این است که علاوه بر تکذیب هدایت و انذار؛ تکذیب حکم انفاق نیز مراد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 9 - 5

5 - خوی ثروت اندوزی و احساس بی نیازی ، زمینه ساز مخالفت با برگزاری نماز

أن رءاه استغنی . . . أرءیت الذی ینهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 14 - 7

7 - حالت طغیان گری و ثروت اندوزی و احساس بی نیازی مطلق ، مایه بی پروا شدن انسان در برابر نظارت خداوند

لیطغی . أن رءاه استغنی ... ألم یعلم بأنّ اللّٰه یری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 1 - 1

1 - تلاش برای برتری یافتن بر دیگران در ثروت و منزلت ، مردم را به خود مشغول ساخته ، از اهداف مهم تر باز داشته است .

ألهیکم التکاثر

«الهاه کذا»؛ یعنی، او را مشغول ساخته و از امر مهم تر باز داشت (مفردات). تکاثر، به معنای «مکاثره» است؛ یعنی، افزون تر بودن را ابزار غلبه بر دیگران قرار دادن (تاج العروس) و یا رقابت با یکدیگر در فراوانی مال و عزت. (مفردات)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 2 - 2

2 - ثروت اندوزی ، زمینه ساز تحقیر مردم و عیب جویی از آنان است .

ويل لكل همزة لمزة الذي جمع مالا وعدده

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - همزه - 104 - 3 - 3,4

3 - ثروت ، زمينه ساز فراموشى مرگ و آخرت

يحسب أنّ ماله أخلده

4 - انباشتن ثروت ، نشانه احساس كاذب جاودانگى است .

الذى جمع مالا وعدده . يحسب أنّ ماله أخلده

ص: 222

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 4 - 1

1 - مؤثر دانستن ثروت ، در جاودانگی و رهایی از نابودی و مرگ ، پنداری نادرست و ناروا است .

أخذه . كلاً

حرف «كلاً»، مخاطب را از پذیرش گفتارهای بیان شده در جملات پیش، بازمی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 8 - 3

3 - غیبت ، عیب جوئی و انباشتن ثروت ، زمینه محبوس ماندن در آتشی مسلط و فراگیر در جهنم

إنها عليهم مؤصده

حرف «علی» در «عليهم»، بر احاطه و سلطه دلالت دارد.

11- آثار ثروت اندوزی قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 22

22 - زراندوزی قارون و خودداری وی از پرداختن حقوق مالی ، باعث پیدایش فساد و تباهی در میان بنی اسرائیل بود .

ولا تبغ الفساد فی الأرض

12- آثار ثروت طاغوتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 8

8 - ثروت و زینت های فراوان دنیوی در دست طاغوت و طاغوتیان ، از عوامل گمراهی مردم است .

ربنا إنك آتیت فرعون و ملاءه زینه و أمولا . . . لیضلوا عن سبیلک

13- آثار ثروت طلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 20 - 8

8 - دنیاطلبی و ثروت خواهی ، زمینه سازی ارزش انگاشتن یتیمان و دست اندازی به ارث آنان

بل لا تکرمون الیتیم . . . و تأکلون التراث . . . و تحبّون المال حبًّا جمًّا

ص: 223

14- آثار ثروت قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 76 - 6,9

6 - ثروت افسانه ای قارون ، موجب طغیان وی علیه ملت خود گردید .

و ءاتینه من الكنوز

بازگو کردن ثروت فراوان قارون، پس از معرفی وی به عنوان فردی متجاوز و طغیانگر، می تواند توضیح دهنده علیت این طغیان و تجاوز باشد.

9 - شادمانی مغرورانه قارون به خاطر ثروت افسانه ای خویش

و ءاتینه من الكنوز . . . إذ قال له قومه لا تفرح

15- آثار ثروت کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 17

17 - ثروت انبوه برای کافران ، عذاب آور و سختی آفرین است .

لنفتنهم فیه

از معانی «فتنه» عذاب و مشقت است (قاموس). لام در «لنفتنهم» لام عاقبه و بیانگر بازتاب پیش بینی نشده ثروت مندی است.

16- آثار ثروت کافران صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 14 - 4

4 - ثروت و جمعیت بسیار کافران در صدر اسلام ، عامل تکذیب دین و مانع آنان از پذیرش ایمان

آن کان ذا مال و بنین

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که «آن کان ذا...» متعلق به فعل محذوفی (مانند «کذب») باشد که جمله شرطیه «إذا تتلی...» - در آیه بعد - بر آن دلالت دارد. تقدیر آن چنین است: «لکونه ذا مال و بنین کذب بآیاتنا...».

17- آثار ثروت منافقان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 224

14 - مال و اولاد فراوان منافقان ، موجب گرایش آنان به کفر در هنگام مرگ

و تزهق أنفسهم و هم كفرون

15 - كثرت مال و اولاد منافقان نمودی از عذاب الهی و زمینه ساز جان كندن دشوار و حسرت بار آنان

أن يعذبهم ... و تزهق أنفسهم و هم كفرون

با توجه به اینکه «تزهق أنفسهم» می تواند عطف تفسیری برای «أن يعذبهم» باشد، برداشت فوق استفاده می شود.

18- آثار ذکر منشأ ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 31 - 7

7- توجه به منشأ خدایی داشتن دارایی ها و ثروت ها ، مشوق انسان ها به انفاق و بخشش است .

قل لعبادی ... و ینفقوا ممّا رزقنهم

از اینکه خداوند، اموال و امکانات انسان را به خود نسبت داد و آنها را روزی خدادادی دانست می توان برداشت فوق را به دست آورد.

19- آثار عقیده به منشأ ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 29 - 6

6 - اعتقاد به خدادادی بودن امکانات و دارایی ها ، زمینه ساز پیدایش روحیه انفاق گری در انسان

و أنفقوا ممّا رزقنهم سرّاً و علانیة

از هدف های یادآوری این حقیقت (خدادادی بودن دارایی ها) در بیان لزوم انفاق، می تواند تسهیل آن و ایجاد روحیه انفاق گری در انسان ها باشد.

20- آثار علاقه به ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - دل خوشی به ثروت زیاد ، مایه روی آوردن انسان به طغیان و شکستن حریم دیگران

أن رءاه استغنی

«أن رءاه..» - به تقدیر لام تعلیل - مفعول له و بیانگر سبب طغیان است.

ص: 225

21- آثار کثرت ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 76 - 11

11 - ثروت فراوان و نخوت آفرین ، زمینه ساز سنگ دلی و بی رحمی است .

إذ قال له قومه لا تفرح

22- آرزوی ثروت قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 79 - 11

11 - دستیابی به ثروتی هم چون ثروت قارون ، نهایت آرزوی دنیاطلبان غافل قوم وی بود .

قال الذین یریدون الحیوه الدنیا یلبت لنا مثل ما أوتی قرون

23- ابزار عذاب ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 1,2,3,4,5

1 - دینه های زراندوزان در قیامت وبال گردن و ابزاری برای شکنجه و عذاب آنان ، خواهد گشت .

و الذین یکنزون الذهب و الفضة . . . یوم یحیی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم

2 - گنجینه های ثروت اندوزان را ، جهت نقره داغ کردن آنان ، با آتش دوزخ خواهند گذاخت .

یوم یحیی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم

«احماء» مصدر «یحیی» یعنی چیزی را به شدت حرارت دادن و ضمیر مؤنث «علیها» به «الذهب» و «الفضه» برمی گردد البته به اعتبار دانایر و دراهم و «یکوی» از ماده «کتی» و کتی به معنای چسبانیدن چیزی داغ به عضو بدن است.

3 - پیشانی ، پهلو و پشت کنزاندوزان را در دوزخ با طلا ها و نقره های گذاخته ، داغ خواهند کرد .

فی نار جهنم فتکوی بها جباههم و جنوبهم و ظهورهم

4- سرزنش خداوند از زراندوزان در دوزخ، همراه با شکنجه کردن آنان به وسیله اندوخته هایشان

هذا ما كنزتم لأنفسكم فذوقوا ما كنتم تكنزون

5- طلاها و نقره های گداخته شده در آتش دوزخ، تجسمی از گنجینه شدن آنها در دنیا توسط کنزاندوزان

الذین یکنزون الذهب و الفضة .. یوم یحیی علیها .. هذا ما كنزتم لأنفسكم

ص: 226

24- اتکای به ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 69 - 4

4 - اعتماد و اتکای منافقان و کافران به قدرت ، ثروت و فرزندان بسیار خویش

کانوا اشد منکم قوه و اکثر امولا و اولداً

25- اجتناب از ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 4 - 2

2 - لزوم پرهیز از زراندوزی ، سخن چینی و تمسخر مردم

همزه لمزه . الذی جمع مالا ... کلاً

26- اجتناب از ثروت طلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 30 - 5

5 - اندیشه صحیح نسبت به فقر و غنا ، برخورد شایسته با یتیمان و مسکینان ، قطع حرام خواری و دل نبستن به ثروت ، زمینه ساز ورود به بهشت برین

فأما الإنسن إذا ما ابتلیه .. و ادخلی جنتی

27- احکام ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 12

12 - انباشتن و پنهان کردن ثروت و محروم ساختن جامعه از منافع آن ، حرام و دارای عقوبتی است دردناک .

و الذین یکنزون الذهب و الفضة و لا ینفقونها فی سبیل اللّٰه فبشرهم بعذاب الیم

28- ارزش اخروی ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 36 - 3,4

3 - ثروت های دنیا ، هر چند دو برابر شود ، و کافران آن را در قبال رهایی از دوزخ بپردازند ، پذیرفتنی نیست .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا... مَا تَقْبَلُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابُ الْيَمِيمِ

4 - قیامت ، صحنه بروز کارساز نبودن ثروت دنیا برای زراندوزان بی ایمان

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ... مَا تَقْبَلُ مِنْهُمْ

29- ارزش ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 35 - 8

8- درست کاری اقتصادی ، دارای ارزشی برتر از مال داشتن و دارایی

ذَلِكْ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

ممکن است مفضل علیه «خیر»، کم فروشی و خیانت در سنجش کالا- و سود حاصله از آن باشد؛ یعنی، رعایت عدل و انصاف و به کارگیری ترازوی کامل و سود حاصله از آن، بهتر از کم فروشی و سود به دست آمده از آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 79 - 12,13

12 - قدرت و ثروت ، ملاک ارزش و معیار اصلی بهره مندی و خوشبختی در نگاه دنیاطلبان قوم قارون

قَالَ الَّذِينَ يَرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَلِيتُ لَنَا مِثْلُ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ

13 - قدرت و ثروت در نگاه مؤمنان آخرت جو ، ملاک ارزش و معیار اصلی بهره مندی و خوشبختی نیست .

قَالَ الَّذِينَ يَرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَلِيتُ لَنَا مِثْلُ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ

تعبیر «قال الذين يريدون الحياة الدنيا» می رساند که این گفته، تنها مربوط به دنیاطلبان سست ایمان است؛ نه مؤمنان آخرت جو.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 80 - 6

6 - قدرت و ثروت (هر چند بسیار و افسانه ای باشد) در نگاه اهل معرفت و مؤمنان دین شناس ، بسی کم ارزش تر از پاداش های الهی است .

وقال الذين أُوتوا العلم ويلكم ثواب الله خير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 31 - 3

3 - ثروت و اشرافیت ، ملاک تمامی ارزش ها - حتی ارزش های دینی - در نگاه مشرکان مکه

ص: 228

لولا نزل هذا القرآن .. عظیم

مشركان در مقام اعتراض به پیامبر(صلی الله علیه و آله) اظهار می داشتند: اگر وحی اصالت داشت، می بایست بر اشراف نازل می شد. از این نکته استفاده می شود که ملاک ارزش برای آنان، مال و مقام بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 52 - 6

6 - قدرت و ثروت ، تنها ملاک ارزش در دیدگاه فرعون و فرعونیان

قال يقوم أليس لي ملك مصر .. أم أنا خير من هذا الذي

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته زیر است: الف) فرعون پس از یادآوری فرمانروایی و ثروت خویش، موسی(ع) را غیر قابل قیاس با خود می داند و این نشان دهنده بیش فرعون در زمینه ملاک ارزش است. ب) سخنانی فرعون و تکیه وی بر قدرت و ثروت، نشان می دهد که در جامعه قبطی چنین دیدگاهی وجود داشته است.

30- ارزیابی با ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 17

17 - پیامبر(صلی الله علیه و آله) نباید در برخورد با مردم، فقر و غنا و گرسنگی و سیری را ملاک قرار دهد.

ما عليك من حسابهم من شيء و ما من حسابك عليهم من شيء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 35 - 1

1 - مترفان ، دارایی بیشتر و اولاد زیادتر را ملاک برتری و ارزش می دانند .

قال مترفوها .. وقالوا نحن أكثر أموالاً وأولاداً

31- استفاده از ثروت کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 7

7 - امکان بهره‌گیری از ثروت چشمگیر کافران، نباید توجه رهبران دینی را به توانگران کافر معطوف سازد.

و لا تمدّنّ عینیک إلی ما متّعنا به أزواجاً منهم

نهی خداوند از توجه پیامبر (صلی الله علیه و آله) به ثروت کافران، ممکن است برای بیان این نکته باشد که جهت بهبود زندگی مؤمنان، نباید به سرمایه‌های کافران چشم داشت و به این منظور نیز، مسلمان شدن آنان را آرزو کرد.

ص: 229

32- استفاده از ثروت مرفهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 22

22- امکان بهره گیری از ثروت توانگران در صورت گرایش آنان به اسلام ، نباید دستاویزی برای کنارگیری از تهیدستان مؤمن قرار گیرد .

و لاتعد عیناک عنهم ترید زینه الحیوه الدنیا

33- افساد ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 25

25 - زراندوزان انحصارطلب ، عناصری مفسد و تباهی آفرین

و لاتبع الفساد فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 14

14 - زراندوزان قارون صفت ، عناصری مجرم و تبه کاراند .

قال إنّما أوتيته علی علم عندی .. و لایستل عن ذنوبهم المجرمون

34- امام مهدی(ع) و ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 16

16 - معاذ بن کثیر گوید : از امام صادق (ع) شنیدم که می فرمود : « . . . إذا قام قائمنا حرم علی کلّ ذی کنز کنز حتّی یأتیه به فیستعین به علی عدوّه و هو قول الله عز و جل فی کتابه : « و الذین یکنزون الذّهب و الفضة و لا ینفقون ها فی سبیل الله فبشرهم بعذاب الیم » ؛

.. هنگامی که قائم ما قیام کند بر هر صاحب کنزی، کنزش را ممنوع می کند تا اینکه آن را بیاورد و حضرت، به وسیله آن بر ضد دشمن خود کمک بگیرد و این سخن خدا در کتاب اوست که فرمود: کسانی را که زر و سیم گنجینه می کنند و آن را در راه خدا انفاق نمی کنند، به عذاب دردناکی بشارت ده ... ».

35- امتحان با ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 17 - 4

4 - آزمایش انسان ها درباره دارایی ها و امکاناتشان ، سنت الهی است .

إِنَّا بَلَوْنَهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 18 - 4

4 - ثروت و مکننت ، عرصه آزمون الهی

إِنَّا بَلَوْنَهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ . . . و لا یستثنون

36- انحصار طلبی ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 25

25 - زراندوزان انحصار طلب ، عناصری مفسد و تباهی آفرین

و لا تبغ الفساد فی الأرض

37- اهمیت اجتناب از ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 12 - 9

9 - لزوم تقوای پیشگی و ضرورت پرهیز از خوی طغیان گری و ثروت اندوزی

لیطغی . أن رءاه استغنی . . . أو أمر بالتقوی

متعلق «تقوا»، ممکن است طغیان و استغنا باشد که در آیات پیشین مطرح بود.

38- ایمان و ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 36 - 13

13- داشتن ایمان و تقوا، منافاتی با برخورداری انسان از مال و ثروت ندارد.

وإن تؤمنوا وتتقوا... ولايسئلكم أموالكم

ص: 231

تعبیر «لایسئلکم أموالکم»، می رساند که مؤمن متقی می تواند دارای مال و ثروت باشد و اسلام بنا ندارد ثروت مؤمنان را از ایشان بگیرد.

39- بی ارزشی ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 11 - 4

4 - سقوط و هلاکت ثروتمندان بخیل در دنیا و آخرت ، گواه بی ثمر بودن ثروت و واهی بودن احساس بی نیازی آنان از پاداش های الهی است .

استغنی . . . و ما یغنی عنه ماله إذا تردی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 2 - 3

3 - دارایی های انسان ، هر چند افزایش یابد ، ناچیز و بی ارزش است .

مالاً

نکره آوردن «مالاً»، برای تحقیر آن است.

40- بی ارزشی ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 58 - 7

7 - « عن ابی حمزه عن ابی جعفر (ع) قال : قلت : « قل بفضل الله و برحمته فبذلک فلیفرحوا هو خیر مما یجمعون » فقال : الاقرار بنبوه محمد (صلی الله علیه و آله) و الایتمام بامیرالمؤمنین (ع) هو خیر مما یجمع هؤلاء فی دنیاهم ;

از ابوحمزه نقل شده که گفت: [در حضور امام باقر (ع) این آیه را تلاوت کردم] « قل بفضل الله .. » امام فرمود: اقرار به نبوت محمد (صلی الله علیه و آله) و اقتدا به امیرالمؤمنین (ع) بهتر است از چیزهایی که اینان در دنیای خود جمع می کنند».

41- بی ارزشی ثروت قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 80 - 7

7 - ثروت افسانه ای قارون ، بسی کم ارزش تر از پاداش های الهی در دیدگاه فرزندان بنی اسرائیل

وقال الذين أُوتوا العلم ويلكم ثواب الله خير

ص: 232

42- بی ارزشی ثروت کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 14 - 1

1 - هشدار خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، نسبت به اجابت خواسته های کافران تکذیب گر و سازش و مسامحه با آنان، به صرف ثروت و نیروی انسانی بسیار آنان

و لا تطع کلّ حلافّ .. ان کان ذا مال و بنین

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که جمله «ان کان ذا مال ..» متعلق به «لا تطع» باشد. گفتنی است در آغاز «ان» لام تعلیل در تقدیر است.

43- بی تأثیری ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 28 - 2

2- کارساز نبودن ثروت من های ایمان، در سعادت اخروی بشر

ما أغنی عَنّی مالیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 13 - 3

3- بی ثمر بودن ثروت، در نجات از هلاکت و سقوط، برخاسته از سلطه کامل خداوند بر دنیا و آخرت است.

و ما یغنی عنه ماله إذا تردّی .. و إنّ لنا للأخره و الأولى

44- بی تأثیری ثروت اصحاب شمال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 28 - 1

1 - کارساز نبودن ثروت کافران دوزخی (اصحاب الشمال)، در رهایی آنان از عذاب قیامت

ما أغنی عَنّی مالیه

45- بی تأثیری ثروت بخیلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 11 - 1

1 - ثروت بخیلان و زراندوزان ، هنگام سقوط و هلاکتشان ، کارساز نبوده و خطری را برطرف نمی سازد .

و ما یغنی عنه ماله إذا تردّی

«أغنی عنه»؛ یعنی، او را کافی بود (مفردات راغب) و «أغن عنی شَرک»؛ یعنی، شرّ خود را برگردان و بازدار (نهایه ابن اثیر). براساس این دو معنا جمله «ما یغنی عنه ماله»؛ یعنی، ثروتش او را بی نیاز نمی سازد و از او [خطری را] باز نمی دارد. «تردّی» به معنای در معرض هلاکت قرار گرفتن است (مفردات راغب) و فعل «تردّی»؛ یعنی، سقوط کرد. (قاموس)

46- بی تأثیری ثروت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 11 - 1

1 - ثروت بخیلان و زراندوزان ، هنگام سقوط و هلاکتشان ، کارساز نبوده و خطری را برطرف نمی سازد .

و ما یغنی عنه ماله إذا تردّی

«أغنی عنه»؛ یعنی، او را کافی بود (مفردات راغب) و «أغن عنی شَرک»؛ یعنی، شرّ خود را برگردان و بازدار (نهایه ابن اثیر). براساس این دو معنا جمله «ما یغنی عنه ماله»؛ یعنی، ثروتش او را بی نیاز نمی سازد و از او [خطری را] باز نمی دارد. «تردّی» به معنای در معرض هلاکت قرار گرفتن است (مفردات راغب) و فعل «تردّی»؛ یعنی، سقوط کرد. (قاموس)

47- بی تأثیری ثروت کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 28 - 1

1 - کارساز نبودن ثروت کافران دوزخی (اصحاب الشمال) ، در رهایی آنان از عذاب قیامت

ما أغنی عتی مالیه

48- بینش ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 3 - 1

1 - شیفتگان ثروت ، بقای خود را در گرو انباشتن آن دانسته و آن را نشانه جاودانگی می نمایند .

یحسب أنّ ماله أخلده

ص: 234

جمله «یحسب..») استعاره است؛ یعنی، زراندوزان مانند کسی عمل می کنند که خود را جاودان می دانند.

49- تاریخ ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 5

5- قدرت طلبی و زراندوزی، دارای دیرینه ای بسیار طولانی در تاریخ بشر

أولم يعلم أنّ الله قد أهلك من قبله من القرون من هو أشدّ منه قوّه و أكثر جمعاً

50- تجزیه بدن ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 6 - 3

3- خداوند، مالک و صاحب اختیار آتشی است که در قیامت، زراندوزان غیبت کننده و عیب جو را درهم می شکند.

و ما أدريك ما الحطمه . نار الله

«نار الله»، خبر است برای ضمیر محذوف که به «الحطمه» برمی گردد.

51- تقوا و ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 36 - 13

13- داشتن ایمان و تقوا، منافاتی با برخورداری انسان از مال و ثروت ندارد.

وإن تؤمنوا و تتقوا... و لا یسئلكم أموالکم

تعبیر «لا یسئلكم أموالکم»، می رساند که مؤمن متقی می تواند دارای مال و ثروت باشد و اسلام بنا ندارد ثروت مؤمنان را از ایشان بگیرد.

52- توصیه به ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 11 - 9

9 - دست کشیدن از منع نمازگزاران و روی آوردن به هدایت ، توصیه خداوند به طغیان گران ثروت اندوز

لیطخی . أن رءاه استغنى ... الذى ينهى . عبداً إذا صلّى . أراءيت إن كان على الهدى

ص: 235

جمله «کان علی الهدی» ممکن است مربوط به «الذی ینهی» باشد؛ در این صورت مفاد آیه شریفه این است که: به من خبر ده کسی که نمازگزار را نهی می کند، اگر خود بر طریق هدایت قرار گرفته بود [آیا بهتر نبود؟]

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 12 - 10

10 - نهی نکردن مردم از نماز و ترغیب کردن آنان به تقوا، توصیه خداوند به طغیان گران ثروت اندوز

لیطغی . أن رءاه استغنی ... الذی ینهی . عبدًا إذا صلَّى ... أو أمر بالتَّقوی

جمله «أمر بالتقوی» ممکن است مربوط به «الذی ینهی» باشد. در این صورت مفاد آیه شریفه این خواهد بود که: به من خبر ده کسی که نمازگزار را - نهی می کند، اگر [به جای آن] مردم را به تقوا امر کند [آیا برایش بهتر نیست؟]

53- ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 75 - 4

4- توانمندی همراه با انفاقگری، از الطاف و نعمت های الهی به انسان است .

و من رزقنه منا رزقًا حسنًا فهو ینفق منه سرًّا و جهراً

54- ثروت ابو لهب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مسد - 111 - 2 - 1، 2

1 - ابولهب، دارای ثروت چشمگیر و دست مایه های فراوانی بود .

ماله و ما کسب

در فرق «مال» و «ما کسب»، سه وجه گفته شده است: 1. «مال» ثروت و «ما کسب» نتیجه عمل است؛ 2. «مال» ثروت و «ما کسب» جاه و مقامی است که شخص آن را به دست آورده است؛ 3. «مال» سرمایه و «ما کسب» درآمد آن است.

2 - ابولهب، ثروت و موقعیت های اکتسابی خویش را، نجات بخش از تهدید های الهی می دانست .

ما أغنی عنه ماله و ما کسب

55- ثروت اندوزان در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 2,3,4,5

ص: 236

2 - گنجینه های ثروت اندوزان را ، جهت نقره داغ کردن آنان ، با آتش دوزخ خواهند گداخت .

یوم یحیی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم

«احماء» مصدر «یحیی» یعنی چیزی را به شدت حرارت دادن و ضمیر مؤنث «علیها» به «الذهب» و «الفضه» بر می گردد البته به اعتبار داننیر و دراهم و «یکوی» از ماده «کئی» و کئی به معنای چسبانیدن چیزی داغ به عضو بدن است.

3 - پیشانی ، پهلو و پشت کنزاندوزان را در دوزخ با طلا ها و نقره های گداخته ، داغ خواهند کرد .

فی نار جهنم فتکوی بها جباههم و جنوبهم و ظهورهم

4 - سرزنش خداوند از زراندوزان در دوزخ ، همراه با شکنجه کردن آنان به وسیله اندوخته هایشان

هذا ما کنزتم لأنفسکم فذوقوا ما کنتم تکنزون

5 - طلا ها و نقره های گداخته شده در آتش دوزخ ، تجسمی از گنجینه شدن آنها در دنیا توسط کنزاندوزان

الذین یکنزون الذهب و الفضه .. یوم یحیی علیها ... هذا ما کنزتم لأنفسکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 4 - 3

3 - عیب جویان ، غیبت کنندگان ، سخن چینان ، بدگویان ، تمسخرکنندگان مردم و زراندوزان ، در آتش جهنم افکنده خواهند شد .

لینبذن فی الحطمه

آیات بعد ، بیانگر آن است که مراد از «حطمه»، آتش جهنم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 6 - 3

3 - خداوند ، مالک و صاحب اختیار آتشی است که در قیامت ، زراندوزان غیبت کننده و عیب جورا درهم می شکنند .

و ما أدریک ما الحطمه . نار الله

«نار الله»، خبر است برای ضمیر محذوف که به «الحطمه» بر می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آتش جهنم ، جاودان و گرفتاری زراندوزان استهزاگر در آن ، همیشگی است .

إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ

56- ثروت اندوزان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 35 - 1

1 - دینه های زراندوزان در قیامت وبال گردن و ابزاری برای شکنجه و عذاب آنان ، خواهد گشت .

ص: 237

و الذین یکنزون الذهب و الفضة . . . یوم یحیی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم

57- ثروت اندوزی جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 18 - 2

2- زراندوزی، از ویژگی های مجرمان دوزخی

و جمع فأوعی

58- ثروت اندوزی قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 10

10 - قارون، فردی افزون طلب و ناراضی به سهم خویش بود.

و لاتنس نصیبک من الدنیا

59- ثروت اندوزی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 4

4- بروز روحیه ثروت اندوزی و کوتاهی در امر انفاق، در میان مسلمانان صدر اسلام پس از فتح مکه

و ما لکم الا تنفقوا فی سبیل اللّٰه

آیه شریفه - چنان که از عبارت های آن استفاده می شود - پس از فتح مکه نازل شده است. توییخ مسلمانان از سوی خداوند، به خاطر کوتاهی آنان در امر انفاق، نشان می دهد که آنان، پس از استقرار اسلام در جزیره العرب و آسوده خاطر شدن، گرفتار نوعی مال دوستی و ثروت اندوزی شدند.

60- ثروت اندوزی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 100 - 3

3- مشرکان از ترس گرفتار شدن به فقر و فلاکت ، هر چند ثروت اختصاصی انبوه هم داشته باشند ، از آن انفاق نمی کنند .

قل لو أنتم تملكون خزائن رحمة ربِّي إذا لمسكتم خشية الإنفاق

ص: 238

61- ثروت داود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 16 - 1

1 - سلیمان ، وارث مقام ، امکانات و دارایی های داوود

و ورث سلیمن داود

با توجه به آیه قبل (ما داوود و سلیمان را به نحو یکسان از علم ویژه برخوردار کردیم) باید اذعان کرد که مراد از «ورث سلیمان داود» چیزی از قبیل علم موهبتی نیست. علاوه بر این، علوم موهبتی همانند نبوت - برخلاف علوم اکتسابی - اصولاً قابل انتقال نیست.

62- ثروت قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 76 - 4،5

4 - قارون ، اندوخته های بسیاری داشت .

و ءاتینه من الکنوز ما إنّ مفاتحه لتنوّ بالعصبه أُولی القوّه

5 - حمل کلید صندوق های گنج قارون ، کاری دشوار بود حتی برای جماعتی نیرومند .

إنّ مفاتحه لتنوّ بالعصبه أُولی القوّه

63- ثروت کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 75 - 14

14- ثروت ، مکنت ، خوش نمایی و آراستگی زندگی کافران ، استدرج است .

هم أحسن أثناً ورءياً . . . فليمدد له الرحمن مدّاً حتّى إذا رآوا ما يوعدون

«استدرج»؛ یعنی، کسی را آهسته آهسته و به آرامی نزدیک چیزی بردن (لسان العرب) در این آیه «مدّاً» - که مفعول مطلق است - بیان نوعی خاصی از امهال است که مقصود از آن به قرینه «حتّى إذا..»، نزدیک ساختن کافران به عذاب موعود الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - هشدار خداوند درباره فریب خوردن از تحرکات سیاسی و اقتصادی کافران و ثروت و مکنت آنان در جامعه

ص: 239

فلايغررك تقلبهم في البلد

برخی از اهل لغت نوشته اند: «تَقَلَّبَ فِي الْأُمُورِ»؛ یعنی، «تَصَرَّفَ كَيْفَ يَشَاءُ» (در هر کاری مطابق خواسته خود دخل و تصرف کرد). مقصود از «تَقَلَّبَ فِي الْبِلَادِ» تحركات سیاسی و اقتصادی کافران در شهرها از راه سفرهای تجارتي (مانند سفرهای کافران قریش از مکه به شام، یمن و ...) است.

64- ثروت کافران صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 14 - 3

3 - کافران تکذیب گر ، در صدراسلام از قشر ثروتمند و پرفرزند و نفرات بودند .

آن کان ذا مال و بنین

65- ثروت منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 55 - 16، 15

15 - مال و اولاد فراوان منافقان ، زمینه گرایش آنان به کفر در هنگام مرگ

فلا تعجبک أمولهم . . . و ترهق أنفسهم و هم کفرون

16 - جان کندن دشوار و حسرت بار منافقان و کفر نهایی آنان ، پیامد کثرت مال و اولاد و نمودی از عذاب الهی

فلا تعجبک أمولهم . . . یرید الله لیعذبهم بها . . . و ترهق أنفسهم و هم کفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 69 - 2

2 - فرجام سوء منافقان و کفرپیشگان گذشته تاریخ - علی رغم برخورداری آنان از قدرت ، مال و فرزند فزونتر - هشدارى است به منافقان هر عصر .

وعد الله المنافقین . . . کالذین من قبلکم کانوا أشد منکم قوه و أكثر أمولا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 86 - 8

8 - تمکن و ثروت ، زمینه عافیت طلبی منافقان و گریز آنان از جهاد

استئذنک أولوا الطول منهم

ص: 240

66- ثروت منافقان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 1

1 - منافقان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، برخوردار از مال و اولاد فراوان و امکانات مادی و مفاخر اجتماعی

و لاتعجبک أموالهم و أولدهم

67- ثروت و تخلفات اقتصادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 84 - 20

20- غنی و ثروت مردمان ، نمی تواند در بازداری آنان از تخلفات اقتصادی ، عاملی اساسی محسوب شود .

لاتتقصوا المکیال و المیزان إنی أریکم بخیر

68- حتمیت هلاکت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 11 - 1

1 - ثروت بخیلان و زراندوزان ، هنگام سقوط و هلاکتشان ، کارساز نبوده و خطری را برطرف نمی سازد .

و ما یغنی عنه ماله إذا تردّی

«أغنی عنه»؛ یعنی، او را کافی بود (مفردات راغب) و «أغن عنی شَرک»؛ یعنی، شرّ خود را برگردان و بازدار (نهایه ابن اثیر). براساس این دو معنا جمله «ما یغنی عنه ماله»؛ یعنی، ثروتش او را بی نیاز نمی سازد و از او [خطری را] باز نمی دارد. «تردّی» به معنای در معرض هلاکت قرار گرفتن است (مفردات راغب) و فعل «تردّی»؛ یعنی، سقوط کرد. (قاموس)

69- حرمت ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 22، 9

9 - حرمت ثروت اندوزی و انفاق نکردن آن در راه خدا

و الذين يكتزون الذهب و الفضة .. فيشرهم بعذاب أليم

ص: 241

70- حقیقت ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 21 - 11

11 - ثروت و قدرت ، خود به خود ، ناپسند نیست ؛ بلکه می توان آن را در جهت سعادت و بهروزی انسان به کار برد .

و اتبعوا من لم یزده ماله و ولده إلاّ خساراً

برداشت یاد شده با توجه به آمدن تعبیر «خسارت» درباره مال و فرزندان بسیار است؛ زیرا خسارت در جایی به کار می رود که توقع سودهی از آنجا می رود (مانند خسارت تاجر و کاسب).

71- خیریت ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 180 - 3

3 - ثروت و دارایی خیر است .

إن ترک خیراً

72- دعوت از ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 18 - 1

1 - آتش دوزخ ، مجرمان و ثروت اندوزان را به سوی خود فرامی خواند .

تدعوا من . . . و جمع فأوعی

«وعاء» (ماده «أوعی») به معنای ظرف است و مقصود از «جمع فأوعی» اندوختن و ذخیره کردن مال و ثروت است.

73- دنیاطلبان و ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 34 - 4

4- کثرت مال و عزت اجتماعی حاصل آمده از آن ، مهم ترین ارزش در نظر دنیاگرایان است .

فقال لصحبه .. أنا أكثر منكم مالاً وأعزّ نفراً

ص: 242

74- ذلت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 4 - 7

7 - غیبت کنندگان ، عیب جویان و زراندوزان ، مردمی خوار و بی ارزش در پیشگاه خداوند

همزه لمزه . الذی جمع مالاً... لینبذنّ

«نَبَذَ»، به معنای افکندن و دور انداختن چیزی، بر اثر بی اعتنایی به آن است. (مفردات)

75- روش تعدیل ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 7 - 6

6 - تعیین مصارف ششگانه برای «فیء» ، به منظور تعدیل ثروت و تمرکز نیافتن آن در میان ثروتمندان

وما أفاء الله... فله... کی لایکون دوله بین الأغنیاء

76- زمینه ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 77 - 2، 1

1- برخی از ناآگاهان کفر به آیات الهی را ، موجب دستیابی خود به مال و فرزند فراوان می پندارند .

کفر بأیتنا وقال لأتینّ مالاً وولدًا

جمله «قال لأوتینّ...» بر «کفر بأیاتنا» مترتب است؛ یعنی، گوینده این سخن به گمان این که کفر او، موجب دستیابی به مال و فرزند می گردد، کفر را برگزیده است.

2- گمان دستیابی به مال و فرزند به مجرد کفرورزی ، پنداری بس ناروا و شگفت انگیز است .

أفريت الذی کفر بأیتنا وقال

همزه استفهام در «أفريت» مفید تعجب و متضمن معنای امر است؛ یعنی، به قدری شگفت آور است که جا دارد حتماً چنین کسی را ببینی. حرف «فاء» در این برای ترتیب معنوی است؛ یعنی، کافرانی که گفته آنان در آیات پیشین آمد، در حال رفاه و تنعم، چنان سخنانی را

گفتند؛ ولی تعجب از کسی است که ایمان را به هوای پیدا کردن مال و فرزند رها می کند و به کافران می پیوندد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 78 - 2,3,4

2- کسی که کفرورزی را مایه فراوانی مال و اولاد می داند ، مانند کسی سخن گفته است که یا به غیب آگاه شده و یا از خداوند پیمان گرفته است .

ص: 243

كفر بآيتنا وقال .. اطلع الغيب أم اتخذ عند الرحمن عهداً

3- كفر را موجب دستیابی به مال و فرزند دانستن ، سخنی بی مبنا و ادعایی پوچ است .

كفر بآيتنا .. اطلع الغيب أم اتخذ عند الرحمن عهداً

4- اسباب و علل اعطای مال و اولاد ، از امور غیبی بوده و از حیظه آگاهی انسان ها بیرون است .

أطلع الغيب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 2

2 - اعتقاد قارون به نقش تعیین کننده دانش و ابتکار در دستیابی انسان به مال و ثروت و نه لطف و احسان خداوند

إذ قال له قومه .. أحسن كما أحسن الله إليك ... قال إنما أوتيته على علم عندي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 33 - 6,8,9

6 - بهره مندی از اوج رفاه و ثروت ، بدون اسباب و علل ، ناسازگار با قانون بهره گیری از ابزار و وسایل در تأمین معیشت *

ولولا أن يكون الناس أمه وحده لجعلنا .. معارج عليها يظهرون

برداشت بالا بدان احتمال است که مراد از «امت واحده» تساوی انسان ها در برابر بهره گیری از اسباب و وسایل در تأمین معیشت باشد.

8 - دستیابی انسان به مال و ثروت ، تنها در پرتو استفاده وی از قوانین طبیعی و اجتماعی است .

ولولا أن يكون الناس أمه وحده

چنانچه مراد از «امت واحده» تساوی انسان ها در برابر بهره گیری از اسباب و وسایل در تأمین معیشت باشد، مفاد آیه این خواهد شد که اگر نه این بود که همه مردم امت واحده هستند و در برابر قوانین طبیعت یکسانند، ما برای کافران استثنا قائل شده و آنها را از ثروت چشمگیری بهره مند می ساختیم؛ ولی همه با هم یکسانند و هر شخصی چه مؤمن باشد و چه کافر، تنها از ابزار مادی باید بهره بگیرد.

9 - ایمان و کفر ، نقشی در ایجاد رفاه و ثروت برای آدمی ندارد . *

ولولا أن يكون الناس أمه وحده لجعلنا لمن يكفر

77- سرزنش تفاخر به ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 34 - 7

7- تحقیر دیگران از سوی ثروت مندان و دارایی های خود را به رخ آنان کشیدن ، کاری مذموم و ناپسند است .

أنا أكثر منك مالاً وأعزّ نفراً

ص: 244

78- سرزنش ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 4

4 - سرزنش خداوند از زراندوزان در دوزخ ، همراه با شکنجه کردن آنان به وسیله اندوخته هایشان

هذا ما كنزتم لأنفسكم فذوقوا ما كنتم تكنزون

79- سرزنش ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 8 - 2

2 - حالت بخلورزی و ثروت اندوزی ، ناپسند و نقطه مقابل تقوا است .

فأما من أعطى واتقى . . . وأما من بخل واستغنى

صاحب «العین» گفته است: فعل «استغنی»، به معنای «به ثروت رسید» است. براساس این معنا، «استغناء»؛ یعنی، ثروت اندوزی و باب استفعال بودن آن، بر مبالغه در ثروت مندی دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 1 - 2

2 - تفاخر بر دیگران و رقابت با یکدیگر در مقام و ثروت ، نکوهیده و ناروا است .

ألهیکم التکاثر

80- سوزاندن پشت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 3

3 - پیشانی ، پهلو و پشت کنزاندوزان را در دوزخ با طلا ها و نقره های گداخته ، داغ خواهند کرد .

فی نار جهنم فتکوی بها جباههم و جنوبهم و ظهورهم

81- سوزاندن پهلوی ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 3

3 - پیشانی ، پهلوی و پشت کنزاندوزان را در دوزخ با طلا ها و نقره های گداخته ، داغ خواهند کرد .

ص: 245

فی نار جهنم فتکوی بها جباههم و جنوبهم و ظهورهم

82- سوزاندن پیشانی ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 3

3 - پیشانی ، پهلو و پشت کنزاندوزان را در دوزخ با طلا ها و نقره های گداخته ، داغ خواهند کرد .

فی نار جهنم فتکوی بها جباههم و جنوبهم و ظهورهم

83- شدت علاقه به ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 9 - 6

6 - ناسپاسی دشمنان دین ، در برابر نعمت های خداوند و دلبستگی شدید آنها به دارایی خویش ، نشان بی توجهی آنان به معاد

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ .. أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ

84- عبرت از فرجام ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 11

11 - سرانجام شوم زورمداران و زراندوزان تاریخ ، درس عبرتی است برای دیگران .

أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَ أَكْثَرَ جَمْعًا

85- عذاب با ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 9

9 - تحقق اراده الهی به عذاب دنیوی منافقان ، از طریق اعطای مال و فرزند فراوان و نعمت های ظاهری به آنان

إنما يريد الله أن يعذبهم بها

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

11 - طہ - 20 - 131 - 17

ص: 246

17 - ثروت انبوه برای کافران ، عذاب آور و سختی آفرین است .

لنفتنهم فيه

از معانی «فتنه» عذاب و مشقت است (قاموس). لام در «لنفتنهم» لام عاقبه و بیانگر بازتاب پیش بینی نشده ثروت مندی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 17

86- عذاب ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 10، 16

10 - آنان که طلا و نقره می اندوزند و از انفاق آن در راه خدا ، امتناع میورزند ، مستحق عذابی دردناکند .

و الذین یکنزون الذهب و الفضة و لا ینفقونها فی سبیل اللّٰه فبشرهم بعذاب الیم

16 - معاذ بن کثیر گوید : از امام صادق (ع) شنیدم که می فرمود : « . . . إذا قام قائمنا حرّم علی کلّ ذی کنز کنز حتّٰی یأتیه به فیستعین به علی عدوّه و هو قول اللّٰه عز و جل فی کتابه : « و الذین یکنزون الذّٰهب و الفضة و لا ینفقون ها فی سبیل اللّٰه فبشرهم بعذاب الیم » ;

... هنگامی که قائم ماقیام کند بر هر صاحب کنزی، کنزش را ممنوع می کند تا اینکه آن را بیاورد و حضرت، به وسیله آن بر ضد دشمن خود کمک بگیرد و این سخن خدا در کتاب اوست که فرمود: کسانی را که زر و سیم گنجینه می کنند و آن را در راه خدا انفاق نمی کنند، به عذاب دردناکی بشارت ده ... ».

87- عقیده به جاودانگی با ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 3 - 1

1 - شیفتگان ثروت ، بقای خود را در گرو انباشتن آن دانسته و آن را نشانه جاودانگی می نمایانند .

یحسب أنّ مالہ أخلده

جمله «یحسب..» استعاره است؛ یعنی، زراندوزان مانند کسی عمل می کنند که خود را جاودان می دانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مؤثر دانستن ثروت، در جاودانگی ورهایی از نابودی و مرگ، پنداری نادرست و ناروا است.

أخلده . كلاً

حرف «كلاً»، مخاطب را از پذیرش گفتارهای بیان شده در جملات پیش، بازمی دارد.

ص: 247

88- عوامل ازدیاد ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 4 - 5

5 - پرداخت زکات ، مایه رشد سرمایه و ازدیاد ثروت

و الذین هم للزکوة فعلون

«زکات» از مصدر «زُکُو» مشتق است. «زکو» هم به معنای نمو و ازدیاد می آید و هم به معنای پاکی و طهارت. بنابراین می توان گفت: انفاق مال، بدان جهت که مایه رشد و ازدیاد سرمایه است و یا طهارت جان و سلامت نفس انفاق کننده را در پی دارد، زکات نامیده شده است.

89- عوامل محرومیت از ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 27 - 3

3 - بخل و محروم کردن بینوایان از اموال خویش ، از عوامل زوال نعمت و محرومیت صاحبان ثروت و مکن

أَن لَّيَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مَسْكِينٌ . . . بل نحن محرومون

90- فرجام ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 14

14 - زراندوزان ، اهل جهنمند .

فبشرهم بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 10 - 8

8 - خداوند ، در تأکید بر تفاوت فرجام انفاق گران با تقوا و بخیلان زراندوز ، به سیطره شب و جلوه روز و به ذات خویش ، سوگند یاد کرده است .

وَاللَّيْلِ .. إِنَّ سَعِيَكُمْ لَشَتَّى . فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى .. لَيْسَرَى . وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ .. فَسِنَى

ص: 248

91- فرجام سخت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 10 - 1

1 - خداوند ، بخیلان و زراندوزانی را که تکذیب گر پاداش های الهی اند ، به آینده ای سخت دچار و راه گرفتاری به آن را برایشان هموار می سازد .

فسنیسره للعسری

تعبیر «آسان ساختن» در این آیه، لزوماً تعبیری استهزاآمیز نیست؛ زیرا می توان گفت: مراد مهیا ساختن زمینه درافتادن به فرجام سخت است.

92- فرجام شوم ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 10،11،13

10 - زورمداران و زراندوزان ، دارای فرجامی شوم و ناخوشایند

أولم يعلم أن الله قد أهلك ... من هو أشد منه قوه و أكثر جمعاً

11 - سرانجام شوم زورمداران و زراندوزان تاریخ ، درس عبرتی است برای دیگران .

أولم يعلم أن الله قد أهلك من قبله من القرون من هو أشد منه قوه و أكثر جمعاً

13 - نکوهش قارون از سوی خدا ، به خاطر درس نگرفتن از فرجام شوم زراندوزان پیش از خود

أولم يعلم أن الله قد أهلك من قبله من القرون من هو أشد منه قوه و أكثر جمعاً

93- فریبندگی ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 94 - 6

6 - مغرور شدن به داراییها و توهم برخورداری از شفاعت از سوی معبودهای خیالی از عوامل غفلت انسان و دوری او از واقعیتهاست.

و ترکتم ما خولنکم وراء ظهورکم و ما نری معکم شفعاء کم الذین زعمتم

روی سخن آیه با مشرکان و حکایت حال آنان پس از مرگ است، جمله های «و ترکتم ..» و «مانری ...» بیان دو عامل عمده گمراهی و سوء عاقبت مشرکان است که یکی از آنها مغرور شدن به دنیا و دیگری توهم برخورداری از شفاعت از سوی معبودهای خویش است.

ص: 249

94- فلسفه ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 2 - 4

4- ذخیره سازی ثروت برای پیشگیری از حوادث احتمالی زندگانی، ناپسند و زمینه ساز ریشخند کردن و بدنام ساختن دیگران است.

ویل لكل همزه لمزه . الذی جمع مالاً و عدده

جمله «عدده»؛ یعنی، آن را ذخیره روزگار ساخت. (قاموس)

95- کافران و ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 28 - 4

4- تأسف و حسرت شدید کافران دوزخی، از بهره مناسب نبردن از اموال و ثروت خویش و ذخیره نکردن آن برای سعادت اخروی

ما أغنی عتی مالیه

لحن و سیاق این آیه، می رساند که کافران این سخن را، از روی تأسف و حسرت به زبان می آورند.

96- کیفر ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 18 - 3

3- آتش دوزخ، کیفر زراندوزان کافر

و جمع فأوعی

97- کیفر ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 34 - 12

12- انباشتن و نهمان کردن ثروت و محروم ساختن جامعه از منافع آن، حرام و دارای عقوبتی است دردناک.

و الذين يكتزون الذهب و الفضه و لا ينفقونها فى سبيل الله فبشرهم بعذاب أليم

جلد - نام سورہ - سورہ - آيہ - فيش

19 - معارج - 70 - 18 - 4

ص: 250

4- زراندوزی، از موجبات دوزخی شدن

و جمع فاعلی

98- گنجهای ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 35 - 1,2,4

1- دینه های زراندوزان در قیامت وبال گردن و ابزاری برای شکنجه و عذاب آنان، خواهد گشت.

و الذین یکنزون الذهب و الفضة .. یوم یحیی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم

2- گنجینه های ثروت اندوزان را، جهت نقره داغ کردن آنان، با آتش دوزخ خواهند گذاخت.

یوم یحیی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم

«احماء» مصدر «یحیی» یعنی چیزی را به شدت حرارت دادن و ضمیر مؤنث «علیها» به «الذهب» و «الفضة» بر می گردد البته به اعتبار داننیر و دراهم و «یکوی» از ماده «کی» و کئی به معنای چسباندن چیزی داغ به عضو بدن است.

4- سرزنش خداوند از زراندوزان در دوزخ، همراه با شکنجه کردن آنان به وسیله اندوخته هایشان

هذا ما کنزتم لأنفسکم فذوقوا ما کنتم تکنزون

99- مبارزه با ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 24 - 10

10 - رسالت موسی، دارای محتوایی ضد استکباری و مخالف منافع صاحبان زر و زور

ولقد أرسلنا موسی .. إلى فرعون و هممن و قرون فقالوا سحر کذاب

اعزام موسی (ع) از سوی خداوند به سوی مستکبران و صاحبان زر و زور (مانند فرعون، هامان و قارون) و مخالفت شدید آنان با آن حضرت حاکی از مطلب یادشده است.

100- محدوده ثروت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - مباحث فرعون ، به قلمرو قدرت و میزان مکت و دارایی خویش

و نادى فرعون فى قومه قال يقوم أليس لى ملك مصر. .. أفلا تبصرون

ص: 251

101- محرومیت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 9 - 4

4- وجود زمینه محرومیت از پاداش های نیکوی الهی ، برای بخیلان و زراندوزان

و أمّا من بخل و استغنی . و کذب بالحسنى

جمله «کذب بالحسنى»، بخل و ثروت اندوزی را «تکذیب حسنى» نامیده است؛ یعنی، کسی که «حسنى» (فرجام نیک) را باور دارد، این دوره را انتخاب نمی کند؛ زیرا در این صورت، خود را در معرض محرومیت از آن قرار داده است.

102- محمد(صلی الله علیه و آله) و ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 10 - 10

10 - اعطای گنج و ثروت فراوان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، بر خلاف حکمت الهی و مصلحت او بود .

أو یلقى إلیه کتز أو تکون له جنّه . . . إن شاء جعل لک خیراً من ذلک جنّ-ت ... و یجع

خداوند در آیه شریفه، به انتظار کافران از پیامبر(صلی الله علیه و آله) مبنی بر داشتن باغ های پرثمر پاسخ گفت؛ ولی نسبت به داشتن گنج و ثروت فراوان پاسخ نفرمود. از این نکته می توان استفاده کرد که داشتن گنج و ثروت بسیار بر خلاف حکمت الهی و مصلحت است و این امر، چنان روشن است که نیاز به پاسخ گویی ندارد.

103- ملاک ارزش ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 15 - 10

10 - غنا و ثروت همراه با جود و بخشش ، شایسته ستایش و مدح است .

والله هو الغنیّ الحمید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 12 - 3

3 - برخورداری از اموال و ثروت بدون ایمان و دین داری ، بی ارزش در نظام ارزشی قرآن

و جعلت له مالاً ممدوداً

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که آیه شریفه، درصدد محکوم کردن کسی است که از ثروت و اموال برخوردار بوده؛ ولی از ایمان بی بهره است و در مقابل دین، موضع مخالف گرفته است.

ص: 252

104- منابع ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 37 - 7

7 - دریا، یکی از منابع ثروت و قدرت

و الشیطان کلّ بئاء و غواص

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که خداوند، در پاسخ به درخواست سلیمان(ع) مبنی بر داشتن حکومت مقتدر، مسأله به خدمت درآوردن شیاطین برای غواصی و استخراج منابع و ذخایر آن را مطرح ساخت.

105- منشأ ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 88 - 8

8- خداوند، مالک و منشأ تمامی ثروت ها و متاع های انسان است .

لَا تَمْلِكُنَّ عَيْنُكَ إِلَهِي مَا مَتَّعَنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ

خداوند امکانات و نعمتهای در دست بشر را داده خود شمرده است (متّعنا) و این بیانگر این حقیقت است که همه آنها منشأ خدایی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 11

11 - دارایی ها و امکانات دنیا، همه از آن خداوند و عطای او است .

مَتَّعَنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 76 - 7

7 - مال و ثروت، داده خدا و عطایی از جانب او

و ءاتينه من الكنوز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 15، 1

1 - مال و ثروت ، داده خدا و عطایی از جانب او است .

و ابتغ فیما ۛاتیک اللّٰه

ص: 253

15 - مال و ثروت ، نمودی از احسان خداوند به انسان ها است .

و أحسن كما أحسن الله إليك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 28 - 14

14 - اموال و دارایی انسان ها ، روزی خدادادی است .

شركاء في ما رزقنكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 36 - 6

6 - توسعه اقتصادی برخورداران از مال و مکت ، از ناحیه خداوند است و نباید آنان به خاطر برخورداری از آنها ، خود را برتر بدانند .

وقالوا نحن أكثر أموالاً وأولاداً... قل إن ربی یبسط الرزق لمن یشاء ویقدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 48 - 1

1 - خداوند ، تنها برآورنده نیازها و عطاکننده ثروت و مکت به آدمیان

وأنه هو أغنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 12 - 2

2 - اموال و دارایی های بشر ، به قدرت و مشیت خداوند و از نعمت های او است .

و جعلت له مالاً ممدوداً

106- منشأ ثروت اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 3,6

3- ثروت ها و زیور آلات فرعون و اطرافیان او، از جانب خداوند و داده او بود .

ربنا إنك آتيت فرعون و ملاء زينه و أمولا في الحيوه الدنيا

6- بهره مندی فرعون و اطرافیان او از ثروت های خدادادی ، مقتضای ربوبیت الهی بود .

ربنا إنك آتيت فرعون و ملاء زينه و أمولا

ص: 254

107- منشأ ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 19 - 4

4- زر اندوزی و انباشتن ثروت ، برخاسته از روح ناشکیبایی و آزمندی انسان

و جمع فأوعى . إنّ الإنسان خلق هلوغاً

جمله «إنّ الإنسان...»، می تواند در مقام تعلیل برای جمله قبلی (و جمع فأوعى) باشد. برداشت یاد شده، براساس این نکته است.

108- منشأ ثروت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 6، 3

3- ثروت ها و زیور آلات فرعون و اطرافیان او، از جانب خداوند و داده او بود .

ربنا إنك آتيت فرعون و ملاءه زينه و أمولا في الحيوه الدنيا

6- بهره مندی فرعون و اطرافیان او از ثروت های خدادادی ، مقتضای ربوبیت الهی بود .

ربنا إنك آتيت فرعون و ملاءه زينه و أمولا

109- منشأ ثروت قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 4، 3

3- قارون ، مدعی بهره مندی از دانش و خلاقیت ویژه برای تحصیل ثروت بود .

قال إنّما أوتيته على علم عندي

4- مؤثر دانستن دانش و ابتکار فردی در فزونی ثروت ، توجیه قارون برای ترک انفاق و احسان نکردن خود

إذ قال له قومه... و أحسن... قال إنّما أوتيته على علم عندي

از این که قارون در پاسخ به توصیه قومش به انفاق و احسان، گفت: این ثروت ها، ناشی از دانش و ابتکار من است؛ می توان استفاده کرد که

او با این پاسخ، درصدد توجیه کار خود (ترک احسان) برآمده بود.

110- منشأ ثروت محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 8 - 2

2 - خداوند ، تنگدستی پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به ثروتمندی و بی نیازی از دیگران مبدل ساخت .

ص: 255

«غنى»، به معنای توانگر بودن (صحاح اللغة) و «غناء» (بر وزن کلام) به معنای اکتفا کردن است (مصباح). فعل «أغنى» به دلیل حذف متعلقات آن، می تواند هر دو معنا را برساند.

111- موانع ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 4 - 4

4 - توجه به ظهور حقایق در قیامت ، بازدارنده انسان از تلاش برای پیروزی بر حریفان ، در مسابقه ثروت و مقام

ألهيكم التكاثر . . . ثم كلاً سوف تعلمون

112- موانع ثروت طلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 21 - 1

1 - خداوند ، بازدارنده انسان از عشقورزی به ثروت و تصاحب حق دیگران و بی توجهی به نیازمندان و یتیمان

بل لا تكرمون اليتيم . و لاتحضون . . . و تأكلون . . . و تحبون . . . كلاً

حرف «كلاً»، برای ردع و بازداشتن مخاطب از اموری است که پیش از آن مطرح بوده است.

113- موانع علاقه به ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 10 - 4

4 - توجه به بر ملا شدن خصلت ها و علاقه ها در قیامت ، بازدارنده انسان از خوی ناسپاسی ، بخل و دل بستگی به ثروت

لكنود . . . أفلا يعلم إذا . . . و حصّل ما فى الصدور

114- موسی(ع) و ثروت اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - موسی (ع) در دعای خود، نابودی کامل ثروت های فرعون و اطرافیانش را از خداوند خواستار گردید .

رَبِّنا اَطْمَسْ عَلٰى اَمْوَالِهِمْ

ص: 256

گاهی «طموس» به چیزی نسبت داده می شود و از آن فساد، تباهی و نابودی خود آن شیء اراده می شود؛ مانند طموس قلب، یعنی فساد و تباهی قلب؛ طموس طریق، یعنی خراب شدن و از بین رفتن راه و گاهی از آن تباهی آثار و لوازم شیء اراده می شود؛ مانند طموس نجم، یعنی زوال نور آن؛ طموس چشم، یعنی محور نور آن. برداشت فوق مبتنی بر استعمال اول است.

11 - موسی (ع) در دعای خود، برای جلوگیری از گمراه شدن مردم، از خداوند درخواست کرد تا جاذبه های اموال فرعون و اطرافیانش را (در چشم و دل مردم) دگرگون نماید.

ربنا لیضلوا عن سبیلک ربنا اطمس علی أمولهم

115- موسی (ع) و ثروت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 10، 11

10 - موسی (ع) در دعای خود، نابودی کامل ثروت های فرعون و اطرافیانش را از خداوند خواستار گردید.

ربنا اطمس علی أمولهم

گاهی «طموس» به چیزی نسبت داده می شود و از آن فساد، تباهی و نابودی خود آن شیء اراده می شود؛ مانند طموس قلب، یعنی فساد و تباهی قلب؛ طموس طریق، یعنی خراب شدن و از بین رفتن راه و گاهی از آن تباهی آثار و لوازم شیء اراده می شود؛ مانند طموس نجم، یعنی زوال نور آن؛ طموس چشم، یعنی محور نور آن. برداشت فوق مبتنی بر استعمال اول است.

11 - موسی (ع) در دعای خود، برای جلوگیری از گمراه شدن مردم، از خداوند درخواست کرد تا جاذبه های اموال فرعون و اطرافیانش را (در چشم و دل مردم) دگرگون نماید.

ربنا لیضلوا عن سبیلک ربنا اطمس علی أمولهم

116- نابودی ثروت باغدار متکبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 42 - 3

3- امید و آرزوی مرد مؤمن، با زوال امکانات ثروت مند مغرور، تحقق یافت.

فعی ربی أن . . . وأحیط بثمره

117- نابودی ثروت کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 17 - 3

3 - ثروت و مکننت کافران تکذیب گر ، در معرض نابودی با عذاب الهی

ص: 257

إِنَّا بَلَوْنَهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ

118- ناپسندی ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 15 - 3

3 - طمعورزی و افزون خواهی در به چنگ آوردن ثروت و قدرت بیشتر ، خصلتی ناپسند و محکوم است .

ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که این دسته از آیات - که درباره افراد کافر و دین ستیزی همچون ولیدبن مغیره است - درصدد بیان خصلت های زشت آنان و محکوم کردن آنها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 2 - 4، 1

1 - انباشتن مال و ابراز علاقه به ثروت با شمارش مکرر آن ، ناپسند و زمینه ساز گرفتاری به عذاب الهی است .

وَيْلٌ لِّكُلِّ... الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ

«عَدَّه» یا از ریشه «عَدَّ» (شمردن) است و یا از ریشه «عَدَّه» (مال و اسلحه ای که برای حوادث روزگار ذخیره می شود). برداشت یاد شده، ناظر به معنای اول است.

4 - ذخیره سازی ثروت برای پیشگیری از حوادث احتمالی زندگانی ، ناپسند و زمینه ساز ریشخند کردن و بدنام ساختن دیگران است .

وَيْلٌ لِّكُلِّ هَمَزَةٍ لَمَزَةٍ . الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ

جمله «عَدَّه»؛ یعنی، آن را ذخیره روزگار ساخت. (قاموس)

119- نعمت ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 39 - 7

7 - قدرت ، مکنّت و ثروت در صورت بودن در مسیر الهی ، عطیه خداوندی است .

و هب لي ملگًا ... هذا عطاؤنا فامنن أو أمسك بغير حساب

از تعبیر «عطاؤنا» درباره قدرت سیاسی و مکننت و ثروت سلیمان(ع) - که در مسیر رسالت الهی قرار داشت - برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 12 - 2

ص: 258

2- اموال و دارایی های بشر ، به قدرت و مشیت خداوند و از نعمت های او است .

و جعلت له مالاً ممدوداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 11 - 3

3- برخورداری از جای امن ، هدایت و ثروت ، نعمت های الهی و سزاوار بازگو کردن برای دیگران است .

فاوی ... فهدی ... فأغنی ... و أما بنعمه ربك فحدّث

120- نفی ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 5

5- تعدیل اقتصادی به نفع سائلان و محرومان جامعه و مخالفت با زراندوزی ، سیاست اقتصادی اسلام

و جمع فأوعى ... إلا المصلّين ... و الذين فى أموالهم حقّ معلوم . للسائل و المحرو

دو آیه مورد بحث - که در توصیف مؤمنان است - در مقابل جمله «و جمع فأوعى» - که در وصف کافران توانگر بود - قرار دارد. از مجموع این توصیف ها، می توان به مطلب یاد شده پی برد.

121- نقش ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- نساء - 4 - 5 - 9

9- ثروت ها و اموال ، وسیله برپایی و قوام جامعه

اموالکم الّتی جعل اللّهُ لکم قیاماً

کلمه «قیاماً»، به معنی برپادارنده است. (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 85 - 2

2- برخورداری انسان از مال و اولاد فراوان ، نشانه سعادت‌مندی و محبوبیت وی نزد خدا نیست .

و لاتعجبک أمولهم و أولدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 36 - 11، 4

4- مال و ثروت و سطح معیشت انسان ، از زمینه های شکل گیری اخلاق و جهان بینی او است .

ص: 259

أنا أكثر منك مالاً .. و هو ظالم لنفسه قال ما أظن أن تبيد هذه أبداً . و ما أظن

از مرد ثروت مند، دو گونه برخورد در آیات نقل گردیده است: 1- در مسائل اخلاقی، به تفاخر (أنا أكثر منك مالاً) پرداخته است. 2- در مسائل اعتقادی درباره قیامت اظهار تردید کرده است. بیان ورود مرد ثروت مند به باغ خویش و غرور و سرمستی او از دیدن آن همه نعمت، گویای نقش تمول در پدیدار شدن آن عقاید و برخوردها است.

11- در بینش دنیاگرایان، ثروت مندی، نشانه محبوبیت بیشتر انسان نزد خداوند است .

ولئن رُددتُ إلى ربِّي لأجدنَّ خيراً منها منقلباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 3

3- مال و ثروت، وسیله دستیابی به سعادت اخروی است .

و ابتغ فيما ءاتيك الله الدار الآخرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 35 - 1

1 - مترفان، دارایی بیشتر و اولاد زیادت را ملاک برتری و ارزش می دانند .

قال مترفوها .. وقالوا نحن أكثر أموالاً وأولداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 12

12 - « عن أبي بصير قال : ذكرنا عند أبي جعفر (ع) من الأغنياء من الشيعة فكأنه كره ما سمع فيهم قال : يا أبا محمد إذا كان المؤمن غنياً و صولاً له معروف إلى أصحابه أعطاه الله أجر ما ينفق في البرّ، أجره مرتين ضعفين لأنّ الله تعالى يقول في كتابه « و ما أموالكم و لا أولادكم بالتي تقرّبكم عندنا زلفى إلاّ من آمن و عمل صالحاً فأولئك لهم جزاء الضعف بما عملوا و هم في الغرفات آمنون » ;

از ابی بصیر روایت شده که نزد امام باقر(ع) صحبت از [بدگویی] اغنیای شیعه شد و گویا امام(ع) از شنیدن سخنان ما ناخشنود گردید و فرمود: ای ابامحمد! (کنیه ابوبصیر) آن گاه که مؤمن ثروتمند و اهل صله رحم باشد و نیکی به یاران کند، خداوند پاداش آنچه را که در نیکی انفاق نموده است، دو برابر عطا نماید؛ چون خداوند - تبارک و تعالی - در قرآنش می فرماید: (و ما أموالکم و لا اولادکم بالتی ..)«.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 23 - 14

14 - تأثیر اقتدار مادی انسان ، در جهت گیری های فکری و اعتقادی وی

إلّا قال مترفوها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 18 - 4

ص: 260

4 - ثروت و مکننت ، عرصه آزمون الهی

إِنَّا بَلَوْنَهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ . . . و لایستثنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 21 - 11

11 - ثروت و قدرت ، خود به خود ، ناپسند نیست ؛ بلکه می توان آن را در جهت سعادت و بهروزی انسان به کار برد .

و اتَّبِعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالَهُ وَوَلَدَهُ إِلَّا خَسَارًا

برداشت یاد شده با توجه به آمدن تعبیر «خسارت» درباره مال و فرزندان بسیار است؛ زیرا خسارت در جایی به کار می رود که توقع سودهی از آنجا می رود (مانند خسارت تاجر و کاسب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 5 - 3

3 - ثروت و امکانات مادی ، زمینه ساز بازماندن از تلاش برای درک معارف الهی و غافل سازنده انسان از عاقبت خویش *

أَمَّا مِنْ اسْتَغْنَى

مراد از «استغناء» ممکن است داشتن مال و ثروت باشد. در این صورت - به قرینه «جاءک یسعی و هو یخشی» در توصیف جبهه مقابل - می توان گفت ثروتمندان در معرض ترک حضور در مجالس دینی و خودداری از تلاش برای آموختن دین و دچار محرومیت از خشیت هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 4 - 4

4 - ثروت ها ، هر چند گران بها و نفیس باشند ، در برطرف ساختن خطر ها و اضطراب انسان از حوادث آغازین قیامت ، هیچ گونه کارایی نخواهند داشت .

وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 15 - 10

10 - خودپسندی و احساس شرافت مندی بر اثر ثروت ، حالتی نکوهیده و ناشایست است .

فیقول ربّی اکرمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 17 - 8

8 - راه دستیابی به عزّت و گران قدری در پیشگاه خداوند ، گرامی داشتن یتیمان است ؛ نه برخورداری از رفاه و ثروت .

و نعمة فیقول ربّی اکرمن . . . کلاً بل لانکرمون الیتیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 261

8 - راه رسیدن به عزت و شرافت در پیشگاه خداوند ، احسان به مسکینان و تشویق دیگران به آن است ؛ نه افزایش ثروت و رفاه .

رَبِّي أَكْرَمَن ... كَلَّابِل ... وَ لَا تَحْضُونَ عَلَي طَعَامِ الْمَسْكِينِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - مال دوستان و حرام خواران ، در آخرت به ارزش حقیقی ثروت و لزوم مصرف آن در اطعام گرسنگان و فواید بزرگداشت یتیمان ، پی خواهند برد .

لَا تَكْرُمُونَ ... وَ لَا تَحْضُونَ ... تَأْكُلُونَ ... تَحْبُونَ ... كَلَّابِل ... يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ -

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - ثروت و مقام ، نمی تواند مانع تحقق نفرین خداوند باشد و عذاب او را دفع کند .

مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَ مَا كَسَبَ

به قرینه آیه بعد ، جمله «ما أغنى . . .» به دفع آتش جهنم نیز نظر دارد .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - ثروت و مقام ، مانع گرفتاری به شعله های آتش جهنم نیست .

مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَ مَا كَسَبَ . سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ

122- نقش ثروت اندوزی ابو لهب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - ثروت ابولهب و جاه و مقامی که کسب کرده بود ، او را از گرفتاری به هلاکت و ناکامی در تلاش هایش ، رهایی نبخشید .

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ . مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ

«أغنى عنه»؛ یعنی، منصرف ساخت و بازگرداند از او (برگرفته از نه‌ایه ابن اثیر). به قرینه آیه قبل و بعد، مراد بازداشتن از هلاکت و آتش جهنم است.

123- نقش ثروت کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 262

2 - در اختیار گرفتن ثروت و نیروی انسانی کافران حق ناپذیر، نمی تواند مجوز عدول مبلغان و رهبران جامعه اسلامی از مواضع عقیدتی خویش و سازش و مسامحه با آنان باشد.

و لاتطع... آن کان ذا مال و بنین

تردیدی نیست که اجابت خواسته های کافران و یا سازش با آنان از سوی رهبران جامعه اسلامی، به جهت طمع شخصی نیست؛ بلکه برای در اختیار گرفتن ثروت و نیروی انسانی کافران و صرف آنها در جهت مصالح و منافع مسلمین است؛ ولی چون این کار به قیمت عدول از مواضع اعتقادی و یا سازش با کافران است، جایز نمی باشد.

124- هشدار به ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 10 - 8

8 - تنهایی و بی پناهی در قیامت، هشدار به مال اندوزان و قدرت مداران

و لایغنی عنهم ما کسبوا شیءاً و لا ما اتّخذوا من دون اللّٰه اولیاء

125- هلاکت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 6,7

6 - تاریخ بشر، شاهد عذاب و هلاکت جوامعی قدرتمندتر و زراندوزتر از قارون بوده است.

أولم يعلم أنّ اللّٰه قد أهلک من قبله من القرون من هو أشدّ منه قوّه و أكثر جمعاً

7 - تعلق اراده الهی بر نابودسازی جوامع قدرت طلب و زراندوز پیش از قارون، با خشم و قهر خود

أولم يعلم أنّ اللّٰه قد أهلک من قبله من القرون... و لایستل عن ذنوبهم المجرمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 13

13- گروه های ثروت اندوز و بی توجه به احتیاج نیازمندان، در معرض نابودی و جایگزین شدن گروه های دیگر به جای ایشان

وإن تتولّوا يستبدل قوماً غيركم

126- ثروت اندوزان

{ ثروت اندوزان }

ص: 263

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 8 - 92 - 1

1 - دسته ای از مردم ، از صرف اموال خود در موارد لازم ، بخل ورزیده و همواره درصدد ثروت اندوزی و غنی ساختن خویش اند .

و أمّا من بخل و استغنی

«بخل»؛ یعنی، دور نگه داشتن اندوخته ها، از مصارفی که منع آنها از آن شایسته نیست (مفردات).

127- آثار تکذیبگری ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 13 - 92 - 4

4 - خداوند ، بی نیاز از انفاق ، تقوا و ایمان مردم و مصون از آسیب بخلورزی و تکذیب گری ثروت اندوزان *

فأما من أعطى . . . و أمّا من بخل ... وإنّ لنا للأخرة والأولى

128- ابزار عذاب ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 1,2,3,4,5

1 - دینه های زراندوزان در قیامت وبال گردن و ابزاری برای شکنجه و عذاب آنان ، خواهد گشت .

والذین یکنزون الذهب و الفضة . . . یوم یحیی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم

2 - گنجینه های ثروت اندوزان را ، جهت نقره داغ کردن آنان ، با آتش دوزخ خواهند گذاخت .

یوم یحیی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم

«احماء» مصدر «یحیی» یعنی چیزی را به شدت حرارت دادن و ضمیر مؤنث «علیها» به «الذهب» و «الفضة» بر می گردد البته به اعتبار

دنانیر و دراهم و «یکوی» از ماده «کئی» و کئی به معنای چسبانیدن چیزی داغ به عضو بدن است.

3 - پیشانی ، پهلو و پشت کنزاندوزان را در دوزخ با طلا ها و نقره های گذاخته ، داغ خواهند کرد .

فی نار جهنم فتکوی بها جباههم و جنوبهم و ظهورهم

4- سرزنش خداوند از زراندوزان در دوزخ، همراه با شکنجه کردن آنان به وسیله اندوخته هایشان

هذا ما كنزتم لأنفسكم فذوقوا ما كنتم تكنزون

5- طلاها و نقره های گداخته شده در آتش دوزخ، تجسمی از گنجینه شدن آنها در دنیا توسط کنزاندوزان

الذین یکنزون الذهب و الفضة . . . یوم یحیی علیها . . . هذا ما كنزتم لأنفسكم

ص: 264

129- افساد ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 25

25 - زراندوزان انحصارطلب ، عناصری مفسد و تباهی آفرین

و لاتبع الفساد فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 14

14 - زراندوزان قارون صفت ، عناصری مجرم و تبه کاراند .

قال إنما أوتيته على علم عندي.. .. ولا يسئل عن ذنوبهم المجرمون

130- امام مهدی (ع) و ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 16

16 - معاذ بن کثیر گوید : از امام صادق (ع) شنیدم که می فرمود : « . . . إذا قام قائمنا حرّم علی کلّ ذی کنز کنز حتّی یأتیه به فیستعین به علی عدوّه و هو قول اللّٰه عز و جل فی کتابه : « و الذین یکنزون الذّهب و الفضة و لا ینفقون ها فی سبیل اللّٰه فبشرهم بعذاب الیم » ;

... هنگامی که قائم ما قیام کند بر هر صاحب کنزی، کنزش را ممنوع می کند تا اینکه آن را بیاورد و حضرت، به وسیله آن بر ضد دشمن خود کمک بگیرد و این سخن خدا در کتاب اوست که فرمود: کسانی را که زر و سیم گنجینه می کنند و آن را در راه خدا انفاق نمی کنند، به عذاب دردناکی بشارت ده ... ».

131- انحصارطلبی ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 25

25 - زراندوزان انحصارطلب ، عناصری مفسد و تباهی آفرین

و لاتبع الفساد فی الأرض

132- بی تأئیری ثروت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 265

1 - ثروت بخیلان و زراندوزان، هنگام سقوط و هلاکتشان، کارساز نبوده و خطری را برطرف نمی سازد.

و ما یعنی عنه ماله إذا تردّی

«أغنی عنه»؛ یعنی، او را کافی بود (مفردات راغب) و «أغن عنی شدّ رک»؛ یعنی، شرّ خود را برگردان و بازدار (نهایه ابن اثیر). براساس این دو معنا جمله «ما یعنی عنه ماله»؛ یعنی، ثروتش او را بی نیاز نمی سازد و از او [خطری را] باز نمی دارد. «تردّی» به معنای در معرض هلاکت قرار گرفتن است (مفردات راغب) و فعل «تردّی»؛ یعنی، سقوط کرد. (قاموس)

133- بیش ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 3 - 1

1 - شیفتگان ثروت، بقای خود را در گرو انباشتن آن دانسته و آن را نشانه جاودانگی می نمایند.

یحسب أنّ ماله أخلده

جمله «یحسب..» استعاره است؛ یعنی، زراندوزان مانند کسی عمل می کنند که خود را جاودان می دانند.

134- تجزیه بدن ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 6 - 3

3 - خداوند، مالک و صاحب اختیار آتشی است که در قیامت، زراندوزان غیبت کننده و عیب جو را درهم می شکنند.

و ما أدریک ما الحطمه . نار الله

«نار الله»، خبر است برای ضمیر محذوف که به «الحطمه» برمی گردد.

135- توصیه به ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 11 - 9

9 - دست کشیدن از منع نمازگزاران و روی آوردن به هدایت، توصیه خداوند به طغیان گران ثروت اندوز

ليطغى . أن رءاه استغنى ... الذى ينهى . عبداً إذا صلّى . أريت إن كان على الهدى

جمله «كان على الهدى» ممکن است مربوط به «الذى ينهى» باشد؛ در این صورت مفاد آیه شریفه این است که: به من خبر ده کسی که نمازگزار را نهی می کند، اگر خود بر طریق هدایت قرار گرفته بود [آیا بهتر نبود؟]

ص: 266

10 - نهی نکردن مردم از نماز و ترغیب کردن آنان به تقوا، توصیه خداوند به طغیان گران ثروت اندوز

ليطغى . أن رءاه استغنى ... الذى ينهى . عبدًا إذا صلّى ... أو أمر بالتّقوى

جمله «أمر بالتقوى» ممکن است مربوط به «الذی ینهی» باشد. در این صورت مفاد آیه شریفه این خواهد بود که: به من خبر ده کسی که نمازگزار را - نهی می کند، اگر [به جای آن] مردم را به تقوا امر کند [آیا برایش بهتر نیست؟]

136- ثروت اندوزان در جهنم

2 - گنجینه های ثروت اندوزان را، جهت نقره داغ کردن آنان، با آتش دوزخ خواهند گذاخت .

یوم یحمی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم

«احماء» مصدر «یحمی» یعنی چیزی را به شدت حرارت دادن و ضمیر مؤنث «علیها» به «الذهب» و «الفضه» بر می گردد البته به اعتبار دنائیر و دراهم و «یکوی» از ماده «کتی» و کتی به معنای چسباندن چیزی داغ به عضو بدن است.

3 - پیشانی، پهلو و پشت کنزاندوزان را در دوزخ با طلاها و نقره های گذاخته، داغ خواهند کرد .

فی نار جهنم فتکوی بها جباههم و جنوبهم و ظهورهم

4 - سرزنش خداوند از زراندوزان در دوزخ، همراه با شکنجه کردن آنان به وسیله اندوخته هایشان

هذا ما کنزتم لأنفسکم فذوقوا ما کنتم تکنزون

5 - طلاها و نقره های گذاخته شده در آتش دوزخ، تجسمی از گنجینه شدن آنها در دنیا توسط کنزاندوزان

الذین یکنزون الذهب و الفضه .. یوم یحمی علیها ... هذا ما کنزتم لأنفسکم

3- عیب جویان ، غیبت کنندگان ، سخن چینان ، بدگویان ، تمسخرکنندگان مردم و زراندوزان ، در آتش جهنم افکنده خواهند شد .

لینبذن فی الحطمه

آیات بعد، بیانگر آن است که مراد از «حطمه»، آتش جهنم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 6 - 3

3- خداوند ، مالک و صاحب اختیار آتشی است که در قیامت ، زراندوزان غیبت کننده و عیب جورا درهم می شکند .

و ما أدریک ما الحطمه . نار الله

«نار الله»، خبر است برای ضمیر محذوف که به «الحطمه» برمی گردد.

ص: 267

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 8 - 2

2 - آتش جهنم ، جاودان و گرفتاری زراندوزان استهزاگر در آن ، همیشگی است .

إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ

137- ثروت اندوزان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 1

1 - دَفینه های زراندوزان در قیامت وبال گردن و ابزاری برای شکنجه و عذاب آنان ، خواهد گشت .

و الذین یکنزون الذهب و الفضة . . . یوم یحیی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم

138- حتمیت هلاکت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 11 - 1

1 - ثروت بخیلان و زراندوزان ، هنگام سقوط و هلاکتشان ، کارساز نبوده و خطری را برطرف نمی سازد .

و ما یغنی عنه ماله إذا تردّی

«أغنی عنه»؛ یعنی، او را کافی بود (مفردات راغب) و «أغنی عنی شَرک»؛ یعنی، شرّ خود را برگردان و بازدار (نهایه ابن اثیر). براساس این دو معنا جمله «ما یغنی عنه ماله»؛ یعنی، ثروتش او را بی نیاز نمی سازد و از او [خطری را] باز نمی دارد. «تردّی» به معنای در معرض هلاکت قرار گرفتن است (مفردات راغب) و فعل «تردّی»؛ یعنی، سقوط کرد. (قاموس)

139- دعوت از ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 18 - 1

1 - آتش دوزخ ، مجرمان و ثروت اندوزان را به سوی خود فرامی خواند .

تَدْعُوا مِنْ . . . وَ جَمْعُ فَأَوْعَى

«وعاء» (ماده «أوعى») به معنای ظرف است و مقصود از «جمع فأوعى» اندوختن و ذخیره کردن مال و ثروت است.

ص: 268

140- ذلت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 4 - 7

7 - غیبت کنندگان ، عیب جویان و زراندوزان ، مردمی خوار و بی ارزش در پیشگاه خداوند

همزه لمزه . الذی جمع مالاً ... لینبذنّ

«تَبَذَ»، به معنای افکندن و دور انداختن چیزی، بر اثر بی اعتنایی به آن است. (مفردات)

141- سرزنش ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 4

4 - سرزنش خداوند از زراندوزان در دوزخ ، همراه با شکنجه کردن آنان به وسیله اندوخته هایشان

هذا ما کنزتم لأنفسکم فذوقوا ما کنتم تکنزون

142- سوزاندن پشت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 3

3 - پیشانی ، پهلو و پشت کنزاندوزان را در دوزخ با طلا ها و نقره های گداخته ، داغ خواهند کرد .

فی نار جهنم فتکوی بها جباههم و جنوبهم و ظهورهم

143- سوزاندن پهلو ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 3

3 - پیشانی ، پهلو و پشت کنزاندوزان را در دوزخ با طلا ها و نقره های گداخته ، داغ خواهند کرد .

فی نار جهنم فتکوی بها جباههم و جنوبهم و ظهورهم

144- سوزاندن پيشانی ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

ص: 269

3 - پیشانی ، پهلو و پشت کنزاندوزان را در دوزخ با طلا ها و نقره های گداخته ، داغ خواهند کرد .

فی نار جهنم فتکوی بها جباههم و جنوبهم و ظهورهم

145- عبرت از فرجام ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 11

11 - سرانجام شوم زورمداران و زراندوزان تاریخ ، درس عبرتی است برای دیگران .

أولم يعلم أنّ الله قد أهلك من قبله من القرون من هو أشد منه قوه و أكثر جمعاً

146- عذاب ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 10،16

10 - آنان که طلا و نقره می اندوزند و از انفاق آن در راه خدا ، امتناع میورزند ، مستحق عذابی دردناکند .

و الذين يكتزون الذهب و الفضة و لا ينفقونها فی سبیل الله فبشرهم بعذاب أليم

16 - معاذ بن کثیر گوید : از امام صادق (ع) شنیدم که می فرمود : « . . . إذا قام قائمنا حرّم علی کلّ ذی کنز کنز حتّی یأتیه به فیستعین به

علی عدوّه و هو قول الله عز و جل فی کتابه : « و الذين یکتزون الذهب و الفضة و لا ینفقون ها فی سبیل الله فبشرهم بعذاب أليم » ؛

... هنگامی که قائم ما قیام کند بر هر صاحب کنزی ، کنزش را ممنوع می کند تا اینکه آن را بیاورد و حضرت ، به وسیله آن بر ضد دشمن

خود کمک بگیرد و این سخن خدا در کتاب اوست که فرمود : کسانی را که زر و سیم گنجینه می کنند و آن را در راه خدا انفاق نمی کنند ، به

عذاب دردناکی بشارت ده ... » .

147- فرجام ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 14

14 - زراندوزان ، اهل جهنمند .

فبشرهم بعذاب أليم

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 270

8 - خداوند ، در تأکید بر تفاوت فرجام انفاق گران با تقوا و بخیلان زراندوز ، به سیطره شب و جلوه روز و به ذات خویش ، سوگند یاد کرده است .

و الیل ... إنّ سعیکم لشتی . فأما من أعطی ... للیسری . وأما من بخل ... فسنی

148- فرجام سخت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - خداوند ، بخیلان و زراندوزانی را که تکذیب گری پاداش های الهی اند ، به آینده ای سخت دچار و راه گرفتاری به آن را برایشان هموار می سازد .

فسنیسره للعسری

تعبیر «آسان ساختن» در این آیه، لزوماً تعبیری استهزاآمیز نیست؛ زیرا می توان گفت: مراد مهیا ساختن زمینه درافتادن به فرجام سخت است.

149- فرجام شوم ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - زورمداران و زراندوزان ، دارای فرجامی شوم و ناخوشایند

أولم یعلم أنّ الله قد أهلک ... من هو أشدّ منه قوه و أكثر جمعاً

11 - سرانجام شوم زورمداران و زراندوزان تاریخ ، درس عبرتی است برای دیگران .

أولم یعلم أنّ الله قد أهلک من قبله من القرون من هو أشدّ منه قوه و أكثر جمعاً

13 - نکوهش قارون از سوی خدا ، به خاطر درس نگرفتن از فرجام شوم زراندوزان پیش از خود

أولم یعلم أنّ الله قد أهلک من قبله من القرون من هو أشدّ منه قوه و أكثر جمعاً

150- کیف ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 18 - 3

3 - آتش دوزخ ، کیفر زراندوزان کافر

و جمع فأوعی

ص: 271

151- گنجهای ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 4، 2، 1

1 - دینه های زراندوزان در قیامت وبال گردن و ابزاری برای شکنجه و عذاب آنان ، خواهد گشت .

و الذین یکنزون الذهب و الفضة . . . یوم یحیی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم

2 - گنجینه های ثروت اندوزان را ، جهت نقره داغ کردن آنان ، با آتش دوزخ خواهند گذاخت .

یوم یحیی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم

«احماء» مصدر «یحیی» یعنی چیزی را به شدت حرارت دادن و ضمیر مؤنث «علیها» به «الذهب» و «الفضه» برمی گردد البته به اعتبار دنانیر و دراهم و «یکوی» از ماده «کی» و کیّ به معنای چسبانیدن چیزی داغ به عضو بدن است.

4 - سرزنش خداوند از زراندوزان در دوزخ ، همراه با شکنجه کردن آنان به وسیله اندوخته هایشان

هذا ما کنزتم لأنفسکم فذوقوا ما کنتم تکنزون

152- مبارزه با ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 24 - 10

10 - رسالت موسی ، دارای محتوایی ضد استکباری و مخالف منافع صاحبان زر و زور

ولقد أرسلنا موسی . . . إلى فرعون و همین و قرون فقالوا سحر کذاب

اعزام موسی(ع) از سوی خداوند به سوی مستکبران و صاحبان زر و زور (مانند فرعون، هامان و قارون) و مخالفت شدید آنان با آن حضرت حاکی از مطلب یادشده است.

153- محرومیت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 9 - 4

4 - وجود زمینه محرومیت از پاداش های نیکوی الهی ، برای بخیلان و زراندوزان

وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى . وَكَذَّبَ بِالْحَسَنَى

جمله «كذَّبَ بِالْحَسَنَى»، بخل و ثروت اندوزی را «تکذیب حسنی» نامیده است؛ یعنی، کسی که «حسنی» (فرجام نیک) را باور دارد، این دوراه را انتخاب نمی کند؛ زیرا در این صورت، خود را در معرض محرومیت از آن قرار داده است.

ص: 272

154- هشدار به ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 10 - 8

8 - تنهایی و بی پناهی در قیامت ، هشدار به مال اندوزان و قدرت مداران

و لا یغنی عنهم ما کسبوا شیءاً و لا ما اتّخذوا من دون اللّٰه اولیاء

155- هلاکت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 6,7

6 - تاریخ بشر ، شاهد عذاب و هلاکت جوامعی قدرتمندتر و زراندوزتر از قارون بوده است .

أولم یعلم أنّ اللّٰه قد أهلک من قبله من القرون من هو أشدّ منه قوّه و أكثر جمعاً

7 - تعلق اراده الهی بر نابودسازی جوامع قدرت طلب و زراندوز پیش از قارون ، با خشم و قهر خود

أولم یعلم أنّ اللّٰه قد أهلک من قبله من القرون... و لایستل عن ذنوبهم المجرمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 13

13- گروه های ثروت اندوز و بی توجه به احتیاج نیازمندان ، در معرض نابودی و جایگزین شدن گروه های دیگر به جای ایشان

و إن تتولّوا یستبدل قومًا غیرکم

ثروت اندوزی

156- آثار اجتماعی ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 15

15- نقش ثروت اندوزی و عدم انفاق ، در زوال جامعه و پیدایش تحولات ویرانگر اجتماعی *

تدعون لتتفقوا .. و إن تولوا يستبدل قوماً غيركم

برداشت یاد شده بدان احتمال است که تعبیر «یستبدل قوماً غیرکم» اشاره به یکی از سنت های اجتماعی خداوند داشته باشد؛ زیرا امت های گرفتار در انحرافات اقتصادی، از درون پوسیده و یا به وسیله ملتی دیگر مقهور می شوند.

ص: 273

157- آثار اجتناب از ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 5 - 4

4- انفاق، پرهیز از ثروت اندوزی، تزکیه خواهی، سخاوت مندی و اخلاص، از نشانه های تقوایبشگی است.

أعطى و اتقى

فعل «اتقى» در مقابل فعل «استغنى» (در آیات بعد)، قرار گرفته و نقطه مقابل استغنا (ثروت اندوزی) را «تقوا» نامیده است. از طرف دیگر عطف «اتقى» بر «أعطى» - که با عطف تفسیری یا سبب بر مسبب و یا عکس آن سازگار است - انفاق را نشانه تقوا قرار داده است. آیات آخر سوره - که از عنوان «من أعطى و اتقى» با نامی دیگر (الأتقى . الذی یؤتی ماله یتزکی ...) یاد کرده - مصادیق دیگر تقوا را بر شمرده است.

158- آثار ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 21

21- زراندوزی و انباشتگی ثروت در دست افراد، از زمینه های پیدایش فساد و تباهی در جامعه

و لاتبع الفساد فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 9

9- قدرت طلبی و زراندوزی، از موجبات هلاکت و بدفرجامی

أولم یعلم أن الله قد أهلك .. من هو أشد منه قوه و أكثر جمعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 5 - 8

8- فریفته شدن به ثروت و قدرت، زمینه ساز انکار معاد

أیحسب أن لن یقدر علیه أحد

مفاد آیه شریفه، ممکن است این باشد که فرد قدرتمند، نباید گمان کند که کسی قادر بر زنده ساختن و محاسبه و عذاب او نیست. هم چنین به قرینه آیه بعد، فرد ثروتمند را از فریفته شدن به ثروت خویش و پندار رهایی از حساب و نظارت خداوند، برحذر داشته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 11 - 2

2 - بخلورزی، و زراندوزی و تکذیب وعده های خداوند، زمینه ساز سقوط و هلاکت

و أمّا من بخل . . . إذا تردّی

ص: 274

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 14 - 3

3 - بخل و ثروت اندوزی حاصل از آن و تکذیب وعده های خداوند ، زمینه ساز گرفتاری به آتش برافروخته دوزخ

و أمّا من بخل و استغنی . و کذب ... فأنذرتکم نارًا تلظى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 16 - 3

3 - بخل و ثروت اندوزی حاصل از آن و تکذیب پاداش های الهی ، زمینه ساز تکذیب حکم انفاق و خودداری از صرف مال در راه تزکیه

نفس

و أمّا من بخل .. الذی کذب و تولّى

ارتباط این آیه با آیات پیشین، بیانگر اتحاد «من بخل..» با «الذی کذب...» است و ارتباط آن با آیات بعد - که از اعطای مال به قصد تزکیه سخن گفته است - قرینه بر این است که علاوه بر تکذیب هدایت و انذار؛ تکذیب حکم انفاق نیز مراد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 9 - 5

5 - خوی ثروت اندوزی و احساس بی نیازی ، زمینه ساز مخالفت با برگزاری نماز

أن رءاه استغنی .. أراءیت الذی ینهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 14 - 7

7 - حالت طغیان گری و ثروت اندوزی و احساس بی نیازی مطلق ، مایه بی پروا شدن انسان در برابر نظارت خداوند

لیطغی . أن رءاه استغنی ... ألم یعلم بأنّ اللّٰه یری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 1 - 1

1 - تلاش برای برتری یافتن بر دیگران در ثروت و منزلت ، مردم را به خود مشغول ساخته ، از اهداف مهم تر باز داشته است .

ألهيكم التكاثر

«الهاه كذا»؛ یعنی، او را مشغول ساخته و از امر مهم تر باز داشت (مفردات). تکاثر، به معنای «مکاتره» است؛ یعنی، افزون تر بودن را ابزار غلبه بر دیگران قرار دادن (تاج العروس) و یا رقابت با یکدیگر در فراوانی مال و عزت. (مفردات)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 2 - 2

2 - ثروت اندوزی ، زمینه ساز تحقیر مردم و عیب جویی از آنان است .

ويل لكل همزه لمزه الذی جمع مالاً وعدده

ص: 275

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 3 - 3,4

3 - ثروت ، زمینه ساز فراموشی مرگ و آخرت

یحسب أن ماله أخلده

4 - انباشتن ثروت ، نشانه احساس کاذب جاودانگی است .

الذی جمع مالاّ و عدده . یحسب أن ماله أخلده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 4 - 1

1 - مؤثر دانستن ثروت ، در جاودانگی و رهایی از نابودی و مرگ ، پنداری نادرست و ناروا است .

أخلده . کلاً

حرف «کلاً»، مخاطب را از پذیرش گفتارهای بیان شده در جملات پیش، باز می دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 8 - 3

3 - غیبت ، عیب جوئی و انباشتن ثروت ، زمینه محبوس ماندن در آتشی مسلط و فراگیر در جهنم

إنّها علیهم مؤصده

حرف «علی» در «علیهم»، بر احاطه و سلطه دلالت دارد.

159- آثار ثروت اندوزی قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 22

22 - زراندوزی قارون و خودداری وی از پرداختن حقوق مالی ، باعث پیدایش فساد و تباهی در میان بنی اسرائیل بود .

و لاتبع الفساد فی الأرض

160- آثار علاقه به ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 7 - 1

1 - دل خوشی به ثروت زیاد ، مایه روی آوردن انسان به طغیان و شکستن حریم دیگران

آن رءاه استغنی

ص: 276

«آن رءاه...» - به تقدیر لام تعلیل - مفعول له و بیانگر سبب طغیان است.

161- اجتناب از ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 4 - 2

2- لزوم پرهیز از زراندوزی، سخن چینی و تمسخر مردم

همزه لمزه . الذی جمع مالا... کلاً

162- احکام ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 12

12 - انباشتن و نمان کردن ثروت و محروم ساختن جامعه از منافع آن، حرام و دارای عقوبتی است دردناک .

و الذین یکنزون الذهب و الفضة و لا ینفقونها فی سبیل اللّٰه فبشرهم بعذاب الیم

163- اهمیت اجتناب از ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 12 - 9

9- لزوم تقوایبشگی و ضرورت پرهیز از خوی طغیان گری و ثروت اندوزی

لیطغی . آن رءاه استغنی... أو أمر بالتّقوی

متعلق «تقوا»، ممکن است طغیان و استغنا باشد که در آیات پیشین مطرح بود.

164- بی ارزشی ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 58 - 7

7- «عن ابی حمزه عن ابی جعفر (ع) قال : قلت : «قل بفضل اللّٰه و برحمته فبذلک فلیفرحوا هو خیر مما یجمعون» فقال : الاقرار بنبوه

محمد (صلی الله علیه و آله) و الایتمام بامیرالمؤمنین (ع) هو خیر مما یجمع هؤلاء فی دنیاہم ;

از ابو حمزه نقل شده کہ گفت: [در حضور امام باقر (ع) این آیه را تلاوت کردم] «قل بفضل اللہ ..» امام فرمود: اقرار بہ نبوت محمد (صلی الله علیه و آله) و اقتدا بہ امیرالمؤمنین (ع) بہتر است از چیزهایی کہ اینان در دنیا ی خود جمع می کنند».

ص: 277

165- تاریخ ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 78 - 5

5- قدرت طلبی و زراندوزی ، دارای دیرینه ای بسیار طولانی در تاریخ بشر

أولم يعلم أنّ الله قد أهلك من قبله من القرون من هو أشدّ منه قوّه و أكثر جمعاً

166- ثروت اندوزی جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 18 - 2

2- زراندوزی ، از ویژگی های مجرمان دوزخی

و جمع فآوعی

167- ثروت اندوزی قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 10

10 - قارون ، فردی افزون طلب و ناراضی به سهم خویش بود .

و لاتنس نصیبك من الدنيا

168- ثروت اندوزی مسلمانان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 10 - 4

4- بروز روحیه ثروت اندوزی و کوتاهی در امر انفاق ، در میان مسلمانان صدراسلام پس از فتح مکه

و ما لكم ألا تتفقوا فی سبیل الله

آیه شریفه - چنان که از عبارت های آن استفاده می شود - پس از فتح مکه نازل شده است. توییح مسلمانان از سوی خداوند، به خاطر

کوتاهی آنان در امر انفاق، نشان می دهد که آنان، پس از استقرار اسلام در جزیره العرب و آسوده خاطر شدن، گرفتار نوعی مال دوستی و ثروت اندوزی شدند.

ص: 278

169- ثروت اندوزی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 100 - 3

3- مشرکان از ترس گرفتار شدن به فقر و فلاکت ، هر چند ثروت اختصاصی انبوه هم داشته باشند ، از آن انفاق نمی کنند .

قل لو اتمتم تملکون خزائن رحمة ربی إذا لامسکتم خشية الإنفاق

170- حرمت ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 22، 9

9 - حرمت ثروت اندوزی و انفاق نکردن آن در راه خدا

و الذین یکنزون الذهب و الفضة .. فبشرهم بعذاب الیم

171- سرزنش ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 8 - 2

2- حالت بخلورزی و ثروت اندوزی ، ناپسند و نقطه مقابل تقوا است .

فأما من أعطی و اتقى .. و أما من بخل و استغنی

صاحب «العین» گفته است: فعل «استغنی»، به معنای «به ثروت رسید» است. براساس این معنا، «استغناء»؛ یعنی، ثروت اندوزی و باب استفعال بودن آن، بر مبالغه در ثروت مندی دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 1 - 2

2- تفاخر بر دیگران و رقابت با یکدیگر در مقام و ثروت ، نکوهیده و ناروا است .

ألهیکم التکاثر

172- فلسفه ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 2 - 4

ص: 279

4- ذخیره سازی ثروت برای پیشگیری از حوادث احتمالی زندگانی، ناپسند و زمینه ساز ریشخند کردن و بدنام ساختن دیگران است.

ویل لكل همزه لمزه . الذی جمع مالا و عدده

جمله «عدده»؛ یعنی، آن را ذخیره روزگار ساخت. (قاموس)

173- کیفر ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 18 - 4

4- زراندوزی، از موجبات دوزخی شدن

و جمع فاعلی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 12

12 - انباشتن و نهان کردن ثروت و محروم ساختن جامعه از منافع آن، حرام و دارای عقوبتی است دردناک.

و الذین یکتزون الذهب و الفضة و لا ینفقونها فی سبیل اللّٰه فبشرهم بعذاب ألیم

174- منشأ ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 19 - 4

4- زر اندوزی و انباشتن ثروت، برخاسته از روح ناشکیبایی و آزمندی انسان

و جمع فاعلی . إنّ الإنسان خلق هلوغاً

جمله «إنّ الإنسان..»، می تواند در مقام تعلیل برای جمله قبلی (و جمع فاعلی) باشد. برداشت یاد شده، براساس این نکته است.

175- موانع ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 4 - 4

4- توجه به ظهور حقایق در قیامت ، بازدارنده انسان از تلاش برای پیروزی بر حریفان ، در مسابقه ثروت و مقام

أَلْهَيْكُمْ التَّكَاثُرُ . . . ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ

ص: 280

176- ناپسندی ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 15 - 3

3 - طمعورزی و افزون خواهی در به چنگ آوردن ثروت و قدرت بیشتر ، خصلتی ناپسند و محکوم است .

ثمّ یطمع أن أزیّد

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که این دسته از آیات - که درباره افراد کافر و دین ستیزی همچون ولیدبن مغیره است - درصدد بیان خصلت های زشت آنان و محکوم کردن آنها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 2 - 4، 1

1 - انباشتن مال و ابراز علاقه به ثروت با شمارش مکرر آن ، ناپسند و زمینه ساز گرفتاری به عذاب الهی است .

ویل لكلّ . . . الذی جمع مالاً و عدّه

«عدّه» یا از ریشه «عدّ» (شمردن) است و یا از ریشه «عدّه» (مال و اسلحه ای که برای حوادث روزگار ذخیره می شود). برداشت یاد شده، ناظر به معنای اول است.

4 - ذخیره سازی ثروت برای پیشگیری از حوادث احتمالی زندگانی ، ناپسند و زمینه ساز ریشخند کردن و بدنام ساختن دیگران است .

ویل لكلّ همزه لمزه . الذی جمع مالاً و عدّه

جمله «عدّه»؛ یعنی، آن را ذخیره روزگار ساخت. (قاموس)

177- نفی ثروت اندوزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 5

5 - تعدیل اقتصادی به نفع سائلان و محرومان جامعه و مخالفت با زراندوزی ، سیاست اقتصادی اسلام

و جمع فأوعی . . . إلاّ المصلّین ... و الذین فی أموالهم حقّ معلوم . للسائل و المحرو

دو آیه مورد بحث - که در توصیف مؤمنان است - در مقابل جمله «و جمع فأوعی» - که در وصف کافران توانگر بود - قرار دارد. از

مجموع این توصیف ها، می توان به مطلب یاد شده پی برد.

178- نقش ثروت اندوزی ابو لهب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 281

3- ثروت ابولهب و جاه و مقامی که کسب کرده بود، او را از گرفتاری به هلاکت و ناکامی در تلاش هایش، رهایی بخشید.

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَ تَبَّ . مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَ مَا كَسَبَ

«أغنى عنه»؛ یعنی، منصرف ساخت و بازگرداند از او (برگرفته از نه‌ایه ابن اثیر). به قرینه آیه قبل و بعد، مراد بازداشتن از هلاکت و آتش جهنم است.

ثروت طلبی

179- آثار ثروت طلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 20 - 8

8 - دنیا طلبی و ثروت خواهی، زمینه سازی ارزش انگاشتن یتیمان و دست اندازی به ارث آنان

بل لا تکرمون الیتیم . . . و تأکلون التراث ... و تحبون المال حبا جمعا

180- اجتناب از ثروت طلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 30 - 5

5 - اندیشه صحیح نسبت به فقر و غنا، برخورد شایسته با یتیمان و مسکینان، قطع حرام خواری و دل نبستن به ثروت، زمینه ساز ورود به بهشت برین

فأما الإنسان إذا ما ابتلیه . . . و ادخلی جنتی

181- موانع ثروت طلبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 21 - 1

1 - خداوند، بازدارنده انسان از عشقورزی به ثروت و تصاحب حق دیگران و بی توجهی به نیازمندان و یتیمان

بل لا تکرمون الیتیم . و لاتحضون ... و تأکلون ... و تحبون ... کلا

حرف «کلا»، برای ردع و بازداشتن مخاطب از اموری است که پیش از آن مطرح بوده است.

ص: 282

182- ثروتمندان

آثار فساد ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 16 - 7

7- فسق و فساد طبقه ثروتمند در گرایش دیگر طبقات به فساد و تباهی، تأثیر و نقش مهمی دارد.

أمرنا مترفیها ففسقوا فیها

اختصاص به ذکر یافتن مترفان از میان دیگر طبقات، بیانگر این است که فسق و فساد این طبقه تأثیر بیشتر و نقش مهم تری در مقایسه با دیگر طبقات در فاسد شدن جامعه و نابودی آن دارد.

183- آثار فسق ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 16 - 1

1- فسق و گناه برخورداران از مکنات و ثروتمندان هر جامعه، عامل هلاکت و نابودی آن جامعه است.

و إذا أردنا أن نهلك قرية أمرنا مترفیها ففسقوا فیها

«مترف» از واژه «ترفه» گرفته شده و «ترفه» هم به معنای روزی و نعمت فراوان است (مفردات راغب).

184- آثار کفر ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 24 - 1

1 - صاحبان زر و زور با نیرنگ های بزرگ خود، تعداد بسیاری از مردم را گمراه کردند.

وقد أضلّوا کثیراً

185- آثار کفر ثروتمندان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - کفر کافران ثروتمند ، موجب خودداری آنان از انفاق به مستمندان مؤمن

قال الذین کفروا للذین ءامنوا أنطعم من لو یشاء اللّٰه أطعمه

آمدن اسم ظاهر (قال الذین کفروا) به جای ضمیر (قالوا) - در حالی که مقام، اقتضای آمدن ضمیر دارد - می تواند بیانگر این نکته باشد که آنچه سبب خودداری کافران از انفاق شد، کفر آنان بود.

ص: 283

186- آثار گناه ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 16 - 1

1- فسق و گناه برخورداران از مکنت و ثروتمندان هر جامعه، عامل هلاکت و نابودی آن جامعه است.

و إذا أردنا أن نهلك قرية أمرنا مترفيها ففسقوا فيها

«مترف» از واژه «ترفه» گرفته شده و «ترفه» هم به معنای روزی و نعمت فراوان است (مفردات راغب).

187- استهزاهای ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 83 - 6

6 - بسیاری از اقوام صاحب قدرت و مکنت و دل خوش کرده به دانش بشری خویش، عذاب الهی (عذاب استیصال) را به تمسخر گرفته بودند.

و حاق بهم ما كانوا به يستهزءون

گفتنی است که آنچه مورد استهزای کافران قرار می گرفت، عذاب استیصال است.

188- اصلاح ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 36 - 7

7- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور اصلاح بیش برخورداران از مال و مکنت درباره منشأ روزی

و قالوا نحن أكثر أموالاً... قل إن ربِّي بیسط الرزق لمن یشاء

189- اضلال ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 30 - 7

7- ایجاد انحراف در دین ، از شیوه ها و ابزار های دنیاپرستان و صاحبان زر و زور برای نیل به هدف های مادی خود

و أحلّوا قومهم . . . و جعلوا لله أنداداً . . . قل تمتّعوا

ص: 284

190- امتحان ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 18 - 10

10 - ثروتمندان ، در انجام دادن وظیفه رسیدگی به یتیمان و مسکینان ، همواره مورد آزمایش الهی اند .

ابتلیه ربّه فأکرمه و نعمة . . . الیتیم ... طعام المسکین

191- امتحان ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 6 - 1

1 - به رخ کشیدن انفاق اموالی انبوه و مباحات به آن ، ورد زبان قلدر مآبان گردنکش

يقول أهلکت مالا لبداً

«يقول» مضارعی است که استمرار را می رساند. فاعل آن کسی است که در آیه قبل، به «فریفته قدرت خویش» توصیف شده است. «لبداً»؛ یعنی، انباشته (مفردات راغب). مفاد آیه شریفه این است که گوینده این سخن، اهل انفاق بوده است؛ ولی به دلیل تفاخر یا ریاکاری و یا اتلاف نامیدن انفاق، مورد مذمت قرار گرفته است و یا این که او به دروغ، ادعای انفاق می کند. آیه بعد نیز با این احتمال ها سازگار است.

192- اهتمام به ثروتمندان کافر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 7

7 - امکان بهره گیری از ثروت چشمگیر کافران ، نباید توجه رهبران دینی را به توانگران کافر معطوف سازد .

و لاتمدنّ عینیک إلی ما متّعنا به أزواجاً منهم

نهی خداوند از توجه پیامبر (صلی الله علیه و آله) به ثروت کافران، ممکن است برای بیان این نکته باشد که جهت بهبود زندگی مؤمنان، نباید به سرمایه های کافران چشم داشت و به این منظور نیز، مسلمان شدن آنان را آرزو کرد.

193- بیش ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ثروت مندان و قدرت مندان ، در خطر پندار جاودانگی نعمت ها در دنیايند .

ص: 285

أنا أكثر منك مالاً .. قال ما أظنّ أن تبید هذه أبداً

داستان مذکور در آیه، چه واقعی باشد و چه سمبلیک، بیان خصلت های آدمی و واکنش های او در شرایط مختلف است. از جمله این خصلت ها آن است که وقتی در اوج رفاه قرار گیرد و اموال خود را در اطراف خود مشاهده کند، چنین می پندارد که نعمت های اطراف او جاودانه هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 36 - 6

6 - توسعه اقتصادی برخورداران از مال و مکنت ، از ناحیه خداوند است و نباید آنان به خاطر برخورداری از آنها ، خود را برتر بدانند .

وقالوا نحن أكثر أموالاً وأولاداً .. قل إنّ ربّي یبسط الرزق لمن یشاء ویقدر

194- پیروی از ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 21 - 5

5 - قوم نوح ، از نظر فرهنگی و دینی ، تحت تأثیر صاحبان زر و زور و پیرو آنان بودند .

و اتّبعوا من لم یزده ماله و ولده إلاّ خساراً

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که «مال» مظهر زر و قدرت اقتصادی و «ولد» نماد زور و قدرت سیاسی است که از کثرت نفرات نشأت می گیرد.

195- تأمین منافع ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 23 - 5

5 - آیین شرک ، حافظ منافع صاحبان زر و زور بوده و آیین توحیدی ناسازگار با آن است .

وقالوا لاتذرنا الهتکم و لاتذرنا وداً .. و نسرّاً

196- تبوی از ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - ترجم به فقيران و بيزارى از ثروتمندان و يا بى اعتنايى به فقيران و طمع به ثروتمندان ، نبايد مؤمنان را از شهادت به حق

ص: 286

كونوا قومين بالقسط شهداء لله . . ان يكن غنياً او فقيراً فالله أولى بهما

شهادت درباره فقیر و ثروتمند چهار صورت دارد: یا شهادت علیه ثروتمند است به خاطر گرایش ضد استکباری، یا به نفع اوست به خاطر طمع یا ترس، یا علیه فقیر است به خاطر بی اعتنایی به او، و یا به نفع اوست به خاطر ترحم و گرایش به مستضعفان، خداوند دخالت دادن این موارد را در ادای شهادت ممنوع دانسته است.

197- تحقیر ثروتمندان متخلف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 4

4 - اغنیا و توانمندان روی گردان از جهاد در صدر اسلام ، مورد نکوهش و تحقیر خداوند قرار گرفتند .

إنما السبيل على الذين . . . و هم أغنياء رضوا بأن يكونوا مع الخوالف

198- ترک انفاق ثروتمندان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 1

1 - خداوند ، توانگران صدر اسلام را از سوگند بر ترک انفاق به خویشاوندان ، بینویان و مهاجران به صرف گناه گذشته آنان ، بر حذر داشت

ولایاتل أولوا الفضل منكم و السعه أن یؤتوا أولی القربی و المسکین و المهجرین

«ایتلاء» (مصدر «بأتل») می تواند مشتق از «الو» به معنای «تقصیر و منع» باشد. هم چنین می تواند از «الیّه» به معنای «حلف» و سوگند خوردن باشد. در صورتی که به معنای «حلف» باشد، «یؤتوا» منفی به «لا» ی محذوف است؛ یعنی، «لا یحلفوا أن لا یؤتوا...» درباره شأن نزول آیه شریفه دو نظر وجود دارد: 1- آیه درباره کسانی نازل شد که پس از ماجرای «افک»، سوگند یاد کردند که از انفاق به گروهی که در این ماجرا دست داشتند خودداری کنند. 2- در خصوص ابوبکر نازل شد که او پس از ماجرای «افک»، از انفاق به «مسطح بن اثاثه» - که پسرخاله یا پسر خواهر وی بود - امتناع ورزید.

199- تکلیف ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- تأمین نیازمندی‌های خویشاوندان، بینوایان و مهاجران، بر اغنیا و ثروتمندان واجب است.

ولا یأتل أولوا الفضل منکم والسعه أن یؤتوا أولی القربی و المسکین و المهجرى

ص: 287

6 - تأمین نیازمندی های مهاجران مسلمان صدر اسلام ، وظیفه ای الهی بر عهده توانگران بود .

و لا یأتل أولوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا ..المهجرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 18 - 12

12 - « عن أبی عبداللّٰه (ع) قال إنّ اللّٰه عزّوجلّ . . . فرض فی أموال الأعیاء حقوقاً غیر الزکاه فقال عزّوجلّ : « . . . أقرضوا اللّٰه قرضاً حسناً » و هذا غیر الزکاه . . . » ;

از امام صادق(ع) روایت شده که خدای عزّوجلّ . . . در اموال صاحبان ثروت، حقی غیر زکات واجب نموده . . . و فرموده است: «...أقرضوا اللّٰه قرضاً حسناً» و این «قرض حسن» غیر از زکات است...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 24 - 2

2 - نیازمندان ، دارای حق در اموال توانگران و شریک ثروت آنان

و الذین فی أموالهم حقّ معلوم

تعبیر «حق»، می تواند بیانگر حقیقت یاد شده باشد.

200- توصیه به ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 13 - 1

1 - آزادسازی بردگان و هزینه کردن ثروت در این راه ، خواسته خداوند از ثروتمندان است .

فکّ رقبه

جمله «يقول أهلکت مالاً- لبدأ» در آیات پیشین، بیانگر این است که روی سخن در این آیات با ثروتمندان است. «رقبه»؛ یعنی، گردن و کنایه از تمام بدن است؛ زیرا با به بند کشیده شدن گردن، تمام بدن اسیر می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 14 - 1

1 - تغذیه مردم، در روزگار گرفتاری آنان به گرسنگی رنج آور، خواسته خداوند از ثروتمندان است.

أو إطعم فی یوم ذی مسغبه

«سَدَّ غِبِّ»؛ یعنی، گرسنه ماند و «مسغبه» مصدر آن است و در احتمالی دیگر این لفظ جز در گرسنگی همراه با رنج استعمال ندارد.
(قاموس)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 16 - 1

ص: 288

1 - تأمین مواد غذایی برای تھی دستان و پابرهنگان ، به ویژه در دوران خشکسالی ، خواسته خداوند از ثروتمندان

يقول أهلك ما لبدأ .. أو إطعام في يوم ... أو مسكيناً ذا متره

«متره» به معنای زمین گیر و نیازمند بودن است (صحاح). این کلمه مصدر «تَرَبَّ» است؛ یعنی، دارای خاک فراوان شد، خاک به دست او رسید، به خاک چسبید، زیان دید و فقیر شد (قاموس). «ذا متره» کنایه از شدت فقر است، به حدی که نه فرش و پوشاکی دارد که او را از خاک جدا سازد و نه در خانه او جز خاک، آذوقه ای فراهم می آید.

201- تهدید ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مسد - 111 - 2 - 5

5- اعتماد به ثروت در برابر تهدید های الهی ، خطری در کمین ثروتمندان

تبت يدا أبا لهب و تب . ما أغنى عنه ماله و ما كسب

202- تهدید ثروتمندان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 81 - 4

4- تهدید مشرکان مغرور و قارون صفت صدر اسلام از سوی خداوند به عذاب ذلت بار

إن قرون كان من قوم موسى فبغى عليهم .. فحسفنا به و بداره الأرض

یادآوری فرجام شوم قارون، پس از بیان بهانه جویی های سردمداران مشرک مکه - که همگی از ثروتمندان بودند - نوعی تهدید به آنان است که باید به هوش باشند؛ زیرا ممکن است خداوند آنان را نیز هم چون قارون با خواری و ذلت هلاک کند.

203- تهدید ثروتمندان متخلف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 10

10 - خداوند ، توانمندان متخلف از جهاد را به امکان رسوایی بیشتر در صورت ادامه دادن به تخلف ها تهدید کرد .

و سیری الله عملکم و رسوله

جمله «سیری الله عملکم ورسوله» می تواند هشدار می باشد به متخلفان جنگ در جهت بازداشتن ایشان از کج رویها در آینده.

ص: 289

204- ثروتمندان بخیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 181 - 10

10 - زراندوزان بخیل ، در خطر تقابل و برخورد با انبیا و احکام الهی

و لا یحسبنّ الذّین ینخلون . . . لقد سمع اللّٰه قول الذّین قالوا ... و نحن اغنیاء

نقل کلام یهود و پندار آنان، پس از بیان شرّ بودن بخل و ترک انفاق، هشدارى به بخیلان است که بخلورزی و ترک انفاق، آدمی را به ورطه ای می کشاند که یهودیان را به آن کشاند. (قالوا انّ اللّٰه فقیر).

205- ثروتمندان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 21 - 7

7 - وجود قشری ثروتمند و قدرت مند (صاحبان مال و فرزند بسیار) ، در میان قوم نوح

و اتّبعوا من لم یزده ماله و ولده إلاّ خسارًا

206- ثروتمندان کافر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 36 - 4

4 - قیامت ، صحنه بروز کارساز نبودن ثروت دنیا برای زراندوزان بی ایمان

إنّ الذّین کفروا لو أنّ لهم ما فی الارض جمیعاً و مثله معه . . . ما تقبل منهم

207- ثروتمندان کافر در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 18 - 3

3 - آتش دوزخ ، کیفر زراندوزان کافر

و جمع فأوعى

ص: 290

208- ثروت‌مندان متخلف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 10، 1

1 - گناه و کیفر تخلف از جهاد، تنها متوجه کسانی است که علی رغم توانمندی، از آن روی برگردانند.

إنما السبيل على الذين يستنذونك وهم أغنياء

10 - توانمندان متخلف از جهاد، گرفتار خصلت حق ناپذیری

الذين يستنذونك وهم أغنياء .. طبع الله على قلوبهم فهم لا يعلمون

209- ثروت‌مندان مدینه در صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 7 - 8

8 - وجود افرادی غنی و توانگر در میان مسلمانان مدینه، در سال های نخست هجرت *

کی لایکون دوله بین الأغنياء منكم

برداشت یاد شده بدان احتمال است که مراد از «أغنياء»، غنی نسبی نباشد؛ بلکه به معنای افرادی باشد که در جامعه آن عصر، توانمند به حساب می آمدند.

210- ثروت‌مندان و انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 23 - 8

8 - قدرتمندان و ثروت‌مندان سرمست، تشکیل دهنده جبهه اصلی مخالفان پیامبران

و كذلك ما أرسلنا من قبلك في قرية من نذير إلا قال مترفوها

«مُتْرَفٍ» (از ماده «تُرْفَه») به معنای فزونی و بسیاری نعمت است. با توجه به این که بسیاری از دارندگان نعمت، غرق در شهوات و هواهای نفسانی می شوند، واژه «مترف» به معنای کسانی که به نعمت مغرور شده و سرمستی و طغیان کرده اند به کار می رود.

211- ثروت‌مندان و تزکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 7 - 8

8 - ثروتمندان ، در خطر محرومیت از تزکیه و تصفیه باطن *

أَمَّا مِنْ اسْتَغْنَى .. أَلَّا يَزْكَى

ص: 291

برداشت یاد شده براساس احتمالی است که در معنای «استغنی» داده شده که مراد غنی و ثروتمند بودن است.

212- ثروتمندان و غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 2

2 - تلاش برخی از اشراف و توانمندان برای شرکت نکردن در جنگ تبوک ، با کسب مجوز از پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

الذین یستذنونک و هم أغنیاء

213- ثروتمندان و فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 18 - 7

7 - بی توجهی ثروتمندان به مستمندان و پرهیز آنان از کمک رسانی به بینوایان ، به دور از انتظار و نشانه رد شدن در امتحان الهی است .

إذا ما ابتلیه ربّه فأکرمه و نعمه .. کلاً بل ... و لا تحضّون علی طعام المسکین

214- ثروتمندان هنگام قحطی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 14 - 4

4 - سرمایه داران ، در کمک های اقتصادی به مردم قحطی زده ، باید تغذیه آنان را در اولویت قرار دهند .

أو إطعم فی یوم ذی مسغبه

215- حق ناپذیری ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 16 - 4

4- مترفان و صاحبان مال و منال بیش از دیگران در معرض نافرمانی خدا و حق ناپذیری قرار دارند .

أمرنا مترفیهما ففسقوا فیها

برداشت فوق‌مبتنی بر این است که مفعول «أمرنا» کلمه محذوفی چون «بالطاعة» و . . باشد. بنابراین معنای آیه چنین می‌شود: ما مترفان جامعه را به طاعت و بندگی فرمان می‌دهیم، ولی آنان برخلاف انتظار راه فسق و نافرمانی پیشه می‌سازند.

ص: 292

216- حقوق ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 135 - 15

15 - قوانین الهی ، حامی و تأمین کننده حقوق فقیران و ثروتمندان

ان یکن غنیاً او فقیراً فالله اولی بهما

هدف از ایراد جمله «فَاللّٰهُ اَوْلٰی بِهَمَا» (خداوند به رعایت حال آنان سزاوارتر است) پس از الزام اهل ایمان به اقامه قسط و شهادت به حق، می تواند این معنا باشد که تنها با رعایت قوانین الهی، حقوق انسانها - چه غنی و چه فقیر - تأمین خواهد شد.

217- خطر تکبر ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 15 - 7

7 - عجب و خودپسندی ، خطری در کمین ثروت مندان ؛ حتی کسانی که نعمت ها را وابسته به خداوند دیده و به ربوبیت او ایمان دارند .

رَبِّ اٰكْرَمِن

واژه «رَبِّ»، نشانگر مؤمن بودن گوینده آن به ربوبیت خداوند است. بنابراین گرچه «الإنسان» مطلق است؛ ولی سخن درباره خداپرستان است.

218- خطر عجب ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 15 - 7

7 - عجب و خودپسندی ، خطری در کمین ثروت مندان ؛ حتی کسانی که نعمت ها را وابسته به خداوند دیده و به ربوبیت او ایمان دارند .

رَبِّ اٰكْرَمِن

واژه «رَبِّ»، نشانگر مؤمن بودن گوینده آن به ربوبیت خداوند است. بنابراین گرچه «الإنسان» مطلق است؛ ولی سخن درباره خداپرستان است.

219- دعوت ثروتمندان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 23 - 1

1 - توصیه آکید صاحبان زر و زور به مردم در عصر نوح (ع)، به دست برداشتن از عبادت معبود های خویش

وقالوا لاتذرنّ ءالھتکم

«إله» (مفرد «آلهه») به معنای معبود است. گفتنی است تأکید در برداشت یاد شده از آمدن «ن» تأکید ثقیله «لاتذرنّ» استفاده می شود.

220- دین ستیزی ثروتمندان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 22 - 2

2 - قدرت صاحبان زر و زور در عصر نوح (ع)، در خدمت مکر و حيله گری علیه دین الهی و در جهت گمراه کردن مردم قرار داشت .

و مکروا مکراً کبیراً

221- ذلت ثروتمندان متخلف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 3

3 - تن دادن اشراف توانمند، به ذلت همطراز شدن با افراد عاجز، به منظور نرفتن به جنگ

و هم اغنیاء رضوا بأن یكونوا مع الخوالف

222- رد منافع ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 23 - 5

5 - آیین شرک، حافظ منافع صاحبان زر و زور بوده و آیین توحیدی ناسازگار با آن است .

وقالوا لاتذرنّ ءالھتکم و لاتذرنّ وداً . . . و نسرّاً

223- رسوایی ثروتمندان متخلف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 10

10 - خداوند ، توانمندان متخلف از جهاد را به امکان رسوایی بیشتر در صورت ادامه دادن به تخلف ها تهدید کرد .

و سیری الله عملکم ورسوله

جمله «سیری الله عملکم ورسوله» می تواند هشداری باشد به متخلفان جنگ در جهت بازداشتن ایشان از کجرویها در آینده.

224- زمینه کیفر ثروتمندان متکبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 19 - 4

4- ربوبیت خداوند ، مقتضی کیفر و مجازات کافران تکذیب گر و ثروتمندان مغرور

فلاتطع المکذبین .. أن کان ذا مال و بنین ... فطاف علیها طائف من ربک

225- زمینه گناه ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 7 - 4

4- فراهم بودن زمینه های افراط در گناه برای ثروتمندان

أن رءاه استغنی

226- زمینه هلاکت ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 74 - 8

8- فریفته شدن به دنیا و امکانات فناپذیر آن و اصرار پنداشتن آنها ، از زمینه های سقوط تمدن ها و نابودی دنیاگرایان است .

أیّ الفریقین خیر مقامًا .. و کم أهلکنا قبلهم من قرن

227- زیانکاری ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 295

5- آسيب و زيان ناسپاسی توانگران در برابر نعمت های الهی ، دامنگير خود ايشان است .

فقال .. أنا أكثر منك مالاً و أعزّ نفراً ... و هو ظالم لنفسه

228- زیانکاری ثروتمندان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 21 - 13

13 - قدرت اقتصادی و سیاسی صاحبان زر و زور در عصر نوح (ع) ، نتیجه ای جز خسارت و بدبختی برای آنان در برداشت .

من لم یزده ماله و ولده إلاّ خساراً

229- سرزنی ثروتمندان متخلف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 4,6

4 - اغنيا و توانمندان روی گردان از جهاد در صدر اسلام ، مورد نکوهش و تحقیر خداوند قرار گرفتند .

إنما السبيل علی الذین ... و هم أغنياء رضوا بأن یكونوا مع الخوالف

6 - نکوهش خداوند نسبت به ثروتمندان گریزان از جنگ ، در قبال دلجویی او از تهیدستان مشتاق جهاد

و لا علی الذین إذا .. إنما السبيل علی الذین

230- سرزنی غفلت ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 15 - 5

5 - بی اعتنایی ثروتمندان به نیاز های خویشاوندان یتیم خود ، دور از انتظار و نکوهیده تر از بی توجهی آنان به دیگر نیازمندان است .

يقول أهلكم مالاً لبدّاً .. یتیمًا ذا مقربه

231- سوء استفاده ثروتمندان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 23 - 3

ص: 296

3 - سوء استفاده صاحبان زر و زور و تزویر ، از عقاید مذهبی مردم در عصر حضرت نوح (ع)

وقالوا لاتدرنّ الهتکم و لاتدرنّ وداً . . . و نسرّاً

توصیه مؤکد صاحبان زر و زور به مردم عادی، درباره حفظ عقاید مذهبی خود - با آن که خود آنان جز به مال و منال خویش نمی اندیشند - بیانگر حقیقت یاد شده است.

232- سوگند ثروتمندان صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 22 - 1

1 - خداوند ، توانگران صدراسلام را از سوگند بر ترک انفاق به خویشاوندان ، بینویان و مهاجران به صرف گناه گذشته آنان ، بر حذر داشت

ولایاتل أولوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أولى القربی و المسکین و المهجرین

«ایتلاء» (مصدر «یأتلی») می تواند مشتق از «الو» به معنای «تقصیر و منع» باشد. هم چنین می تواند از «الیّه» به معنای «حلف» و سوگند خوردن باشد. در صورتی که به معنای «حلف» باشد، «یؤتوا» منفی به «لا-ی» محذوف است؛ یعنی، «لایحلفوا أن لایؤتوا...» درباره شأن نزول آیه شریفه دو نظر وجود دارد: 1- آیه درباره کسانی نازل شد که پس از ماجرای «افک»، سوگند یاد کردند که از انفاق به گروهی که در این ماجرا دست داشتند خودداری کنند. 2- در خصوص ابوبکر نازل شد که او پس از ماجرای «افک»، از انفاق به «مسطح بن اثاثه» - که پسرخاله یا پسر خواهر وی بود - امتناع ورزید.

233- شریک ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 24 - 2

2 - نیازمندان ، دارای حق در اموال توانگران و شریک ثروت آنان

و الذین فی أموالهم حقّ معلوم

تعبیر «حق»، می تواند بیانگر حقیقت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 25 - 2

2 - سائلان و محرومان جامعه ، دارای حق در اموال توانگران و شریک ثروت آنان

و الذین فی أموالهم حقّ معلوم . للسائل و المحروم

ص: 297

234- طغیان ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 7 - 6

6 - گرفتاری به طغیان، برای کسانی که در سایه کرم خداوند و به کمک علوم خدادادی، به ثروت رسیده و خود را بی نیاز می بینند، خلاف انتظار و واکنشی ناشایست در برابر نعمت های الهی است.

الأكرم . الذی علم ... کلاً إنّ الإنسان لیطغی . أن رءاه استغنی

235- طمع به ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 135 - 14

14 - ترحم به فقیران و بیزاری از ثروتمندان و یا بی اعتنایی به فقیران و طمع به ثروتمندان، نباید مؤمنان را از شهادت به حق بازدارد.

کونوا قومین بالقسط شهداء لله . . ان یکن غنیاً او فقیراً فالله اولی بهما

شهادت درباره فقیر و ثروتمند چهار صورت دارد: یا شهادت علیه ثروتمند است به خاطر گرایش ضد استکباری، یا به نفع اوست به خاطر طمع یا ترس، یا علیه فقیر است به خاطر بی اعتنایی به او، و یا به نفع اوست به خاطر ترحم و گرایش به مستضعفان، خداوند دخالت دادن این موارد را در ادای شهادت ممنوع دانسته است.

236- عجب ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 6 - 1

1 - به رخ کشیدن انفاق اموالی انبوه و مباحات به آن، ورد زبان قلدر مآبان گردنکش

یقول أهلکت مالاً لبدًا

«یقول» مضارعی است که استمرار را می رساند. فاعل آن کسی است که در آیه قبل، به «فریفته قدرت خویش» توصیف شده است. «لبدًا»؛ یعنی، انباشته (مفردات راغب). مفاد آیه شریفه این است که گوینده این سخن، اهل انفاق بوده است؛ ولی به دلیل تفاخر یا ریاکاری و یا اتلاف نامیدن انفاق، مورد مذمت قرار گرفته است و یا این که او به دروغ، ادعای انفاق می کند. آیه بعد نیز با این احتمال ها سازگار است.

237- عذرخواهی ثروتمندان متخلف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 298

7 - توبه - 9 - 94 - 3، 1

1 - إخبار خداوند از اقدام توانمندان متخلف از جهاد ، به عذرتراشی پس از بازگشت مؤمنان از جنگ تبوک

يعتذرون إليكم إذا رجعتم إليهم

3 - خداوند ، خواهان اعتماد نکردن رهبر و مؤمنان بر عذرتراشی های توانمندان متخلف از جهاد

قل لا تعتذروا لن نؤمن لكم

238- فرجام شوم ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 82 - 17

17 - ثروت اندوزان قارون صفت و ناسپاس ، در معرض گرفتار شدن به فرجام شوم قارون

فخسفنا به و بداره الأرض . . . ویکانه لایفلح الکفرون

239- کفران ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 7 - 6

6 - گرفتاری به طغیان ، برای کسانی که در سایه کرم خداوند و به کمک علوم خدادادی ، به ثروت رسیده و خود را بی نیاز می بینند ، خلاف انتظار و واکنشی ناشایست در برابر نعمت های الهی است .

الأكرم . الذی علم ... کلاً إنَّ الإنسان لیطغی . أن رءاه استغنی

240- کیفر ثروتمندان متکبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 42 - 6

6- کیفر الهی ، در کمین لحظه های خوش ثروت مندان به خود بالنده و سرمست است .

وأحیط بثمره فأصبح یقلب کفیه علی ما أنفق فیها

تعبیر «أحیط بثمره» نشان دهنده نزدیکی فصل ثمرگیری و دستیابی به نتایج است که برای فرد سرمایهگذار، حساس ترین و شیرین ترین لحظات است.

ص: 299

241- گمراهگری ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 24 - 1

1 - صاحبان زر و زور با نیرنگ های بزرگ خود ، تعداد بسیاری از مردم را گمراه کردند .

وقد أضلّوا كثيراً

242- مال ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 19 - 3

3 - نیازمندان سائل و محرومان ، دارای حق در مال ثروتمندان جامعه

وفى أموالهم حق للسائل والمحروم

243- مباحات ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 6 - 1

1 - به رخ کشیدن انفاق اموالی انبوه و مباحات به آن ، ورد زبان قلدر مآبان گردنکش

يقول أهلكت مالا لبداً

«يقول» مضارعی است که استمرار را می رساند. فاعل آن کسی است که در آیه قبل، به «فریفته قدرت خویش» توصیف شده است. «لبداً»؛ یعنی، انباشته (مفردات راغب). مفاد آیه شریفه این است که گوینده این سخن، اهل انفاق بوده است؛ ولی به دلیل تفاخر یا ریاکاری و یا اتلاف نامیدن انفاق، مورد مذمت قرار گرفته است و یا این که او به دروغ، ادعای انفاق می کند. آیه بعد نیز با این احتمال ها سازگار است.

244- مخالفان ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 21 - 15

15 - پیامبران ، در قطب مخالف صاحبان زر و زور

قال نوح ربّ إنهم عصوني واتبعوا من لم يزدده ماله وولده إلاّ خسارًا

ص: 300

245- مخالفت ثروتمندان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 22 - 3

3 - ثروتمندان و زورمداران حيله گر ، مخالفان اصلی دعوت نوح (ع)

و مکروا مکراً کبّاراً

246- مسؤولیت ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 180 - 14

14 - مسؤولیت انسان بالاخص دارندگان ثروت ، درباره پدر و مادر و سایر خویشاوندان *

الوصیه للولدين و الأقربین بالمعروف حقاً علی المتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 8

8 - مسؤولیت سنگین ثروتمندان در تأمین هزینه جهاد و دستگیری از مستمندان

و لا یحسبنّ الذّین ینخلون بما اتيهم اللّهُ من فضله

چنانچه «فضل» به معنای زاید بر نیاز باشد، ثروتمندان هستند که دارایی آنان افزون بر نیازشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 93 - 12

12 - توانمندان ، دارای مسؤولیتی افزونتر از دیگران در جامعه

یستندونک و هم أغنیاء

چون متخلفان از جهاد به دلیل توانمندیشان مورد مؤاخذه و مذمت قرار گرفته اند، برداشت فوق استفاده می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - گذشت از لغزش های خویشاوندان ، بینوایان و مهاجرانِ راه خدا و برخورد کریمانه با آنان ، وظیفه ای الهی بر عهده توانگران

و لا یأتلُّ أولوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أُولی القربی . . . و لیعفوا و لیصفحوا

«عفو» در لغت به معنای گذشت است و «صفح» به معنای گذشت همراه با ترک ملامت نسبت به خطا کار است (فروق اللغه). چنین گذشتی، حاکی از کرامت و بزرگواری گذشت کننده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 34 - 8

ص: 301

8 - گرسنگان و بینوایان ، دارای حق تغذیه از اموال توانمندان

و لا یحض علی طعام المسکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 14 - 4

4 - سرمایه داران ، در کمک های اقتصادی به مردم قحطی زده ، باید تغذیه آنان را در اولویت قرار دهند .

أو إطعم فی یوم ذی مسغبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 16 - 6

6 - سرمایه داران ، باید تغذیه تهی دستان را بر دیگر کمک های خویش ترجیح دهند .

أو إطعم . . . مسکیناً ذا متربه

247- مصالح ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 135 - 12، 13

12 - سود مصلحت واقعی فقرا و یا اغنیا ، از طریق شهادت نابحق تأمین نخواهد شد .

ان یکن غنیاً او فقیراً فالله اولی بهما

13 - منافع شخصی و رعایت مصالح والدین ، بستگان ، فقیران و ثروتمندان ، باید تحت الشعاع حق و رضایت خدا باشد .

کونوا . . . شهداء لله و لو علی أنفسکم او الولدین و الاقربین ان یکن

248- مکر ثروتمندان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 22 - 1

1 - استفاده صاحبان زر و زور از مکر و نیرنگی بس بزرگ ، علیه دعوت نوح (ع) و در جهت گمراه کردن مردم

من لم یزده ماله و ولده إلاّ خسارًا . و مکروا مکراً کتبارًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 23 - 4

4 - دفاع از عقاید مذهبی و شرک آمیز مردم، از حيله ها و نیرنگ های صاحبان زر و زور، برای مبارزه با دعوت توحیدی نوح (ع)

ص: 302

وقالوا لاتدرنّ ءالھتکم و لاتدرنّ وداً . . . و نسرّاً

249- مؤمنان صدر اسلام و ثروتمندان متخلف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 2

2- مؤمنان صدر اسلام ، مأمور دست رد زدن بر سینه توانمندان متخلف از جنگ تبوک و بی اثر شمردن عذرتراشی آنان

قل لا تعتذروا لن نؤمن لکم

250- نقش ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 79 - 10

10 - نقش مؤثر ثروتمندان و صاحبان زر و زور ، در گرایش مردم به دنیاطلبی و زخارف آن

فخرج علی قومہ فی زینتہ قال الذین . . . یلیت لنا مثل ما أوتی قرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 27 - 10

10 - تأثیر عمیق و سرنوشت ساز گروه های پرنفوذ و قدرتمند اجتماعی ، همچون صاحبان زر و زور ، در فرهنگ و باور های دینی جامعه

و اتبعوا من لم یزده ماله و ولده إلاّ خساراً . . . یضلّوا عبادک و لایلدوا إلاّ فا

251- نقش ثروتمندان فاسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 16 - 6

6- افزایش تعداد مترفان و ثروتمندان فاسق و تبهکار در جامعه ، از عوامل هلاکت و نابودی آن جامعه براساس سنت های خداوند

و إذا أردنا أن نهلك قرية أمرنا مترفيها ففسقوا فيها

برخی برآیند «أمرنا» به معنای «کثرتنا» (فزونی دادیم) است (مفردات راغب) که بر اساس آن، مراد از «أمرنا مترفيها» افزایش مترفان در

جامعه است.

ص: 303

252- نقش ثروتمندان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 21 - 5,8

5- قوم نوح، از نظر فرهنگی و دینی، تحت تأثیر صاحبان زر و زور و پیرو آنان بودند.

و اتبعوا من لم یزده ماله و ولده إلاّ خسارًا

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که «مال» مظهر زر و قدرت اقتصادی و «ولد» نماد زور و قدرت سیاسی است که از کثرت نفرات نشأت می گیرد.

8- صاحبان زر و زور، عامل اصلی گمراهی و کفر قوم نوح بودند.

و اتبعوا من لم یزده ماله و ولده إلاّ خسارًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 27 - 9

9- تأثیر پذیری قوم نوح، از سران کفر و شرک و صاحبان زر و زور جامعه

و اتبعوا من لم یزده ماله و ولده إلاّ خسارًا .. یضلّوا عبادک و لایلدوا إلاّ فا

253- هشدار به ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 35 - 9

9- ثروت مندان و قدرت مندان، در خطر پندار جاودانگی نعمت ها در دنیایند.

أنا أكثر منک مالا .. قال ما أظنّ أن تبید هذه أبداً

داستان مذکور در آیه، چه واقعی باشد و چه سمبلیک، بیان خصلت های آدمی و واکنش های او در شرایط مختلف است. از جمله این خصلت ها آن است که وقتی در اوج رفاه قرار گیرد و اموال خود را در اطراف خود مشاهده کند، چنین می پندارد که نعمت های اطراف او جاودانه هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- فرجام شوم قارون ، درس عبرتی است برای همه ثروتمندان مغرور و طغیانگر .

إن قارون ... فبغى عليهم ... فحسفنا به و بداره الأرض

254- هماهنگی ثروتمندان با قدرتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 304

9- امکان اتحاد و موضع گیری واحد صاحبان زر و زور ، در برابر تعالیم پیامبران الهی (چون پیامبر اسلام)

كانوا هم أشدّ منهم قوّه وءاثراً . . . إلى فرعون و همن و قرون فقالوا سحر كذّ

255- هماهنگی قدرتمندان با ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 25 - 13

13 - امکان اتحاد و موضع گیری واحد صاحبان زر و زور در برابر تعالیم پیامبران الهی (چون پیامبر اسلام)

قالوا اقتلوا أبناء الذين ءامنوا معه و استحيوا نساءهم

ص: 305

8- ثنویت

1- آثار ثنویت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 78 - 15

15 - پندار ثنویت و درک نکردن توحید ، ملازم با نفهمیدن هر گونه سخن

فمال هؤلاء القوم لا يكادون يفقهون حديثا

2- جهان بینی ثنویت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 78 - 9

9- دو مبدأ برای جهان هستی و حوادث آن پنداشتن (ثنویت) ، اندیشه ای مردود و واهی

قل كل من عند الله

3- دلایل بطلان ثنویت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 53 - 5

5- منشأ بودن خداوند برای تمامی نعمت ها و پناهگاه انحصاری بودن او برای گرفتاران و آسیب دیدگان ، دلیل وحدانیت او و بطلان

ثنویت

وقال الله لا تتخذوا إلهين إنا هو إله وحد . . . و ما بكم من نعمه فمن الله

ص: 306

4- نهی از ثنویت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 51 - 1

1- برگزیدن دو معبود و عقیده به آن دو (ثنویت) ، مورد نهی خداوند

وقال الله لاتتخذوا إلهين اثنين

ص: 307

9- جادو

1- آثار استفاده از جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 20

20 - به کارگیری سحر و سوء استفاده از آن آدمی را به ورطه کفر می کشاند .

إنما نحن فتنه فلا تکفر

2- آثار تعلم جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 41

41 - یهود در عین آگاهی به اینکه فراگیری سحر موجب محروم شدن آنان از همه مواهب اخروی خواهد شد ، به آموزش آن پرداختند .

و لقد علموا لمن اشتریه ماله فی الآخره من خلق

«خلاق» به معنای بهره وافر و نصیب نیکوست. نکره بودن کلمه «خلاق» به همراه «من» زائیده، دلالت بر قلت دارد و ظاهر آن است که ضمیر در «علموا» به یهودیان بر می گردد.

3- آثار تعلم جادوی زیانبار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 43

ص: 308

43 - یهودیان با آموزش سحر های زیان آور ، خویشتن را تباه و بهای بدی را کسب کردند .

ماله فی الآخره من خلق و لبس ماشروا به أنفسهم

4- آثار جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 81 - 11

11 - سحر ، عامل فساد است و ساحران اهل فسادند .

ما جنتم به السحر . . . إن الله لا یصلح عمل المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 10

10 - سحر ، حقیقت اشیا را تغییر نمی دهد .

یخیل إلیه من سحرهم أنّها تسعى

5- آثار جادو با ترشحات دهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 4 - 2

2 - دمیدن در گره ها و رساندن ذرات آب دهان به آن به شکلی خاص ، نوعی جادو و دارای آثاری نامطلوب بر انسان است .

و من شرّ النّفّ-ثت فی العقّد

6- آثار جادو با گره زدن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 4 - 2

2 - دمیدن در گره ها و رساندن ذرات آب دهان به آن به شکلی خاص ، نوعی جادو و دارای آثاری نامطلوب بر انسان است .

و من شرّ النّفّ-ثت فی العقّد

7- آثار روانی جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 309

8 - سحر ، دارای تأثیر و نفوذ بر قوای ادراکی و قوه مخیله

يَخِيلُ اِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ

8- آثار سوء استفاده از جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 40

40 - کسانی که علم سحر را برای سوء استفاده و ضرر رسانی فراگیرند ، از مواهب آخرت محروم خواهند شد .

و لقد علموا لمن اشترىه ماله في الآخرة من خلق

ضمیر مفعولی در «اشتراه» به «ما يضرهم ولا ينفعهم» - که مراد آن سحرهای زیان آور است - بر می گردد.

9- ابطال جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 4 - 113 - 6

6 - خداوند ، توانا بر ابطال سحر و بی اثر کردن نفس جادوگران

و من شرّ النّفث-ثت في العقد

10- احکام جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 34,36

34 - رساندن زیان به مردم با اعمال سحر و نیز آموختن آن به انگیزه مفسده جویی ، حرام و گناهی در حد کفر است .

فلا تكفر فيتعلمون منهما ما يفرقون به بين المرء و زوجته ... و يتعلمون ما يضرهم و ل

36 - جواز فراگیری و به کارگیری علم سحر در جهت منافع مردم

يتعلمون ما يضرهم ولا ينفعهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 69 - 9

9- سحر، کاری نامشروع و پرهیز از آن ضروری است.

کید سحر و لایفلح الساحر حیث اُتی

ص: 310

مکر بودن سحر و بسته بودن راه موفقیت بر ساحر - که در این آیه بیان گردیده است - بیانی کافی بر مشروعیت نداشتن و مجاز نبودن آن است.

11- اختلاف افکنی با جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 28

28 - جدایی انداختن بین زن و شوهر به وسیله سحر، گناهی در حد کفر است .

إنما نحن فتنه فلا تكفر فیتعلمون منهما ما یفرقون به بین المرء و زوجته

12- استغفار از جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 8

8 - سحر و ساحری، گناهی نیازمند توبه و مغفرت خداوند

لیغفر لنا .. و ما أكرهتنا علیه من السحر

نیازمندی سحر و ساحری به غفران الهی، نشان از گناه بودن آن دارد، اشاره ساحران به اکراهی بودن آن، نوعی اعتذار از صدور آن گناه، برای جلب مغفرت الهی است.

13- استفاده از جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 36

36 - جواز فراگیری و به کارگیری علم سحر در جهت منافع مردم

یتعلمون ما یضرهم ولا ینفعهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 58 - 1

1 - فرعون برای مقابله با موسی (ع) به وسیله سحر مصمم شد .

«لنأتینک» حاوی لام تأکید و نون تأکید ثقلیه است و بر اعلان تصمیم قطعی فرعون برای مقابله با موسی (ع) دلالت می کند.

14- استمداد فرعون از جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 79 - 4

4- فرعون ، برای مبارزه با موسی و هارون (ع) به سحر و جادو متوسل شد .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 60 - 3

3 - تهیه و تدارک برای ارائه سحری بزرگ در برابر موسی (ع) ، از حيله های فرعون

فلنأتینک بسحر .. فجمع کیده

15- اضرار با جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 34،40

34 - رساندن زیان به مردم با اعمال سحر و نیز آموختن آن به انگیزه مفسده جویی ، حرام و گناهی در حد کفر است .

فلا تکفر فیتعلمون منهما ما یفرقون به بین المرء و زوجته .. ویتعلمون مایضرهم ول

40 - کسانی که علم سحر را برای سوء استفاده و ضرر رسانی فراگیرند ، از مواهب آخرت محروم خواهند شد .

و لقد علموا لمن اشتریه ماله فی الآخره من خلق

ضمیر مفعولی در «اشتره» به «ما یضرهم و لاینفعهم» - که مراد آن سحرهای زیان آور است - بر می گردد.

16- افساد با جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 34

34 - رساندن زیان به مردم با اعمال سحر و نیز آموختن آن به انگیزه مفسده جویی ، حرام و گناهی در حد کفر است .

فلا تكفر فيتعلمون منهما ما يفرقون به بين المرء وزوجه . . . ویتعلمون ما یضرهم ول

17- اقسام جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 312

1 - بقره - 2 - 102 - 33

33 - برخی از سحرها ضرر آفرین و بعضی سودمند است .

یتعلمون مایضرهم ولاینفعهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 4 - 2

2 - دمیدن در گره ها و رساندن ذرات آب دهان به آن به شکلی خاص ، نوعی جادو و دارای آثاری نامطلوب بر انسان است .

و من شرّ النّفّ - ثت فی العقد

18 - اهل بابل و جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 15، 24، 25، 32

15 - هاروت و ماروت به مردمان بابل سحر می آموختند .

و ما أنزل علی الملکین . . . و ما یعلمان من أحد

24 - مردم بابل از هاروت و ماروت سحری را آموختند که بتوانند با آن بین زن و شوهرش جدایی افکنند .

فیتعلمون منهما ما یفرقون به بین المرء و زوجته

25 - نقش مردم بابل در رواج علم سحر

فیتعلمون منهما ما یفرقون به بین المرء و زوجته

32 - مردم بابل از هاروت و ماروت سحرهایی را فرا گرفتند که نتیجه ای جز ضرر برای آنان نداشت .

یتعلمون مایضرهم ولاینفعهم

19 - اهمیت اجتناب جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 69 - 9

9- سحر ، کاری نامشروع و پرهیز از آن ضروری است .

کید سحر و لایفلح الساحر حیث اُتی

مکر بودن سحر و بسته بودن راه موفقیت بر ساحر - که در این آیه بیان گردیده است - بیانی کافی بر مشروعیت نداشتن و مجاز نبودن آن است.

ص: 313

20- بطلان جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 76 - 7

7 - سحر و جادوگری، باطل و عاری از حقیقت است.

فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 7 - 9

9- سحر، از مقوله باطل

قال الذين كفروا... هذا سحر

از تقابل کلمه «حق» در آیه با «سحر»، مطلب یاد شده استفاده می شود.

21- بی ارزشی جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 69 - 10

10 - سحر، عملی بی ارزش است و تغییر مکان دادن ساحر، تأثیری در ثمربخشی آن ندارد.

و لا یفلح الساحر حیث أتى

22- پوچی جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 45 - 3

3 - معجزه، امری واقعی، و سحر عملی خیالی و فاقد حقیقت و واقعیت است.

فألقي موسى عصاه فإذا هي تلقف ما يأفكون

«إفك» در اصل به سخنی گفته می شود که اصل و ریشه نداشته و دروغ است. بنابراین سحر را بدان جهت «إفک» می نامند که فاقد

حقیقت و واقعیت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 46 - 5

5- وجود نشانه هایی تردیدناپذیر در تفاوت معجزه موسی با هرگونه افسون ، در نظر سحرشناسان

فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَجْدِينَ

برداشت یاد شده از سجده بی درنگ ساحران، در پی مشاهده معجزه موسی استفاده می شود.

ص: 314

23- پیدایش جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 51

51 - از امام باقر (ع) روایت شده که فرمود: «... فلما هلك سليمان وضع ابليس السحر و كتبه في كتاب ثم طواه و كتب على ظهره» هذا ما وضع آصف بن برخيا لملك سليمان بن داود من ذخائر كنوز العلم من أراد كذا و كذا فليفعل كذا و كذا « ثم دفنه تحت السرير ثم استثاره لهم فقرأه فقال الكافرون ما كان سليمان (ع) يغلبنا إلا بهذا وقال المؤمنون بل هو عبدالله و نبيه فقال الله جل ذكره « واتبعوا ما تتلوا الشياطين على ملك سليمان و ما كفر سليمان و لكن الشياطين كفروا يعلمون الناس السحر... »

آن هنگام که سلیمان (ع) وفات یافت ابلیس سحر را پایه گذاری کرد و در کتابی نوشت؛ سپس آن را پیچیده و بر روی آن چنین نوشت: این چیزی است که آصف بن برخیا ساخته است برای برپایی حکومت سلیمان بن داود (ع) که در آن ذخیره های علم انباشته شده است. هر کس چنین می خواهد چنان کند. سپس ابلیس آن را زیر تخت سلیمان (ع) پنهان نمود؛ سپس آن نامه را بیرون آورده برای آنان خواند. پس کافران در آن جلسه گفتند: سلیمان بر ما چیره نگشت و حکومت نیافت مگر از راه سحر و مؤمنانشان گفتند: هرگز این چنین نیست؛ بلکه او بنده و پیامبر خدا بود. خداوند می فرماید: واتبعوا ما تتلوا الشياطين على ملك سليمان و ما كفر سليمان و لكن الشياطين كفروا يعلمون الناس السحر...».

24- تأثیر جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 29

29 - تأثیر سحر بر روان و افکار انسان های سحر شده

يفرقون به بين المرء و زوجته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 116 - 4

4 - جادوی ساحران فرعونی ، مایه هراس شدید مردم گشت .

فلما ألقوا سحروا أعين الناس و استرهبوهم

«استرهاب» به معنای ترسانیدن است. جمله «استرهبوهم» هم می تواند عطف بر جزای شرط، یعنی «سحروا...» باشد و هم می تواند عطف بر «فلما ألقوا...» باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است. یعنی: سحروا أعين الناس و استرهبوهم بسحرهم.

25- تأثیر جادو در انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 12

12 - امکان تأثیر سحر بر قوه خیال و وهم پیامبران الهی

يَخِيلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ

ترسیم چیزی در دیدگان انسان، برخلاف شکل واقعی آن (مانند شکسته و انمود شدن چوبی که در آب موج دار قرار دارد) مانع شناخت حقیقت آن چیز نیست؛ تا نقصی برای درک و فهم انسان به شمار آید و با نبوت ناسازگار باشد.

26- تأثیر جادو در قوای ادراکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 8

8 - سحر ، دارای تأثیر و نفوذ بر قوای ادراکی و قوه مخیله

يَخِيلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ

27- تأثیر جادو در موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 11

11 - دیدگان و قوه خیال موسی (ع) نیز ، تحت تأثیر سحر ساحران فرعون قرار گرفت .

يَخِيلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهُمْ تَسْعَى

28- تاریخ جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 52، 25، 15

15 - هاروت و ماروت به مردمان بابل سحر می آموختند .

و ما أنزل على الملكين . . . و ما يعلمان من أحد

25 - نقش مردم بابل در رواج علم سحر

فیتعلمون منهما ما یفرقون به بین المرء و زوجته

52 - از امام جعفر صادق (ع) درباره سخن خداوند که می فرماید: « . . . و ما أنزل على الملكين ببابل هاروت و ماروت » روایت شده که فرمود: « و كان بعد نوح (ع) قد كثر السحره . . . »

ص: 316

بعد از حضرت نوح(ع) ساحران نیرنگباز زیاد گشتند و خداوند دو فرشته رابه سوی پیامبر آن زمان فرستاد تا آنان به آن پیامبر، شیوه های سحر ساحران و کارهایی را که با آن، سحر باطل و مردود می شود بیاموزند. سپس آن پیامبر شیوه های سحر را فرا گرفت و به فرمان خداوند آن را به بندگان خدا نیز آموخت و به آنان گفت: جلو سحر ساحران را بگیرید و آن را باطل نمایید و آنان را نهی کرد از اینکه مردم را سحر کنند ... و (کلام خدا که فرمود): «آن دو فرشته هیچ کس را تعلیم سحر نمی دادند مگر اینکه از قبل می گفتند ما وسیله آزمایش هستیم»؛ یعنی، آن پیامبر به دو فرشته دستور داد که به صورت بشر ظاهر شوند و آنچه از خدا درباره سحر و ابطال آن آموخته اند به مردم یاد بدهند ... پس خدای عز و جل به آنان فرمود: با سحر و ضربه زدن به دیگران و دعوت مردم به این که ما بر قدرت احیا و اماته داریم و کارهایی می کنیم که فقط خداوند به آن قدرت دارد، کافر نشوید و خداوند فرموده: «و ما هم بضارین به من أحد إلا بإذن الله»؛ یعنی، آنان که سحر را فرا گرفته بودند نمی توانستند بدون اجازه و علم خدا به کسی زیانی برسانند؛ زیرا اگر خدا می خواست، با زور جلوی آنها را می گرفت. و نیز فرموده: «آنان از علوم سحر چیزهایی را یاد می گرفتند که در جهت زیان آنها بود نه نفعشان» (یعنی) آنان چیزهایی فرا می گرفتند که موجب ضرر در دینشان بود و نفعی در آن نبود ... و (نیز خداوند) فرمود: «و لقد علموا لمن اشتریه ماله فی الآخره من خلق»؛ زیرا آنان معتقد بودند که آخرتی در کار نیست پس آنان معتقد بودند وقتی که آخرتی نباشد بهره و نصیبی هم بعد از دنیا نیست و به فرض بعد از دنیا آخرتی باشد، آنان به سبب کفرشان از آن محروم خواهند بود ...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 112 - 2

2 - رواج سحر در سرزمین مصر به هنگام بعثت موسی (ع)

یأتوک بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 79 - 3

3 - سحر و جادو در عصر فرعون ، دانشی رایج بود و ساحران چیره دست بسیاری در کشور مصر می زیستند .

قالوا إن هذا لسحر .. و لا یفلح السحرون ... و قال فرعون اتتونی بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 58 - 4

4 - وجود سحر و ساحر ، در مصر باستان

فلنأتینک بسحر مثله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - سحر متداول در عصر فرعون ، محدود به نوعی خاص و در قالب نمایش سحر بر اشیای افکنده شده بر زمین بود . *

إِذَا أَن تَلَقَىٰ وَإِذَا أَن نَكُونُ أَوَّلَ مِن أَلْقَىٰ

تعبیری که ساحران در بیان خویش به کار گرفتند (یا می افکنی و یا نخست ما می افکنیم)، می تواند حاکی از آن باشد که کسی انتظار سحری از نوع دیگر را نداشت. فراهم آوردن ریسمان ها و عصاها - که آیه بعد بر آن دلالت دارد - نیز گویای همین نکته

ص: 317

است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 37 - 2

2- رواج سحر و ساحری در قلمرو حکومت فرعون

و ابعث فی المدائن حشرین . یأتوک بکلّ سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 40 - 4

4- فرعون و مردم عصر وی ، عقیده مند به افسون و جادو بوده و ساحران دارای جایگاه و منزلت ویژه در نزد آنان بودند .

لعلّنا نتبع السحره إن كانوا هم الغلبین

دعوت همگانی از مردم برای شرکت در هم‌آوردی فرعون با موسی(ع) و تصریح به پیروی همگی از ساحران، در صورت پیروزی آنها بر موسی(ع)، گویای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 153 - 7

7- اطلاع ثمودیان ، از مسأله افسون و سحرزدگی

قالوا إنّما أنت من المسحّرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 185 - 7

7- اطلاع مردم « ایکه » از مسأله جادو و سحرزدگی

قالوا إنّما أنت من المسحّرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 3

3- آشنایی مردم عصر موسی (ع)، با مقوله سحر و آثار شگفت آن

وقالوا یاٰئه السّاحر

متهم کردن موسی (ع)، به سحر پس از مشاهده آیات شگفت الهی، نشان می دهد که فرعونیان مشابه آن کارها را در توان ساحران می دیدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 7 - 10

10- وجود پدیده سحر و جادو، در جامعه عصر بعثت

هذا سحر مبین

ص: 318

29- تعلم جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 36,40

36 - جواز فراگیری و به کارگیری علم سحر در جهت منافع مردم

یتعلمون ما یضرهم و لا ینفعهم

40 - کسانی که علم سحر را برای سوء استفاده و ضرر رسانی فراگیرند ، از مواهب آخرت محروم خواهند شد .

و لقد علموا لمن اشتریه ماله فی الآخره من خلق

ضمیر مفعولی در «اشتره» به «ما یضرهم و لا ینفعهم» - که مراد آن سحرهای زیان آور است - بر می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 9,12

9 - فراگرفتن سحر از موسی (ع) و هم دستی با او در توطئه علیه فرعون ، از اتهامات فرعون به ساحران مؤمن بود .

إنه لکبیرکم الذی علمکم السحر

12 - سحر ، از علوم قابل تعلیم و یادگیری

علمکم السحر

30- تعلیم جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 3,9,11,15,52

3 - شیاطین علومی از سحر را بر مردم عصر سلیمان تلاوت کرده و به آنها جادوگری می آموختند .

ما تتلوا الشیطین علی ملک سلیمان ... یعلمون الناس السحر

فعل «تتلوا» از مصدر تلاوت (خواندن و قرائت کردن) است. مراد از «ما» ی موصوله - به قرینه فrazهای بعد - سحر و مانند آن می باشد. متعلق «تتلوا» به دلیل «یعلمون الناس» «علی الناس» می باشد. یعنی، یهود دنباله رو سحری بودند که شیاطین آن را برای مردم می خواندند.

9 - کفرورزی شیاطین با تعلیم سحر به مردم

و لكن الشیطان کفروا یعلمون الناس السحر

11 - گروهی از یهودیان به آموختن سحر های تعلیم داده شده از سوی شیاطین روی آورده و به جادوگری پرداختند .

واتبعوا ما تتلوا الشیطان

ضمیر در «اتبعوا» به «فریق من الذین أتوا الكتاب» در آیه قبل بر می گردد.

15 - هاروت و ماروت به مردمان بابل سحر می آموختند .

ص: 319

52- از امام جعفر صادق (ع) درباره سخن خداوند که می فرماید: «... و ما أنزل على الملكين ببابل هاروت و ماروت» روایت شده که فرمود: «و كان بعد نوح (ع) قد كثر السحرة...»;

بعد از حضرت نوح(ع) ساحران نیرنگباز زیاد گشتند و خداوند دو فرشته را به سوی پیامبر آن زمان فرستاد تا آنان به آن پیامبر، شیوه های سحر ساحران و کارهایی را که با آن، سحر باطل و مردود می شود بیاموزند. سپس آن پیامبر شیوه های سحر را فرا گرفت و به فرمان خداوند آن را به بندگان خدا نیز آموخت و به آنان گفت: جلو سحر ساحران را بگیرد و آن را باطل نماید و آنان را نهی کرد از اینکه مردم را سحر کنند ... و (کلام خدا که فرمود): «آن دو فرشته هیچ کس را تعلیم سحر نمی دادند مگر اینکه از قبل می گفتند ما وسیله آزمایش هستیم»؛ یعنی، آن پیامبر به دو فرشته دستور داد که به صورت بشر ظاهر شوند و آنچه از خدا درباره سحر و ابطال آن آموخته اند به مردم یاد بدهند ... پس خدای عز و جل به آنان فرمود: با سحر و ضربه زدن به دیگران و دعوت مردم به این که ما بر قدرت احیا و اماته داریم و کارهایی می کنیم که فقط خداوند به آن قدرت دارد، کافر نشوید و خداوند فرموده: «و ما هم بضارين به من أحد إلا بإذن الله»؛ یعنی، آنان که سحر را فرا گرفته بودند نمی توانستند بدون اجازه و علم خدا به کسی زیانی برسانند؛ زیرا اگر خدا می خواست، با زور جلوی آنها را می گرفت. و نیز فرموده: «آنان از علوم سحر چیزهایی را یاد می گرفتند که در جهت زیان آنها بود نه نفعشان» (یعنی) آنان چیزهایی فرا می گرفتند که موجب ضرر در دینشان بود و نفعی در آن نبود ... و (نیز خداوند) فرمود: «و لقد علموا لمن اشترى ماله في الآخرة من خلق»؛ زیرا آنان معتقد بودند که آخرتی در کار نیست پس آنان معتقد بودند وقتی که آخرتی نباشد بهره و نصیبی هم بعد از دنیا نیست و به فرض بعد از دنیا آخرتی باشد، آنان به سبب کفرشان از آن محروم خواهند بود ...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 12

12 - سحر ، از علوم قابل تعلیم و یادگیری

عَلَّمَكُمُ السَّحْرَ

31- تعلیم جادو در بابل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 13

13 - یهودیان برای مبارزه با پیامبر (صلی الله علیه و آله) علاوه بر انکار بشارت های تورات ، از سحر و جادو مدد می گرفتند .

نبذ فریق ... کتب الله وراء ظهورهم ... واتبعوا ما تتلوا الشیطين

در آیه قبل گذشت که جمله «نبذ فریق» پس از «لما جاءهم» می رساند که: یهود به خاطر اینکه بتوانند رسالت پیامبر(صلی الله علیه و آله) را انکار کنند بشارتهای تورات را درباره آن حضرت، نادیده گرفتند. عطف جمله «اتبعوا...» بر «نبذ فریق» نیز اقتضا می کند که دنبال

کردن سحر به همین منظور بوده است.

ص: 320

32- تفاوت معجزه با جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 5 - 8

8- آگاهی مشرکان در عصر بعثت، از ماهیت معجزه و فرق آن با سحر و خواب های پریشان و شعر

بل قالوا أضغث أحلم بل افتريه بل هو شاعر

مشرکان در مخالفت با پیامبر (صلی الله علیه و آله) ابتدا سخن او را سحر، یا شعر و یا خواب های آشفته می دانستند. سپس برای اثبات رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) از ایشان خواستار معجزه شدند. این می رساند که آنان از معجزه و فرق آن با سحر و شعر و... آگاه بودند و به آن اعتراف داشتند.

33- تفاوت معجزه و جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 102 - 7

7- بصیرت بخشی و بینش دهی معجزه، ملاک تمایز آن از سحر و جادوگری

إني لأظنك يموسى مسحورًا . قال لقد علمت ما أنزل هؤلاء إلا... بصائر

تأکید موسی (ع) بر «بصائر» بودن معجزاتش در قبال اتهام سحر به معجزات او از سوی فرعون، می تواند خود ردی باشد بر اتهام فرعون با ارائه ملاک؛ یعنی، سحر هرگز بصیرت آفرین نیست در حالی که معجزه، بصیرت آفرین است.

34- توبه از جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 8

8 - سحر و ساحری، گناهی نیازمند توبه و مغفرت خداوند

ليغفر لنا .. و ما أكرهتنا عليه من السحر

نیازمندی سحر و ساحری به غفران الهی، نشان از گناه بودن آن دارد، اشاره ساحران به اکراهی بودن آن، نوعی اعتذار از صدور آن گناه، برای جلب مغفرت الهی است.

35- تهمت جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 7 - 4، 1

1 - در صورت نزول کتابی ملموس از سوی خداوند بر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، کفرورزان آن را سحر خواهند دانست.

ص: 321

و لو نزلنا عليك كتابا في قرطاس فلمسوه بأيديهم لقال الذين كفروا إن هذا إلا سحر مبني

4- اتهام سحر، وسیله ای برای مبارزه کافران با رسالت پیامبر(صلی الله علیه و آله) و آیات الهی

لقال الذين كفروا إن هذا إلا سحر مبين

36- تهمت جادو به انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 61 - 3

3- سحر خواندن معجزات پیامبران، دروغ بستن به خداوند است.

لا تفتروا على الله كذباً

إفترأ؛ یعنی، دروغ بافتن و به قرینه «على الله»، مراد دروغی است که در باره خداوند ساخته و پرداخته شده باشد. اضافه کلمه «كذباً» برای تأکید است.

37- تهمت جادو به پیروان موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- اعراف - 7 - 132 - 3

3- فرعونیان ایمان به رسالت موسی را سحرزدگی می دانستند.

مهما تأتتا به من ءایه لتسحرنا بها فما نحن لك بمؤمنين

38- تهمت جادو به تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 48 - 11

11 - قرآن و تورات، دو جادوی پشتیبان یکدیگر، در ادعای کافران صدر اسلام

قالوا سحران تظهرا

39- تهمت جادو به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 2 - 16

16 - اتهام سحر و افسونگری ، از حربه های تبلیغاتی کفرپیشگان مکه علیه قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ص: 322

قال الكفرون إن هذا لسحر مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 3 - 12, 13, 15

12- نسبت ناروای سحر به قرآن و جادوگری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی مشرکان ستم پیشه

أفتأتون السحر و أنتم تبصرون

13- مشرکان ستم پیشه، ضمن ایراد اتهام سحر به قرآن، آن را هرگز شایسته پیروی نمی دانستند.

أفتأتون السحر و أنتم تبصرون

استفهام در جمله «أفتأتون السحر» انکاری است و جمله «و أنتم تبصرون» حال برای فاعل «تأتون» می باشد. بنابراین معنای آیه چنین می شود: آیا شما با چشم باز و آگاهی به دنبال قرآن - که سحر است - می روید؟ یعنی این که شایسته نبودن قرآن برای پیروی، امری است روشن و بدیهی.

15- سحر بودن قرآن و ساحر بودن پیامبر (صلی الله علیه و آله)، دلیل واهی و بهانه دیگر مشرکان ستم پیشه برای ایمان نیاوردنشان

أفتأتون السحر و أنتم تبصرون

مشرکان برای ردّ ادعای نبوت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، دو دلیل واهی و بهانه جویانه می آوردند: 1- بشر بودن آن حضرت (هل هذا إلاّ بشر مثلكم)، 2- ساحر بودن ایشان (أفتأتون السحر).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 48 - 11

11 - قرآن و تورات، دو جادوی پشتیبان یکدیگر، در ادعای کافران صدراسلام

قالوا سحران تطهرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 43 - 15

15 - اتهام بی پرده کافران، مبنی بر جادوی آشکار بودن قرآن کریم

وقال الذين كفروا للحقّ لما جاءهم إن هذا إلاّ سحر مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 15 - 4, 2

2 - قرآن ، سحری آشکار در دیدگاه مشرکان

وقالوا إن هذا إلا سحر مبين

4 - اصرار و پافشاری مشرکان بر متهم کردن قرآن و معجزه الهی به سحر و جادوگری

وقالوا إن هذا إلا سحر مبين

برداشت فوق از به کار رفتن نفی و استثنا در آیه شریفه که دلالت بر حصر و قطعی بودن مفاد آن است، استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 323

1 - اتهام سحر و جادوگری به قرآن ، از سوی ولیدبن مغیره

فقال إن هذا إلا سحر

2 - اتهام سحر و جادوگری به قرآن ، طرحی حساب شده از سوی ولیدبن مغیره

إنه فکّر و قدر .. . فقال إن هذا إلا سحر

3 - قرآن ، در دیدگاه غرض آلود ولیدبن مغیره ، سحری برگرفته شده از ساحران پیشین بود .

فقال إن هذا إلا سحر یؤثر

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که «یؤثر» از ماده «أثر» (روایت و مطلب نقل شده از پیشینیان) باشد.

40- تهمت جادو به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 2 - 16

16 - اتهام سحر و افسونگری ، از حربه های تبلیغاتی کفرپیشگان مکه علیه قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قال الکفرون إن هذا لسحر مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 3 - 12

12- نسبت ناروای سحر به قرآن و جادوگری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی مشرکان ستم پیشه

أفتأتون السحر و أنتم تبصرون

41- تهمت جادو به معجزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 15 - 1

1 - مشرکان صدر اسلام ، معجزات الهی را سحری آشکار و بی تردید می دانستند .

وقالوا إن هذا إلا سحر مبين

مشارالیه «هذا» هم می تواند معجزه باشد - که در آیه قبل از آن به «آیه» یاد شده است - و هم می تواند قرآن کریم باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال نخست است.

ص: 324

42- تهمت جادو به موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 132 - 1

1 - فرعونیان با سحر خواندن تمامی معجزات موسی ، به وی گفتند که هرگز رسالتش را تصدیق نخواهند کرد .

مهما تأتنا به من ءایه لتسحرنا بها فما نحن لک بمؤمنین

«مهما» از اَسْمَاء شرط و به معنای «ای شیء» است. و «من» در «من آیه» بیان «مهما» است. بنابراین جمله «مهما تأتنا ...» یعنی «هر چیزی را که به عنوان معجزه بیاوری ...»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 76 - 5,6

5 - فرعون و اطرافیانش ، علی رغم مشاهده معجزه بزرگ موسی (ع) ، آن را سحری آشکار خوانده و حضرتش را متهم به جادوگری کردند .

فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبین

6 - تهمت سحر به معجزه بزرگ حضرت موسی (ع) از سوی فرعون و اطرافیانش ، برخاسته از روحیه سرکشی و تبه کاری آنان بود .

فاستکبروا و كانوا قوماً مجرمین. فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 81 - 2

2 - موسی (ع) ، پس از مشاهده عمل ساحران ، برای رفع اتهام ساحری از خود ، سحر بودن آن عمل را به آنان گوشزد نمود .

فلما ألقوا قال موسی ما جئتم به السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 61 - 2

2 - شرک و سحر خواندن معجزات موسی و ادعای آوردن همانند برای آن و تکذیب رسالت الهی آن حضرت ، از جمله افترا های فرعونیان به خداوند بود .

لا تفتروا على الله كذبًا

با توجه به آیات پیشین که مشتمل بر بیان توحید از زبان موسی (ع) و نیز ارائه معجزات، و عکس العمل فرعون در سحر خواندن آنها بود، می توان به مواردی از افتراهای فرعونیان اشاره کرد.

43- تهمت جادو به وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 15 - 3

ص: 325

3 - اتهام سحر و ساحری به پیامبران و وحی ، زشت ترین موضع گیری تکذیب گران علیه آنان *

أفسحر هذه

اختصاص به ذکر یافتن موضوع «سحر»، بیانگر مطلب بالا است.

44- جادو با ترشحات دهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 4 - 1

1 - زنانی ، در عصر بعثت با گره زدن و افشاندن ترشحات دهان بر گره ها ، مردم را جادو می کردند .

النَّفِّ-ثت فی العقد

فعل «نَفَّثَ»، زمانی گفته می شود که شخص ترشحاتی از دهان بیرون افکند (مصباح) و «نَفَّثَ» شبیه دمیدن و کمتر از آب دهان افکندن است (صحاح). حرف «ال» در «النَّفَّاثَات»، گرچه برای تعریف جنس است؛ ولی در مقایسه با «غاسق» و «حاسد» - که نکره آورده شده است - ممکن است به معروف بودن کسانی که «نَفَّاثَه» (افسون گر) بودند، نظر داشته باشد.

45- جادو با گره زدن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 4 - 1

1 - زنانی ، در عصر بعثت با گره زدن و افشاندن ترشحات دهان بر گره ها ، مردم را جادو می کردند .

النَّفِّ-ثت فی العقد

فعل «نَفَّثَ»، زمانی گفته می شود که شخص ترشحاتی از دهان بیرون افکند (مصباح) و «نَفَّثَ» شبیه دمیدن و کمتر از آب دهان افکندن است (صحاح). حرف «ال» در «النَّفَّاثَات»، گرچه برای تعریف جنس است؛ ولی در مقایسه با «غاسق» و «حاسد» - که نکره آورده شده است - ممکن است به معروف بودن کسانی که «نَفَّاثَه» (افسون گر) بودند، نظر داشته باشد.

46- جادو پس از نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 52

52 - از امام جعفر صادق (ع) درباره سخن خداوند که می فرماید: «... و ما أنزل علی الملکین ببابل هاروت و ماروت» روایت شده که فرمود: «و کان بعد نوح (ع) قد کثر السحره...»;

بعد از حضرت نوح(ع) ساحران نیرنگباز زیاد گشتند و خداوند دو فرشته رابه سوی پیامبر آن زمان فرستاد تا آنان به آن پیامبر، شیوه های سحر ساحران و کارهایی را که با آن، سحر باطل و مردود می شود بیاموزند. سپس آن پیامبر شیوه های سحر را فرا

ص: 326

گرفت و به فرمان خداوند آن را به بندگان خدا نیز آموخت و به آنان گفت: جلو سحر ساحران را بگیرید و آن را باطل نمایید و آنان را نهی کرد از اینکه مردم را سحر کنند... و (کلام خدا که فرمود: «آن دو فرشته هیچ کس را تعلیم سحر نمی دادند مگر اینکه از قبل می گفتند ما وسیله آزمایش هستیم»؛ یعنی، آن پیامبر به دو فرشته دستور داد که به صورت بشر ظاهر شوند و آنچه از خدا درباره سحر و ابطال آن آموخته اند به مردم یاد بدهند... پس خدای عز و جل به آنان فرمود: با سحر و ضربه زدن به دیگران و دعوت مردم به این که ما بر قدرت احیا و اماته داریم و کارهایی می کنیم که فقط خداوند به آن قدرت دارد، کافر نشوید و خداوند فرموده: «و ما هم بضارین به من أحد إلا بإذن الله»؛ یعنی، آنان که سحر را فرا گرفته بودند نمی توانستند بدون اجازه و علم خدا به کسی زیانی برسانند؛ زیرا اگر خدا می خواست، با زور جلوی آنها را می گرفت. و نیز فرموده: «آنان از علوم سحر چیزهایی را یاد می گرفتند که در جهت زیان آنها بود نه نفعشان» (یعنی) آنان چیزهایی فرا می گرفتند که موجب ضرر در دینشان بود و نفعی در آن نبود... و (نیز خداوند) فرمود: «و لقد علموا لمن اشتریه ماله فی الآخره من خلق»؛ زیرا آنان معتقد بودند که آخرتی در کار نیست پس آنان معتقد بودند وقتی که آخرتی نباشد بهره و نصیبی هم بعد از دنیا نیست و به فرض بعد از دنیا آخرتی باشد، آنان به سبب کفرشان از آن محروم خواهند بود...».

47- جادو در جدایی همسران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 28، 24

24 - مردم بابل از هاروت و ماروت سحری را آموختند که بتوانند با آن بین زن و شوهرش جدایی افکنند .

فیتعلمون منهما ما یفرقون به بین المرء و زوجته

28 - جدایی انداختن بین زن و شوهر به وسیله سحر ، گناهی در حد کفر است .

إنما نحن فتنه فلا تکفر فیتعلمون منهما ما یفرقون به بین المرء و زوجته

48- جادو در دوران بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 3

3 - آشنایی مردم عصر موسی (ع) ، با مقوله سحر و آثار شگفت آن

وقالوا یاأیه الساحر

متهم کردن موسی (ع)، به سحر پس از مشاهده آیات شگفت الهی، نشان می دهد که فرعونیان مشابه آن کارها را در توان ساحران می دیدند.

49- جادو در دوران سلیمان (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 3،10

3 - شیاطین علومی از سحر را بر مردم عصر سلیمان تلاوت کرده و به آنها جادوگری می آموختند .

ما تتلوا الشیطان علی ملک سلیمان .. یعلمون الناس السحر

فعل «تتلوا» از مصدر تلاوت (خواندن و قرائت کردن) است. مراد از «ما»ی موصوله - به قرینه فrazهای بعد - سحر و مانند آن می باشد. متعلق «تتلوا» به دلیل «یعلمون الناس» «علی الناس» می باشد. یعنی، یهود دنباله رو سحری بودند که شیاطین آن را برای مردم می خواندند.

10 - رواج سحر در زمان حضرت سلیمان (ع)

ما تتلوا الشیطان علی ملک سلیمان .. یعلمون الناس السحر

50- جادو در دوران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 37 - 2

2 - رواج سحر و ساحری در قلمرو حکومت فرعون

و ابعث فی المدائن حشرین . یأتوک بکلّ سحر علیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 40 - 4

4 - فرعون و مردم عصر وی ، عقیده مند به افسون و جادو بوده و ساحران دارای جایگاه و منزلت ویژه در نزد آنان بودند .

لعلّنا نتبع السحره إن كانوا هم الغلبین

دعوت همگانی از مردم برای شرکت در هماوردی فرعون با موسی (ع) و تصریح به پیروی همگی از ساحران، در صورت پیروزی آنها بر موسی (ع)، گویای برداشت یاد شده است.

51- جادو در دوران مقارن بعثت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 7 - 10

10- وجود پدیده سحر و جادو ، در جامعه عصر بعثت

هذا سحر مبین

ص: 328

52- جادو در دوران موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 3

3 - آشنایی مردم عصر موسی (ع)، با مقوله سحر و آثار شگفت آن

وقالوا یاٰیة الساحر

متهم کردن موسی(ع)، به سحر پس از مشاهده آیات شگفت الهی، نشان می دهد که فرعونیان مشابه آن کارها را در توان ساحران می دیدند.

53- جادو در عصر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 79 - 3

3 - سحر و جادو در عصر فرعون، دانشی رایج بود و ساحران چیره دست بسیاری در کشور مصر می زیستند.

قالوا این هذا لسحر... و لا یفلح السحرون... و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

54- جادو در فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 64 - 7

7 - فرعونیان، در سخنان و تبلیغات خویش، سحر برتر و بی رقیب را، نشانگر حقانیت مرام ساحر و عقاید او قلمداد می کردند.

وقد أفلح الیوم من استعلی

بسیج ساحران برای ابطال ادعاهای موسی(ع)، حاکی از آن است که در نظر فرعونیان، قدرت ساحر میزان حق و باطل بود.

55- جادو در مصر باستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 58 - 4

4- وجود سحر و ساحر، در مصر باستان

فلناتینک بسحر مثله

ص: 329

56- جادو گری در دوران موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 112 - 2

2 - رواج سحر در سرزمین مصر به هنگام بعثت موسی (ع)

یأتوک بکل سحر علیم

57- جادو و کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 7,28,34

7 - به کارگیری سحر گناهی بزرگ و به منزله کفر است .

و ما کفر سلیمن

چنانچه گذشت، مراد از جمله فوق نفی جادوگری از سلیمان است. ولی از آن جا که از جادوگری به کفرورزی، تعبیر شده، به دست می آید که: جادوگری خود نوعی کفر است و یا گناهی است به منزله کفر.

28 - جدایی انداختن بین زن و شوهر به وسیله سحر، گناهی در حد کفر است .

إنما نحن فتنه فلا تکفر فیتعلمون منهما ما یفرقون به بین المرء و زوجته

34 - رساندن زیان به مردم با اعمال سحر و نیز آموختن آن به انگیزه مفسده جویی، حرام و گناهی در حد کفر است .

فلا تکفر فیتعلمون منهما ما یفرقون به بین المرء و زوجته .. و یتعلمون مایضرهم ول

58- جادوگران فرعون و ترک جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 116 - 2

2 - ساحران پس از رخصت دهی موسی (ع) آنچه را برای جادوگری تدارک دیده بودند، در مقابل تماشاگران رها کردند و چشم های آنان را سحر کردند .

فلما ألقوا سحروا أعین الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 116 - 2

2 - ساحران پس از رخصت دهی موسی (ع) آنچه را برای جادوگری تدارک دیده بودند ، در مقابل تماشاگران رها کردند و چشم

ص: 330

های آنان را سحر کردند .

فلما ألقوا سحروا أعين الناس

60- جادوی زیانبار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 32,33

32 - مردم بابل از هاروت و ماروت سحرهایی را فرا گرفتند که نتیجه ای جز ضرر برای آنان نداشت .

یتعلمون ما یضرهم و لاینفعهم

33 - برخی از سحرها ضرر آفرین و بعضی سودمند است .

یتعلمون ما یضرهم و لاینفعهم

61- جادوی سودمند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 33

33 - برخی از سحرها ضرر آفرین و بعضی سودمند است .

یتعلمون ما یضرهم و لاینفعهم

62- جادوی مباح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 36

36 - جواز فراگیری و به کارگیری علم سحر در جهت منافع مردم

یتعلمون ما یضرهم و لاینفعهم

63- حرمت جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- سحر، کاری نامشروع و پرهیز از آن ضروری است.

کید سحر و لایفلح الساحر حیث اُتی

ص: 331

مکر بودن سحر و بسته بودن راه موفقیت بر ساحر - که در این آیه بیان گردیده است - بیانی کافی بر مشروعیت نداشتن و مجاز نبودن آن است.

64- حقیقت جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 117 - 6

6 - سحر ، امری ناپایدار در برابر معجزه

فإذا هی تلقف ما یأفکون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 45 - 3

3 - معجزه ، امری واقعی ، و سحر عملی خیالی و فاقد حقیقت و واقعیت است .

فألقى موسى عصاه فإذا هی تلقف ما یأفکون

«إفک» در اصل به سخنی گفته می شود که اصل و ریشه نداشته و دروغ است. بنابراین سحر را بدان جهت «إفک» می نامند که فاقد حقیقت و واقعیت است.

65- دانش جادو در اصحاب ایکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 185 - 7

7 - اطلاع مردم « ایکه » از مسأله جادو و سحرزدگی

قالوا إنما أنت من المسحّرين

66- دانش جادو در قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 153 - 7

7 - اطلاع ثمودیان ، از مسأله افسون و سحرزدگی

قالوا إنّما أنت من المسحّرين

ص: 332

67- درخواست جادو از موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 64 - 8

8- فرعونیان، پذیرش دعوت های موسی (ع) را، به توان مندی او در آوردن سحری بی نظیر مشروط کرده بودند.

وقد أفلح اليوم من استعلی

68- دلایل بطلان جادو جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 69 - 7

7- بلعیده شدن سحر ساحران به وسیله عصای موسی، نشانه بطلان سحر و حقانیت معجزه موسی

و ألق ما فی یمینک تلقف ما صنعوا إنّما صنعوا کید سحر

جمله «إنّما صنعوا...» تعلیل برای «تلقف» است؛ یعنی، بدان جهت که سحر، کیدی بیش نیست، در برابر حقیقت اعجاز موسی نابود خواهد شد و به دین وسیله بطلان سحر ساحران و حقانیت معجزه اثبات خواهد گردید.

69- زمینه تأثیر جادو بر محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 4 - 4

4- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در معرض خطر از سوی جادوگران و کسانی که با دمیدن در گره هایی مخصوص، درصدد آزار دادن آن حضرت بودند.

و من شرّ النّفّ-ثت فی العقد

70- زیان جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 26

26- تأثیر سحر و زیان رسانی آن، به اذن خدا و خواست اوست.

و ما هم بضارين به من أحد إلا بإذن الله

ص: 333

71- سلیمان (ع) و جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 6

6 - حضرت سلیمان (ع) منزّه از جادوگری و گرایش پیدا کردن به کفر

و ما کفر سلیمان

72- سوء استفاده از جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 19،20

19 - هاروت و ماروت ، پیش از تعلیم سحر به مردم ، ایشان را از به کارگیری نا به جای آن و سوء استفاده از آن ، بر حذر می داشتند .

و ما یعلمان من أحد حتی یقولوا إنما نحن فتنه فلا تکفر

20 - به کارگیری سحر و سوء استفاده از آن آدمی را به ورطه کفر می کشاند .

إنما نحن فتنه فلا تکفر

73- شیاطین و جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 5

5 - شیاطین ، دستیابی سلیمان رابه سلطنت ، دستاورد سحر و جادو قلمداد می کردند .

علی ملک سلیمان و ما کفر سلیمان

نقی جادوگری از سلیمان - پس از بیان اینکه شیاطین نوشته هایی از علم سحر را برای مردم، علیه سلطنت سلیمان می خواندند - رسای به این معناست که: شیاطین چنین وانمود می کردند که آنچه را تلاوت می کنند همان است که سلیمان را به سلطنت رساند و با این شیوه در صدد نقی پیامبری از او بودند.

74- ضعف جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - ظهور ناتوانی سحر هر چند بزرگ ، در برابر معجزه

فاذا هی تلقف ما یأفکون

ص: 334

به کارگیری «ما» - که واژه ابهام است - نشانگر عظمت سحر ساحران می باشد.

75- عوامل شیوع جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 25

25 - نقش مردم بابل در رواج علم سحر

فیتعلمون منهما ما یفرقون به بین المرء و زوجته

76- کینر جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 53

53 - عمرو بن عبید وارد بر امام صادق (ع) شد . . . و گفت: دوست دارم گناهان کبیره را از روی قرآن بشناسم، امام فرمود: «... والسحر لان الله عز و جل یقول: ولقد علموا لمن اشتريه ماله فی الآخره من خلق . . .» ;

.. از جمله گناهان کبیره «سحر» است چون خداوند می فرماید: مسلماً آنان (ساحران) می دانستند هر کس خریدار این متاع (سحر) باشد در آخرت هیچ نصیبی برای وی نخواهد بود...».

77- گناه تعلیم جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 34

34 - رساندن زیان به مردم با اعمال سحر و نیز آموختن آن به انگیزه مفسده جویی، حرام و گناهی در حد کفر است.

فلا تکفر فیتعلمون منهما ما یفرقون به بین المرء و زوجته . . . و یتعلمون مایضرهم و ل

78- گناه جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 7، 53

7 - به کارگیری سحر گناهی بزرگ و به منزله کفر است.

چنانچه گذشت، مراد از جمله فوق نفی جادوگری از سلیمان است. ولی از آن جا که از جادوگری به کفرورزی، تعبیر شده، به دست

ص: 335

می آید که: جادوگری خود نوعی کفر است و یا گناهی است به منزله کفر.

53 - عمرو بن عبید وارد بر امام صادق (ع) شد . . . و گفت : دوست دارم گناهان کبیره را از روی قرآن بشناسم ، امام فرمود : « . . . والسحر لان الله عز و جل يقول : ولقد علموا لمن اشتريه ماله في الآخرة من خلق . . . » ;

. . . از جمله گناهان کبیره «سحر» است چون خداوند می فرماید: مسلماً آنان (ساحران) می دانستند هر کس خریدار این متاع (سحر) باشد در آخرت هیچ نصیبی برای وی نخواهد بود . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 8

8 - سحر و ساحری ، گناهی نیازمند توبه و مغفرت خداوند

ليغفر لنا . . . و ما أكرهتنا عليه من السحر

نیازمندی سحر و ساحری به غفران الهی، نشان از گناه بودن آن دارد، اشاره ساحران به اکراهی بودن آن، نوعی اعتذار از صدور آن گناه، برای جلب مغفرت الهی است.

79- ماروت و تعلیم جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 18، 19، 24، 15

15 - هاروت و ماروت به مردمان بابل سحر می آموختند .

و ما أنزل على الملكين . . . و ما يعلمان من أحد

18 - هاروت و ماروت ، تعلیم خود (سحر) را آزمونى برای مردم دانسته و به آنان هشدار می دادند .

و ما يعلمان من أحد حتى يقولوا إنما نحن فتنه

19 - هاروت و ماروت ، پیش از تعلیم سحر به مردم ، ایشان را از به کارگیری نا به جای آن و سوء استفاده از آن ، بر حذر می داشتند .

و ما يعلمان من أحد حتى يقولوا إنما نحن فتنه فلا تكفر

24 - مردم بابل از هاروت و ماروت سحرى را آموختند که بتوانند با آن بین زن و شوهرش جدایی افکنند .

فيتعلمون منهما ما يفرقون به بين المرء و زوجته

80- معجزه و جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 109 - 2,3

2 - اشراف و بزرگان دربار فرعون بر مبنای ساحر بودن موسی و سحر بودن معجزات وی ، جلسه مشورتی خویش را آغاز کردند .

قال المأ من قوم فرعون إن هذا لسحر علیم

ص: 336

جمله «إن هذا ..» می تواند از نتایج بحث و گفتگوی اشراف باشد. یعنی در ابتدا این مسأله مطرح شد که امور خارق العاده موسی از چه سنخی است. همچنین می تواند بیانگر این باشد که آنان ساحر بودن موسی را مفروض گرفته بودند و درباره روش مبارزه با وی تبادل نظر می کردند. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است.

3- اشراف و بزرگان قوم فرعون پس از تبادل نظر در جلسه مشورتی به این نتیجه رسیدند که موسی (ع) بدون هیچ تردید ساحری زبردست و معجزه وی سحر است .

قال الملائ من قوم فرعون إن هذا لسحر عليم

برداشت فوق بر اساس اولین احتمالی است که در توضیح فیش قبل درباره جمله «إن هذا ..» بیان شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 115 - 2

2- ساحران ، جادویی همانند معجزه موسی (ع) تدارک دیده بودند .

إما أن تلقى و إما أن نکون نحن الملقين

به کارگیری «تلقى» و «ملقین»، که هر دو از مصدر «القاء» به معنای افکندن است، می رساند که جادوی آنان مشابهت صوری با معجزه موسی داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 117 - 6

6- سحر ، امری ناپایدار در برابر معجزه

فإذا هی تلقف ما یأفکون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 118 - 1

1- عصای موسی (ع) با بلعیدن جادوی ساحران ، موجب به کرسی نشستن حق و پوچ گشتن دستاورد های ساحران شد .

فوقع الحق و بطل ما كانوا یعملون

دربرداشت فوق ضمیر «كانوا» و «یعملون» به ساحران برگردانده شده است. بر این مبنا مراد از «ما» در «ما كانوا ...» همان ابزار و آلاتی است که با سحر خویش آنها را در چشم بینندگان به صورت جانورانی پر تحرک جلوه داده بودند.

81- منشأ تأثیر جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 102 - 26

26 - تأثیر سحر و زیان رسانی آن ، به اذن خدا و خواست اوست .

و ما هم بضارین به من أحد إلا بإذن الله

ص: 337

82- منشأ تهمت جادو به تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 50 - 3

3 - اتهام بی دلیل سحر به قرآن و تورات از سوی کافران صدراسلام ، برخاسته از هواپرستی آنان بود .

قالوا سحران تظهرا .. فاعلم انما يتبعون أهواءهم

83- منشأ تهمت جادو به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 50 - 3

3 - اتهام بی دلیل سحر به قرآن و تورات از سوی کافران صدراسلام ، برخاسته از هواپرستی آنان بود .

قالوا سحران تظهرا .. فاعلم انما يتبعون أهواءهم

84- موانع پیروی از جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 3 - 16

16- مشرکان صدراسلام ، پیروی از سحر را با عقل و خرد ناسازگار می دیدند .

أفتأتون السحر و أنتم تبصرون

85- ناپایداری جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 117 - 6

6 - سحر ، امری ناپایدار در برابر معجزه

فإذا هی تلقف ما یأفکون

86- نقش جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 338

5- سحر، مکر و حيله ساحر است و واقعيات را تغيير نمي دهد.

إِثْمًا صَنَعُوا كَيْدَ سِحْرِ

87- نقش مکان در جادو

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

10- سحر، عملی بی ارزش است و تغییر مکان دادن ساحر، تأثیری در ثمربخشی آن ندارد.

و لا یفلح السّاحر حیث أتى

88- ویژگیهای جادو در دوران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

7- سحر متداول در عصر فرعون، محدود به نوعی خاص و در قالب نمایش سحر بر اشیای افکنده شده بر زمین بود.*

إِذَا أَن تَلَقَىٰ وَإِذَا أَن نَكُونُ أُولَٰئِكَ

تعبیری که ساحران در بیان خویش به کار گرفتند (یا می افکنی و یا نخست ما می افکنیم)، می تواند حاکی از آن باشد که کسی انتظار سحری از نوع دیگر را نداشت. فراهم آوردن ریسمان ها و عصاها - که آیه بعد بر آن دلالت دارد - نیز گویای همین نکته است.

89- یهود و تعلم جادو

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

41- یهود در عین آگاهی به اینکه فراگیری سحر موجب محروم شدن آنان از همه مواهب اخروی خواهد شد، به آموزش آن پرداختند.

و لقد علموا لمن اشترى به ماله فی الآخرة من خلق

«خلاق» به معنای بهره وافر و نصیب نیکوست. نکره بودن کلمه «خلاق» به همراه «من» زائده، دلالت بر قلت دارد و ظاهر آن است که ضمیر در «علموا» به یهودیان بر می گردد.

43 - یهودیان با آموزش سحر های زیان آور ، خویشتن را تباه و بهای بدی را کسب کردند .

ماله فی الآخره من خلق و لبس ماشروا به أنفسهم

ص: 339

90- آثار ایمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 21

21 - پایه های حکومت فرعون پس از ماجرای ساحران و ایمان آنان به موسی (ع)، بسیار متزلزل شد .

و لتعلمنَّ أَيْنَا أَشَدَّ عَذَابًا وَ أَبْقَى

تفاوت برخوردهای اولیه فرعون با برخوردهای پس از ایمان ساحران، نشان از تزلزل حکومت فرعون و احساس خطر شدید او از ناحیه موسی(ع) و مؤمنان به او دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 1

1 - خشم و برآشفتن فرعون از ایمان سریع ساحران به موسی (ع)، بدون رخصت و اجازه وی

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

91- آثار پیروزی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 64 - 6

6 - فرعونیان نجات و بقای خود را در گرو غلبه ساحران بر موسی (ع) در صحنه مقابله می دانستند .

وقد أفلح اليوم من استعلى

92- آثار ترس جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 74 - 3

3 - هراس از جهنم و عذاب طاقت فرسای آن ، مایه تحکیم ایمان در قلب ساحران فرعون

إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا .. إِنَّهُ مِنْ يَأْتِ رَبِّهِ مَجْرَمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ

جمله «إِنَّهُ مِنْ يَأْتِ ..» تعلیل برای محتوای آیه قبل است.

ص: 340

93- آثار جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 11

11 - دیدگان وقوه خیال موسی (ع) نیز، تحت تأثیر سحر ساحران فرعون قرار گرفت.

يَخِيلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَتَىٰ تَسْعَىٰ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 67 - 1

1 - موسی (ع)، پس از مشاهده سحر ساحران فرعون، در دل خویش از پی آمد های احتمالی آن احساس نگرانی کرد.

مِنْ سِحْرِهِمْ... فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسَىٰ

«أوجس» به معنای «أحسَّ» و نیز به معنای «أضمر (اخفا کرد)» آمده است (لسان العرب). در این آیه، معنای «أحسَّ» به نظر مناسب تر می رسد؛ چرا که معنای «اخفا» در «فی نفسه» آمده است. بنابراین «أوجس فی نفسه...»؛ یعنی، موسی (ع) در دل خود نگرانی و ترسی را احساس کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 68 - 3, 1

1 - دل قوی داشتن و نگران نبودن از پی آمد های سحر ساحران فرعون، مفاد وحی خداوند به موسی (ع) در میدان مقابله با ساحران

فَأَوْجَسَ... قَلْنَا لَا تَخَفْ

3 - موسی (ع) از القای شبهه و احتمال گمراهی مردم به واسطه سحر ساحران نگران بود.

قَلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَىٰ

جمله «إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَىٰ» تعلیل برای «لا تخف» است و دلالت می کند که موسی (ع) از این نگران بود که معجزه او با سحر ساحران مشتبّه گردد و مردم به حقانیت او پی نبرند. خداوند با بیان برتری قطعی او، زمینه هراسش را از بین برد.

94- آخرت طلبی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - ساحران مؤمن با تحقیر قدرت فرعون ، به او اعلام کردند که بالاترین شکنجه های او ، تنها به زندگانی دنیایی آنان خاتمه می دهد و به آخرتشان آسیبی نخواهد رسانید .

فاقض ما أنت قاض إنّما تقضى هذه الحيوه الدنيا

چنانچه «هذه الحياه» مفعولٌ به برای «تقضى» باشد، مراد از «قضا»، منقضی ساختن خواهد بود. اهل لغت می گویند: تمام معانی «قضا» به انقطاع یافتن و تمام شدن بازگشت دارد (لسان العرب). بنابراین مفاد آیه چنین می شود: ای فرعون! با حکم خود به هرچه می توانی فیصله بده و آن را تمام کن؛ زیرا تو فقط این زندگانی دنیا را خاتمه می دهی.

ص: 341

17 - ساحران مؤمن به موسی (ع) ، دارای ایمان و اعتقاد محکم به آخرت بودند .

فاقض . . . إتما تقضى هذه الحيوه الدنيا

95- آگاهی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 4

4 - ساحران به رسالت ها و پیام های موسی (ع) قبل از اقدام به مبارزه با وی آگاه بودند .

قالوا ءامنا برب العلمين

تأکید ساحران به ربوبیت خداوند و پذیرش سریع آن پس از آگاهی به حقانیت موسی (ع)، بیانگر این است که آنان پیش از حضور در صحنه مبارزه به پیامهای وی، که بارزترین آن اعتقاد به ربوبیت مطلق خداوند است، آگاه شده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 2

2 - ساحران مؤمن به موسی (ع) ، مردمی هوشیار و به ترفند ها و سیاست بازی های فرعون و اشرافیان دربار وی آگاه بودند .

رب موسی و هرون

به نظر می رسد از اهداف ساحران در تفسیر «رب العلمین» به «رب موسی و هرون» این باشد که مبادا فرعونیان پس از خاتمه ماجرا چنین وانمود کنند که ساحران به فرعون سجده کردند و او را «رب العلمین» خواندند. و این معنا حکایت از هوشیاری ساحران و آگاهی آنان به ترفندهای فرعون دارد.

96- آمادگی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 113 - 7

7 - ساحران پس از اعلام آمادگی برای مبارزه با موسی (ع) از فرعون خواستند تا در صورت پیروزی از پاداشی گران برخوردار شوند .

قالوا إن لنا لأجراً إن كنا نحن الغلبين

جمله «إن لنا ..» استفهامی است و حرف استفهام مقدر می باشد. یعنی: إن لنا ... نکره آمدن کلمه «أجراً» دلالت بر بزرگی و

گرانسنگی پاداش دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 2

2- ساحران فرعون ، آمادگی خویش را برای پیش قدم شدن در ارائه سحر خود ، اعلام کردند .

ص: 342

إِذَا أَنْ تَلْقَىٰ وَإِنَّمَا أَنْ نَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 11

11 - ساحران مؤمن ، آمادگی خود را برای تحمّل هرگونه شکنجه و کشتار در جهت حفظ ایمان خویش اعلام کردند .

لن نؤثرک . . . فاقض ما أنت قاض

«قضا» به معنای حکم کردن و داوری است. جمله «فاقض...» از زبان ساحران مؤمن و خطاب به فرعون است؛ یعنی، هر حکمی را که می توانی و قضاوت آن از تو ساخته است، صادر کن. ما آماده پذیرش هر نوع شکنجه و عذاب در راه ایمان خود هستیم.

97- ابزار جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 5,9

5 - ریسمان و عصا ، از وسایل کار ساحران فرعون

فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيَّهُمْ

حبل (مفرد «حبال») به معنای ریسمان و «عصا» (مفرد «عصی») به معنای چوب دستی است.

9 - ساحران فرعون ، پیش از حضور در صحنه مقابله با موسی (ع) ، ریسمان ها و عصا های فراوانی را تدارک دیده بودند .

فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيَّهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 1

1 - استفاده ساحران از ریسمان و چوب برای انجام سحر خود

فَأَلْقُوا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ

«حبال» (جمع «حبل») به معنای ریسمان ها و «عِصِيَّ» (جمع «عصا») به معنای چوبدستی ها است.

98- ابطال جادوی جادوگران فرعون

2- بلعیده شدن سحر ساحران فرعون و بطلان گردیدن ساخته های آنان با عصای موسی (ع)، وعده خداوند به آن حضرت .

و ألقى ما في يمينك تلقف ما صنعوا

فعل «تلقف» و نظایر آن (نزد برخی از اهل لغت) در موردی به کار می رود که چیزی گرفته شود و خورده یا بلعیده گردد (لسان العرب).

7 - بلعیده شدن سحر ساحران به وسیله عصای موسی ، نشانه بطلان سحر و حقانیت معجزه موسی

و ألق ما فی یمینک تلقف ما صنعوا إنما صنعوا کید سحر

جمله «إِنَّمَا صَنَعُوا...» تعلیل برای «تلقف» است؛ یعنی، بدان جهت که سحر، کیدی بیش نیست، در برابر حقیقت اعجاز موسی نابود خواهد شد و به دین وسیله بطلان سحر ساحران و حقانیت معجزه اثبات خواهد گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 1

1 - عصای موسی با اعجاز او ، تمامی ابزار و آلات سحر جادوی ساحران فرعون (بند ها و عصا ها) را بلعید .

تلقف ما صنعوا .. فَأَلْقَى السَّحْرَ

«فاء» در «فألقي» فصیحه و حاکی از جملاتی محذوفی است. مفاد آیه با تقدیرات آن چنین می شود: موسی (ع) عصای خود را انداخت و عصا آلات سحر را بلعید، آن گاه ساحران به سجده افتادند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 45 - 2,5

2 - بلعیده شدن ابزار ساحران (ریسمان ها و عصا ها) به وسیله عصای موسی

فإذا هی تلقف ما یأفکون

5 - عصای موسی با بلعیدن ابزار جادویی ساحران ، صحنه ای شگفت و به دور از انتظار همگان به وجود آورد .

فإذا هی تلقف ما یأفکون

برداشت یاد شده از آن جا است که «إذا» برای مفاجات است و نشانگر آن است که جمله پس از آن، در یک حالت غیر منتظره واقع شده است.

99- اتحاد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 115 - 3

3 - ساحران دربار فرعون ، یکدل و یکزبان و یار یکدیگر در مبارزه با موسی (ع)

قالوا ي موسى إما أن تلقى و إما أن نكون نحن الملقين

بدیهی ست ساحران جمله های «إما أن تلقى» و «إما أن نكون نحن الملقين» را دسته جمعی و یا یک به یک نگفتند. بنابراین استناد این جمله ها به آنان حکایت از همیاری و یکدلی آنان در مبارزه با موسی (ع) دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 9

9 - ساحرانِ فرعون ، یک دل و یک زبان و یار یکدیگر ، در مبارزه با موسی (ع) بودند .

و إما أن نكون أول من ألقى

ص: 344

صدق «أول من ألقى» بر همه ساحران، گویای هدف مشترک و وحدت رویه آنان است.

100- احترام جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 5

5- ساحران ، دارای موقعیت و احترام در میان جامعه فرعونى *

وقالوا يأتئه الساحر

برداشت یاد شده بدین احتمال است که خطاب «يأتئه الساحر»، استهزایی نباشد؛ بلکه برای احترام ادا شده باشد. و مؤید آن، ذیل آیه شریفه است که فرعونیان از موسی (ع) تقاضای رفع عذاب کردند.

101- احضار جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 38 - 2

2- گردآوری ساحران در سریع ترین وقت ، پس از پیشنهاد مشاوران فرعون

قالوا... و ابعث في المدائن... فجمع السحرة

برداشت یاد شده با توجه به آمدن «فاء» - که بیانگر نبودن فاصله زمانی است - استفاده می شود.

102- ادب جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 4

4- برخورد و گفت و گوی ساحران فرعون با موسی (ع) در میدان مبارزه ، همراه با نزاکت و اظهار ادب نسبت به آن حضرت بود .

يموسى إِمَّا أَنْ تَلْقَىٰ وَ إِمَّا

احاله انتخاب آغازگر به موسی (ع) و پرهیز از تحکم در این زمینه، خالی از ابراز ادب و نزاکت از سوی ساحران نیست.

103- ادبتهای جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 4 - 4 - 3

3 - افسون گران ، انسان هایی شرور و آزاردهنده دیگران

ص: 345

و من شرّ النّفّ-ثت فی العقد

اضافه شرّ در آیه قبل و بعد، به نکره و در این آیه به معرفه، بیانگر تعمیم شر بودن به تمام کسانی است که «نّفّاث» (افسون گر) بودند.

4- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در معرض خطر از سوی جادوگران و کسانی که با دمیدن در گره هایی مخصوص، درصدد آزار دادن آن حضرت بودند.

و من شرّ النّفّ-ثت فی العقد

104- استعاده از جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 4 - 5

5- پناه بردن به خداوند از شرّ جادوگران، توصیه ای الهی به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قل أعوذ... و من شرّ النّفّ-ثت فی العقد

105- استغفار جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 9

9- ساحران فرعون، پس از ایمان به موسی (ع) از اقدام به سحر به نفع فرعون، اظهار پشیمانی کرده و خواستار بخشش الهی شدند.

لیغفر لنا... ما أکرتنا علیه من السحر

106- استقامت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 1

1 - اظهار پایداری بر طریق ایمان و به هیچ انگاشتن مجازات های فرعون، عکس العمل ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - ساحران مؤمن به موسی (ع) پس از اعلان پایداری بر طریق ایمان ، به دعا به درگاه خدا پرداختند .

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمین

10 - ساحران مؤمن در عین اظهار استقامت در برابر فرعون ، خود را برای مقاومت در برابر شکنجه های فرعون و پایداری بر طریق ایمان ، نیازمند امداد های الهی دانستند .

ربنا أفرغ علينا صبراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 11، 2

2 - ساحران مؤمن ، برتری دادن فرعون بر خداوند و بهادادن به تهدیدات او در برابر دلایل روشن موسی (ع) را ، به کلی منتفی دانسته و ثبات و استحکام ایمان خود را نشان دادند .

قالوا لن نُؤثرك علی ما جاءنا من البیت والذی فطرنا

11 - ساحران مؤمن ، آمادگی خود را برای تحمّل هرگونه شکنجه و کشتار در جهت حفظ ایمان خویش اعلام کردند .

لن نُؤثرك .. فاقض ما أنت قاض

«قضا» به معنای حکم کردن و داوری است. جمله «فاقض...» از زبان ساحران مؤمن و خطاب به فرعون است؛ یعنی، هر حکمی را که می توانی و قضاوت آن از تو ساخته است، صادر کن. ما آماده پذیرش هر نوع شکنجه و عذاب در راه ایمان خود هستیم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 1

1 - ساحران مؤمن ، در برابر فرعون و تهدید های وی ، بر ایمان خود به پروردگارشان تأکید کردند .

لن نُؤثرك .. إنا ءامنا برّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 2، 1

1 - اعلام آمادگی ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون برای پذیرش هر شکنجه در راه ایمان خویش

لأقطننّ أیدیکم و أرجلکم من خلف .. قالوا لاضیر

2 - خشم و تهدید شدید فرعون ، فاقد کمترین تأثیر در ساحران مؤمن به موسی (ع)

لأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خَلْفٍ .. . قَالُوا لِأَضْمِر

107- استمداد از جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 111 - 4,5

4 - خشی سازی معجزه موسی (ع) با استمداد از ساحران زبردست ، از آرای تصویب شده از جلسه سران و بزرگان حکومت فرعونیان

ص: 347

و أرسل فی المدائن حشرین

5- سران دربار فرعون از وی خواستند با تأخیر مجازات موسی و هارون موافقت کرده و ساحران زبردست و کاردان را از اطراف و اکناف احضار کند .

و أرسل فی المدائن حشرین

«حشرین» به معنای جمع کنندگان و کوچ دهندگان است و مفعول آن به قرینه آیه قبل و بعد «ساحرین» می باشد و خود «حشرین» مفعول برای «أرسل» است. بنابراین جمله «أرسل ...» یعنی: نیروهایی را برای جمع آوری و گسیل ساحران بسیج کن.

108- اطمینان به پیروزی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 39 - 2

2- اطمینان فرعون و درباریان او به غلبه ساحران کارآزموده بر موسی (ع)

وقیل للناس هل أنتم مجتمعون

دعوت از مردم، می تواند نشانگر اطمینان فرعونیان به پیروزی ساحران باشد. گفتنی است که تعبیری چون: «لعلنا» و «إن كانوا» - که بیانگر نوعی تردید بوده و در آیه بعدی آمده است - شگردی تبلیغی برای تهییج ساحران بود تا آنان توان خویش را در این راه به کار گیرند.

109- اطمینان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 115 - 4

4- ساحران دربار فرعون مطمئن به غلبه سحرشان بر معجزه موسی (ع)

إما أن تلقى و إما أن نکون نحن الملقین

از اینکه ساحران اختیار شروع کننده مبارزه را به موسی(ع) واگذاشتند و جمله مربوط به خویش را با تأکید بیان داشتند، معلوم می شود آنان به غلبه خویش اطمینان داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 3,6

3 - ساحران فرعون ، نسبت به غلبه و پیروزی خود بر موسی (ع) در میدان مبارزه ، اطمینان داشتند .

إِذَا آن تَلَقَى وَاِذَا آن نَكُونُ اَوَّلَ من اَلْقَى

پیشنهاد به موسی (ع) برای تعیین آغازکننده، حکایت از اطمینان ساحران به کار خود و نتیجه آن و یا لاقلاً تظاهر به آن از سوی آنان دارد.

ص: 348

6 - ساحران فرعون ، شکست موسی (ع) را در صورت اقدام او به سحر ، حتمی دیده و نیازی به وارد عمل شدن خود احساس نمی کردند
* .

إِذَا أَنْ تَلْقَى وَإِنَّمَا أَنْ نَكُونُ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَى

ساحران دو شق تخییر را، به گونه ای بیان کردند که گویا اگر موسی (ع) ابزار سحر خود را بیفکند، کار او تمام است و ناتوانی او بر همگان روشن خواهد شد و تنها در صورتی که آنها دست به کار شوند، نوبت «اول» و «دوم» معنا پیدا می کند از این رو وصف «أَوَّلَ مَنْ أَلْقَى» را در باره موسی (ع) به کار نبردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 3

3 - غرور و اطمینان سرشار ساحران به غلبه خویش بر موسی (ع)

وَقَالُوا بَعْزُهُ فِرْعَوْنُ إِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ

110- افساد جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 81 - 11

11 - سحر ، عامل فساد است و ساحران اهل فسادند .

ما جنتم به السحر . . . إن الله لا يصلح عمل المفسدين

111- افساد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 81 - 6

6 - موسی (ع) ، با خطاب به ساحران ، آنان را گروهی مفسد و مقابله آنان با خود را عملی فسادانگیز خواند .

قال موسی ما جنتم به السحر . . . إن الله لا يصلح عمل المفسدين

112- اقرار جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع)، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان اعتراف کردند .

ص: 349

ءامنا برب العلمين. رب موسى و هرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - طه - 20 - 73 - 2

2- ساحران مؤمن ، به گناه و خطای خویش معترف و به آمرزش خداوند امیدوار بودند .

إِنَّا ءامِنَّا بربِّنا ليغفر لنا خطينا

«خطايا» (جمع «خطيئه») به معنای گناهی است که از روی عمد انجام شود (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 47 - 1

1 - اعتراف ساحران به پروردگار جهانیان و ایمان به توحید ربوبی ، پس از مشاهده معجزه موسی و بطلان سحر خویش

فألقى موسى عصاه . . . قالوا ءامِنَّا بربِّ العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 48 - 3

3- اعتراف و ایمان ساحران به رسالت موسی و هارون (ع)

قالوا ءامِنَّا بربِّ العلمين

قید «ربّ موسی و هارون» اعتراف ضمنی بر ایمان آوردن ساحران به رسالت موسی و هارون(ع) است. آیه بعد (قال آمنتم له...) این مطلب را تأیید می کند.

113- اکراه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - طه - 20 - 73 - 5

5- ساحران مؤمن ، برخلاف میل باطنی و با اجبار حکومت فرعونی ، وادار به مقابله با موسی (ع) شده بودند .

و ما أكرهتنا عليه من السحر

«إكراه»؛ یعنی، وادار کردن کسی به کاری که خود تمایل به آن نداشته باشد. گفتنی است که «أکرهتنا» سخن ساحران مؤمن، خطاب به فرعون است؛ یعنی، تو ما را به سحر و مبارزه علیه موسی(ع) وادار کردی. اقداماتی که ساحران در شیوه اجرای سحر انجام دادند، گرچه اختیاری بود؛ ولی احضار آنان در صحنه مبارزه با موسی(ع) اجباری بوده است.

114- امتیازخواهی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 350

5- امتیاز خواهی ساحران از فرعون ، با قرار دادن پیروزی خود در هاله ای از ابهام

أئنّ لنا لأجرًا إن كُنا نحن الغلبين

تردید ساحران در پیروزی خود، فرعون را در وحشت از شکست فرو می برد و اشتیاق به پیروزی را به هر قیمت در وجود او مشتعل می ساخت. ساحران از این زمینه برای دست یافتن به امتیازات بیشتر سود جستند. گفتنی است که آیه 44 همین سوره - که در آن ساحران پس از مطمئن شدن به دریافت مزد از فرعون پیروزی خود را بر موسی (ع) قطعی اعلام کردند (قالوا بعزّه فرعون إنا نحن الغالبون) - مؤید همین برداشت است.

115- امیدواری به پیروزی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 40 - 1

1 - امیدواری فرعونیان به غلبه ساحران بر موسی (ع) و پیروی مردم از آنان

لعلّنا نتبع السحرة إن كانوا هم الغلبين

واژه «لعلّ» برای اظهار امید است.

116- امیدواری جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 2

2 - ساحران مؤمن ، به گناه و خطای خویش معترف و به آموزش خداوند امیدوار بودند .

إتّاءمّا برّتنا لیغفر لنا خطینا

«خطایا» (جمع «خطیئه») به معنای گناهایی است که از روی عمد انجام شود (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 1

1 - اظهار امیدواری ساحران مؤمن به موسی (ع) ، به برخورداری از غفران الهی

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطِيئَتَنَا

117- انقياد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 351

9 - صبر در برابر تحمل شکنجه های فرعون و تسلیم خدا بودن تا آخرین لحظه حیات ، درخواست ساحران مؤمن در دعا به درگاه خداوند

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمین

118- ایمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 2,3

2 - ساحران ، ایمانشان را به خداوند به همگان اعلام کردند .

قالوا ءامنا برب العلمین

کلمه «قالوا» بیانگر این است که ساحران ایمانشان را به خدا و ربوبیت مطلق او علنی ساختند و به همگان اعلام کردند.

3 - ساحران به هنگام سجده به درگاه خداوند ، ایمانشان را به ربوبیت وی اعلام داشتند .

و ألقى السحرة سجدین. قالوا ءامنا برب العلمین

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «قالوا ءامنا . . .» حال برای «السحرة» و یا بدل اشتهال برای «اللقى السحرة ...» باشد. بر این دو مبنا آیه مورد بحث دلالت می کند که ساحران به هنگام سجده به درگاه خدا برای اینکه توهم نشود به فرعون سجده می کنند، ایمان خویش را به خداوند اظهار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 1,2,4,5

1 - ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع) ، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان اعتراف کردند .

ءامنا برب العلمین. رب موسی و هرون

2 - ساحران مؤمن به موسی (ع) ، مردمی هوشیار و به ترفند ها و سیاست بازی های فرعون و اشرافیان دربار وی آگاه بودند .

رب موسی و هرون

به نظر می رسد از اهداف ساحران در تفسیر «رب العلمین» به «رب موسی و هرون» این باشد که مبادا فرعونیان پس از خاتمه ماجرا چنین

وانمود کنند که ساحران به فرعون سجده کردند و او را «رب العلمین» خواندند. و این معنا حکایت از هوشیاری ساحران و آگاهی آنان به ترفندهای فرعون دارد.

4- ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع) به پیامبری وی و برادرش هارون ایمان آوردند .

ءامننا برب العلمین. رب موسی و هرون

می توان گفت از اهداف ساحران در نام بردن خصوص «موسی و هارون»، پذیرش ایشان به عنوان پیامبران الهی بوده است.

5- ساحران ، ایمان خویش را به موسی (ع) و هارون به همگان اعلام کردند .

قالوا ءامننا برب العلمین. رب موسی و هرون

ص: 352

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 1,4,6,8

1 - فرعون در پی گرایش ساحران به رسالت موسی (ع) و ایمانشان به ربوبیت خداوند ، بشدت برآشفته و آنان را به سبب ایمانشان توبیخ کرد .

قال فرعون اءامنتم به قبل ان ءاذن لكم

ضمیر در «به» هم می تواند به موسی (ع) برگردانده شود و هم می تواند به «رب» برگردانده شود. در هر صورت برداشت فوق از آیه استفاده می شود.

4 - فرعون ، شکست ساحران و پیروزی موسی را صحنه سازی و ایمان آنان را توطئه ای از پیش طراحی شده اعلام کرد .

ان هذا لمکر مکرتموه فی المدینه

کلمه «هذا» اشاره است به ماجرای شکست ساحران و پیروزی موسی و در آخر اظهار ایمان ساحران به ربوبیت خداوند و پیامبری موسی و هارون.

6 - فرعون ، ایمان ساحران را به موسی (ع) ، خطری برای موقعیت و حکومت خویش احساس کرد .

ان هذا لمکر مکرتموه فی المدینه لتخرجوا منها أهلها

8 - بیرون راندن و آواره ساختن مردم پایتخت مصر ، تحلیل فرعون از داستان مبارزه ساحران با موسی و ایمان آوردن آنان

ان هذا لمکر مکرتموه فی المدینه لتخرجوا منها أهلها

برداشت فوق بر این مبناست که مراد از «أهلها» همه مردم مصر (عوامل حکومت و توده مردم) باشد، نه خصوص عوامل حکومتی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 124 - 1,2,3

1 - فرعون بر کیفر دادن تمامی ساحران مؤمن به موسی (ع) تصمیم قطعی گرفت و بر آن سوگند یاد کرد .

لأقطعن . . . ثم لأصلبنکم

حرف «لام» در «لأقطعن» در «لأصلبن» لام تأکید و حاکی از سوگند مقدر است.

2 - قطع یک دست و یک پا در جهت خلاف یکدیگر ، از کیفر های تعیین شده از سوی فرعون برای ساحران مؤمن به موسی (ع)

لأقطعن أيدىكم وأرجلكم من خلف

3- فرعون، ساحران مؤمن به موسی (ع) را تهدید کرد که پس از بریدن دست و پایشان تمامی آنان را به چوبه دار خواهد بست.

ثم لأصلبنكم أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- اعراف - 7 - 125 - 1,2

1 - اظهار پایداری بر طریق ایمان و به هیچ انگاشتن مجازات های فرعون، عکس العمل ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

2 - ساحران در پاسخ فرعون و تهدید های وی اظهار کردند که با کشته شدن به سوی خدای خویش باز خواهند گشت.

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

«إلی ربنا» متعلق به «منقلبون» است و کلمه «انقلاب»، در صورتی که به «إلی» متعدی شود، به معنای بازگشتن است.

ص: 353

1 - ساحران مؤمن با بیان انگیزه فرعون بر نابودی آنان ، اتهام های دروغین وی (توطئه گری و آواره سازی مردمان) را قاطعانه مردود دانستند .

و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بآیت ربنا

2 - ایمان ساحران به آیات الهی تنها انگیزه فرعون بر شکنجه و مجازات آنان

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه لتخرجوا . . . و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بآیت ربنا

تقمت «مصدر تنقم» به معنای عقوبت کردن و کراهت داشتن است و «أن ءامنا» مفعولٌ له برای «تنقم» می باشد. تقدیر جمله چنین است: و ما تنقم منا لشیء إلا- لایماننا. یعنی ای فرعون تنها چیزی که تو را بر عقوبت ما واداشته ایمان ماست، نه اینکه ما را توطئه گر و امثال آن بدانی. به عبارت دیگر یعنی تو خود می دانی که اتهامهایت واقعیت ندارد.

3 - ساحران گرویده به موسی (ع) ، برخوردار از ایمانی راسخ به آیات خداوند

و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بآیت ربنا

4 - ساحران گرویده به موسی (ع) به مجرد آگاهی به آیات الهی ، آنها را باور کردند و بدآنها ایمان آوردند .

ءامنا بآیت ربنا لما جاءتنا

برداشت فوق با توجه به کلمه «لما» استفاده شده است.

5 - ساحران گرویده به موسی (ع) مؤمنانی در کمال شجاعت و شهامت

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون. و ما تنقم منا إلا أن ءامنا

6 - ساحران مؤمن به موسی (ع) ، در ایمان خویش متکی به آیات و براهینی متعدد بودند .

أن ءامنا بآیت ربنا لما جاءتنا

8 - ساحران مؤمن به موسی (ع) پس از اعلان پایداری بر طریق ایمان ، به دعا به درگاه خدا پرداختند .

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمین

5 - ساحران به جهت تخصص در سحر، حقانیت گفته های موسی (ع) و سحر نبودن کار او را به روشنی درک کردند.

فَأَلْقَى السِّحْرَ سَجْدًا قَالُوا آمَنَّا

از ظاهر آیه برمی آید، که در میدان مبارزه، تنها ساحران بودند که ایمان خود را اعلام کردند و یا لااقل اولین افراد بودند. این سبقت در ایمان از سوی ساحران، به جهت شناخت آنان از کار خود و تفاوت آن با معجزه بود.

6 - ساحران با مشاهده بطلان سحرشان، ربوبیت خداوند بر همه موجودات را باور کرده و به آن ایمان آوردند.

قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هٰرُونَ وَمُوسَى

7 - ساحران فرعون، با صراحت، ایمان خویش به خداوند را اعلام کردند.

قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هٰرُونَ وَمُوسَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 354

1 - ساحران به خاطر ایمان به موسی (ع)، مورد توبیخ و بازخواست فرعون قرار گرفتند .

قالوا ءامنّا .. قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

«آمنتّم» چه جمله خبری باشد و چه استفهامی (به تقدیر همزه)، مراد از آن توبیخ است و ضمیر «له» به قرینه حرف لام - که برای ربط «آمن» به غیر خداوند به کار می رود - و به تناسب ضمیر «إنّه» در «إنّه لکبیرکم» به موسی (ع) برمی گردد.

2 - ساحران فرعون، موسی و هارون (ع) را پیامبر خدا دانسته و به آنان ایمان آوردند .

ءامنتم له

تعبیر ساحران در آیه قبل، «آمنّا ربّ هارون و موسی» بود؛ ولی فرعون در توبیخ خود، آنان را مؤمن به موسی (ع) معرفی کرد. گفتنی است که این نکته گویای تلازم ایمان به «ربّ موسی و هارون» با ایمان به رسالت آن دو در دعوت به ربوبیت خداوند است.

11 - در دیدگاه فرعون، ساحران پیش از حضور در میدان مبارزه، به موسی (ع) ایمان داشتند و ایمان آنان در صحنه مبارزه، ایمانی صوری و برنامه ریزی شده بود .

ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم إنّه لکبیرکم الذی علّمکم السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - ساحران مؤمن، برتری دادن فرعون بر خداوند و بهادادن به تهدیدات او در برابر دلایل روشن موسی (ع) را، به کلی منتقی دانسته و ثبات و استحکام ایمان خود را نشان دادند .

قالوا لن نؤثرک علی ما جاءنا من البینت والذی فطرنا

3 - ساحر مؤمن مصر، تحت تأثیر آیات و بینات الهی، قرار گرفتند و خدا را بر فرعون ترجیح دادند .

لن نؤثرک علی ما جاءنا من البینت والذی فطرنا

7 - ساحران مؤمن، معتقد به رسالت موسی (ع) از جانب خالق آنان

علی ما جاءنا من البینت والذی فطرنا

11 - ساحران مؤمن، آمادگی خود را برای تحمّل هرگونه شکنجه و کشتار در جهت حفظ ایمان خویش اعلام کردند .

لن نُؤثرك . . فاقض ما أنت قاض

«قضا» به معنای حکم کردن و داوری است. جمله «فاقض...» از زبان ساحران مؤمن و خطاب به فرعون است؛ یعنی، هر حکمی را که می توانی و قضاوت آن از تو ساخته است، صادر کن. ما آماده پذیرش هر نوع شکنجه و عذاب در راه ایمان خود هستیم.

14 - ساحران مؤمن با تحقیر قدرت فرعون، به او اعلام کردند که بالاترین شکنجه های او، تنها به زندگانی دنیایی آنان خاتمه می دهد و به آخرتشان آسیبی نخواهد رسانید.

فاقض ما أنت قاض إنّما تقضى هذه الحيوه الدنيا

چنانچه «هذه الحياه» مفعولاً به برای «تقضى» باشد، مراد از «قضا»، منقضی ساختن خواهد بود. اهل لغت می گویند: تمام معانی «قضا» به انقطاع یافتن و تمام شدن بازگشت دارد (لسان العرب). بنابراین مفاد آیه چنین می شود: ای فرعون! با حکم خود به هر چه می توانی فیصله بده و آن را تمام کن؛ زیرا تو فقط این زندگانی دنیا را خاتمه می دهی.

17 - ساحران مؤمن به موسی (ع)، دارای ایمان و اعتقاد محکم به آخرت بودند.

فاقض . . إنّما تقضى هذه الحيوه الدنيا

ص: 355

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 9, 1

1 - ساحران مؤمن ، در برابر فرعون و تهدید های وی ، بر ایمان خود به پروردگارشان تأکید کردند .

لن نُؤثِرَكَ .. إنا ءامنا ربّنا

9 - ساحران فرعون ، پس از ایمان به موسی (ع) از اقدام به سحر به نفع فرعون ، اظهار پشیمانی کرده و خواستار بخشش الهی شدند .

ليغفر لنا .. ما أكرهتنا عليه من السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 74 - 3

3 - هراس از جهنم و عذاب طاقت فرسای آن ، مایه تحکیم ایمان در قلب ساحران فرعون

إنا ءامنا ربّنا .. إنا من يأت ربّه مجرماً فإنّ له جهنّم

جمله «إنا من يأت ..» تعلیل برای محتوای آیه قبل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 48 - 1, 2, 3

1 - ساحران پس از مشاهده معجزه موسی ، بیزاری خود را از فرعون و ادعای ربوبیت او ، به صراحت و در حضور وی ، اعلام داشتند .

قالوا ءامنا ربّ العلمین . ربّ موسی و هرون

جمله «ربّ موسی و هارون» - که عطف بیان برای «ربّ العالمین» می باشد - تعریضی است به فرعون و نیز کنایه از این نکته است که دیگر ربّ بودن تو، پذیرفتنی نیست.

2 - تأکید ساحران بر ایمان خویش به پروردگار یگانه هستی ، به گونه ای صریح و بی ابهام

قالوا ءامنا ربّ العلمین . ربّ موسی و هرون

3 - اعتراف و ایمان ساحران به رسالت موسی و هارون (ع)

قالوا ءامنا ربّ العلمین

قید «ربّ موسی و هارون» اعتراف ضمنی بر ایمان آوردن ساحران به رسالت موسی و هارون(ع) است. آیه بعد (قال آمنتم له...) این مطلب را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 13

13 - ایمان همه ساحران به موسی (ع) و تهدید فرعون به شکنجه و کشتن تمامی آنان

قال آمنتم له... ولأصلبکم أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 1,2,3

ص: 356

1 - اعلام آمادگی ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون برای پذیرش هر شکنجه در راه ایمان خویش

لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خَلْفٍ .. قَالُوا لِأَضِير

2 - خشم و تهدید شدید فرعون ، فاقد کمترین تأثیر در ساحران مؤمن به موسی (ع)

لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خَلْفٍ .. قَالُوا لِأَضِير

3 - اعتقاد ساحران مؤمن به زیان نکردن انسان از تحمل دشواری ها در راه خدا

قَالُوا لِأَضِير إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ

جمله «إِنَّا إِلَى رَبِّنَا ..» تعلیل برای «لأضیر» و بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 6

6 - ساحران گرویده به موسی (ع) ، از نخستین مؤمنان به وی

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا إِنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ

119- بسیج جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 111 - 5,6

5 - سران دربار فرعون از وی خواستند با تأخیر مجازات موسی و هارون موافقت کرده و ساحران زبردست و کاردان را از اطراف و اکناف احضار کند .

وَأَرْسَلْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ

«حشرین» به معنای جمع کنندگان و کوچ دهندگان است و مفعول آن به قرینه آیه قبل و بعد «ساحرین» می باشد و خود «حشرین» مفعول برای «أرسل» است. بنابراین جمله «أرسل ...» یعنی: نیروهایی را برای جمع آوری و گسیل ساحران بسیج کن.

6 - بسیج نیرو های حکومتی به تمامی شهر های تحت نفوذ فرعون ، طرح کارگزاران دربار برای گردآوری و احضار ساحران زبردست

وَأَرْسَلْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ

«ال» در «المدائن» عهد ذهنی است و اشاره به شهرهای تحت نفوذ حکومت فرعون دارد. زیرا معهود بین فرعون و اشراف دربار همان شهرهای کشور خودشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 112 - 3

3 - احضار همه ساحران زبردست برای مبارزه با موسی (ع) ، درخواست اشرافیان دربار فرعون از فرعون

یأتوک بکل سحر علیم

ص: 357

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 113 - 1

1 - ساحرانی زبردست و کارآمد پس از فراخوانی آنان برای مبارزه با موسی ، به درگاه فرعون حاضر شدند .

و جاء السحرة فرعون

«ال» در «السحرة» عهد ذکری است و اشاره به «کل سحر علیم» دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 36 - 5

5 - تدبیر مشاوران فرعون ، مبنی بر اعزام اشخاصی به تمام شهر ها و گردآوری نیروی لازم جهت مبارزه با موسی (ع) و برادرش

قالوا .. و ابعث فی المدائن حشرین

«المدائن» جمع محلّی به «ال» و مفید عموم است؛ یعنی، همه شهرها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 37 - 1

1 - گردآوری تمامی ساحران کارآزموده و ماهر برای مقابله با معجزات موسی ، طرح مشاوران فرعون بود .

و ابعث فی المدائن حشرین . یأتوک بکلّ سحر علیم

120- بشارت به جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 114 - 2

2 - فرعون به ساحران بشارت داد که در صورت پیروزی علاوه بر دریافت پاداشی گران ، از مقرّبان درگاهش خواهند شد .

قال نعم و إنکم لمن المقربین

121- بطلان جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) و بطلان سحر خویش ، به خاک افتادند و به درگاه خداوند سجده کردند .

وَأَلْقَى السَّحْرَ سَجْدِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 81 - 3

ص: 358

3- موسی (ع) ، شکست ساحران و ابطال سحر آنان را ، قطعی و غیر قابل تردید اعلام کرد .

قال موسی ما جئتم به السحر إن الله سیبطله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 46 - 1

1- پی بردن ساحران به حقانیت رسالت موسی (ع) ، در پی مشاهده بطلان افسون خود در برابر معجزه موسی

فإذا هی تلقف ما یأفکون . فألقى السحرة سجدین

برداشت یاد شده با توجه به تفریع «ألقى» بر آیه پیش به دست می آید.

122- بینش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 6

6- ساحران فرعون ، شکست موسی (ع) را در صورت اقدام او به سحر ، حتمی دیده و نیازی به وارد عمل شدن خود احساس نمی کردند .
* .

إمّا أن تلقی وإمّا أن نکون أول من ألقى

ساحران دو شق تخییر را، به گونه ای بیان کردند که گویا اگر موسی (ع) ابزار سحر خود را بیفکند، کار او تمام است و ناتوانی او بر همگان روشن خواهد شد و تنها در صورتی که آنها دست به کار شوند، نوبت «اول» و «دوم» معنا پیدا می کند از این رو وصف «أول من ألقى» را در باره موسی (ع) به کار نبردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 3

3- ساحران ، با مشاهده معجزه موسی ، آن را قدرتی الهی دانسته و در برابر عظمت خداوند اظهار فروتنی کردند .

فألقى السحرة سجدا قالوا آمنا ربّ هرون و موسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 12

12 - تحقیر دنیا و حاکمیت موقت فرعون در آن ، از سوی ساحران مؤمن

إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا

فعل «تقضى» خطاب به فرعون و «هذه الحياه» مفعول فيه آن است؛ يعنى، «إِنَّمَا تَقْضِي مَدَّةَ هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا» (دایره حکم رانى تو، همين زندگى دنيايى است و فراتر از آن در دسترس تو نيست).

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 44 - 5

ص: 359

5- فرعون ، دارای عزت و جلال در چشم و دل ساحران عصر خود .

فلما جاء السحرة .. وقالوا بعزة فرعون

123- پاداش به جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 114 - 2

2- فرعون به ساحران بشارت داد که در صورت پیروزی علاوه بر دریافت پاداشی گران ، از مقربان درگاهش خواهند شد .

قال نعم وإنکم لمن المقربین

124- پاداش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 114 - 1

1 - فرعون به خواسته ساحران (اعطای پاداش در صورت پیروزی) ، پاسخ مثبت داد .

ان لنا لأجراً .. قال نعم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 41 - 3، 1

1 - پرسش ساحران ، از فرعون نسبت به پاداش خود در صورت غلبه بر موسی (ع)

قالوا لفرعون أننّ لنا لأجراً إن کنا نحن الغلبین

3 - اهتمام ساحران به دریافت پاداش و نه پیروزی فکری و عقیدتی

أننّ لنا لأجراً إن کنا نحن الغلبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 42 - 3، 1

1 - پاسخ مثبت فرعون ، به امتیازطلبی ساحران برای غلبه بر موسی (ع)

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا .. قال نعم

3- فرعون ، برای جلب حمایت ساحران ، بیش از انتظارشان به آنان وعده مزد و پاداش داد .

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا .. وإئنکم إذا لمن المقربین

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که ساحران تنها درخواست مزد داشته اند؛ ولی فرعون علاوه بر پاسخ مثبت به آن، وعده تقرب به درگاه خود را نیز به آنان داد.

ص: 360

125- پرسش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 41 - 1

1 - پرسش ساحران ، از فرعون نسبت به پاداش خود در صورت غلبه بر موسی (ع)

قالوا لفرعون أننّ لنا لأجرًا إن كُتِّبنا نحن الغلبين

126- پشیمانی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 9

9 - ساحران فرعون ، پس از ایمان به موسی (ع) از اقدام به سحر به نفع فرعون ، اظهار پشیمانی کرده و خواستار بخشش الهی شدند .

ليغفر لنا .. ما أكرهتنا عليه من السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 10، 2

2 - ندامت ساحران از گذشته شرک آلود و غفلت بار خود در پیشگاه خدا

إنّا نطمع أن يغفر لنا ربّنا خطيئنا

10 - اظهار ندامت ساحران ، از قرار دادن دانش خویش در خدمت فرعون ، برای مبارزه با موسی (ع)

إنّا نطمع أن يغفر لنا ربّنا خطيئنا

کلمه «خطایانا» می تواند اشاره به اقدامی باشد که ساحران در خدمت نظام فرعون، برای مبارزه با حق انجام داده اند.

127- پوچی جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 118 - 1

1 - عصای موسی (ع) با بلعیدن جادوی ساحران ، موجب به کرسی نشستن حق و پوچ گشتن دستاورد های ساحران شد .

در برداشت فوق ضمیر «كانوا» و «يعملون» به ساحران برگردانده شده است. بر این مبنا مراد از «ما» در «ما كانوا ...» همان ابزار و آلاتی است که با سحر خویش آنها را در چشم بینندگان به صورت جانورانی پر تحرک جلوه داده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 43 - 2

2 - اطمینان موسی به غلبه خویش و پوچی افسون ساحران

قال لهم موسی ألقوا ما أنتم ملقون

شتاب نداشتن موسی (ع) در ارائه معجزه خویش، حاکی از اطمینان او و تعبیر «ألقوا ما أنتم ملقون» نشانگر بی اعتنایی وی به همه دست مایه های ساحران است.

128- پیروزی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 41 - 5

5 - امتیاز خواهی ساحران از فرعون، با قرار دادن پیروزی خود در هاله ای از ابهام

أئنّ لنا لأجرًا إن كنّا نحن الغلبين

تردید ساحران در پیروزی خود، فرعون را در وحشت از شکست فرو می برد و اشتیاق به پیروزی را به هر قیمت در وجود او مشتعل می ساخت. ساحران از این زمینه برای دست یافتن به امتیازات بیشتر سود جستند. گفتنی است که آیه 44 همین سوره - که در آن ساحران پس از مطمئن شدن به دریافت مزد از فرعون پیروزی خود را بر موسی (ع) قطعی اعلام کردند (قالوا بعزّه فرعون إنّنا نحن الغالبون) - مؤید همین برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 3

3 - غرور و اطمینان سرشار ساحران به غلبه خویش بر موسی (ع)

وقالوا بعزّه فرعون إنّنا نحن الغلبون

129- پیشنهاد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 1

1 - ساحران فرعون ، در میدان مبارزه و رویارویی با موسی (ع) ، تعیین آغازکننده را به آن حضرت محول کردند .

قالوا يموسى إِمّا أن تلقى . . . ألقى

ص: 362

130- تبری جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 48 - 1

1 - ساحران پس از مشاهده معجزه موسی ، بیزاری خود را از فرعون و ادعای ربوبیت او ، به صراحت و در حضور وی ، اعلام داشتند .

قالوا ءامنا ربّ العلمین . ربّ موسی و هرون

جمله «ربّ موسی و هارون» - که عطف بیان برای «ربّ العالمین» می باشد - تعریضی است به فرعون و نیز کنایه از این نکته است که دیگر ربّ بودن تو ، پذیرفتنی نیست .

131- تبلیغ جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 16

16 - ساحران مؤمن با وجود تهدیدات فرعون ، در صدد نصیحت و ارشاد و هدایت وی بودند .

ما جاءنا من البیت و الذی فطرنا فاقض ما أنت قاض إنّما تقضى هذه الحیوه الدنیا

اشاره ساحران به بینات موسی (ع) و خالقیت خداوند و محدودیت قدرت فرعون ، پس از موضع گیری خصمانه او ، می تواند به منظور رام ساختن و پند و اندرز دادن به او باشد .

132- تجدیدنظر جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 120 - 2

2 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) به عظمت خداوند پی بردند و او را شایسته و بایسته پرستش یافتند .

و ألقى السحرة سجدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 3،2،1

1 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) ربوبیت خداوند را بر تما هستی باور کردند و به آن ایمان آوردند .

قالوا ءامننا برب العلمين

2- ساحران ، ايمانشان را به خداوند به همگان اعلام كردند .

قالوا ءامننا برب العلمين

كلمه «قالوا» بيانگر اين است كه ساحران ايمانشان را به خدا و ربوبيت مطلق او علني ساختند و به همگان اعلام كردند.

3- ساحران به هنگام سجده به درگاه خداوند ، ايمانشان را به ربوبيت وي اعلام داشتند .

ص: 363

و ألقى السحرة سجدین. قالوا ءامننا برب العلمین

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «قالوا ءامننا ..» حال برای «السحرة» و یا بدل اشمال برای «القی السحرة ...» باشد. بر این دو مبنا آیه مورد بحث دلالت می کند که ساحران به هنگام سجده به درگاه خدا برای اینکه توهّم نشود به فرعون سجده می کنند، ایمان خویش را به خداوند اظهار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 1,4

1 - ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع)، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان اعتراف کردند .

ءامننا برب العلمین. رب موسی و هرون

4 - ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع) به پیامبری وی و برادرش هارون ایمان آوردند .

ءامننا برب العلمین. رب موسی و هرون

می توان گفت از اهداف ساحران در نام بردن خصوص «موسی و هارون»، پذیرش ایشان به عنوان پیامبران الهی بوده است.

133- تصلیب جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 13,15

13 - قطع یک دست و یک پا در جهت مخالف یکدیگر و دار زدن بر تنه درختان خرما، از جمله مجازات های تعیین شده برای ساحران مؤمن از سوی فرعون بود .

فَلأَقْطَعَنَّ أیدیکم و أرجلکم من خلف و لأصلبّکم

«جذع» (مفرد «جذوع») به معنای ساق درخت است و حرف «فی» نشانه آن است که فرعون در تهدید خود، مکان همیشگی ساحران را پس از قطع دست و پایشان، چوبه های دار در نظر گرفته بود. این مطلب کنایه از آن دارد که بدن آنان هرگز از دار پایین آورده نخواهد شد.

15 - تصمیم فرعون بر شکنجه و به صلیب کشیدن ساحران مؤمن و نظارت مستقیم خود بر اجرای آن، تصمیمی قاطع و مستبدانه بود .

لأَقْطَعَنَّ ... لأصلبّکم ... لتعلمنّ أینا أشدّ عذابًا و أبقی

فرعون در واکنش های قبلی خود در برابر موسی (ع) با اطرافیان خویش به مشورت می نشست؛ ولی در مجازات ساحران، تصمیم مستبدانه

و شخصی خود را با سوگند بر اجرای آن اعلام کرد و با لام قسم و نون تأکید ثقیله و فعل هایی از باب تفعیل، قاطعیت خود را در این تصمیم ابراز کرد. گفتنی که فعل های «لأَفْطَعَنَّ» و «لَأُصَلِّبَنَّ» که از باب تفعیل اند، با ثلاثی مجرد در معنا یکسان بوده و تفاوتی جز تأکید افزون تر ندارند.

ص: 364

134- تکبر جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 3

3 - غرور و اطمینان سرشار ساحران به غلبه خویش بر موسی (ع)

وقالوا بعزّه فرعون إنا لنحن الغلبون

135- تلاش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 43 - 3

3 - تلاش ساحران برای انجام کاری شبیه به معجزه موسی

ألقوا ما أنتم ملقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 7

7 - سعی ساحران بر ارائه کاری قوی تر و چشمگیرتر از معجزه موسی و در عین حال هم سنخ با آن

فألقوا حبالهم و عصيهم

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران از ریسمان ها و عصاهای متعدد برای مبارزه با معجزه (عصای اژدها شوند) موسی (ع) استفاده کردند.

136- تملق جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 8

8 - اقدام ساحران به ستایش فرعون در لحظه شروع عملیات خود ، با هدف جلب حمایت او و نزدیک ساختن خویش بهوی

فألقوا .. وقالوا بعزّه فرعون إنا لنحن الغلبون

137- تنبه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 46 - 1

1 - پی بردن ساحران به حقانیت رسالت موسی (ع)، در پی مشاهده بطلان افسون خود در برابر معجزه موسی

ص: 365

فإذا هي تلقف ما يأفكون . فألقى السحرة سجدين

برداشت یاد شده با توجه به تفریع «ألقى» بر آیه پیش به دست می آید.

138- نواضع جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 3

3- ساحران ، با مشاهده معجزه موسی ، آن را قدرتی الهی دانسته و در برابر عظمت خداوند اظهار فروتنی کردند .

فألقى السحرة سجداً قالوا ءامناً ربّ هرون و موسی

139- توطئه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 118 - 2

2- ساحران در مدتی طولانی و به طور مستمر در تدارک سحر خویش علیه موسی (ع) بودند .

و بطل ما كانوا يعملون

فعل مضارع «يعملون» پس از «كانوا» حکایت از مداومت ساحران به مهیاسازی خویش برای جادوگری دارد.

140- تهدید جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 9

9- فرعون بر پایه تحلیل دروغین خویش و توطئه گر خواندن ساحران ، آنان را به مجازاتی شدید تهدید کرد .

إن هذا لمكر . . . فسوف تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 124 - 3

3- فرعون ، ساحران مؤمن به موسی (ع) را تهدید کرد که پس از بریدن دست و پایشان تمامی آنان را به چوبه دار خواهد بست .

ثم لأصلبنكم أجمعين

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 2

ص: 366

2- ساحران در پاسخ فرعون و تهدید های وی اظهار کردند که با کشته شدن به سوی خدای خویش باز خواهند گشت .

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

«إلی ربنا» متعلق به «منقلبون» است و کلمه «انقلاب»، در صورتی که به «إلی» متعدی شود، به معنای بازگشتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 13، 9، 8

8 - تهدید ساحران مؤمن از سوی فرعون به داشتن فرجامی تیره و وحشتناک

فلسوف تعلمون

9- ساحران مؤمن به موسی (ع) ، مورد تهدید فرعون به قطع دست و پا و کشیده شدن بر صلیب

لأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خَلْفٍ وَأَصْلَبَنَّاكُمْ أَجْمَعِينَ

13 - ایمان همه ساحران به موسی (ع) و تهدید فرعون به شکنجه و کشتن تمامی آنان

قال ءامنتم له... ولأصلبناكم أجمعين

141- تهمت به جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 4، 7

4- فرعون ، شکست ساحران و پیروزی موسی را صحنه سازی و ایمان آنان را توطئه ای از پیش طراحی شده اعلام کرد .

إن هذا لمكر مكرتموه فی المدینه

کلمه «هذا» اشاره است به ماجرای شکست ساحران و پیروزی موسی و در آخر اظهار ایمان ساحران به ربوبیت خداوند و پیامبری موسی و هارون.

7- فرعون با توطئه گر خواندن موسی (ع) و ساحران ، براندازی حکومت فرعونیان و بیرون راندن ایشان را ، از پایتخت مصر از اهداف توطئه آنان شمرد .

إن هذا لمكر... لتخرجوا منها أهلها

مراد از «أهلها» هم می تواند فرعون، درباریان و وابستگان به او باشد و هم می تواند مراد از آن تمامی ساکنان مصر باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 1

1 - ساحران مؤمن با بیان انگیزه فرعون بر نابودی آنان ، اتهام های دروغین وی (توطئه گری و آواره سازی مردمان) را قاطعانه مردود دانستند .

و ما تنقم منا إلا أن ءامننا بآیت ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 367

9- فراگرفتن سحر از موسی (ع) و هم دستی با او در توطئه علیه فرعون ، از اتهامات فرعون به ساحران مؤمن بود .

إِنَّهٗ لَكَبِيرِكُمْ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السَّحْرَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 7

7- اتهام ساحران از سوی فرعون ، به شاگردی موسی (ع) و یادگرفتن سحر در مکتب او

إِنَّهٗ لَكَبِيرِكُمْ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السَّحْرَ

142- نَهْمَتِ تِبَانِيْ بِهٖ جَادُوْغِرَانِ فِرْعَوْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 10,11

10- فرعون ، شکست ساحران از موسی (ع) را ، امری تصنعی و براثر تبنانی قبلی با موسی (ع) دانست و آنان را به سهل انگاری عمدی متهم ساخت .

إِنَّهٗ لَكَبِيرِكُمْ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السَّحْرَ

11- در دیدگاه فرعون ، ساحران پیش از حضور در میدان مبارزه ، به موسی (ع) ایمان داشتند و ایمان آنان در صحنه مبارزه ، ایمانی صوری و برنامه ریزی شده بود .

ءَامَنْتُمْ لَهٗ قَبْلَ اَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ اِنَّهٗ لَكَبِيرِكُمْ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السَّحْرَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 4

4- اتهام ساحران از سوی فرعون ، به هم دستی با موسی (ع) برای توطئه علیه وی

إِنَّهٗ لَكَبِيرِكُمْ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السَّحْرَ

143- جَادُوْغِرَانِ دَرِ دَرْبَارِ فِرْعَوْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ساحرانی زبردست و کارآمد پس از فراخوانی آنان برای مبارزه با موسی ، به درگاه فرعون حاضر شدند .

و جاء السحرة فرعون

«ال» در «السحرة» عهد ذکری است و اشاره به «کل سحر علیهم» دارد.

3 - ساحران بدون هیچ اجباری از سوی نیرو های فرعونی برای مبارزه با موسی (ع) به دربار فرعون حاضر شدند .

ص: 368

و جاء السحرة فرعون

بیان حضور ساحران به دربار فرعون با جمله «و جاء السحرة» (ساحران آمدند) و نه با جمله ای همانند «و اتوا بالسحرة» (ساحران را آوردند)، حکایت از این دارد که ساحران به دلخواه خویش، و نه از روی اجبار و اکراه، به دربار حاضر شدند.

144- جادوگران در سرزمین مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 79 - 3

3- سحر و جادو در عصر فرعون، دانشی رایج بود و ساحران چیره دست بسیاری در کشور مصر می زیستند.

قالوا إن هذا لسحر... ولا یفلح السحرون... وقال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

145- جادوگران فرعون و ترک جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 116 - 2

2- ساحران پس از رخصت دهی موسی (ع) آنچه را برای جادوگری تدارک دیده بودند، در مقابل تماشاگران رها کردند و چشم های آنان را سحر کردند.

فلما ألقوا سحروا أعین الناس

146- جادوگران فرعون و تعالیم موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 47 - 2

2- آگاهی قبلی ساحران از پیام توحیدی موسی (ع) و تنها نیازمند مشاهده دلیلی روشن

قالوا ءامنّا ربّ العلمین

147- جادوگران فرعون و دعوت موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 10

10 - ساحران فرعون ، از دعوت موسی (ع) و هماهنگی هارون با او ، پیش از اقدام به مبارزه با آنان آگاه بودند .

ءامنّا برّ هرون و موسی

ص: 369

148- جادوگران فرعون و دعوت هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 10

10 - ساحران فرعون ، از دعوت موسی (ع) و هماهنگی هارون با او ، پیش از اقدام به مبارزه با آنان آگاه بودند .

ءامنا برّب هرون و موسی

149- جادوگران فرعون و رب العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 3

3 - پیشگیری از فریبکاری و خدعه گری فرعون ، از اهداف ساحران در تفسیر « رب العلمین » به « رب موسی و هرون »

رب موسی و هرون

150- جادوگران فرعون و فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 1،2

1 - اظهار پایداری بر طریق ایمان و به هیچ انگاشتن مجازات های فرعون ، عکس العمل ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

2 - ساحران در پاسخ فرعون و تهدید های وی اظهار کردند که با کشته شدن به سوی خدای خویش باز خواهند گشت .

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

«إلی ربنا» متعلق به «منقلبون» است و کلمه «انقلاب»، در صورتی که به «إلی» متعدی شود، به معنای بازگشتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 1،10

1 - ساحران مؤمن با بیان انگیزه فرعون بر نابودی آنان ، اتهام های دروغین وی (توطئه گری و آواره سازی مردمان) را قاطعانه مردود

دانستند .

و ما تنقم منا إلا أن ءامننا بآیت ربنا

10 - ساحران مؤمن در عین اظهار استقامت در برابر فرعون ، خود را برای مقاومت در برابر شکنجه های فرعون و پایداری بر طریق

ص: 370

ایمان ، نیازمند امداد های الهی دانستند .

ربنا أفرغ علينا صبراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 5

5 - فرعون ، دارای عزت و جلال در چشم و دل ساحران عصر خود .

فلما جاء السحرة . . . وقالوا بعزة فرعون

151- جادوگران فرعون و مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 116 - 4,5,6

4 - جادوی ساحران فرعونی ، مایه هراس شدید مردم گشت .

فلما ألقوا سحروا أعین الناس و استرهبوهم

«استرهاب» به معنای ترسانیدن است. جمله «استرهبوهم» هم می تواند عطف بر جزای شرط، یعنی «سحروا ...» باشد و هم می تواند عطف بر «فلما ألقوا ...» باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است. یعنی: سحروا أعین الناس و استرهبوهم بسحرهم.

5 - ساحران فرعونی پس از چشمبندی مردم به ترسانیدن آنان پرداختند .

فلما ألقوا . . . و استرهبوهم

برداشت فوق بر این اساس است که «استرهبوا» عطف بر «فلما ألقوا . . .» باشد. بر این مبنا «استرهبوهم» دلالت می کند که ساحران پس از چشمبندی با حرکات و سکنتات خویش سعی می کردند مردم را کاملاً مرعوب سحر خویش سازند.

6 - ساحران فرعونی با افکندن ابزار سحر خویش و ایجاد هول و هراس در مردم ، سحری بس بزرگ و شگفت آور را به نمایش گذاشتند .

سحروا أعین الناس و استرهبوهم و جاءو بسحر عظیم

152- جادوگران فرعون و معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 3

3- ساحران مؤمن به موسی (ع) ، معتقد به معاد و بازگشت به خدا پس از سپری کردن حیات دنیا

إنا إلی ربنا منقلبون

ص: 371

153- جادوگران فرعون و معجزه موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 120 - 1,2

1 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) و بطلان سحر خویش ، به خاک افتادند و به درگاه خداوند سجده کردند .

وَأَلْقَى السِّحْرَ سَجْدِينَ

2 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) به عظمت خداوند پی بردند و او را شایسته و بایسته پرستش یافتند .

وَأَلْقَى السِّحْرَ سَجْدِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 1

1 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) ربوبیت خداوند را بر تما هستی باور کردند و به آن ایمان آوردند .

قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 1

1 - ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع) ، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان اعتراف کردند .

ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ. رَبِّ مُوسَى وَ هَارُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 2,3

2 - ساحران با مشاهده معجزه موسی و بلعیده شدن سحرشان با اعجاز او ، در برابر خداوند به سجده افتادند .

فَأَلْقَى السِّحْرَ سَجْدًا

3 - ساحران ، با مشاهده معجزه موسی ، آن را قدرتی الهی دانسته و در برابر عظمت خداوند اظهار فروتنی کردند .

154- جادوگران فرعون و موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 115 - 1,2,3

1 - ساحران پس از اجتماع در صحنه رویارویی با موسی (ع) ، شروع کننده مبارزه را به انتخاب وی وانهادند .

قالوا یموسی إما أن تلقی و إما أن نکون نحن الملقین

بدیهی است هر یک از طرفین (موسی از یک سو و ساحران از سوی دیگر) برای عرضه کار خود در صحنه مبارزه حاضر--ر شده بودند. بنابراین تخییر مستفاد از جمله «إما أن تلقی ...» ، ناظر به شروع کننده کار است، نه به اصل انجام آن.

ص: 372

2- ساحران ، جادویی همانند معجزه موسی (ع) تدارک دیده بودند .

إما أن تلقى و إما أن نكون نحن الملقين

به کارگیری «تلقى» و «ملقین»، که هر دو از مصدر «القاء» به معنای افکندن است، می رساند که جادوی آنان مشابهت صوری با معجزه موسی داشته است.

3- ساحران دربار فرعون ، یکدل و یکزبان و یار یکدیگر در مبارزه با موسی (ع)

قالوا یموسی إما أن تلقى و إما أن نكون نحن الملقين

بدیهی ست ساحران جمله های «إما أن تلقى» و «إما أن نكون نحن الملقين» را دسته جمعی و یا یک به یک نگفتند. بنابراین استناد این جمله ها به آنان حکایت از همیاری و یکدلی آنان در مبارزه با موسی (ع) دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- اعراف - 7 - 118 - 2

2- ساحران در مدتی طولانی و به طور مستمر در تدارک سحر خویش علیه موسی (ع) بودند .

و بطل ما كانوا یعملون

فعل مضارع «یعملون» پس از «كانوا» حکایت از مداومت ساحران به مهیاسازی خویش برای جادوگری دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- اعراف - 7 - 123 - 5

5- برخورد و ملاقات ساحران با موسی (ع) در پایتخت مصر ، پیش از حضورشان در صحنه مبارزه

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 4,5,3,1

1- ساحران فرعون ، در میدان مبارزه و رویارویی با موسی (ع) ، تعیین آغازکننده را به آن حضرت محول کردند .

قالوا یموسی إما أن تلقى . . . ألقى

3 - ساحران فرعون ، نسبت به غلبه و پیروزی خود بر موسی (ع) در میدان مبارزه ، اطمینان داشتند .

إِذَا أَنْ تَلْقَىٰ وَإِنَّا أَنْ نَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ

پیشنهاد به موسی (ع) برای تعیین آغازکننده، حکایت از اطمینان ساحران به کار خود و نتیجه آن و یا لاقلاً تظاهر به آن از سوی آنان دارد.

4 - برخورد و گفت و گوی ساحران فرعون با موسی (ع) در میدان مبارزه ، همراه با نزاکت و اظهار ادب نسبت به آن حضرت بود .

يَمُوسَىٰ إِذَا أَنْ تَلْقَىٰ وَإِنَّا

احاله انتخاب آغازگر به موسی (ع) و پرهیز از تحکم در این زمینه، خالی از ابراز ادب و نزاکت از سوی ساحران نیست.

5 - علاقه مندی ساحران فرعون ، به پیشدستی در ارائه سحر خویش ، قبل از اقدام موسی (ع) به ارائه آیات *

إِذَا أَنْ تَلْقَىٰ وَإِنَّا أَنْ نَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ

تفاوت تعبیر در بخش دوم پیشنهاد، نشانگر این نکته است که ساحران برای شروع کردن، انگیزه بیشتری داشتند و بدین وسیله آن را ابراز می کردند؛ زیرا به جای «آن نکون . . .» می توانستند بگویند «إِنَّا أَنْ نَلْقَىٰ»

ص: 373

155- جادوگران فرعون و نبوت موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 4

4 - ساحران به رسالت ها و پیام های موسی (ع) قبل از اقدام به مبارزه با وی آگاه بودند .

قالوا امناء برب العلمین

تأکید ساحران به ربوبیت خداوند و پذیرش سریع آن پس از آگاهی به حقانیت موسی (ع)، بیانگر این است که آنان پیش از حضور در صحنه مبارزه به پیامهای وی، که بارزترین آن اعتقاد به ربوبیت مطلق خداوند است، آگاه شده بودند.

156- جادوگران و حکومتهای باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 113 - 6

6 - خدمت فن سحر و ساحران به حکومت های باطل

و جاء السحرة فرعون

157- جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 115 - 2

2 - ساحران ، جادویی همانند معجزه موسی (ع) تدارک دیده بودند .

إما أن تلقى وإما أن نکون نحن الملقین

به کارگیری «تلقى» و «ملقین»، که هر دو از مصدر «القاء» به معنای افکندن است، می رساند که جادوی آنان مشابهت صوری با معجزه موسی داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 116 - 3,4,6

3 - جادوی ساحران فرعونی از نوع چشمبندی و نشان دادن اشیا بر خلاف واقع آن بوده است .

فلما ألقوا سحروا أعين الناس

4- جادوى ساحران فرعونى ، مايه هراس شديد مردم گشت .

فلما ألقوا سحروا أعين الناس و استرهبوهم

ص: 374

«استرهاب» به معنای ترسانیدن است. جمله «استرهبوهم» هم می تواند عطف بر جزای شرط، یعنی «سحروا ...» باشد و هم می تواند عطف بر «فلما ألقوا ...» باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است. یعنی: سحروا أعین الناس و استرهبوهم بسحرهم.

6 - ساحران فرعونی با افکندن ابزار سحر خویش و ایجاد هول و هراس در مردم، سحری بس بزرگ و شگفت آور را به نمایش گذاشتند.

سحروا أعین الناس و استرهبوهم و جاءو بسحر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 117 - 1

1 - خداوند پس از جادوگری ساحران به موسی فرمان داد تا عصای خویش را در صحنه مبارزه رها سازد.

و أوحینا إلی موسی أن ألق عصاک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 81 - 1

1 - پس از درخواست موسی (ع)، ساحران با به میدان ریختن آنچه داشتند (چوب ها و طناب ها) به کار سحر پرداختند.

قال لهم موسی ألقوا .. فلما ألقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 8

8 - ساحران فرعون، جادویی هم نوع با معجزه موسی (ع) تدارک دیده بودند.

أن تلقی .. من ألقى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 4,6

4 - ساحران فرعون، به مجرد اجازه موسی (ع)، ابزار سحر خود را به کار انداختند و سحر خویش را آغاز کردند.

قال بل ألقوا فإذا

سرعت عمل ساحران است. از این رو مفاد آیه چنین است: «موسی گفت شما سحرتان را بیندازید و آنان سحر خویش را ارائه کردند که

ناگهان ریسمان ها و...».

6 - ساحران فرعون ، با سحر خود چنین وانمود کردند که ریسمان ها و عصا های آنان به هر طرف شتافته و حرکت می کند .

فإذا جبالهم وعصيتهم يخيّل إليه من سحرهم أنّها تسعى

«اُنّها تسعی» نائب فاعل «یخیّل» است و فعل «یخیّل إليه» دلالت دارد که ریسمان ها و چوب دستی ها در واقع بی حرکت بودند؛ نه آن که با ماده ای آغشته شده باشند که بر اثر تابش آفتاب، واقعاً به حرکت درآمده باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 7، 2، 1

ص: 375

1 - استفاده ساحران از ریسمان و چوب برای انجام سحر خود

فَأَلْقُوا حِبَالَهُمْ وَعَصِيَّتَهُمْ

«حبال» (جمع «حبل») به معنای ریسمان ها و «عصی» (جمع «عصا») به معنای چوبدستی ها است.

2 - اقدام ساحران ، پس از پیشنهاد موسی (ع) ، به افکندن ریسمان ها و عصا های خود برای نمایاندن سحر خویش

قال لهم موسى ألقوا .. فَأَلْقُوا حِبَالَهُمْ وَعَصِيَّتَهُمْ

7 - سعی ساحران بر ارائه کاری قوی تر و چشمگیرتر از معجزه موسی و در عین حال هم سنخ با آن

فَأَلْقُوا حِبَالَهُمْ وَعَصِيَّتَهُمْ

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران از ریسمان ها و عصاهای متعدد برای مبارزه با معجزه (عصای اژدها شوند) موسی (ع) استفاده کردند.

158- جذابیت جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 67 - 3

3 - سحر ارائه شده از سوی ساحران فرعون ، سحری چشمگیر و جذاب و اغواکننده بود .

فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةَ مُوسَى

«خيفه» به معنای نوعی از خوف و نگرانی است. بروز این نگرانی برای موسی (ع)، پس از سحر ساحران فرعون، از چشمگیر و هنرمندانه بودن کار آنان حکایت دارد، به گونه ای که موسی (ع) خطر فریب خوردن مردم را به وضوح می دید.

159- جلب رضایت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 42 - 5

5 - اقدام فرعون به جلب رضایت و حمایت هر چه بیشتر ساحران

أَنْ لَنَا لِأَجْرًا .. قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذَا لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که فرعون علاوه بر پاداش مورد نظر ساحران، به آنان وعده مقام های فزون تر را نیز داد.

160- جنگ روانی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 4

4 - تبلیغات روانی ساحران به هنگام انجام عملیات خود

ص: 376

فألقوا... وقالوا بعزة فرعون إنا لنحن الغلبون

161- چوب جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 1

1 - استفاده ساحران از ریسمان و چوب برای انجام سحر خود

فألقوا حبالهم وعصيهم

«حبال» (جمع «حبل») به معنای ریسمان ها و «عصی» (جمع «عصا») به معنای چوبدستی ها است.

162- حق پذیری جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 46 - 6

6 - تأثیر عمیق آیات الهی در آگاهان و اهل شناخت

فألقى السحرة سجدین

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران چون با افسون آشنا بودند و خیال را از واقعیت تشخیص می دادند، زودتر از دیگران به معجزه بودن کار موسی (ع) و حقانیت رسالت وی پی بردند.

163- حمایت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 42 - 6

6 - فرعون از پیروزی خود در برابر معجزه موسی (ع) مأیوس شده و تنها به حمایت ساحران چشم دوخته بود.

قال نعم وإنکم إذا لمن المقربین

تلاش فرعون برای جلب حمایت ساحران از خود، به هر قیمت ممکن و بیش از انتظار آنها، گویای برداشت یاد شده است.

164- خالق جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 7

7 - ساحران مؤمن ، معتقد به رسالت موسی (ع) از جانب خالق آنان

ص: 377

علی ما جاءنا من البینت والذی فطرنا

165- خدانشاسی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 12

12 - ساحران در پاسخ فرعون ، خداوند را برتر از او و وصول به خدا را ، ارجمندتر از آسایش دنیوی و پاینده تر از زندگانی در دنیا معرفی کردند .

إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا . . . وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى

166- خدمات جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 113 - 6

6 - خدمت فن سحر و ساحران به حکومت های باطل

و جاء السحرة فرعون

167- خطر جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 4 - 4

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در معرض خطر از سوی جادوگران و کسانی که با دمیدن در گره هایی مخصوص ، درصدد آزار دادن آن حضرت بودند .

و من شرّ النّفث - ثت فی العقد

168- خواسته های جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 113 - 7

7 - ساحران پس از اعلام آمادگی برای مبارزه با موسی (ع) از فرعون خواستند تا در صورت پیروزی از پاداشی گران برخوردار شوند .

قالوا إن لنا لأجراً إن كنا نحن الغلبين

ص: 378

جمله «إن لنا ..» استفهامی است و حرف استفهام مقدر می باشد. یعنی: إن لنا ... نکره آمدن کلمه «أجراً» دلالت بر بزرگی و گرانسنگی پاداش دارد.

169- خواسته های جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 114 - 1

1 - فرعون به خواسته ساحران (اعطای پاداش در صورت پیروزی) ، پاسخ مثبت داد .

ان لنا لأجراً .. قال نعم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 9

9 - صبر در برابر تحمل شکنجه های فرعون و تسلیم خدا بودن تا آخرین لحظه حیات ، درخواست ساحران مؤمن در دعا به درگاه خداوند

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمین

170- خیال انگیزی جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 7

7 - سحر ساحران فرعون ، دارای تأثیر بر قوای ادراکی مردم و ایجاد خیال و تصور در آنان

يَخِيلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهُمْ تُسْعَى

«يَخِيلُ إِلَيْهِ»؛ یعنی، به وهم و خیال موسی (ع) چنین وانمود شد که ریسمان ها و عصاها حرکت می کنند. ضمیر «إليه» گرچه به موسی (ع) بازمی گردد؛ ولی روشن است که همه مردم حاضر در آن صحنه نیز چنین احساسی داشتند.

171- دعای جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 8,9

8 - ساحران مؤمن به موسی (ع) پس از اعلان پایداری بر طریق ایمان ، به دعا به درگاه خدا پرداختند .

9- صبر در برابر تحمل شکنجه های فرعون و تسلیم خدا بودن تا آخرین لحظه حیات ، درخواست ساحران مؤمن در دعا به درگاه

خداوند

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمين

172- دعوت از جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 36 - 5

5- تدبیر مشاوران فرعون، مبنی بر اعزام اشخاصی به تمام شهرها و گردآوری نیروی لازم جهت مبارزه با موسی (ع) و برادرش

قالوا... و ابعث فی المدائن حشرین

«المدائن» جمع محلی به «ال» و مفید عموم است؛ یعنی، همه شهرها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 38 - 1

1 - پیشنهاد مشاوران مبنی بر فراخوانی ساحران از همه شهرها، مورد پذیرش فرعون

قالوا... و ابعث فی المدائن... فجمع السحرة

173- دلایل بطلان جادو جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 69 - 7

7- بلعیده شدن سحر ساحران به وسیله عصای موسی، نشانه بطلان سحر و حقانیت معجزه موسی

و ألق ما فی یمینک تلقف ما صنعوا إنما صنعوا کید سحر

جمله «إتّما صنعوا...» تعلیل برای «تلقف» است؛ یعنی، بدان جهت که سحر، کیدی بیش نیست، در برابر حقیقت اعجاز موسی نابود خواهد شد و به دین وسیله بطلان سحر ساحران و حقانیت معجزه اثبات خواهد گردید.

174- دنیاطلبی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - اهتمام ساحران به دریافت پاداش و نه پیروزی فکری و عقیدتی

أئنّ لنا لأجرًا إن كُنا نحن الغلبين

4 - ساحران عصر فرعون ، قشری سودجو و دنیاگرا

ص: 380

أئنّ لنا لأجرًا إن كُنا نحن الغلبين

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران یا موسی(ع) را حق می دانستند و یا باطل؛ در هر دو صورت درخواست مزد و پاداش در برابر احیای حق و یا نابودی آن، بیانگر سودجویی و دنیامداری است.

175- ذلت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 119 - 2

2- ساحران دربار فرعون پس از بطلان سحرشان شکست خوردند و در صحنه مبارزه به ذلت افتادند .

فغلبوا هنالك و انقلبوا صغرين

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از ضمیر «فغلبوا» و «انقلبوا» ساحران باشد.

176- روش برخورد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 4

4- برخورد و گفت وگویی ساحران فرعون با موسی (ع) در میدان مبارزه ، همراه با نزاکت و اظهار ادب نسبت به آن حضرت بود .

يموسى إِمّا أن تلقى و إمّا

احاله انتخاب آغازگر به موسی(ع) و پرهیز از تحکم در این زمینه، خالی از ابراز ادب و نزاکت از سوی ساحران نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 4

4- تبلیغات روانی ساحران به هنگام انجام عملیات خود

فألقوا . . . وقالوا بعزة فرعون إنا لنحن الغلبون

177- ریسمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- ریسمان و عصا، از وسایل کار ساحران فرعون

فإذا جبالهم وعصيهم

جبل (مفرد «جبال») به معنای ریسمان و «عصا» (مفرد «عصی») به معنای چوب دستی است.

ص: 381

6- ساحران فرعون ، با سحر خود چنین وانمود کردند که ریسمان ها و عصا های آنان به هر طرف شتافته و حرکت می کند .

فإذا حبالهم وعصيهم يخيّل إليه من سحرهم أنّها تسعى

«آنها تسعی» نائب فاعل «یخیّل» است و فعل «یخیّل إليه» دلالت دارد که ریسمان ها و چوب دستی ها در واقع بی حرکت بودند؛ نه آن که با ماده ای آغشته شده باشند که بر اثر تابش آفتاب، واقعاً به حرکت درآمده باشند.

9- ساحران فرعون ، پیش از حضور در صحنه مقابله با موسی (ع) ، ریسمان ها و عصا های فراوانی را تدارک دیده بودند .

فإذا حبالهم وعصيهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 2، 1

1 - استفاده ساحران از ریسمان و چوب برای انجام سحر خود

فألقوا حبالهم وعصيهم

«حبال» (جمع «حبل») به معنای ریسمان ها و «عصی» (جمع «عصا») به معنای چوبدستی ها است.

2- اقدام ساحران ، پس از پیشنهاد موسی (ع) ، به افکندن ریسمان ها و عصا های خود برای نمایاندن سحر خویش

قال لهم موسى ألقوا .. فألقوا حبالهم وعصيهم

178- زمینه ارتداد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 1

1 - بازگشت ساحران مؤمن به کفر (ارتداد) و پیروی از آیین فرعونیان ، از هدف های تهدید فرعون در مورد آنان

لأقطعنّ .. قالوا لن نوثرك

پاسخ ساحران مؤمن به فرعون (لن نوثرك)، حکایت از آن دارد که تهدیدات فرعون، برای بازگرداندن ساحران از راه ایمان بوده است.

179- زهد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - ساحران در پاسخ فرعون ، خداوند را برتر از او و وصول به خدا را ، ارجمندتر از آسایش دنیوی و پاینده تر از زندگانی در دنیا معرفی کردند .

إِنَّمَا تَقْضَىٰ هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا .. وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ

ص: 382

180- زیرکی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 2

2 - ساحران مؤمن به موسی (ع) ، مردمی هوشیار و به ترفند ها و سیاست بازی های فرعون و اشرافیان دربار وی آگاه بودند .

رب موسی و هرون

به نظر می رسد از اهداف ساحران در تفسیر «رب العلمین» به «رب موسی و هرون» این باشد که مبادا فرعونیان پس از خاتمه ماجرا چنین وانمود کنند که ساحران به فرعون سجده کردند و او را «رب العلمین» خواندند. و این معنا حکایت از هوشیاری ساحران و آگاهی آنان به ترفندهای فرعون دارد.

181- سبقت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 43 - 1

1 - پیشنهاد موسی (ع) به ساحران ، برای پیشقدم شدن در نمایاندن سحر خویش

قال لهم موسی ألقوا ما أنتم ملقون

182- سجده جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 120 - 1

1 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) و بطلان سحر خویش ، به خاک افتادند و به درگاه خداوند سجده کردند .

و ألقى السحرة سجدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 3

3 - ساحران به هنگام سجده به درگاه خداوند ، ایمانشان را به ربوبیت وی اعلام داشتند .

و ألقى السحرة سجدین. قالوا ءامنا برب العلمین

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «قالوا ءامنا . ..» حال برای «السحره» و یا بدل اشمال برای «القی السحره ...» باشد. بر این دو مبنا آیه مورد بحث دلالت می کند که ساحران به هنگام سجده به درگاه خدا برای اینکه توهّم نشود به فرعون سجده می کنند، ایمان خویش را به خداوند اظهار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 2

ص: 383

2 - ساحران با مشاهده معجزه موسی و بلعیده شدن سحرشان با اعجاز او، در برابر خداوند به سجده افتادند .

فَأَلْقَى السَّحْرَ سَجْدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 46 - 2

2 - به سجده در افتادن بی درنگ ساحران ، با مشاهده معجزه پیروز موسی

فَأَلْقَى السَّحْرَ سَجْدِينَ

به کارگیری «فاء» تعقیب و فعل مجهول «ألقى» بیانگر آن است که ساحران با مشاهده آن منظره عجیب، اختیار از کف دادند و بلافاصله به سجده در افتادند.

183- سرزنش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 1

1 - فرعون در پی گرایش ساحران به رسالت موسی (ع) و ایمانشان به ربوبیت خداوند ، بشدت بر آشفت و آنان را به سبب ایمانشان توبیخ کرد .

قال فرعون ءامنتم به قبل أن ءاذن لكم

ضمیر در «به» هم می تواند به موسی (ع) برگردانده شود و هم می تواند به «رب» برگردانده شود. در هر صورت برداشت فوق از آیه استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 1

1 - ساحران به خاطر ایمان به موسی (ع) ، مورد توبیخ و بازخواست فرعون قرار گرفتند .

قالوا ءامنّا .. قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

«آمنتُم» چه جمله خبری باشد و چه استفهامی (به تقدیر همزه)، مراد از آن توبیخ است و ضمیر «له» به قرینه حرف لام - که برای ربط «أمن» به غیر خداوند به کار می رود - و به تناسب ضمیر «إنّه» در «إنّه لكبيركم» به موسی (ع) برمی گردد.

184- سودجویی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 113 - 8

8 - سودجویی ، از انگیزه های ساحران برای مبارزه با موسی (ع)

قالوا إن لنا لأجراً إن كنا نحن الغالبين

ص: 384

185- سوگند جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 6

6 - سوگند ساحران به عزت و قدرت فرعون

وقالوا بعزّه فرعون

186- سهولت ابطال جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 69 - 6

6 - خداوند با بیان هم سنخ بودن سحر ارائه شده از سوی همه ساحران فرعون، ابطال آن را برای موسی (ع)، امری سهل و آسان جلوه داد.

کید سحر

«ساحر» نکره است و بر وحدت دلالت دارد؛ یعنی، یک ساحر. مراد از آن، واحد حقیقی نیست؛ بلکه مراد این است که کید همه ساحران به جهت تشابه و هم سنخی، به منزله مکر یک ساحر است و کثرت ساحران برپیچیده بودن آن نیافزوده است.

187- شجاعت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 5

5 - ساحران گرویده به موسی (ع) مؤمنانی در کمال شجاعت و شهامت

قالوا إنا إلى ربنا منقلبون. و ما تنقم منا إلا أن ءامنا

188- شرارت جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 4 - 3

3 - افسون گران، انسان هایی شرور و آزاردهنده دیگران

و من شرّ النّفث - ثت فی العقد

اضافه شرّ در آیه قبل و بعد، به نکره و در این آیه به معرفه، بیانگر تعمیم شر بودن به تمام کسانی است که «نّفث» (افسون گر)

ص: 385

بودند.

189- شعبده جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 116 - 3,5

3 - جادوی ساحران فرعونی از نوع چشمبندی و نشان دادن اشیا بر خلاف واقع آن بوده است .

فلما ألقوا سحروا أعین الناس

5 - ساحران فرعونی پس از چشمبندی مردم به ترسانیدن آنان پرداختند .

فلما ألقوا .. و استرهبوهم

برداشت فوق بر این اساس است که «استرهبوا» عطف بر «فلما ألقوا ..» باشد. بر این مبنا «استرهبوهم» دلالت می کند که ساحران پس از چشمبندی با حرکات و سکنات خویش سعی می کردند مردم را کاملاً مرعوب سحر خویش سازند.

190- شکست جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 69 - 8

8 - راه موفقیت و پیروزی بر ساحران بسته است .

و لا یفلح الساحر حیث أتى

«ال» در «الساحر» برای جنس است و «حیث أتى»؛ یعنی، «حیث أقبِل» (هرجا رو آورد).

191- شکست جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 117 - 3,4,5

3 - عصای موسی (ع) پس از افکنده شدن، تمام بافته های جادویی ساحران را بلعید و به کام خویش فرورد .

فإذا هی تلقف ما یأفکون

«لَقَف» (مصدر تلقف) به معنای گرفتن چیزی با سرعت است و در آیه شریفه به مناسبت مورد به «بلعیدن» تفسیر شده است. جمله «فإذا هی ...» می تواند خبر از رخدادی باشد که در صحنه مبارزه اتفاق افتاده است. در این صورت تقدیر جمله چنین خواهد بود: أوحینا إلی موسی أن ألق عصاک فالتیها فإذا هی تلقف.

4 - خداوند به موسی (ع) بشارت داد که عصای وی پس از رها شدن، تمام ساخته های دروغین ساحران را خواهد بلعید.

أن ألق عصاک فإذا هی تلقف ما یأفکون

ص: 386

در برداشت فوق جمله «فإذا هي ..»، همانند «أن ألق عصاك»، تفسیر «أوحینا» گرفته شده است. بر این مبنا تقدیر جمله بدین صورت خواهد شد: ألق عصاک فإذا القیتها إذا هی تلقف ما یأفکون.

5- عصای موسی (ع) با بلعیدن ابزار جادویی ساحران، صحنه ای شگفت و به دور از انتظار همگان به وجود آورد.

فإذا هی تلقف ما یأفکون

«إذا» برای مفاعلات است و دلالت می کند که جمله پس از آن در یک حالت غیر منتظره واقع شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- اعراف - 7 - 119 - 1,2

1- فرعونیان با ناکامی ساحران خویش در حضور انبوه تماشاچیان مغلوب گشتند و با ذلت، صحنه مبارزه را ترک کردند.

فغلبوا هنالک و انقلبوا صغیرین

در برداشت فوق ضمیر در «فغلبوا» و «انقلبوا» به فرعونیان بازگردانده شده است.

2- ساحران دربار فرعون پس از بطلان سحرشان شکست خوردند و در صحنه مبارزه به ذلت افتادند.

فغلبوا هنالک و انقلبوا صغیرین

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از ضمیر «فغلبوا» و «انقلبوا» ساحران باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- اعراف - 7 - 123 - 4

4- فرعون، شکست ساحران و پیروزی موسی را صحنه سازی و ایمان آنان را توطئه ای از پیش طراحی شده اعلام کرد.

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه

کلمه «هذا» اشاره است به ماجرای شکست ساحران و پیروزی موسی و در آخر اظهار ایمان ساحران به ربوبیت خداوند و پیامبری موسی و هارون.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 83 - 2

2- در پس تحقق معجزه موسی (ع) و شکست ساحران، تنها گروه اندکی از بنی اسرائیل به وی گرویده و ایمان آوردند.

فما آمن لموسی إلا ذریه من قومه

برداشت فوق بر اساس ارجاع ضمیر «من قومه» به «موسی» است؛ ضمناً تکثیر «ذریه» دلالت بر تقلیل می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 10

10 - فرعون، شکست ساحران از موسی (ع) را، امری تصنعی و بر اثر تبانی قبلی با موسی (ع) دانست و آنان را به سهل انگاری عمدی متهم ساخت.

إنّه لکبیرکم الذی علّمکم السحر

ص: 387

192- شکنجه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 18، 15

15 - تصمیم فرعون بر شکنجه و به صلیب کشیدن ساحران مؤمن و نظارت مستقیم خود بر اجرای آن، تصمیمی قاطع و مستبدانه بود.

لأَقْطَعَنَّ... لأَصْلِبَنَّكُمْ... لتعلمنَّ أئینا أشدَّ عذاباً و أبقی

فرعون در واکنش های قبلی خود در برابر موسی (ع) با اطرافیان خویش به مشورت می نشست؛ ولی در مجازات ساحران، تصمیم مستبدانه و شخصی خود را با سوگند بر اجرای آن اعلام کرد و با لام قسم و نون تأکید ثقیله و فعل هایی از باب تفعیل، قاطعیت خود را در این تصمیم ابراز کرد. گفتنی که فعل های «لأَقْطَعَنَّ» و «لأَصْلِبَنَّ» که از باب تفعیل اند، با ثلاثی مجرد در معنا یکسان بوده و تفاوتی جز تأکید افزون تر ندارند.

18 - فرعون، دوران مجازات ساحران مؤمن (قطع دست و پا و بستن به چوبه دار) را در مقایسه با مدت عذاب های موعود موسی (ع)، طولانی تر و پایدارتر اعلام کرد.

و لتعلمنَّ أئینا أشدَّ عذاباً و أبقی

«عذاباً» تمیز برای «أشدَّ» و قرینه بر تمیز محذوف «أبقی» است؛ یعنی، «و أبقی عذاباً».

193- عجز جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 77 - 8

8 - جادوگران، از رسیدن به پیروزی و دستیابی به آرزوهای خود ناتوانند.

لا یفلح السحرون

194- عجز جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 4

4 - جاذبه نیرومند معجزه موسی، توان هرگونه درنگ و مقاومت را از ساحران فرعون سلب کرد.

فعل «ألقي» مجهول است و دلالت دارد که ساحران وادار به سجده شدند، به گونه ای که گویا عاملی آنها را بر سجده مجبور ساخته است.

195- عصای جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 5, 6, 9

5 - ریسمان و عصا ، از وسایل کار ساحران فرعون

فإذا حبالهم و عصيهم

حبل (مفرد «حبال») به معنای ریسمان و «عصا» (مفرد «عصي») به معنای چوب دستی است.

6 - ساحران فرعون ، با سحر خود چنین وانمود کردند که ریسمان ها و عصا های آنان به هر طرف شتافته و حرکت می کند .

فإذا حبالهم و عصيهم يخيّل إليه من سحرهم أنّها تسعى

«انّها تسعى» نائب فاعل «يخيّل» است و فعل «يخيّل إليه» دلالت دارد که ریسمان ها و چوب دستی ها در واقع بی حرکت بودند؛ نه آن که با ماده ای آغشته شده باشند که بر اثر تابش آفتاب، واقعاً به حرکت درآمده باشند.

9 - ساحران فرعون ، پیش از حضور در صحنه مقابله با موسی (ع) ، ریسمان ها و عصا های فراوانی را تدارک دیده بودند .

فإذا حبالهم و عصيهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 2

2 - اقدام ساحران ، پس از پیشنهاد موسی (ع) ، به افکندن ریسمان ها و عصا های خود برای نمایاندن سحر خویش

قال لهم موسى ألقوا .. فألقوا حبالهم و عصيهم

196- عقیده جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 120 - 2

2 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) به عظمت خداوند پی بردند و او را شایسته و بایسته پرستش یافتند .

و ألقى السحرة سجدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 1

1 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) ربوبیت خداوند را بر تما هستی باور کردند و به آن ایمان آوردند .

قالوا ءامننا برب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 2,3,4

2 - ساحران در پاسخ فرعون و تهدید های وی اظهار کردند که با کشته شدن به سوی خدای خویش باز خواهند گشت .

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

ص: 389

«إلى ربنا» متعلق به «منقلبون» است و کلمه «انقلاب»، در صورتی که به «إلى» متعدی شود، به معنای بازگشتن است.

3- ساحران مؤمن به موسی (ع)، معتقد به معاد و بازگشت به خدا پس از سپری کردن حیات دنیا

إنا إلی ربنا منقلبون

4- ساحران مؤمن به موسی، معتقد به دستیابی کشته شدگان راه خدا به موهبت‌هایی برتر از نعمت‌ها و آسایش‌های دنیوی

إنا إلی ربنا منقلبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 10

10 - ساحران مؤمن در عین اظهار استقامت در برابر فرعون، خود را برای مقاومت در برابر شکنجه‌های فرعون و پایداری بر طریق ایمان، نیازمند امداد‌های الهی دانستند.

ربنا أفرغ علينا صبراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 3,4

3- اعتقاد ساحران مؤمن به زیان نکردن انسان از تحمل دشواری‌ها در راه خدا

قالوا لاضیر إنا إلی ربنا منقلبون

جمله «إنا إلی ربنا..» تعلیل برای «لاضیر» و بیانگر مطلب یاد شده است.

4- توجه و اعتقاد ساحران گرویده به موسی (ع)، نسبت به معاد هم پای عقیده به پروردگار یگانه هستی

قالوا ءامنّا برّب العلمین .. إنا إلی ربنا منقلبون

197- علایق جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 5

5- علاقه مندی ساحران فرعون، به پیشدستی در ارائه سحر خویش، قبل از اقدام موسی (ع) به ارائه آیات *

إمّا أن تلقى وإمّا أن نكون أول من ألقى

تفاوت تعبیر در بخش دوم پیشنهاد، نشانگر این نکته است که ساحران برای شروع کردن، انگیزه بیشتری داشتند و بدین وسیله آن را ابراز می کردند؛ زیرا به جای «آن نکون ..» می توانستند بگویند «أمّا أن تلقی»

198- علم جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 47 - 2

ص: 390

2- آگاهی قبلی ساحران از پیام توحیدی موسی (ع) و تنها نیازمند مشاهده دلیلی روشن

قالوا ءامنا ربّ العلمین

199- عوامل استقامت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 74 - 3

3- هراس از جهنم و عذاب طاقت فرسای آن ، مایه تحکیم ایمان در قلب ساحران فرعون

إِنَّا ءامنا ربّنا .. إِنَّه من یأت ربّه مجرماً فإِنَّ له جهنّم

جمله «إِنَّه من یأت ..» تعلیل برای محتوای آیه قبل است.

200- عوامل ایمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 47 - 1

1 - اعتراف ساحران به پروردگار جهانیان و ایمان به توحید ربوبی ، پس از مشاهده معجزه موسی و بطلان سحر خویش

فألقی موسی عصاه .. قالوا ءامنا ربّ العلمین

201- عوامل شجاعت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 9، 6

6 - باور به معاد و بازگشت به خدا پس از مرگ ، عامل نهراسیدن ساحران مؤمن از مجازات ها و شکنجه های فرعون

إنا إلی ربنا منقلبون

9 - نجات از شرک و پذیرش ربوبیت خداوند ، عامل بی پروایی ساحران مؤمن در برابر مجازات ها و شکنجه های فرعون

إنا إلی ربنا منقلبون

در برداشت فوق جمله «إنا إلی ربنا منقلبون» توصیف تحولات عقیدتی ساحران و انقلاب درونی آنان گرفته شده است. در این صورت مراد

از آن جمله، بازگشت به خدا با رها شدن از باورهای باطل و پذیرش ربوبیت وی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 6

6 - عقیده به معاد و بازگشت انسان به سوی خدا پس از مرگ ، عامل نهراستیدن ساحران مؤمن از مجازات مرگ

ص: 391

قال... لأَقْطَعَنَّ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خَلْفٍ... قَالُوا لِأَضْيِرْ إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ

202- غضب بر جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 1

1 - خشم و برآشفتن فرعون از ایمان سریع ساحران به موسی (ع)، بدون رخصت و اجازه وی

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

203- فرجام جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 8

8 - تهدید ساحران مؤمن از سوی فرعون به داشتن فرجامی تیره و وحشتناک

فلسوف تعلمون

204- فرعون و بسیج جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 79 - 1

1 - فرعون، برای مبارزه با حضرت موسی (ع) و مقابله با معجزه بزرگ او، دستور داد تا تمام جادوگران کاردان و ماهر را به پایتختش احضار کنند.

وقال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 80 - 1

1 - مأموران حکومت، پس از دستور فرعون، تمام ساحران چیره دست و ماهر را از اطراف و اکناف کشور فراخوانده و در پایتخت گرد آوردند.

وقال فرعون ائتونی بکل سحر علیم. فلما جاء السحرة

205- فرعون و جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 114 - 2، 1

1 - فرعون به خواسته ساحران (اعطای پاداش در صورت پیروزی) ، پاسخ مثبت داد .

ان لنا لأجراً .. قال نعم

2 - فرعون به ساحران بشارت داد که در صورت پیروزی علاوه بر دریافت پاداشی گران ، از مقربان درگاهش خواهند شد .

قال نعم وإنکم لمن المقربین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 7

7 - فرعون با توطئه گر خواندن موسی (ع) و ساحران ، براندازی حکومت فرعونیان و بیرون راندن ایشان را ، از پایتخت مصر از اهداف توطئه آنان شمرد .

إن هذا لمکر .. لتخرجوا منها أهلها

مراد از «أهلها» هم می تواند فرعون، درباریان و وابستگان به او باشد و هم می تواند مراد از آن تمامی ساکنان مصر باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 1

1 - ساحران مؤمن با بیان انگیزه فرعون بر نابودی آنان ، اتهام های دروغین وی (توطئه گری و آواره سازی مردمان) را قاطعانه مردود دانستند .

و ما تنقم منا إلا أن ءامننا بآیت ربنا

206- فرعونیان و احضار جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 112 - 3

3- احضار همه ساحران زبردست برای مبارزه با موسی (ع)، درخواست اشرافیان دربار فرعون از فرعون

یأتوک بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 113 - 2,3

2- مأموران بسیج شده برای جلب ساحران با موفقیت کامل مأموریت خویش را به انجام رساندند .

یأتوک بکل سحر علیم. و جاء السحرة فرعون

با توجه به اینکه ال در «السحرة» عهد ذکری است و مراد از آن همان «کل سحر علیم» است که در فرمان فرعون آمده بود،

ص: 393

معلوم می شود مأموران بدون هیچ کم و کاستی موفق به اجرای فرمان فرعون شدند.

3- ساحران بدون هیچ اجباری از سوی نیروهای فرعون برای مبارزه با موسی (ع) به دربار فرعون حاضر شدند.

و جاء السحرة فرعون

بیان حضور ساحران به دربار فرعون با جمله «و جاء السحرة» (ساحران آمدند) و نه با جمله ای همانند «و أتوا بالسحرة» (ساحران را آوردند)، حکایت از این دارد که ساحران به دلخواه خویش، و نه از روی اجبار و اکراه، به دربار حاضر شدند.

207- فضایل جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 6

6- ساحران گرویده به موسی (ع)، از نخستین مؤمنان به وی

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ... إِنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ

208- فلسفه تهدید جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 1

1- بازگشت ساحران مؤمن به کفر (ارتداد) و پیروی از آیین فرعونیان، از هدف های تهدید فرعون در مورد آنان

لَأَقْطَعَنَّ... قَالُوا لَنْ نُؤْتِكَ

پاسخ ساحران مؤمن به فرعون (لَنْ نُؤْتِكَ)، حکایت از آن دارد که تهدیدات فرعون، برای بازگرداندن ساحران از راه ایمان بوده است.

209- قبول خواسته های جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 42 - 1

1- پاسخ مثبت فرعون، به امتیازطلبی ساحران برای غلبه بر موسی (ع)

قَالُوا لَفَرعونَ أَنْ لَنَا لَأَجْرًا... قَالَ نَعَمْ

210- قتل جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 394

11 - « عن رسول الله (صلى الله عليه وآله) قال: إذا أخذتم الساحر فاقتلوه ثم اقرأ « ولا يفلح الساحر حيث أتى » قال: لا يأمن حيث وجد

;

از رسول خدا (صلى الله عليه وآله) روایت شده که فرمود: هرگاه بر ساحری دست یافتید او را بکشید؛ سپس این آیه را قرائت فرمود: «و لا یفلح الساحر حیث أتى» [آن گاه] فرمود: ساحر هر جا یافت شود در امان نیست».

211- قطع پای جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 13

13 - قطع یک دست و یک پا در جهت مخالف یکدیگر و دار زدن بر تنه درختان خرما، از جمله مجازات های تعیین شده برای ساحران مؤمن از سوی فرعون بود.

فَلَا قُطِعَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلُكُمْ مِنْ خَلْفٍ وَأَصْلَبْتُمْ

«جذع» (مفرد «جذوع») به معنای ساق درخت است و حرف «فی» نشانه آن است که فرعون در تهدید خود، مکان همیشگی ساحران را پس از قطع دست و پایشان، چوبه های دار در نظر گرفته بود. این مطلب کنایه از آن دارد که بدن آنان هرگز از دار پایین آورده نخواهد شد.

212- قطع دست جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 13

13 - قطع یک دست و یک پا در جهت مخالف یکدیگر و دار زدن بر تنه درختان خرما، از جمله مجازات های تعیین شده برای ساحران مؤمن از سوی فرعون بود.

فَلَا قُطِعَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلُكُمْ مِنْ خَلْفٍ وَأَصْلَبْتُمْ

«جذع» (مفرد «جذوع») به معنای ساق درخت است و حرف «فی» نشانه آن است که فرعون در تهدید خود، مکان همیشگی ساحران را پس از قطع دست و پایشان، چوبه های دار در نظر گرفته بود. این مطلب کنایه از آن دارد که بدن آنان هرگز از دار پایین آورده نخواهد شد.

213- کیفر جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - فرعون بر کیفر دادن تمامی ساحران مؤمن به موسی (ع) تصمیم قطعی گرفت و بر آن سوگند یاد کرد .

ص: 395

لأقطعن . . . ثم لأصلبكم

حرف «لام» در «لأقطعن» در «لأصلبن» لام تأکید و حاکی از سوگند مقدر است.

2- قطع یک دست و یک پا در جهت خلاف یکدیگر، از کیفر های تعیین شده از سوی فرعون برای ساحران مؤمن به موسی (ع)

لأقطعن أیدیکم و أرجلکم من خلف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 11، 2

2 - ایمان ساحران به آیات الهی تنها انگیزه فرعون بر شکنجه و مجازات آنان

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه لتخرجوا . . . و ما تنقم منا إلا أن ءامننا بآیت ربنا

نقمت «مصدر تنقم» به معنای عقوبت کردن و کراهت داشتن است و «أن ءامننا» مفعولٌ له برای «تنقم» می باشد. تقدیر جمله چنین است: و ما تنقم منا لشیء إلا - لایماننا. یعنی ای فرعون تنها چیزی که تو را بر عقوبت ما واداشته ایمان ماست، نه اینکه ما را توطئه گر و امثال آن بدانی. به عبارت دیگر یعنی تو خود می دانی که اتهامهایت واقعیت ندارد.

11 - کیفر های تعیین شده از سوی فرعون برای ساحران مؤمن، شکنجه هایی طاقتفرسا و تحمل آن نیازمند صبری وافر بود.

ربنا أفرغ علینا صبراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 13

13 - قطع یک دست و یک پا در جهت مخالف یکدیگر و دار زدن بر تنه درختان خرما، از جمله مجازات های تعیین شده برای ساحران مؤمن از سوی فرعون بود.

فلأقطعن أیدیکم و أرجلکم من خلف و لأصلبکم

«جذع» (مفرد «جذوع») به معنای ساق درخت است و حرف «فی» نشانه آن است که فرعون در تهدید خود، مکان همیشگی ساحران را پس از قطع دست و پایشان، چوبه های دار در نظر گرفته بود. این مطلب کنایه از آن دارد که بدن آنان هرگز از دار پایین آورده نخواهد شد.

214- گناه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- ساحران مؤمن ، به گناه و خطای خویش معترف و به آمرزش خداوند امیدوار بودند .

إِنَّمَا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطِيئَاتِنَا

«خطایا» (جمع «خطیئه») به معنای گناهانی است که از روی عمد انجام شود (لسان العرب).

ص: 396

215- مبارزه با جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 118 - 3

3 - معجزه موسی (ع) در صحنه مبارزه با ساحران، عامل تثبیت حقانیت وی و از میان رفتن تمام دستاورد های دیرینه فرعون و اشراف دربارش شد.

فوق الحق و بطل ما کانوا یعملون

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از ضمیر «کانوا» و «یعملون» فرعون و فرعونیان باشد. بر این مبنا مقصود از «ما» در «ما کانوا» تلاشهای فرعونیان برای تثبیت ربوبیت فرعون و مانند آن خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 63 - 4

4 - هارون، همگام موسی (ع) در مبارزه با فرعون و حاضر در صحنه مقابله موسی و ساحران

إن هذن لسحرن

216- مبارزه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 4

4 - ساحران به رسالت ها و پیام های موسی (ع) قبل از اقدام به مبارزه با وی آگاه بودند.

قالوا ءامننا برب العلمین

تأکید ساحران به ربوبیت خداوند و پذیرش سریع آن پس از آگاهی به حقانیت موسی (ع)، بیانگر این است که آنان پیش از حضور در صحنه مبارزه به پیامهای وی، که بارزترین آن اعتقاد به ربوبیت مطلق خداوند است، آگاه شده بودند.

217- محرومیت جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 77 - 5

5 - ساحران ، محروم از رستگاری اند .

لا يفلح السحرون

ص: 397

218- مدحهای جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 8

8 - اقدام ساحران به ستایش فرعون در لحظه شروع عملیات خود ، با هدف جلب حمایت او و نزدیک ساختن خویش بهوی

فألقوا .. و قالوا بعزّه فرعون إنا لنحن الغلبون

219- مکر جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 69 - 5

5 - سحر ، مکر و حيله ساحر است و واقعیات را تغییر نمی دهد .

إنما صنعوا كيد سحر

220- مناظره با جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 61 - 4

4 - ترساندن فرعونیان از عذاب - به خاطر افترای بر خداوند - سرلوحه سخنان موسی (ع) در صحنه مقابله با ساحران فرعون

قال لهم موسى ويلکم لا تقفروا علی الله کذباً فیسحتکم بعذاب

«ویل!»؛ یعنی، «اندوه» و «هلاکت» و «هر سختی که از ناحیه عذاب پدید آید» (لسان العرب). «ویلکم» نفرین است؛ یعنی، عذاب باد بر شما. برخی آن را مفعول برای فعل محذوف دانسته اند؛ یعنی، أَلزَمُوا ویلکم (با هلاکت و عذابتان همدم باشید). جمله «فیسحتکم بعذاب» روشنگر مفاد «ویلکم» است.

221- منشأ امیدواری جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 3

3 - قرار گرفتن در صف نخستین مؤمنان ، سرمایه امید ساحران به آمرزش الهی

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا اللَّهُ... أَنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ

عبارت «أَنْ كُنَّا...» تعلیل برای امید داشتن به غفران الهی است؛ یعنی، چون ما در صف نخستین ایمان آوردگان به موسی قرار گرفتیم این ما را امیدوار به غفران می نماید.

ص: 398

222- منفعت طلبی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 41 - 4

4 - ساحران عصر فرعون ، قشری سودجو و دنیاگرا

أئنّ لنا لأجرًا إن كُنا نحن الغلبين

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران یا موسی(ع) را حق می دانستند و یا باطل؛ در هر دو صورت درخواست مزد و پاداش در برابر احیای حق و یا نابودی آن، بیانگر سودجویی و دنیامداری است.

223- مواعظ جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 16

16 - ساحران مؤمن با وجود تهدیدات فرعون ، در صدد نصیحت و ارشاد و هدایت وی بودند .

ما جاءنا من البیت و الذی فطرنا فاقض ما أنت قاض إنّما تقضى هذه الحیوه الدنیا

اشاره ساحران به بینات موسی(ع) و خالقیت خداوند و محدودیت قدرت فرعون، پس از موضع گیری خصمانه او، می تواند به منظور رام ساختن و پند و اندرز دادن به او باشد.

224- موسی(ع) و جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 116 - 2,1

1 - موسی (ع) با بی اعتنایی به جادوگری ساحران شروع مبارزه را به آنان واگذاشت .

قال ألقوا

2 - ساحران پس از رخصت دهی موسی (ع) آنچه را برای جادوگری تدارک دیده بودند ، در مقابل تماشاگران رها کردند و چشم های آنان را سحر کردند .

فلما ألقوا سحروا أعین الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 80 - 2

2 - حضرت موسی (ع) ، پس از رویارویی با انبوه ساحران ، از آنان خواست تا با به کار گرفتن تمام توان خود آنچه را که به قصد میدان انداختن آورده اند ، به زمین بیندازند .

ص: 399

فلما جاء السحرة قال لهم موسى ألقوا ما أنتم ملقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 81 - 6، 2، 1

1 - پس از درخواست موسی (ع)، ساحران با به میدان ریختن آنچه داشتند (چوب ها و طناب ها) به کار سحر پرداختند .

قال لهم موسى ألقوا .. فلما ألقوا

2 - موسی (ع)، پس از مشاهده عمل ساحران، برای رفع اتهام ساحری از خود، سحر بودن آن عمل را به آنان گوشزد نمود .

فلما ألقوا قال موسى ما جئتم به السحر

6 - موسی (ع)، با خطاب به ساحران، آنان را گروهی مفسد و مقابله آنان با خود را عملی فسادانگیز خواند .

قال موسى ما جئتم به السحر .. إن الله لا يصلح عمل المفسدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 1

1 - موسی (ع)، شروع مبارزه را به ساحران فرعون واگذار نمود و بر آغاز کار از سوی آنان تأکید کرد .

إمّا أن تلقى .. قال بل ألقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 43 - 1

1 - پیشنهاد موسی (ع) به ساحران، برای پیشقدم شدن در نمایاندن سحر خویش

قال لهم موسى ألقوا ما أنتم ملقون

225- موسی (ع) و شکست جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 81 - 5، 4، 3

3 - موسی (ع)، شکست ساحران و ابطال سحر آنان را، قطعی و غیر قابل تردید اعلام کرد .

قال موسى ما جئتم به السحر إن الله سيبطله

4- موسى (ع)، شكست ساحران و ابطال سحر آنان را، به خدا مرتبط نموده و خود را صرفاً واسطه فعل او اعلام کرد.

قال موسى ما جئتم به السحر إن الله سيبطله إن الله لا يصلح عمل المفسدين. و يحق ال

5- موسى (ع)، از پیش بر پیروزی خود و شکست ساحران و ابطال سحرشان، اطمینان داشت.

قال موسى ما جئتم به السحر إن الله سيبطله

ص: 400

226- موقعیت اجتماعی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 5

5 - ساحران ، دارای موقعیت و احترام در میان جامعه فرعونى *

وقالوا يآئنه الساحر

برداشت یاد شده بدین احتمال است که خطاب «یائنه الساحر»، استهزایی نباشد؛ بلکه برای احترام ادا شده باشد. و مؤید آن، ذیل آیه شریفه است که فرعونیان از موسی (ع) تقاضای رفع عذاب کردند.

227- ناامنی جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 69 - 11

11 - « عن رسول الله (صلى الله عليه و آله) قال : إذا أخذتم الساحر فاقتلوه ثمّ قرأ « و لا یفلح الساحر حیث أتى » قال : لا یأمن حیث وجد ;

از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) روایت شده که فرمود: هرگاه بر ساحری دست یافتید او را بکشید؛ سپس این آیه را قرائت فرمود: «و لا یفلح الساحر حیث أتى» [آن گاه] فرمود: ساحر هر جا یافت شود در امان نیست».

228- نقش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 40 - 2

2 - ناتوانی فرعونیان در مبارزه با موسی (ع) و منحصر شدن تمام قدرت و تدبیر نظام فرعونى در وجود ساحران

لعلنا نتبع السحرة إن كانوا هم الغلبین

با این که در نظام فرعونى تلاش بر حذف همه نیروها و منحصر دانستن فرعون در جایگاه رهبری بوده است؛ اما ناتوانی او از مقابله با موسی (ع) و نیاز وی به کارآیی ساحران، سبب گشت تا به جای فرعون، ساحران پیشوای مردم قلمداد شوند.

229- وعده به جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 42 - 3، 2

2- تأکید فرعون بر فرار گرفتن ساحران در زمره مقربان وی ، با پیروزی بر موسی (ع)

وإنکم إذا لمن المقربین

3- فرعون ، برای جلب حمایت ساحران ، بیش از انتظارشان به آنان وعده مزد و پاداش داد .

ص: 401

قالوا لفرعون ائت لنا لأجرًا . . . وإني لكم إذا لمن المقربين

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که ساحران تنها درخواست مزد داشته اند؛ ولی فرعون علاوه بر پاسخ مثبت به آن، وعده تقرب به درگاه خود را نیز به آنان داد.

230- وقت مبارزه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 38 - 3,4

3 - گردآوری ساحران ، برای هماوردی با موسی (ع) در وقت و روزی معین (پیش از ظهر روز عید) بود .

فجمع السحرة لميقت يوم معلوم

«میقات» به زمان معین گفته می شود و مراد از آن در این جا - به قرینه آیه 59 سوره طه - پیش از ظهر (ضحی) می باشد. مقصود از «یوم معلوم» به دلیل آیه یاد شده روز جشن (یوم الزینه) است و روز جشن همان روز عید می باشد.

4 - اهمیت زمان و روز خاص در بازتاب هماوردی موسی (ع) با ساحران در نگاه فرعونیان

فجمع السحرة لميقت يوم معلوم

تصریح به زمان معین، نشانگر اهمیت و نقش آن است .

231- ویژگیهای ایمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 8

8 - ساحران ، ایمان خود به خداوند را به گونه ای اعلام کردند که فرعون نتواند آن را تحریف و از آن سوء استفاده کند .

قالوا ءامنّا برّب هرون و موسی

از آن جایی که موسی (ع) مدتی در خانه فرعون پرورش یافته بود، اگر ساحران «ربّ موسی» می گفتند، این احتمال وجود داشت که فرعون سجده آنان و گفته هایشان را به نفع خود توجیه کند و خود را «ربّ موسی» بداند. آنان با آوردن اسم هارون در کنار اسم موسی (ع) (ربّ هارون و موسی) راه سوء استفاده از کلام خود را به روی فرعون بستند.

232- هدایتگری جادوگران فرعون

16 - ساحران مؤمن با وجود تهدیدات فرعون ، در صدد نصیحت و ارشاد و هدایت وی بودند .

ما جاءنا من البیت و الذی فطرنا فاقض ما أنت قاض إّما تقضى هذه الحیوه الدنیا

ص: 402

اشاره ساحران به بینات موسی(ع) و خالقیت خداوند و محدودیت قدرت فرعون، پس از موضع گیری خصمانه او، می تواند به منظور رام ساختن و پند و اندرز دادن به او باشد.

233- جادوگران فرعون

{ جادوگران فرعون }

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 7

7- سحر ساحران فرعون، دارای تأثیر بر قوای ادراکی مردم و ایجاد خیال و تصور در آنان

يَخِيلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَلْبَابًا تَسْعَى

«يَخِيلُ إِلَيْهِ»؛ یعنی، به وهم و خیال موسی(ع) چنین وانمود شد که ریسمان ها و عصاها حرکت می کنند. ضمیر «إليه» گرچه به موسی(ع) بازمی گردد؛ ولی روشن است که همه مردم حاضر در آن صحنه نیز چنین احساسی داشتند.

234- آثار ایمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 21

21- پایه های حکومت فرعون پس از ماجرای ساحران و ایمان آنان به موسی (ع)، بسیار متزلزل شد .

و لتعلمنَّ أَنِّي أَنشَدْتُ عَذَابًا وَابْقَى

تفاوت برخوردهای اولیه فرعون با برخوردهای پس از ایمان ساحران، نشان از تزلزل حکومت فرعون و احساس خطر شدید او از ناحیه موسی(ع) و مؤمنان به او دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 1

1- خشم و برآشفتن فرعون از ایمان سریع ساحران به موسی (ع)، بدون رخصت و اجازه وی

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

235- آثار پیروزی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 64 - 6

6 - فرعونیان نجات و بقای خود را در گرو غلبه ساحران بر موسی (ع) در صحنه مقابله می دانستند .

ص: 403

وقد أفلح اليوم من استعلى

236- آثار ترس جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 74 - 3

3- هراس از جهنم و عذاب طاقت فرسای آن، مایه تحکیم ایمان در قلب ساحران فرعون

إِنَّمَا آمَنَّا بِرَبِّنَا .. إِنَّهُ مِنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرَمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ

جمله «إِنَّهُ مِنْ يَأْتِ ..» تعلیل برای محتوای آیه قبل است.

237- آثار جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 11

11 - دیدگان و قوه خیال موسی (ع) نیز، تحت تأثیر سحر ساحران فرعون قرار گرفت.

يَخِيلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهُمْ تُسْعَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 67 - 1

1 - موسی (ع)، پس از مشاهده سحر ساحران فرعون، در دل خویش از پی آمد های احتمالی آن احساس نگرانی کرد.

مِنْ سِحْرِهِمْ .. فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسَى

«أَوْجَسَ» به معنای «أَحْسَسَ» و نیز به معنای «أَضْمَرَ (اخفاکرد)» آمده است (لسان العرب). در این آیه، معنای «أَحْسَسَ» به نظر مناسب تر می رسد؛ چرا که معنای «اخفا» در «فی نفسه» آمده است. بنابراین «أَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ...»؛ یعنی، موسی (ع) در دل خود نگرانی و ترسی را احساس کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 68 - 3، 1

1 - دل قوی داشتن و نگران نبودن از پی آمد های سحر ساحران فرعون، مفاد وحی خداوند به موسی (ع) در میدان مقابله با ساحران

فأوجس . . . قلنا لاتخف

3- موسی (ع) از القای شبهه و احتمال گمراهی مردم به واسطه سحر ساحران نگران بود .

قلنا لاتخف إنك أنت الاعلی

جمله «إنك أنت الاعلی» تعلیل برای «لاتخف» است و دلالت می کند که موسی (ع) از این نگران بود که معجزه او با سحر

ص: 404

ساحران مشتبه گردد و مردم به حقانیت او پی نبرند. خداوند با بیان برتری قطعی او، زمینه هراسش را از بین برد.

238- آخرت طلبی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 17، 14

14 - ساحران مؤمن با تحقیر قدرت فرعون، به او اعلام کردند که بالاترین شکنجه های او، تنها به زندگانی دنیایی آنان خاتمه می دهد و به آخرتشان آسیبی نخواهد رسانید.

فاقض ما أنت قاض إثمنا تقضى هذه الحيوه الدنيا

چنانچه «هذه الحياه» مفعولٌ به برای «تقضى» باشد، مراد از «قضا»، منقضی ساختن خواهد بود. اهل لغت می گویند: تمام معانی «قضا» به انقطاع یافتن و تمام شدن بازگشت دارد (لسان العرب). بنابراین مفاد آیه چنین می شود: ای فرعون! با حکم خود به هرچه می توانی فیصله بده و آن را تمام کن؛ زیرا تو فقط این زندگانی دنیا را خاتمه می دهی.

17 - ساحران مؤمن به موسی (ع)، دارای ایمان و اعتقاد محکم به آخرت بودند.

فاقض... إثمنا تقضى هذه الحيوه الدنيا

239- آگاهی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 4

4 - ساحران به رسالت ها و پیام های موسی (ع) قبل از اقدام به مبارزه با وی آگاه بودند.

قالوا ءامنا برب العلمين

تأکید ساحران به ربوبیت خداوند و پذیرش سریع آن پس از آگاهی به حقانیت موسی (ع)، بیانگر این است که آنان پیش از حضور در صحنه مبارزه به پیامهای وی، که بارزترین آن اعتقاد به ربوبیت مطلق خداوند است، آگاه شده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 2

2 - ساحران مؤمن به موسی (ع)، مردمی هوشیار و به ترفند ها و سیاست بازی های فرعون و اشرافیان دربار وی آگاه بودند.

به نظر می‌رسد از اهداف ساحران در تفسیر «رب العلمین» به «رب موسی و هرون» این باشد که مبادا فرعونیان پس از خاتمه ماجرا چنین وانمود کنند که ساحران به فرعون سجده کردند و او را «رب العلمین» خواندند. و این معنا حکایت از هوشیاری ساحران و آگاهی آنان به ترفندهای فرعون دارد.

240- آمادگی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 113 - 7

7 - ساحران پس از اعلام آمادگی برای مبارزه با موسی (ع) از فرعون خواستند تا در صورت پیروزی از پاداشی گران برخوردار شوند .

قالوا إن لنا لأجراً إن كنا نحن الغلبين

جمله «إن لنا ..» استفهامی است و حرف استفهام مقدر می باشد. یعنی: إن لنا ... نکره آمدن کلمه «أجراً» دلالت بر بزرگی و گرانبستگی پاداش دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 2

2 - ساحران فرعون ، آمادگی خویش را برای پیش قدم شدن در ارائه سحر خود ، اعلام کردند .

إمّا أن تلقى وإمّا أن نكون أول من ألقى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 11

11 - ساحران مؤمن ، آمادگی خود را برای تحمّل هرگونه شکنجه و کشتار در جهت حفظ ایمان خویش اعلام کردند .

لن نُؤثرك .. فاقض ما أنت قاض

«قضا» به معنای حکم کردن و داوری است. جمله «فاقض...» از زبان ساحران مؤمن و خطاب به فرعون است؛ یعنی، هر حکمی را که می توانی و قضاوت آن از تو ساخته است، صادر کن. ما آماده پذیرش هر نوع شکنجه و عذاب در راه ایمان خود هستیم.

241- ابزار جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 5,9

5 - ریسمان و عصا ، از وسایل کار ساحران فرعون

فإذا جبالهم و عصيهم

جبل (مفرد «جبال») به معنای ریسمان و «عصا» (مفرد «عصی») به معنای چوب دستی است.

9- ساحران فرعون، پیش از حضور در صحنه مقابله با موسی (ع)، ریسمان‌ها و عصا‌های فراوانی را تدارک دیده بودند.

فَإِذَا جِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 1

1 - استفاده ساحران از ریسمان و چوب برای انجام سحر خود

ص: 406

فألقوا حبالهم و عصيهم

«حبال» (جمع «حبل») به معنای ریسمان ها و «عصی» (جمع «عصا») به معنای چوبدستی ها است.

242- ابطال جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 69 - 2,7

2- بلعیده شدن سحر ساحران فرعون و بطلان گردیدن ساخته های آنان با عصای موسی (ع) ، وعده خداوند به آن حضرت .

و ألق ما فی یمینک تلقف ما صنعوا

فعل «تلقف» و نظایر آن (نزد برخی از اهل لغت) در موردی به کار می رود که چیزی گرفته شود و خورده یا بلعیده گردد (لسان العرب).

7- بلعیده شدن سحر ساحران به وسیله عصای موسی ، نشانه بطلان سحر و حقانیت معجزه موسی

و ألق ما فی یمینک تلقف ما صنعوا إتما صنعوا کید سحر

جمله «إتما صنعوا...» تعلیل برای «تلقف» است؛ یعنی، بدان جهت که سحر، کیدی بیش نیست، در برابر حقیقت اعجاز موسی نابود خواهد شد و به دین وسیله بطلان سحر ساحران و حقانیت معجزه اثبات خواهد گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 1

1- عصای موسی با اعجاز او ، تمامی ابزار و آلات سحر جادوی ساحران فرعون (بند ها و عصا ها) را بلعید .

تلقف ما صنعوا .. فألقى السحرة

«فاء» در «فألقى» فصیحه و حاکی از جملاتی محذوفی است. مفاد آیه با تقدیرات آن چنین می شود: موسی (ع) عصای خود را انداخت و عصا آلات سحر را بلعید، آن گاه ساحران به سجده افتادند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 45 - 2,5

2- بلعیده شدن ابزار ساحران (ریسمان ها و عصا ها) به وسیله عصای موسی

فإذا هي تلقف ما يأفكون

5 - عصای موسی با بلعیدن ابزار جادویی ساحران ، صحنه ای شگفت و به دور از انتظار همگان به وجود آورد .

فإذا هي تلقف ما يأفكون

برداشت یاد شده از آن جا است که «إذا» برای مفاجات است و نشانگر آن است که جمله پس از آن، در یک حالت غیر منتظره واقع شده است.

ص: 407

243- اتحاد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 115 - 3

3 - ساحران دربار فرعون، یکدل و یکزبان و یار یکدیگر در مبارزه با موسی (ع)

قالوا یموسی إنا أن تلقی و إنا أن نکون نحن الملقین

بدیهی ست ساحران جمله های «إنا أن تلقی» و «إنا أن نکون نحن الملقین» را دسته جمعی و یا یک به یک نگفتند. بنابراین استناد این جمله ها به آنان حکایت از همیاری و یکدلی آنان در مبارزه با موسی (ع) دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 9

9 - ساحران فرعون، یک دل و یک زبان و یار یکدیگر، در مبارزه با موسی (ع) بودند.

و إنا أن نکون أول من ألقى

صدق «أول من ألقى» بر همه ساحران، گویای هدف مشترک و وحدت رویه آنان است.

244- احترام جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 5

5 - ساحران، دارای موقعیت و احترام در میان جامعه فرعونى*

وقالوا یاأیه الساحر

برداشت یاد شده بدین احتمال است که خطاب «یاأیه الساحر»، استهزایی نباشد؛ بلکه برای احترام ادا شده باشد. و مؤید آن، ذیل آیه شریفه است که فرعونیان از موسی (ع) تقاضای رفع عذاب کردند.

245- احضار جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 38 - 2

2- گردآوری ساحران در سریع ترین وقت ، پس از پیشنهاد مشاوران فرعون

قالوا .. و ابعث فی المدائن ... فجمع السحره

برداشت یاد شده با توجه به آمدن «فاء» - که بیانگر نبودن فاصله زمانی است - استفاده می شود.

ص: 408

246- ادب جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 4

4- برخورد و گفت وگویی ساحران فرعون با موسی (ع) در میدان مبارزه، همراه با نزاکت و اظهار ادب نسبت به آن حضرت بود.

یموسی إِمَّا أَنْ تَلْقَىٰ وَ إِمَّا

احاله انتخاب آغازگر به موسی(ع) و پرهیز از تحکم در این زمینه، خالی از ابراز ادب و نزاکت از سوی ساحران نیست.

247- استغفار جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 9

9- ساحران فرعون، پس از ایمان به موسی (ع) از اقدام به سحر به نفع فرعون، اظهار پشیمانی کرده و خواستار بخشش الهی شدند.

ليغفر لنا .. ما أكرهتنا عليه من السحر

248- استقامت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 1

1- اظهار پایداری بر طریق ایمان و به هیچ انگاشتن مجازات های فرعون، عکس العمل ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون

قالوا إنا إلى ربنا منقلبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 8,10

8- ساحران مؤمن به موسی (ع) پس از اعلان پایداری بر طریق ایمان، به دعا به درگاه خدا پرداختند.

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمين

10- ساحران مؤمن در عین اظهار استقامت در برابر فرعون، خود را برای مقاومت در برابر شکنجه های فرعون و پایداری بر طریق ایمان،

نیازمند امداد های الهی دانستند .

ربنا أفرغ علينا صبراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 11، 2

ص: 409

2 - ساحران مؤمن ، برتری دادن فرعون بر خداوند و بهادادن به تهدیدات او در برابر دلایل روشن موسی (ع) را ، به کلی منتفی دانسته و ثبات و استحکام ایمان خود را نشان دادند .

قالوا لن نُؤثرك على ما جاءنا من البئنت والذی فطرنا

11 - ساحران مؤمن ، آمادگی خود را برای تحمّل هرگونه شکنجه و کشتار در جهت حفظ ایمان خویش اعلام کردند .

لن نُؤثرك .. فاقض ما أنت قاض

«قضا» به معنای حکم کردن و داوری است. جمله «فاقض...» از زبان ساحران مؤمن و خطاب به فرعون است؛ یعنی، هر حکمی را که می توانی و قضاوت آن از تو ساخته است، صادر کن. ما آماده پذیرش هر نوع شکنجه و عذاب در راه ایمان خود هستیم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 1

1 - ساحران مؤمن ، در برابر فرعون و تهدید های وی ، بر ایمان خود به پروردگارشان تأکید کردند .

لن نُؤثرك .. إناء امنّا برّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 2، 1

1 - اعلام آمادگی ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون برای پذیرش هر شکنجه در راه ایمان خویش

لأقْطَعنَّ أیدیکم و أرجلکم من خلف .. قالوا لاضیر

2 - خشم و تهدید شدید فرعون ، فاقد کمترین تأثیر در ساحران مؤمن به موسی (ع)

لأقْطَعنَّ أیدیکم و أرجلکم من خلف .. قالوا لاضیر

249- استمداد از جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 111 - 4، 5

4 - خشی سازی معجزه موسی (ع) با استمداد از ساحران زبردست ، از آرای تصویب شده از جلسه سران و بزرگان حکومت فرعونیان

وَأرسل فی المدائن حشرین

5 - سران دربار فرعون از وی خواستند با تأخیر مجازات موسی و هارون موافقت کرده و ساحران زبردست و کاردان را از اطراف و اکناف احضار کند .

وَأرسل فی المدائن حشرین

«حشرین» به معنای جمع کنندگان و کوچ دهندگان است و مفعول آن به قرینه آیه قبل و بعد «ساحرین» می باشد و خود «حشرین» مفعول برای «أرسل» است. بنابراین جمله «أرسل ...» یعنی: نیروهایی را برای جمع آوری و گسیل ساحران بسیج کن.

ص: 410

250- اطمینان به پیروزی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 39 - 2

2 - اطمینان فرعون و درباریان او به غلبه ساحران کارآزموده بر موسی (ع)

وقیل للناس هل أنتم مجتمعون

دعوت از مردم، می تواند نشانگر اطمینان فرعونیان به پیروزی ساحران باشد. گفتنی است که تعبیری چون: «لعلنا» و «إن كانوا» - که بیانگر نوعی تردید بوده و در آیه بعدی آمده است - شگردی تبلیغی برای تهییج ساحران بود تا آنان توان خویش را در این راه به کار گیرند.

251- اطمینان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 115 - 4

4 - ساحران دربار فرعون مطمئن به غلبه سحرشان بر معجزه موسی (ع)

إما أن تلقى وإما أن نكون نحن الملقين

از اینکه ساحران اختیار شروع کننده مبارزه را به موسی (ع) واگذاشتند و جمله مربوط به خویش را با تأکید بیان داشتند، معلوم می شود آنان به غلبه خویش اطمینان داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 3,6

3 - ساحران فرعون ، نسبت به غلبه و پیروزی خود بر موسی (ع) در میدان مبارزه ، اطمینان داشتند .

إمّا أن تلقى وإمّا أن نكون أول من ألقى

پیشنهاد به موسی (ع) برای تعیین آغازکننده، حکایت از اطمینان ساحران به کار خود و نتیجه آن و یا لاقابل تظاهر به آن از سوی آنان دارد.

6 - ساحران فرعون ، شکست موسی (ع) را در صورت اقدام او به سحر ، حتمی دیده و نیازی به وارد عمل شدن خود احساس نمی کردند

*

إمّا أن تلقى وإمّا أن نكون أول من ألقى

ساحران دو شق تخییر را، به گونه ای بیان کردند که گویا اگر موسی (ع) ابزار سحر خود را بیفکند، کار او تمام است و ناتوانی او بر همگان روشن خواهد شد و تنها در صورتی که آنها دست به کار شوند، نوبت «اول» و «دوم» معنا پیدا می کند از این رو وصف «أول من ألقى» را در باره موسی (ع) به کار نبردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 411

3- غرور و اطمینان سرشار ساحران به غلبه خویش بر موسی (ع)

وقالوا بعزّه فرعون إنّنا لنحن الغلبون

252- افساد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 81 - 6

6- موسی (ع)، با خطاب به ساحران، آنان را گروهی مفسد و مقابله آنان با خود را عملی فسادانگیز خواند.

قال موسی ما جئتم به السحر... إن الله لا یصلح عمل المفسدین

253- اقرار جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- اعراف - 7 - 122 - 1

1- ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع)، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان اعتراف کردند.

ءامنّا برب العلمین. رب موسی و هرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 2

2- ساحران مؤمن، به گناه و خطای خویش معترف و به آموزش خداوند امیدوار بودند.

إنّنا آمنّا برّبنا لیغفر لنا خطینا

«خطایا» (جمع «خطیئه») به معنای گناهیانی است که از روی عمد انجام شود (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - اعتراف ساحران به پروردگار جهانیان و ایمان به توحید ربوبی ، پس از مشاهده معجزه موسی و بطلان سحر خویش

فألقى موسى عصاه .. قالوا آمنا بربّ العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 48 - 3

3 - اعتراف و ایمان ساحران به رسالت موسی و هارون (ع)

ص: 412

قالوا ءامنّا ربّ العلمين

قيد «ربّ موسى و هارون» اعتراف ضمنی بر ايمان آوردن ساحران به رسالت موسى و هارون(ع) است. آيه بعد (قال آمنتم له...) اين مطلب را تأييد می کند.

254- اكراه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - طه - 20 - 73 - 5

5- ساحران مؤمن ، برخلاف ميل باطني و با اجبار حكومت فرعوني ، وادار به مقابله با موسى (ع) شده بودند .

و ما أكرهتنا عليه من السحر

«إكراه»؛ يعنى، وادار كردن كسى به كارى كه خود تمايل به آن نداشته باشد. گفتنى است كه «أكرهتنا» سخن ساحران مؤمن، خطاب به فرعون است؛ يعنى، تو ما را به سحر و مبارزه عليه موسى(ع) وادار كردى. اقداماتى كه ساحران در شيوه اجراى سحر انجام دادند، گرچه اختيارى بود؛ ولى احضار آنان در صحنه مبارزه با موسى(ع) اجبارى بوده است.

255- امتياز خواهى جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 41 - 5

5- امتياز خواهى ساحران از فرعون ، با قرار دادن پيروزى خود در هاله اى از ابهام

أئنّ لنا لأجرًا إن كُنّا نحن الغلبين

ترديد ساحران در پيروزى خود، فرعون را در وحشت از شكست فرو مى برد و اشتياق به پيروزى را به هر قيمت در وجود او مشتعل مى ساخت. ساحران از اين زمينه براى دست يافتن به امتيازات بيشتري سود جستند. گفتنى است كه آيه 44 همين سوره - كه در آن ساحران پس از مطمئن شدن به دريافت مزد از فرعون پيروزى خود را بر موسى(ع) قطعى اعلام كردند (قالوا بعزّه فرعون إنّنا نحن الغالبون) - مؤيد همين برداشت است.

256- اميدوارى به پيروزى جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 40 - 1

1 - امیدواری فرعونیان به غلبه ساحران بر موسی (ع) و پیروی مردم از آنان

لَعَلَّنَا تَتَّبِعَ السَّحْرَةَ إِن كَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ

واژه «لعلّ» برای اظهار امید است.

ص: 413

257- امیدواری جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 2

2 - ساحران مؤمن ، به گناه و خطای خویش معترف و به آموزش خداوند امیدوار بودند .

إِنَّمَا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطِيئَتَنَا

«خطایا» (جمع «خطیئه») به معنای گناہانی است که از روی عمد انجام شود (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 1

1 - اظهار امیدواری ساحران مؤمن به موسی (ع) ، به برخورداری از غفران الهی

إِنَّمَا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبَّنَا خَطِيئَتَنَا

258- انقیاد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 9

9 - صبر در برابر تحمل شکنجه های فرعون و تسلیم خدا بودن تا آخرین لحظه حیات ، درخواست ساحران مؤمن در دعا به درگاه خداوند

رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَ تَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ

259- ایمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 2,3

2 - ساحران ، ایمانشان را به خداوند به همگان اعلام کردند .

قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ

کلمه «قالوا» بیانگر این است که ساحران ایمانشان را به خدا و ربوبیت مطلق او علنی ساختند و به همگان اعلام کردند.

3 - ساحران به هنگام سجده به درگاه خداوند ، ایمانشان را به ربوبیت وی اعلام داشتند .

وَأَلْقَى السَّحْرَ سَجْدِينَ . قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «قَالُوا ءَامَنَّا . . .» حال برای «السحره» و یا بدل اشتمال برای «اللقى السحره ...» باشد.

ص: 414

بر این دو مبنا آیه مورد بحث دلالت می کند که ساحران به هنگام سجده به درگاه خدا برای اینکه توهم نشود به فرعون سجده می کنند، ایمان خویش را به خداوند اظهار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 4,5,1

1 - ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع)، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان اعتراف کردند .

ءامننا برب العلمین. رب موسی و هرون

2 - ساحران مؤمن به موسی (ع)، مردمی هوشیار و به ترفند ها و سیاست بازی های فرعون و اشرافیان دربار وی آگاه بودند .

رب موسی و هرون

به نظر می رسد از اهداف ساحران در تفسیر «رب العلمین» به «رب موسی و هرون» این باشد که مبدا فرعونیان پس از خاتمه ماجرا چنین وانمود کنند که ساحران به فرعون سجده کردند و او را «رب العلمین» خواندند. و این معنا حکایت از هوشیاری ساحران و آگاهی آنان به ترفندهای فرعون دارد.

4 - ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع) به پیامبری وی و برادرش هارون ایمان آوردند .

ءامننا برب العلمین. رب موسی و هرون

می توان گفت از اهداف ساحران در نام بردن خصوص «موسی و هارون»، پذیرش ایشان به عنوان پیامبران الهی بوده است.

5 - ساحران، ایمان خویش را به موسی (ع) و هارون به همگان اعلام کردند .

قالوا ءامننا برب العلمین. رب موسی و هرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 4,6,8,1

1 - فرعون در پی گرایش ساحران به رسالت موسی (ع) و ایمانشان به ربوبیت خداوند، بشدت بر آشفت و آنان را به سبب ایمانشان توییح کرد .

قال فرعون ءامنتم به قبل أن ءاذن لكم

ضمیر در «به» هم می تواند به موسی (ع) برگردانده شود و هم می تواند به «رب» برگردانده شود. در هر صورت برداشت فوق از آیه استفاده

می شود.

4- فرعون ، شکست ساحران و پیروزی موسی را صحنه سازی و ایمان آنان را توطئه ای از پیش طراحی شده اعلام کرد .

إن هذا لمكر مكرتموه فی المدینه

کلمه «هذا» اشاره است به ماجرای شکست ساحران و پیروزی موسی و در آخر اظهار ایمان ساحران به ربوبیت خداوند و پیامبری موسی و هارون.

6- فرعون ، ایمان ساحران را به موسی (ع) ، خطری برای موقعیت و حکومت خویش احساس کرد .

إن هذا لمكر مكرتموه فی المدینه لتخرجوا منها أهلها

8- بیرون راندن و آواره ساختن مردم پایتخت مصر ، تحلیل فرعون از داستان مبارزه ساحران با موسی و ایمان آوردن آنان

إن هذا لمكر مكرتموه فی المدینه لتخرجوا منها أهلها

برداشت فوق بر این مبناست که مراد از «أهلها» همه مردم مصر (عوامل حکومت و توده مردم) باشد، نه خصوص عوامل حکومتی.

ص: 415

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 124 - 1,2,3

1 - فرعون بر کیفر دادن تمامی ساحران مؤمن به موسی (ع) تصمیم قطعی گرفت و بر آن سوگند یاد کرد .

لأقطعن . . . ثم لأصلبنکم

حرف «لام» در «لأقطعن» در «لأصلبن» لام تأکید و حاکی از سوگند مقدر است.

2 - قطع یک دست و یک پا در جهت خلاف یکدیگر ، از کیفر های تعیین شده از سوی فرعون برای ساحران مؤمن به موسی (ع)

لأقطعن أیدیکم و أرجلکم من خلف

3 - فرعون ، ساحران مؤمن به موسی (ع) را تهدید کرد که پس از بریدن دست و پایشان تمامی آنان را به چوبه دار خواهد بست .

ثم لأصلبنکم أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 1,2

1 - اظهار پایداری بر طریق ایمان و به هیچ انگاشتن مجازات های فرعون ، عکس العمل ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

2 - ساحران در پاسخ فرعون و تهدید های وی اظهار کردند که با کشته شدن به سوی خدای خویش باز خواهند گشت .

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

«إلی ربنا» متعلق به «منقلبون» است و کلمه «انقلاب»، در صورتی که به «إلی» متعدی شود، به معنای بازگشتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 1,2,3,4,5,6,8

1 - ساحران مؤمن با بیان انگیزه فرعون بر نابودی آنان ، اتهام های دروغین وی (توطئه گری و آواره سازی مردمان) را قاطعانه مردود

دانستند .

و ما تنقم منا إلا أن ءامننا بآیت ربنا

2 - ایمان ساحران به آیات الهی تنها انگیزه فرعون بر شکنجه و مجازات آنان

إن هذا لمكر مكرتموه فی المدینه لخرجوا . . . و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بایت ربنا

نقمت «مصدر تنقم» به معنای عقوبت کردن و کراهت داشتن است و «أن ءامنا» مفعولٌ له برای «تنقم» می باشد. تقدیر جمله چنین است: و ما تنقم منا لشیء إلا- لایماننا. یعنی ای فرعون تنها چیزی که تو را بر عقوبت ما واداشته ایمان ماست، نه اینکه ما را توطئه گر و امثال آن بدانی. به عبارت دیگر یعنی تو خود می دانی که اتهامهایت واقعیت ندارد.

3 - ساحران گرویده به موسی (ع) ، برخوردار از ایمانی راسخ به آیات خداوند

و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بایت ربنا

4 - ساحران گرویده به موسی (ع) به مجرد آگاهی به آیات الهی ، آنها را باور کردند و بدانها ایمان آوردند .

ءامنا بایت ربنا لما جاءتنا

برداشت فوق با توجه به کلمه «لما» استفاده شده است.

ص: 416

5 - ساحران گرویده به موسی (ع) مؤمنانی در کمال شجاعت و شهامت

قالوا إنا إلى ربنا منقلبون. و ما تنقم منا إلا أن ءامنا

6 - ساحران مؤمن به موسی (ع)، در ایمان خویش متکی به آیات و براهینی متعدد بودند .

أن ءامنا بایت ربنا لما جاءتنا

8 - ساحران مؤمن به موسی (ع) پس از اعلان پایداری بر طریق ایمان، به دعا به درگاه خدا پرداختند .

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 6,7,5

5 - ساحران به جهت تخصص در سحر، حقانیت گفته های موسی (ع) و سحر نبودن کار او را به روشنی درک کردند .

فألقي السحرة سجداً قالوا ءامنا

از ظاهر آیه برمی آید، که در میدان مبارزه، تنها ساحران بودند که ایمان خود را اعلام کردند و یا لااقل اولین افراد بودند. این سبقت در ایمان از سوی ساحران، به جهت شناخت آنان از کار خود و تفاوت آن با معجزه بود.

6 - ساحران با مشاهده بطلان سحرشان، ربوبیت خداوند بر همه موجودات را باور کرده و به آن ایمان آوردند .

قالوا ءامنا برّب هرون و موسی

7 - ساحران فرعون، با صراحت، ایمان خویش به خداوند را اعلام کردند .

قالوا ءامنا برّب هرون و موسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 11,2,1

1 - ساحران به خاطر ایمان به موسی (ع)، مورد توبیخ و بازخواست فرعون قرار گرفتند .

قالوا ءامنا .. قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

«آمنتّم» چه جمله خبری باشد و چه استفهامی (به تقدیر همزه)، مراد از آن توبیخ است و ضمیر «له» به قرینه حرف لام - که برای ربط

«أمن» به غیر خداوند به کار می رود - و به تناسب ضمیر «إِنَّه» در «إِنَّه لَكَبِيرَكُم» به موسی (ع) بر می گردد.

2 - ساحران فرعون ، موسی و هارون (ع) را پیامبر خدا دانسته و به آنان ایمان آوردند .

ءامنتم له

تعبیر ساحران در آیه قبل، «آمنا برّ هارون و موسی» بود؛ ولی فرعون در توبیخ خود، آنان را مؤمن به موسی (ع) معرفی کرد. گفتنی است که این نکته گویای تلازم ایمان به «رّب موسی و هارون» با ایمان به رسالت آن دو در دعوت به ربوبیت خداوند است.

11 - در دیدگاه فرعون ، ساحران پیش از حضور در میدان مبارزه ، به موسی (ع) ایمان داشتند و ایمان آنان در صحنه مبارزه ، ایمانی صوری و برنامه ریزی شده بود .

ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم إِنَّه لَكَبِيرَكُم الذی علّمکم السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 17، 14، 11، 7، 3، 2

2 - ساحران مؤمن ، برتری دادن فرعون بر خداوند و بهادادن به تهدیدات او در برابر دلایل روشن موسی (ع) را ، به کلی منتقی

ص: 417

دانسته و ثبات و استحکام ایمان خود را نشان دادند .

قالوا لن نُؤثرك على ما جاءنا من البینت والذی فطرنا

3- ساحر مؤمن مصر ، تحت تأثیر آیات و بینات الهی ، قرار گرفتند و خدا را بر فرعون ترجیح دادند .

لن نُؤثرك على ما جاءنا من البینت والذی فطرنا

7- ساحران مؤمن ، معتقد به رسالت موسی (ع) از جانب خالق آنان

على ما جاءنا من البینت والذی فطرنا

11- ساحران مؤمن ، آمادگی خود را برای تحمّل هرگونه شکنجه و کشتار در جهت حفظ ایمان خویش اعلام کردند .

لن نُؤثرك .. فاقض ما أنت قاض

«قضا» به معنای حکم کردن و داوری است. جمله «فاقض...» از زبان ساحران مؤمن و خطاب به فرعون است؛ یعنی، هر حکمی را که می توانی و قضاوت آن از تو ساخته است، صادر کن. ما آماده پذیرش هر نوع شکنجه و عذاب در راه ایمان خود هستیم.

14- ساحران مؤمن با تحقیر قدرت فرعون ، به او اعلام کردند که بالاترین شکنجه های او ، تنها به زندگانی دنیایی آنان خاتمه می دهد و به آخرتشان آسیبی نخواهد رسانید .

فاقض ما أنت قاض إنّما تقضى هذه الحیوه الدنيا

چنانچه «هذه الحیاه» مفعولٌ به برای «تقضى» باشد، مراد از «قضا»، منقضی ساختن خواهد بود. اهل لغت می گویند: تمام معانی «قضا» به انقطاع یافتن و تمام شدن بازگشت دارد (لسان العرب). بنابراین مفاد آیه چنین می شود: ای فرعون! با حکم خود به هرچه می توانی فیصله بده و آن را تمام کن؛ زیرا تو فقط این زندگانی دنیا را خاتمه می دهی.

17- ساحران مؤمن به موسی (ع) ، دارای ایمان و اعتقاد محکم به آخرت بودند .

فاقض .. إنّما تقضى هذه الحیوه الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 9, 1

1- ساحران مؤمن ، در برابر فرعون و تهدید های وی ، بر ایمان خود به پروردگارشان تأکید کردند .

لن نُؤثرك .. إنّما امتنا برّتنا

9- ساحران فرعون ، پس از ایمان به موسی (ع) از اقدام به سحر به نفع فرعون ، اظهار پشیمانی کرده و خواستار بخشش الهی شدند .

ليغفر لنا .. ما أكرهتنا عليه من السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 74 - 3

3- هراس از جهنم و عذاب طاقت فرسای آن ، مایه تحکیم ایمان در قلب ساحران فرعون

إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا .. إِنَّهُ مِنْ يَأْتِ رَبِّهِمْ مَجْرَمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ

جمله «إِنَّهُ مِنْ يَأْتِ ..» تعلیل برای محتوای آیه قبل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 48 - 1,2,3

ص: 418

1 - ساحران پس از مشاهده معجزه موسی ، بیزاری خود را از فرعون و ادعای ربوبیت او ، به صراحت و در حضور وی ، اعلام داشتند .

قالوا ءامنّا برّب العلمین . ربّ موسی و هرون

جمله «ربّ موسی و هارون» - که عطف بیان برای «برّب العالمین» می باشد - تعریضی است به فرعون و نیز کنایه از این نکته است که دیگر ربّ بودن تو، پذیرفتنی نیست.

2 - تأکید ساحران بر ایمان خویش به پروردگار یگانه هستی ، به گونه ای صریح و بی ابهام

قالوا ءامنّا برّب العلمین . ربّ موسی و هرون

3 - اعتراف و ایمان ساحران به رسالت موسی و هارون (ع)

قالوا ءامنّا برّب العلمین

قید «ربّ موسی و هارون» اعتراف ضمنی بر ایمان آوردن ساحران به رسالت موسی و هارون(ع) است. آیه بعد (قال آمنتم له...) این مطلب را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 13

13 - ایمان همه ساحران به موسی (ع) و تهدید فرعون به شکنجه و کشتن تمامی آنان

قال ءامنتم له .. و لأصلبّنکم أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 3، 2، 1

1 - اعلام آمادگی ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون برای پذیرش هر شکنجه در راه ایمان خویش

لأقّطعنّ أیدیکم و أرجلکم من خلف .. قالوا لاضیر

2 - خشم و تهدید شدید فرعون ، فاقد کمترین تأثیر در ساحران مؤمن به موسی (ع)

لأقّطعنّ أیدیکم و أرجلکم من خلف .. قالوا لاضیر

3 - اعتقاد ساحران مؤمن به زیان نکردن انسان از تحمل دشواری ها در راه خدا

قالوا لاضير انا الى ربنا متقلبون

جمله «اَنَا إِلَى رَبِّنَا..» تعلیل برای «لاضیر» و بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 6

6 - ساحرانِ گرویده به موسی (ع) ، از نخستین مؤمنان به وی

اَنَا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا... إِنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ

ص: 419

260- بسیج جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 111 - 5,6

5 - سران دربار فرعون از وی خواستند با تأخیر مجازات موسی و هارون موافقت کرده و ساحران زبردست و کاردان را از اطراف و اکناف احضار کنند .

و أرسل فی المدائن حشرین

«حشرین» به معنای جمع کنندگان و کوچ دهندگان است و مفعول آن به قرینه آیه قبل و بعد «ساحرین» می باشد و خود «حشرین» مفعول برای «أرسل» است. بنابراین جمله «أرسل ...» یعنی: نیروهایی را برای جمع آوری و گسیل ساحران بسیج کن.

6 - بسیج نیرو های حکومتی به تمامی شهر های تحت نفوذ فرعون ، طرح کارگزاران دربار برای گردآوری و احضار ساحران زبردست

و أرسل فی المدائن حشرین

«ال» در «المدائن» عهد ذهنی است و اشاره به شهرهای تحت نفوذ حکومت فرعون دارد. زیرا معهود بین فرعون و اشراف دربار همان شهرهای کشور خودشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 112 - 3

3 - احضار همه ساحران زبردست برای مبارزه با موسی (ع) ، درخواست اشرافیان دربار فرعون از فرعون

یا توك بكل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 113 - 1

1 - ساحرانی زبردست و کارآمد پس از فراخوانی آنان برای مبارزه با موسی ، به درگاه فرعون حاضر شدند .

و جاء السحرة فرعون

«ال» در «السحرة» عهد ذکری است و اشاره به «کل سحر علیم» دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- تدبیر مشاوران فرعون ، مبنی بر اعزام اشخاصی به تمام شهر ها و گردآوری نیروی لازم جهت مبارزه با موسی (ع) و برادرش

قالوا .. و ابعث فی المدائن حشرین

«المدائن» جمع محلّی به «ال» و مفید عموم است؛ یعنی، همه شهرها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- گردآوری تمامی ساحران کارآزموده و ماهر برای مقابله با معجزات موسی ، طرح مشاوران فرعون بود .

ص: 420

و ابعث فی المدائن حشرین . یأتوک بکلّ سحر علیم

261- بشارت به جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 114 - 2

2- فرعون به ساحران بشارت داد که در صورت پیروزی علاوه بر دریافت پاداشی گران ، از مقرّبان درگاهش خواهند شد .

قال نعم و إنکم لمن المقربین

262- بطلان جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 120 - 1

1 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) و بطلان سحر خویش ، به خاک افتادند و به درگاه خداوند سجده کردند .

وألقی السحرة سجّدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 81 - 3

3- موسی (ع) ، شکست ساحران و ابطال سحر آنان را ، قطعی و غیر قابل تردید اعلام کرد .

قال موسی ما جنّتم به السحر إن الله سیبطله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 46 - 1

1 - پی بردن ساحران به حقانیت رسالت موسی (ع) ، در پی مشاهده بطلان افسون خود در برابر معجزه موسی

فإذا هی تلقف ما یأفکون . فألقى السحرة سجّدين

برداشت یاد شده با توجه به تفریع «ألقی» بر آیه پیش به دست می آید.

263- بیش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 6

6 - ساحران فرعون ، شکست موسی (ع) را در صورت اقدام او به سحر ، حتمی دیده و نیازی به وارد عمل شدن خود احساس

ص: 421

نمی کردند . *

إِذَا أَنْ تَلْقَىٰ وَإِنَّا أَنْ نَكُونُ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ

ساحران دو شق تخییر را، به گونه ای بیان کردند که گویا اگر موسی (ع) ابزار سحر خود را بیفکند، کار او تمام است و ناتوانی او بر همگان روشن خواهد شد و تنها در صورتی که آنها دست به کار شوند، نوبت «اول» و «دوم» معنا پیدا می کند از این رو وصف «أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ» را در باره موسی (ع) به کار نبردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 3

3 - ساحران ، با مشاهده معجزه موسی ، آن را قدرتی الهی دانسته و در برابر عظمت خداوند اظهار فروتنی کردند .

فَأَلْقَى السِّحْرَ سَجْدًا قَالُوا أَمْثَلُ رَبِّ هِرُونَ وَ مَوْسَىٰ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 12

12 - تحقیر دنیا و حاکمیت موقت فرعون در آن ، از سوی ساحران مؤمن

إِنَّمَا تَقْضَىٰ هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا

فعل «تقضى» خطاب به فرعون و «هذه الحياه» مفعول فيه آن است؛ يعنى، «إِنَّمَا تَقْضَىٰ مَدَّةَ هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا» (دایره حکم رانی تو، همین زندگی دنیایی است و فراتر از آن در دسترس تو نیست).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 5

5 - فرعون ، دارای عزت و جلال در چشم و دل ساحران عصر خود .

فَلَمَّا جَاءَ السِّحْرَ . . . وَقَالُوا بَعْزَهُ فِرْعَوْنَ

264- پاداش به جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 114 - 2

2- فرعون به ساحران بشارت داد که در صورت پیروزی علاوه بر دریافت پاداشی گران ، از مقربان درگاهش خواهند شد .

قال نعم وإنکم لمن المقربین

265- پاداش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 422

1 - فرعون به خواسته ساحران (اعطای پاداش در صورت پیروزی) ، پاسخ مثبت داد .

ان لنا لأجرًا .. قال نعم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 41 - 3، 1

1 - پرسش ساحران ، از فرعون نسبت به پاداش خود در صورت غلبه بر موسی (ع)

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا إن كُنّا نحن الغلبين

3 - اهتمام ساحران به دریافت پاداش و نه پیروزی فکری و عقیدتی

أئنّ لنا لأجرًا إن كُنّا نحن الغلبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 42 - 3، 1

1 - پاسخ مثبت فرعون ، به امتیازطلبی ساحران برای غلبه بر موسی (ع)

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا .. قال نعم

3 - فرعون ، برای جلب حمایت ساحران ، بیش از انتظارشان به آنان وعده مزد و پاداش داد .

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا .. وإنکم إذا لمن المقربین

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که ساحران تنها درخواست مزد داشته اند؛ ولی فرعون علاوه بر پاسخ مثبت به آن، وعده تقرب به درگاه خود را نیز به آنان داد.

266- پرسش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 41 - 1

1 - پرسش ساحران ، از فرعون نسبت به پاداش خود در صورت غلبه بر موسی (ع)

قالوا لفرعون ائت لنا لأجرًا إن كنا نحن الغلبيين

267- پشیمانی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 9

9- ساحران فرعون ، پس از ایمان به موسی (ع) از اقدام به سحر به نفع فرعون ، اظهار پشیمانی کرده و خواستار بخشش الهی شدند .

ص: 423

ليغفر لنا .. ما اكرهتنا عليه من السحر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 51 - 10، 2

2- ندامت ساحران از گذشته شرک آلود و غفلت بار خود در پیشگاه خدا

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطِيئَاتِنَا

10 - اظهار ندامت ساحران ، از قرار دادن دانش خویش در خدمت فرعون ، برای مبارزه با موسی (ع)

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطِيئَاتِنَا

کلمه «خطایانا» می تواند اشاره به اقدامی باشد که ساحران در خدمت نظام فرعون، برای مبارزه با حق انجام داده اند.

268- پوچی جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 118 - 1

1 - عصای موسی (ع) با بلعیدن جادوی ساحران ، موجب به کرسی نشستن حق و پوچ گشتن دستاورد های ساحران شد .

فوق الحق و بطل ما كانوا يعملون

دربرداشت فوق ضمیر «كانوا» و «يعملون» به ساحران برگردانده شده است. بر این مبنا مراد از «ما» در «ما كانوا ...» همان ابزار و آلاتی است که با سحر خویش آنها را در چشم بینندگان به صورت جانورانی پر تحرک جلوه داده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - شعراء - 26 - 43 - 2

2- اطمینان موسی به غلبه خویش و پوچی افسون ساحران

قال لهم موسى ألقوا ما أنتم ملقون

شتاب نداشتن موسی (ع) در ارائه معجزه خویش ، حاکی از اطمینان او و تعبیر «ألقوا ما أنتم ملقون» نشانگر بی اعتنایی وی به همه دست مایه های ساحران است.

269- پیروزی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 41 - 5

5 - امتیاز خواهی ساحران از فرعون ، با قرار دادن پیروزی خود در هاله ای از ابهام

أَتَىٰ لَنَا لِأَجْرٍ إِن كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ

تردید ساحران در پیروزی خود، فرعون را در وحشت از شکست فرو می برد و اشتیاق به پیروزی را به هر قیمت در وجود او مشتعل

ص: 424

می ساخت. ساحران از این زمینه برای دست یافتن به امتیازات بیشتر سود جستند. گفتنی است که آیه 44 همین سوره - که در آن ساحران پس از مطمئن شدن به دریافت مزد از فرعون پیروزی خود را بر موسی(ع) قطعی اعلام کردند (قالوا بعزّه فرعون إنا نحن الغالبون) - مؤید همین برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 3

3 - غرور و اطمینان سرشار ساحران به غلبه خویش بر موسی (ع)

وقالوا بعزّه فرعون إنا نحن الغلبون

270- پیشنهاد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 1

1 - ساحران فرعون ، در میدان مبارزه و رویارویی با موسی (ع) ، تعیین آغازکننده را به آن حضرت محول کردند .

قالوا یموسی إنا أن تلقی . . . ألقى

271- تبری جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 48 - 1

1 - ساحران پس از مشاهده معجزه موسی ، بیزاری خود را از فرعون و ادعای ربوبیت او ، به صراحت و در حضور وی ، اعلام داشتند .

قالوا ءامنا ربّ العلمین . ربّ موسی و هرون

جمله «ربّ موسی و هارون» - که عطف بیان برای «ربّ العالمین» می باشد - تعریضی است به فرعون و نیز کنایه از این نکته است که دیگر ربّ بودن تو، پذیرفتنی نیست.

272- تبلیغ جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 16

16 - ساحران مؤمن با وجود تهدیدات فرعون ، در صدد نصیحت و ارشاد و هدایت وی بودند .

ما جاءنا من البیت و الذی فطرنا فاقض ما أنت قاض إنّما تقضى هذه الحیوه الدنیا

ص: 425

اشاره ساحران به بینات موسی (ع) و خالقیت خداوند و محدودیت قدرت فرعون، پس از موضع گیری خصمانه او، می تواند به منظور رام ساختن و پند و اندرز دادن به او باشد.

273- تجدیدنظر جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 120 - 2

2 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) به عظمت خداوند پی بردند و او را شایسته و بایسته پرستش یافتند .

وَأَلْقَى السَّحْرَةَ سَاجِدِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 1,2,3

1 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) ربوبیت خداوند را بر تما هستی باور کردند و به آن ایمان آوردند .

قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ

2 - ساحران ، ایمانشان را به خداوند به همگان اعلام کردند .

قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ

کلمه «قالوا» بیانگر این است که ساحران ایمانشان را به خدا و ربوبیت مطلق او علنی ساختند و به همگان اعلام کردند.

3 - ساحران به هنگام سجده به درگاه خداوند ، ایمانشان را به ربوبیت وی اعلام داشتند .

وَأَلْقَى السَّحْرَةَ سَاجِدِينَ. قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «قالوا ءامنا . . .» حال برای «السحرة» و یا بدل اشمال برای «القی السحرة ...» باشد. بر این دو مبنا آیه مورد بحث دلالت می کند که ساحران به هنگام سجده به درگاه خدا برای اینکه توهم نشود به فرعون سجده می کنند، ایمان خویش را به خداوند اظهار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 1,4

1 - ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع) ، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان

اعتراف کردند .

ءامنا برب العلمين. رب موسى و هرون

4- ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسى (ع) به پیامبری وی و برادرش هارون ایمان آوردند .

ءامنا برب العلمين. رب موسى و هرون

می توان گفت از اهداف ساحران در نام بردن خصوص «موسی و هارون»، پذیرش ایشان به عنوان پیامبران الهی بوده است.

ص: 426

274- تصلیب جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 13، 15

13 - قطع یک دست و یک پا در جهت مخالف یکدیگر و دار زدن بر تنه درختان خرما ، از جمله مجازات های تعیین شده برای ساحران مؤمن از سوی فرعون بود .

فَلأَقْطَعَنَّ أیدیکم و أرجلکم من خلف و لأصلبَنَّکم

«جذع» (مفرد «جذوع») به معنای ساق درخت است و حرف «فی» نشانه آن است که فرعون در تهدید خود، مکان همیشگی ساحران را پس از قطع دست و پایشان، چوبه های دار در نظر گرفته بود. این مطلب کنایه از آن دارد که بدن آنان هرگز از دار پایین آورده نخواهد شد.

15 - تصمیم فرعون بر شکنجه و به صلیب کشیدن ساحران مؤمن و نظارت مستقیم خود بر اجرای آن ، تصمیمی قاطع و مستبدانه بود .

لأَقْطَعَنَّ ... لأصلبَنَّکم ... لتعلمنَّ أینا أشدَّ عذابًا و أبقی

فرعون در واکنش های قبلی خود در برابر موسی(ع) با اطرافیان خویش به مشورت می نشست؛ ولی در مجازات ساحران، تصمیم مستبدانه و شخصی خود را با سوگند بر اجرای آن اعلام کرد و با لام قسم و نون تأکید ثقیله و فعل هایی از باب تفعیل، قاطعیت خود را در این تصمیم ابراز کرد. گفتنی که فعل های «لأَقْطَعَنَّ» و «لأصلبَنَّ» که از باب تفعیل اند، با ثلاثی مجرد در معنا یکسان بوده و تفاوتی جز تأکید افزون تر ندارند.

275- تکبر جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 3

3 - غرور و اطمینان سرشار ساحران به غلبه خویش بر موسی (ع)

و قالوا بعزّه فرعون إنا لنحن الغلبون

276- تلاش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 43 - 3

3 - تلاش ساحران برای انجام کاری شبیه به معجزه موسی

ألقوا ما أنتم ملقون

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 7

ص: 427

7 - سعی ساحران بر ارائه کاری قوی تر و چشمگیرتر از معجزه موسی و در عین حال هم سنخ با آن

فَأَلْقُوا جِبَالَهُمْ وَعَصِيَّهِمْ

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران از ریسمان ها و عصاهای متعدد برای مبارزه با معجزه (عصای اژدها شوند) موسی (ع) استفاده کردند.

277- تملق جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 8

8 - اقدام ساحران به ستایش فرعون در لحظه شروع عملیات خود ، با هدف جلب حمایت او و نزدیک ساختن خویش بهوی

فَأَلْقُوا .. . وَقَالُوا بَعْزَهُ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ

278- تنبه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 46 - 1

1 - پی بردن ساحران به حقانیت رسالت موسی (ع) ، در پی مشاهده بطلان افسون خود در برابر معجزه موسی

فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ . فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَجْدِينَ

برداشت یاد شده با توجه به تفریع «الْقَى» بر آیه پیش به دست می آید.

279- تواضع جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 3

3 - ساحران ، با مشاهده معجزه موسی ، آن را قدرتی الهی دانسته و در برابر عظمت خداوند اظهار فروتنی کردند .

فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَجْدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هِرُونَ وَمُوسَى

280- نوطنه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 118 - 2

2 - ساحران در مدتی طولانی و به طور مستمر در تدارک سحر خویش علیه موسی (ع) بودند.

ص: 428

و بطل ما كانوا يعملون

فعل مضارع «يعملون» پس از «كانوا» حکایت از مداومت ساحران به مهیاسازی خویش برای جادوگری دارد.

281- تهدید جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 9

9- فرعون بر پایه تحلیل دروغین خویش و توطئه گر خواندن ساحران، آنان را به مجازاتی شدید تهدید کرد.

إن هذا لمكر... فسوف تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 124 - 3

3- فرعون، ساحران مؤمن به موسی (ع) را تهدید کرد که پس از بریدن دست و پایشان تمامی آنان را به چوبه دار خواهد بست.

ثم لأصلبنكم أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 2

2- ساحران در پاسخ فرعون و تهدید های وی اظهار کردند که با کشته شدن به سوی خدای خویش باز خواهند گشت.

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

«إلی ربنا» متعلق به «منقلبون» است و کلمه «انقلاب»، در صورتی که به «إلی» متعدی شود، به معنای بازگشتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 13، 9، 8

8- تهدید ساحران مؤمن از سوی فرعون به داشتن فرجامی تیره و وحشتناک

فلسوف تعلمون

9- ساحران مؤمن به موسی (ع)، مورد تهدید فرعون به قطع دست و پا و کشیده شدن بر صلیب

لأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خَلْفٍ وَأَصْلَبْنَكُمْ أَجْمَعِينَ

13 - ایمان همه ساحران به موسی (ع) و تهدید فرعون به شکنجه و کشتن تمامی آنان

قال ءامنتم له . . . وَأَصْلَبْنَكُمْ أَجْمَعِينَ

282- نَهْمَتُ بِهِ جَادُ وَكَرَّانُ فِرْعَوْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 429

4- فرعون ، شکست ساحران و پیروزی موسی را صحنه سازی و ایمان آنان را توطئه ای از پیش طراحی شده اعلام کرد .

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه

کلمه «هذا» اشاره است به ماجرای شکست ساحران و پیروزی موسی و در آخر اظهار ایمان ساحران به ربوبیت خداوند و پیامبری موسی و هارون.

7- فرعون با توطئه گر خواندن موسی (ع) و ساحران ، براندازی حکومت فرعونیان و بیرون راندن ایشان را ، از پایتخت مصر از اهداف توطئه آنان شمرد .

إن هذا لمکر . . . لتخرجوا منها أهلها

مراد از «أهلها» هم می تواند فرعون، درباریان و وابستگان به او باشد و هم می تواند مراد از آن تمامی ساکنان مصر باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ساحران مؤمن با بیان انگیزه فرعون بر نابودی آنان ، اتهام های دروغین وی (توطئه گری و آواره سازی مردمان) را قاطعانه مردود دانستند .

و ما تنقم منا إلا أن ءامننا بآیت ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- فراگرفتن سحر از موسی (ع) و هم دستی با او در توطئه علیه فرعون ، از اتهامات فرعون به ساحران مؤمن بود .

إنّه لکبیرکم الذی علّمکم السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- اتهام ساحران از سوی فرعون ، به شاگردی موسی (ع) و یادگرفتن سحر در مکتب او

إِنَّهٗ لَكَبِيرِكُمْ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السَّحْرَ

283- تهمت تبانی به جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 11، 10

10 - فرعون ، شکست ساحران از موسی (ع) را ، امری تصنعی و براثر تبانی قبلی با موسی (ع) دانست و آنان را به سهل انگاری عمدی متهم ساخت .

إِنَّهٗ لَكَبِيرِكُمْ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السَّحْرَ

ص: 430

11 - در دیدگاه فرعون ، ساحران پیش از حضور در میدان مبارزه ، به موسی (ع) ایمان داشتند و ایمان آنان در صحنه مبارزه ، ایمانی صوری و برنامه ریزی شده بود .

ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم إله لكبيركم الذى علمكم السحر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 4

4 - اتهام ساحران از سوی فرعون ، به هم دستی با موسی (ع) برای توطئه علیه وی

إله لكبيركم الذى علمكم السحر

284- جادوگران فرعون و ترک جادو

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

6 - اعراف - 7 - 116 - 2

2 - ساحران پس از رخصت دهی موسی (ع) آنچه را برای جادوگری تدارک دیده بودند ، در مقابل تماشاگران رها کردند و چشم های آنان را سحر کردند .

فلما ألقوا سحروا أعین الناس

285- جادوگران فرعون و تعالیم موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

13 - شعراء - 26 - 47 - 2

2 - آگاهی قبلی ساحران از پیام توحیدی موسی (ع) و تنها نیازمند مشاهده دلیلی روشن

قالوا ءامنّا بربّ العلمین

286- جادوگران فرعون و دعوت موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 10

10 - ساحران فرعون ، از دعوت موسی (ع) و هماهنگی هارون با او ، پیش از اقدام به مبارزه با آنان آگاه بودند .

287- جادوگران فرعون و دعوت هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 10

10 - ساحران فرعون ، از دعوت موسی (ع) و هماهنگی هارون با او ، پیش از اقدام به مبارزه با آنان آگاه بودند .

ءامنا برّب هرون و موسی

288- جادوگران فرعون و رب العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 3

3 - پیشگیری از فریبکاری و خدعه گری فرعون ، از اهداف ساحران در تفسیر « رب العلمین » به « رب موسی و هرون »

رب موسی و هرون

289- جادوگران فرعون و فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 1،2

1 - اظهار پایداری بر طریق ایمان و به هیچ انگاشتن مجازات های فرعون ، عکس العمل ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

2 - ساحران در پاسخ فرعون و تهدید های وی اظهار کردند که با کشته شدن به سوی خدای خویش باز خواهند گشت .

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

«إلی ربنا» متعلق به «منقلبون» است و کلمه «انقلاب»، در صورتی که به «إلی» متعدی شود، به معنای بازگشتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 1،10

1 - ساحران مؤمن با بیان انگیزه فرعون بر نابودی آنان ، اتهام های دروغین وی (توطئه گری و آواره سازی مردمان) را قاطعانه مردود

دانستند .

و ما تنقم منا إلا أن ءامننا بآيت ربنا

10 - ساحران مؤمن در عین اظهار استقامت در برابر فرعون ، خود را برای مقاومت در برابر شکنجه های فرعون و پایداری بر طریق ایمان ، نیازمند امداد های الهی دانستند .

ربنا أفرغ علينا صبراً

ص: 432

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 5

5 - فرعون ، دارای عزت و جلال در چشم و دل ساحران عصر خود .

فلما جاء السحرة .. وقالوا بعزة فرعون

290- جادوگران فرعون و مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 116 - 4,5,6

4 - جادوی ساحران فرعونی ، مایه هراس شدید مردم گشت .

فلما ألقوا سحروا أعین الناس و استرهبوهم

«استرهاب» به معنای ترسانیدن است. جمله «استرهبوهم» هم می تواند عطف بر جزای شرط، یعنی «سحروا ...» باشد و هم می تواند عطف بر «فلما ألقوا ...» باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است. یعنی: سحروا أعین الناس و استرهبوهم بسحرهم.

5 - ساحران فرعونی پس از چشمبندی مردم به ترسانیدن آنان پرداختند .

فلما ألقوا .. و استرهبوهم

برداشت فوق بر این اساس است که «استرهبوا» عطف بر «فلما ألقوا ..» باشد. بر این مبنا «استرهبوهم» دلالت می کند که ساحران پس از چشمبندی با حرکات و سکنات خویش سعی می کردند مردم را کاملاً مرعوب سحر خویش سازند.

6 - ساحران فرعونی با افکندن ابزار سحر خویش و ایجاد هول و هراس در مردم ، سحری بس بزرگ و شگفت آور را به نمایش گذاشتند .

سحروا أعین الناس و استرهبوهم و جاءو بسحر عظیم

291- جادوگران فرعون و معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 3

3 - ساحران مؤمن به موسی (ع) ، معتقد به معاد و بازگشت به خدا پس از سپری کردن حیات دنیا

إنا إلی ربنا منقلبون

292- جادوگران فرعون و معجزه موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 433

1 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) و بطلان سحر خویش ، به خاک افتادند و به درگاه خداوند سجده کردند .

وَأَلْقَى السِّحْرَ سَجْدِينَ

2 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) به عظمت خداوند پی بردند و او را شایسته و بایسته پرستش یافتند .

وَأَلْقَى السِّحْرَ سَجْدِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) ربوبیت خداوند را بر تما هستی باور کردند و به آن ایمان آوردند .

قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع) ، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان اعتراف کردند .

ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ . رَبِّ مُوسَى وَ هَارُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - ساحران با مشاهده معجزه موسی و بلعیده شدن سحرشان با اعجاز او ، در برابر خداوند به سجده افتادند .

فَأَلْقَى السِّحْرَ سَجْدًا

3 - ساحران ، با مشاهده معجزه موسی ، آن را قدرتی الهی دانسته و در برابر عظمت خداوند اظهار فروتنی کردند .

فَأَلْقَى السِّحْرَ سَجْدًا قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَ مُوسَى

1 - ساحران پس از اجتماع در صحنه رویارویی با موسی (ع)، شروع کننده مبارزه را به انتخاب وی وانهادند .

قالوا يموسى إما أن تلقى وإما أن نكون نحن الملقين

بدیهی است هر یک از طرفین (موسى از یک سو و ساحران از سوی دیگر) برای عرضه کار خود در صحنه مبارزه حاضر--ر شده بودند. بنابراین تخییر مستفاد از جمله «إما أن تلقى ...»، ناظر به شروع کننده کار است، نه به اصل انجام آن.

2 - ساحران، جادویی همانند معجزه موسی (ع) تدارک دیده بودند .

إما أن تلقى وإما أن نكون نحن الملقين

به کارگیری «تلقى» و «ملقین»، که هر دو از مصدر «القاء» به معنای افکندن است، می‌رساند که جادوی آنان مشابهت صوری با معجزه موسی داشته است.

3- ساحران دربار فرعون، یکدل و یکزبان و یار یکدیگر در مبارزه با موسی (ع)

قالوا یموسی إِمَّا أَنْ تَلْقَىٰ وَ إِمَّا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمَلْقِینَ

بدیهی ست ساحران جمله های «إِمَّا أَنْ تَلْقَىٰ» و «إِمَّا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمَلْقِینَ» را دسته جمعی و یا یک به یک نگفتند. بنابراین استناد این جمله ها به آنان حکایت از همیاری و یکدلی آنان در مبارزه با موسی (ع) دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 118 - 2

2- ساحران در مدتی طولانی و به طور مستمر در تدارک سحر خویش علیه موسی (ع) بودند .

و بطل ما کاناو یعملون

فعل مضارع «یعملون» پس از «کانوا» حکایت از مداومت ساحران به مهیاسازی خویش برای جادوگری دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 5

5- برخورد و ملاقات ساحران با موسی (ع) در پایتخت مصر، پیش از حضورشان در صحنه مبارزه

إِن هَذَا لَمَكْرٌ مَّكْرَتُمُوهُ فِی الْمَدِینَةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 4, 5, 3, 1

1- ساحران فرعون، در میدان مبارزه و رویارویی با موسی (ع)، تعیین آغازکننده را به آن حضرت محول کردند .

قالوا یموسی إِمَّا أَنْ تَلْقَىٰ . . . أَلْقَىٰ

3- ساحران فرعون، نسبت به غلبه و پیروزی خود بر موسی (ع) در میدان مبارزه، اطمینان داشتند .

إِمَّا أَنْ تَلْقَىٰ وَ إِمَّا أَنْ نَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ

پیشنهاد به موسی(ع) برای تعیین آغازکننده، حکایت از اطمینان ساحران به کار خود و نتیجه آن و یا لاقلاً تظاهر به آن از سوی آنان دارد.

4- برخورد و گفت وگویی ساحران فرعون با موسی (ع) در میدان مبارزه، همراه با نزاکت و اظهار ادب نسبت به آن حضرت بود.

يَمُوسَىٰ إِمَّا أَنْ تَلْقَىٰ وَ إِمَّا

احاله انتخاب آغازگر به موسی(ع) و پرهیز از تحکم در این زمینه، خالی از ابراز ادب و نزاکت از سوی ساحران نیست.

5- علاقه مندی ساحران فرعون، به پیشدستی در ارائه سحر خویش، قبل از اقدام موسی (ع) به ارائه آیات *

إِمَّا أَنْ تَلْقَىٰ وَ إِمَّا أَنْ نَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ

تفاوت تعبیر در بخش دوم پیشنهاد، نشانگر این نکته است که ساحران برای شروع کردن، انگیزه بیشتری داشتند و بدین وسیله آن را ابراز می کردند؛ زیرا به جای «أَنْ نَكُونَ ..» می توانستند بگویند «أَمَّا أَنْ تَلْقَىٰ»

ص: 435

294- جادوگران فرعون و نبوت موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 4

4 - ساحران به رسالت ها و پیام های موسی (ع) قبل از اقدام به مبارزه با وی آگاه بودند .

قالوا ءامننا برب العلمین

تأکید ساحران به ربوبیت خداوند و پذیرش سریع آن پس از آگاهی به حقانیت موسی (ع)، بیانگر این است که آنان پیش از حضور در صحنه مبارزه به پیامهای وی، که بارزترین آن اعتقاد به ربوبیت مطلق خداوند است، آگاه شده بودند.

295- جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 115 - 2

2 - ساحران ، جادویی همانند معجزه موسی (ع) تدارک دیده بودند .

إما أن تلقى و إما أن نکون نحن الملقین

به کارگیری «تلقى» و «ملقین»، که هر دو از مصدر «القاء» به معنای افکندن است، می رساند که جادوی آنان مشابهت صوری با معجزه موسی داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 116 - 3,4,6

3 - جادوی ساحران فرعونى از نوع چشمبندى و نشان دادن اشیا بر خلاف واقع آن بوده است .

فلما ألقوا سحروا أعین الناس

4 - جادوی ساحران فرعونى ، مایه هراس شدید مردم گشت .

فلما ألقوا سحروا أعین الناس و استرهبوهم

«استرهاب» به معنای ترسانیدن است. جمله «استرهبوهم» هم می تواند عطف بر جزای شرط، یعنی «سحروا ...» باشد و هم می تواند عطف بر «فلما ألقوا ...» باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است. یعنی: سحروا أعین الناس و استرهبوهم بسحرهم.

6 - ساحران فرعونی با افکندن ابزار سحر خویش و ایجاد هول و هراس در مردم ، سحری بس بزرگ و شگفت آور را به نمایش گذاشتند .

سحروا أعین الناس واسترهبوهم و جاءو بسحر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 117 - 1

1 - خداوند پس از جادوگری ساحران به موسی فرمان داد تا عصای خویش را در صحنه مبارزه رها سازد .

و أوحینا إلی موسی أن ألق عصاک

ص: 436

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 81 - 1

1 - پس از درخواست موسی (ع)، ساحران با به میدان ریختن آنچه داشتند (چوب ها و طناب ها) به کار سحر پرداختند .

قال لهم موسى ألقوا .. فلما ألقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 8

8 - ساحران فرعون، جادویی هم نوع با معجزه موسی (ع) تدارک دیده بودند .

أن تلقى .. من ألقى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 4,6

4 - ساحران فرعون، به مجرد اجازه موسی (ع)، ابزار سحر خود را به کار انداختند و سحر خویش را آغاز کردند .

قال بل ألقوا فإذا

سرعت عمل ساحران است. از این رو مفاد آیه چنین است: «موسی گفت شما سحرتان را بیندازید و آنان سحر خویش را ارائه کردند که ناگهان ریسمان ها و...».

6 - ساحران فرعون، با سحر خود چنین وانمود کردند که ریسمان ها و عصا های آنان به هر طرف شتافته و حرکت می کند .

فإذا حبالهم وعصيهم يخيّل إليه من سحرهم أنّها تسعى

«آنّها تسعی» نائب فاعل «یخیّل» است و فعل «یخیّل إليه» دلالت دارد که ریسمان ها و چوب دستی ها در واقع بی حرکت بودند؛ نه آن که با ماده ای آغشته شده باشند که بر اثر تابش آفتاب، واقعاً به حرکت درآمده باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 7, 2, 1

1 - استفاده ساحران از ریسمان و چوب برای انجام سحر خود

فَأَلْقُوا حِبَالَهُمْ وَعَصِيَّتَهُمْ

«حبال» (جمع «حبل») به معنای ریسمان ها و «عَصَى» (جمع «عصا») به معنای چوبدستی ها است.

2- اقدام ساحران ، پس از پیشنهاد موسی (ع) ، به افکندن ریسمان ها و عصا های خود برای نمایاندن سحر خویش

قال لهم موسى ألقوا .. فَأَلْقُوا حِبَالَهُمْ وَعَصِيَّتَهُمْ

7- سعی ساحران بر ارائه کاری قوی تر و چشمگیرتر از معجزه موسی و در عین حال هم سنخ با آن

فَأَلْقُوا حِبَالَهُمْ وَعَصِيَّتَهُمْ

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران از ریسمان ها و عصاهای متعدد برای مبارزه با معجزه (عصای اژدها شوند) موسی (ع) استفاده کردند.

ص: 437

296- جذابیت جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 67 - 3

3 - سحر ارائه شده از سوی ساحران فرعون، سحری چشمگیر و جذاب و اغواکننده بود.

فأوجس في نفسه خيفة موسى

«خیفه» به معنای نوعی از خوف و نگرانی است. بروز این نگرانی برای موسی (ع)، پس از سحر ساحران فرعون، از چشمگیر و هنرمندانه بودن کار آنان حکایت دارد، به گونه ای که موسی (ع) خطر فریب خوردن مردم را به وضوح می دید.

297- جلب رضایت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 42 - 5

5 - اقدام فرعون به جلب رضایت و حمایت هر چه بیشتر ساحران

أئنّ لنا لأجرًا .. قال نعم وإنكم إذا لمن المقربين

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که فرعون علاوه بر پاداش مورد نظر ساحران، به آنان وعده مقام های فزون تر را نیز داد.

298- جنگ روانی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 4

4 - تبلیغات روانی ساحران به هنگام انجام عملیات خود

فألقوا .. وقالوا بعزة فرعون إنا لنحن الغلبون

299- چوب جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 1

1 - استفاده ساحران از ریسمان و چوب برای انجام سحر خود

فألقوا حبالهم و عصيهم

«حبال» (جمع «حبل») به معنای ریسمان ها و «عصی» (جمع «عصا») به معنای چوبدستی ها است.

ص: 438

300- حق پذیری جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 46 - 6

6 - تأثیر عمیق آیات الهی در آگاهان و اهل شناخت

فألقي السحرة سجدين

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران چون با افسون آشنا بودند و خیال را از واقعیت تشخیص می دادند، زودتر از دیگران به معجزه بودن کار موسی (ع) و حقانیت رسالت وی پی بردند.

301- حمایت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 42 - 6

6 - فرعون از پیروزی خود در برابر معجزه موسی (ع) مأیوس شده و تنها به حمایت ساحران چشم دوخته بود .

قال نعم وإنكم إذا لمن المقربين

تلاش فرعون برای جلب حمایت ساحران از خود، به هر قیمت ممکن و بیش از انتظار آنها، گویای برداشت یاد شده است.

302- خالق جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 7

7 - ساحران مؤمن ، معتقد به رسالت موسی (ع) از جانب خالق آنان

على ما جاءنا من البينت والذى فطرنا

303- خدانشناسی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 12

12 - ساحران در پاسخ فرعون ، خداوند را برتر از او و وصول به خدا را ، ارجمندتر از آسایش دنیوی و پاینده تر از زندگانی در دنیا معرفی کردند .

إِنَّمَا تَقْضَىٰ هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا .. وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ

ص: 439

304- خواسته های جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 114 - 1

1 - فرعون به خواسته ساحران (اعطای پاداش در صورت پیروزی) ، پاسخ مثبت داد .

ان لنا لأجرأ .. قال نعم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 9

9 - صبر در برابر تحمل شکنجه های فرعون و تسلیم خدا بودن تا آخرین لحظه حیات ، درخواست ساحران مؤمن در دعا به درگاه خداوند

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمين

305- خیال انگیزی جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 7

7 - سحر ساحران فرعون ، دارای تأثیر بر قوای ادراکی مردم و ایجاد خیال و تصور در آنان

يَخِيلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهُمْ تُسْعَى

«يَخِيلُ إِلَيْهِ»؛ یعنی، به وهم و خیال موسی (ع) چنین وانمود شد که ریسمان ها و عصاها حرکت می کنند. ضمیر «إليه» گرچه به موسی (ع) بازمی گردد؛ ولی روشن است که همه مردم حاضر در آن صحنه نیز چنین احساسی داشتند.

306- دعای جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 8,9

8 - ساحران مؤمن به موسی (ع) پس از اعلان پایداری بر طریق ایمان ، به دعا به درگاه خدا پرداختند .

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمين

9 - صبر در برابر تحمل شکنجه های فرعون و تسلیم خدا بودن تا آخرین لحظه حیات ، درخواست ساحران مؤمن در دعا به درگاه خداوند

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمين

ص: 440

307- دعوت از جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 36 - 5

5 - تدبیر مشاوران فرعون، مبنی بر اعزام اشخاصی به تمام شهرها و گردآوری نیروی لازم جهت مبارزه با موسی (ع) و برادرش

قالوا... و ابعث فی المدائن حشرین

«المدائن» جمع محلّی به «ال» و مفید عموم است؛ یعنی، همه شهرها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 38 - 1

1 - پیشنهاد مشاوران مبنی بر فراخوانی ساحران از همه شهرها، مورد پذیرش فرعون

قالوا... و ابعث فی المدائن... فجمع السحرة

308- دلایل بطلان جادو جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 69 - 7

7 - بلعیده شدن سحر ساحران به وسیله عصای موسی، نشانه بطلان سحر و حقانیت معجزه موسی

و ألق ما فی یمینک تلقف ما صنعوا إنّما صنعوا کید سحر

جمله «إنّما صنعوا...» تعلیل برای «تلقف» است؛ یعنی، بدان جهت که سحر، کیدی بیش نیست، در برابر حقیقت اعجاز موسی نابود خواهد شد و به دین وسیله بطلان سحر ساحران و حقانیت معجزه اثبات خواهد گردید.

309- دنیاطلبی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 41 - 3,4

3 - اهتمام ساحران به دریافت پاداش و نه پیروزی فکری و عقیدتی

أئنّ لنا لأجرًا إن كُنا نحن الغلبين

4 - ساحران عصر فرعون ، قشری سودجو و دنیاگرا

أئنّ لنا لأجرًا إن كُنا نحن الغلبين

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران یا موسی (ع) را حق می دانستند و یا باطل؛ در هر دو صورت درخواست مزد و پاداش در برابر احیای حق و یا نابودی آن، بیانگر سودجویی و دنیامداری است.

ص: 441

310- ذلت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 119 - 2

2 - ساحران دربار فرعون پس از بطلان سحرشان شکست خوردند و در صحنه مبارزه به ذلت افتادند .

فغلبوا هنالك و انقلبوا صغرين

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از ضمیر «فغلبوا» و «انقلبوا» ساحران باشد.

311- روش برخورد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 4

4 - برخورد و گفت و گوی ساحران فرعون با موسی (ع) در میدان مبارزه ، همراه با نزاکت و اظهار ادب نسبت به آن حضرت بود .

یموسی إِمَّا أَنْ تَلْقَىٰ وَ إِمَّا

احاله انتخاب آغازگر به موسی (ع) و پرهیز از تحکم در این زمینه، خالی از ابراز ادب و نزاکت از سوی ساحران نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 4

4 - تبلیغات روانی ساحران به هنگام انجام عملیات خود

فألقوا .. وقالوا بعزة فرعون إنا لنحن الغلبون

312- ریسمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 5,6,9

5 - ریسمان و عصا ، از وسایل کار ساحران فرعون

فإذا حبالهم و عصيهم

حبل (مفرد «حبال») به معنای ریسمان و «عصا» (مفرد «عصی») به معنای چوب دستی است.

6 - ساحران فرعون ، با سحر خود چنین وانمود کردند که ریسمان ها و عصا های آنان به هر طرف شتافته و حرکت می کند .

فإذا حبالهم وعصيهم يخيّل إليه من سحرهم أنّها تسعى

«آنّها تسعی» نائب فاعل «یخیّل» است و فعل «یخیّل إليه» دلالت دارد که ریسمان ها و چوب دستی ها در واقع بی حرکت بودند؛ نه آن که با ماده ای آغشته شده باشند که بر اثر تابش آفتاب، واقعاً به حرکت درآمده باشند.

9 - ساحران فرعون ، پیش از حضور در صحنه مقابله با موسی (ع) ، ریسمان ها و عصا های فراوانی را تدارک دیده بودند .

فإذا حبالهم وعصيهم

ص: 442

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 1,2

1 - استفاده ساحران از ریسمان و چوب برای انجام سحر خود

فَأَلْقُوا حِبَالَهُمْ وَعَصِيَّتَهُمْ

«حبال» (جمع «حبل») به معنای ریسمان ها و «عَصَى» (جمع «عصا») به معنای چوبدستی ها است.

2 - اقدام ساحران ، پس از پیشنهاد موسی (ع) ، به افکندن ریسمان ها و عصا های خود برای نمایاندن سحر خویش

قال لهم موسى ألقوا .. فَأَلْقُوا حِبَالَهُمْ وَعَصِيَّتَهُمْ

313- زمینه ارتداد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 1

1 - بازگشت ساحران مؤمن به کفر (ارتداد) و پیروی از آیین فرعونیان ، از هدف های تهدید فرعون در مورد آنان

لَأَقْطَعَنَّ .. قَالُوا لَنْ نُؤْتِرَكَ

پاسخ ساحران مؤمن به فرعون (لن نؤثرک)، حکایت از آن دارد که تهدیدات فرعون، برای بازگرداندن ساحران از راه ایمان بوده است.

314- زهد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 12

12 - ساحران در پاسخ فرعون ، خداوند را برتر از او و وصول به خدا را ، ارجمندتر از آسایش دنیوی و پاینده تر از زندگانی در دنیا معرفی کردند .

إِنَّمَا تَقْضَىٰ هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا .. وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ

315- زیرکی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - ساحران مؤمن به موسی (ع)، مردمی هوشیار و به ترفند ها و سیاست بازی های فرعون و اشرافیان دربار وی آگاه بودند .

رب موسی و هرون

ص: 443

به نظر می‌رسد از اهداف ساحران در تفسیر «رب العلمین» به «رب موسی و هرون» این باشد که مبادا فرعونیان پس از خاتمه ماجرا چنین وانمود کنند که ساحران به فرعون سجده کردند و او را «رب العلمین» خواندند. و این معنا حکایت از هوشیاری ساحران و آگاهی آنان به ترفندهای فرعون دارد.

316- سبقت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 43 - 1

1 - پیشنهاد موسی (ع) به ساحران ، برای پیشقدم شدن در نمایاندن سحر خویش

قال لهم موسى ألقوا ما أنتم ملقون

317- سجده جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 120 - 1

1 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) و بطلان سحر خویش ، به خاک افتادند و به درگاه خداوند سجده کردند .

و ألقى السحرة سجدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 3

3 - ساحران به هنگام سجده به درگاه خداوند ، ایمانشان را به ربوبیت وی اعلام داشتند .

و ألقى السحرة سجدین. قالوا ءامنا برب العلمین

برداشت فوق بر این اساس است که جمله «قالوا ءامنا . . .» حال برای «السحرة» و یا بدل اشتمال برای «اللقى السحرة ...» باشد. بر این دو مبنا آیه مورد بحث دلالت می‌کند که ساحران به هنگام سجده به درگاه خدا برای اینکه توهم نشود به فرعون سجده می‌کنند، ایمان خویش را به خداوند اظهار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 2

2 - ساحران با مشاهده معجزه موسی و بلعیده شدن سحرشان با اعجاز او، در برابر خداوند به سجده افتادند .

فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَجْدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 46 - 2

ص: 444

2 - به سجده در افتادن بی درنگ ساحران ، با مشاهده معجزه پیروز موسی

فَأَلْقَى السِّحْرَ سَجْدِينَ

به کارگیری «فاء» تعقیب و فعل مجهول «ألقى» بیانگر آن است که ساحران با مشاهده آن منظره عجیب، اختیار از کف دادند و بلافاصله به سجده در افتادند.

318- سرزنش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 1

1 - فرعون در پی گرایش ساحران به رسالت موسی (ع) و ایمانشان به ربوبیت خداوند ، بشدت برآشفست و آنان را به سبب ایمانشان توبیخ کرد .

قال فرعون ءامنتم به قبل أن ءاذن لكم

ضمیر در «به» هم می تواند به موسی(ع) برگردانده شود و هم می تواند به «رب» برگردانده شود. در هر صورت برداشت فوق از آیه استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 1

1 - ساحران به خاطر ایمان به موسی (ع) ، مورد توبیخ و بازخواست فرعون قرار گرفتند .

قالوا ءامنّا .. قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

«آمنتُم» چه جمله خبری باشد و چه استفهامی (به تقدیر همزه)، مراد از آن توبیخ است و ضمیر «له» به قرینه حرف لام - که برای ربط «أمن» به غیر خداوند به کار می رود - و به تناسب ضمیر «إنّه» در «إنّه لكبيركم» به موسی(ع) برمی گردد.

319- سودجویی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 113 - 8

8 - سودجویی ، از انگیزه های ساحران برای مبارزه با موسی (ع)

قالوا إن لنا لأجراً إن كنا نحن الغلبين

320- سوگند جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 445

6 - سوگند ساحران به عزت و قدرت فرعون

وقالوا بعزّه فرعون

321- سهولت ابطال جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 69 - 6

6 - خداوند با بیان هم سنخ بودن سحر ارائه شده از سوی همه ساحران فرعون، ابطال آن را برای موسی (ع)، امری سهل و آسان جلوه داد.

کید سحر

«ساحر» نکره است و بر وحدت دلالت دارد؛ یعنی، یک ساحر. مراد از آن، واحد حقیقی نیست؛ بلکه مراد این است که کید همه ساحران به جهت تشابه و هم سنخی، به منزله مکر یک ساحر است و کثرت ساحران برپیچیده بودن آن نیافزوده است.

322- شجاعت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 5

5 - ساحران گرویده به موسی (ع) مؤمنانی در کمال شجاعت و شهامت

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون. و ما تنقم منا إلا أن ءامنا

323- شعبده جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 116 - 3,5

3 - جادوی ساحران فرعونی از نوع چشمبندی و نشان دادن اشیا بر خلاف واقع آن بوده است.

فلما ألقوا سحرًا أعین الناس

5 - ساحران فرعونی پس از چشمبندی مردم به ترسانیدن آنان پرداختند.

برداشت فوق بر این اساس است که «استرهبوا» عطف بر «فلما ألقوا . . .» باشد. بر این مبنا «استرهبوهم» دلالت می کند که ساحران پس از چشمبندی با حرکات و سکناات خویش سعی می کردند مردم را کاملاً مرعوب سحر خویش سازند.

324- شکست جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 117 - 3,4,5

3 - عصای موسی (ع) پس از افکنده شدن، تمام بافته های جادویی ساحران را بلعید و به کام خویش فرورد .

فإذا هی تلقف ما یأفکون

«لَقَف» (مصدر تلقف) به معنای گرفتن چیزی با سرعت است و در آیه شریفه به مناسبت مورد به «بلعیدن» تفسیر شده است. جمله «فإذا هی ...» می تواند خبر از رخدادی باشد که در صحنه مبارزه اتفاق افتاده است. در این صورت تقدیر جمله چنین خواهد بود: أوحینا إلی موسی أن ألق عصاک فالتقیها فإذا هی تلقف.

4 - خداوند به موسی (ع) بشارت داد که عصای وی پس از رها شدن، تمام ساخته های دروغین ساحران را خواهد بلعید .

أن ألق عصاک فإذا هی تلقف ما یأفکون

در برداشت فوق جمله «فإذا هی ...»، همانند «أن ألق عصاک»، تفسیر «أوحینا» گرفته شده است. بر این مبنا تقدیر جمله بدین صورت خواهد شد: ألق عصاک فإذا التقیها إذا هی تلقف ما یأفکون.

5 - عصای موسی (ع) با بلعیدن ابزار جادویی ساحران، صحنه ای شگفت و به دور از انتظار همگان به وجود آورد .

فإذا هی تلقف ما یأفکون

«إذا» برای مفاجات است و دلالت می کند که جمله پس از آن در یک حالت غیر منتظره واقع شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 119 - 1,2

1 - فرعونیان با ناکامی ساحران خویش در حضور انبوه تماشاچیان مغلوب گشتند و با ذلت، صحنه مبارزه را ترک کردند .

فغلبوا هنالک و انقلبوا صغیرین

در برداشت فوق ضمیر در «فغلبوا» و «انقلبوا» به فرعونیان بازگردانده شده است.

2 - ساحران دربار فرعون پس از بطلان سحرشان شکست خوردند و در صحنه مبارزه به ذلت افتادند .

فغلبوا هنالک و انقلبوا صغیرین

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از ضمیر «فغلبوا» و «انقلبوا» ساحران باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 4

4 - فرعون ، شکست ساحران و پیروزی موسی را صحنه سازی و ایمان آنان را توطئه ای از پیش طراحی شده اعلام کرد .

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه

کلمه «هذا» اشاره است به ماجرای شکست ساحران و پیروزی موسی و در آخر اظهار ایمان ساحران به ربوبیت خداوند و پیامبری موسی و هارون.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 447

2- در پس تحقق معجزه موسی (ع) و شکست ساحران، تنها گروه اندکی از بنی اسرائیل به وی گرویده و ایمان آوردند.

فما آمن لموسی إلا ذریه من قومه

برداشت فوق بر اساس ارجاع ضمیر «من قومه» به «موسی» است؛ ضمناً تکثیر «ذریه» دلالت بر تقلیل می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 10

10 - فرعون، شکست ساحران از موسی (ع) را، امری تصنعی و براثر تباری قبلی با موسی (ع) دانست و آنان را به سهل انگاری عمدی متهم ساخت.

إنه لكبيركم الذي علمكم السحر

325- شکنجه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 15، 18

15 - تصمیم فرعون بر شکنجه و به صلیب کشیدن ساحران مؤمن و نظارت مستقیم خود بر اجرای آن، تصمیمی قاطع و مستبدانه بود.

لأَقْطَعَنَّ... لأَصْلِبَنَّكُمْ... لتعلمنَّ أئینا أشدَّ عذاباً و أبقی

فرعون در واکنش های قبلی خود در برابر موسی (ع) با اطرافیان خویش به مشورت می نشست؛ ولی در مجازات ساحران، تصمیم مستبدانه و شخصی خود را با سوگند بر اجرای آن اعلام کرد و با لام قسم و نون تأکید ثقیله و فعل هایی از باب تفعیل، قاطعیت خود را در این تصمیم ابراز کرد. گفتنی که فعل های «لأَقْطَعَنَّ» و «لأَصْلِبَنَّ» که از باب تفعیل اند، با ثلاثی مجرد در معنا یکسان بوده و تفاوتی جز تأکید افزون تر ندارند.

18 - فرعون، دوران مجازات ساحران مؤمن (قطع دست و پا و بستن به چوبه دار) را در مقایسه با مدت عذاب های موعود موسی (ع)، طولانی تر و پایدارتر اعلام کرد.

و لتعلمنَّ أئینا أشدَّ عذاباً و أبقی

«عذاباً» تمیز برای «أشدَّ» و قرینه بر تمیز محذوف «أبقی» است؛ یعنی، «و أبقی عذاباً».

326- عجز جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 4

4 - جاذبه نیرومند معجزه موسی ، توان هرگونه درنگ و مقاومت را از ساحران فرعون سلب کرد .

فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ

ص: 448

فعل «ألقى» مجهول است و دلالت دارد که ساحران وادار به سجده شدند، به گونه ای که گویا عاملی آنها را بر سجده مجبور ساخته است.

327- عصای جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 9، 5، 6

5 - ریسمان و عصا ، از وسایل کار ساحران فرعون

فإذا حبالهم و عصيهم

حبل (مفرد «حبال») به معنای ریسمان و «عصا» (مفرد «عصی») به معنای چوب دستی است.

6 - ساحران فرعون ، با سحر خود چنین وانمود کردند که ریسمان ها و عصا های آنان به هر طرف شتافته و حرکت می کند .

فإذا حبالهم و عصيهم يخيّل إليهم من سحرهم أنّها تسعى

«انّها تسعى» نائب فاعل «يخيّل» است و فعل «يخيّل إليهم» دلالت دارد که ریسمان ها و چوب دستی ها در واقع بی حرکت بودند؛ نه آن که با ماده ای آغشته شده باشند که بر اثر تابش آفتاب، واقعاً به حرکت درآمده باشند.

9 - ساحران فرعون ، پیش از حضور در صحنه مقابله با موسی (ع) ، ریسمان ها و عصا های فراوانی را تدارک دیده بودند .

فإذا حبالهم و عصيهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 44 - 2

2 - اقدام ساحران ، پس از پیشنهاد موسی (ع) ، به افکندن ریسمان ها و عصا های خود برای نمایاندن سحر خویش

قال لهم موسى ألقوا .. فألقوا حبالهم و عصيهم

328- عقیده جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 120 - 2

2 - ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) به عظمت خداوند پی بردند و او را شایسته و بایسته پرستش یافتند .

وَأَلْقَى السِّحْرَ سَجْدِينَ

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 1

1 - ساحران با مشاہدہ معجزہ موسیٰ (ع) ربوبیت خداوند را بر تما ہستی باور کردند و بہ آن ایمان آوردند .

قالوا ءامننا برب العلمین

ص: 449

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 3,4,2

2 - ساحران در پاسخ فرعون و تهدید های وی اظهار کردند که با کشته شدن به سوی خدای خویش باز خواهند گشت .

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

«إلی ربنا» متعلق به «منقلبون» است و کلمه «انقلاب»، در صورتی که به «إلی» متعدی شود، به معنای بازگشتن است.

3 - ساحران مؤمن به موسی (ع) ، معتقد به معاد و بازگشت به خدا پس از سپری کردن حیات دنیا

إنا إلی ربنا منقلبون

4 - ساحران مؤمن به موسی ، معتقد به دستیابی کشته شدگان راه خدا به موهبت هایی برتر از نعمت ها و آسایش های دنیوی

إنا إلی ربنا منقلبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 10

10 - ساحران مؤمن در عین اظهار استقامت در برابر فرعون ، خود را برای مقاومت در برابر شکنجه های فرعون و پایداری بر طریق ایمان ، نیازمند امداد های الهی دانستند .

ربنا أفرغ علينا صبراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 3,4

3 - اعتقاد ساحران مؤمن به زیان نکردن انسان از تحمل دشواری ها در راه خدا

قالوا لاضیر إنا إلی ربنا منقلبون

جمله «إنا إلی ربنا..» تعلیل برای «لاضیر» و بیانگر مطلب یاد شده است.

4 - توجه و اعتقاد ساحران گرویده به موسی (ع) ، نسبت به معاد هم پای عقیده به پروردگار یگانه هستی

قالوا ءامنّا بربّ العلمین .. إنا إلی ربنا منقلبون

329- علایق جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 65 - 5

5 - علاقه مندی ساحران فرعون ، به پیشدستی در ارائه سحر خویش ، قبل از اقدام موسی (ع) به ارائه آیات *

إِذَا أَن تَلْقَىٰ وَإِذَا أَن نَكُونُ أَوْلَٰمِنَ أَلْقَىٰ

تفاوت تعبیر در بخش دوم پیشنهاد، نشانگر این نکته است که ساحران برای شروع کردن، انگیزه بیشتری داشتند و بدین وسیله آن را ابراز می کردند؛ زیرا به جای «أَن نَكُونُ . . .» می توانستند بگویند «أَمَا أَن نَلْقَىٰ»

ص: 450

330- علم جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 47 - 2

2- آگاهی قبلی ساحران از پیام توحیدی موسی (ع) و تنها نیازمند مشاهده دلیلی روشن

قالوا ءامنّا برّبّ العلمین

331- عوامل استقامت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 74 - 3

3- هراس از جهنم و عذاب طاقت فرسای آن ، مایه تحکیم ایمان در قلب ساحران فرعون

إِنَّا ءامنّا برّینا .. إِنَّه من یأت ربّه مجرماً فإِنَّ له جهنّم

جمله «إِنَّه من یأت ..» تعلیل برای محتوای آیه قبل است.

332- عوامل ایمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 47 - 1

1- اعتراف ساحران به پروردگار جهانیان و ایمان به توحید ربوبی ، پس از مشاهده معجزه موسی و بطلان سحر خویش

فألقی موسی عصاه .. قالوا ءامنّا برّبّ العلمین

333- عوامل شجاعت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 6,9

6- باور به معاد و بازگشت به خدا پس از مرگ ، عامل نهرا سیدن ساحران مؤمن از مجازات ها و شکنجه های فرعون

إنا إلی ربنا منقلبون

9- نجات از شرک و پذیرش ربوبیت خداوند ، عامل بی پروایی ساحران مؤمن در برابر مجازات ها و شکنجه های فرعونى

إنا إلی ربنا منقلبون

در برداشت فوق جمله «إنا إلی ربنا منقلبون» توصیف تحولات عقیدتی ساحران و انقلاب درونی آنان گرفته شده است. در این صورت مراد از آن جمله، بازگشت به خدا با رها شدن از باورهای باطل و پذیرش ربوبیت وی خواهد بود.

ص: 451

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 6

6 - عقیده به معاد و بازگشت انسان به سوی خدا پس از مرگ ، عامل نهراسیدن ساحران مؤمن از مجازات مرگ

قال .. لأقطعن أیدیکم و أرجلکم من خلف ... قالوا لاضیر إنا إلی ربنا منقلبو

334- غضب بر جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 1

1 - خشم و برآشفتن فرعون از ایمان سریع ساحران به موسی (ع) ، بدون رخصت و اجازه وی

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

335- فرجام جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 49 - 8

8 - تهدید ساحران مؤمن از سوی فرعون به داشتن فرجامی تیره و وحشتناک

فلسوف تعلمون

336- فضایل جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 6

6 - ساحرانِ گرویده به موسی (ع) ، از نخستین مؤمنان به وی

إنا نطمع أن یغفر .. إن کنا أول المؤمنین

337- فلسفه تهدید جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بازگشت ساحران مؤمن به کفر (ارتداد) و پیروی از آیین فرعونیان ، از هدف های تهدید فرعون در مورد آنان

ص: 452

لأَقْطَعَنَّ . . . قالوا لن نُؤثرك

پاسخ ساحران مؤمن به فرعون (لن نُؤثرك)، حکایت از آن دارد که تهدیدات فرعون، برای بازگرداندن ساحران از راه ایمان بوده است.

338- قبول خواسته های جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 42 - 1

1 - پاسخ مثبت فرعون، به امتیازطلبی ساحران برای غلبه بر موسی (ع)

قالوا لفرعون أنتن لنا لأجراً . . . قال نعم

339- قطع پای جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 13

13 - قطع یک دست و یک پا در جهت مخالف یکدیگر و دار زدن بر تنه درختان خرما، از جمله مجازات های تعیین شده برای ساحران مؤمن از سوی فرعون بود.

فَلَا قُطِعَنَّ أَيديكُمْ وَأرجلكم من خلف ولأصلبئكم

«جذع» (مفرد «جذوع») به معنای ساق درخت است و حرف «فی» نشانه آن است که فرعون در تهدید خود، مکان همیشگی ساحران را پس از قطع دست و پایشان، چوبه های دار در نظر گرفته بود. این مطلب کنایه از آن دارد که بدن آنان هرگز از دار پایین آورده نخواهد شد.

340- قطع دست جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 13

13 - قطع یک دست و یک پا در جهت مخالف یکدیگر و دار زدن بر تنه درختان خرما، از جمله مجازات های تعیین شده برای ساحران مؤمن از سوی فرعون بود.

فَلَا قُطِعَنَّ أَيديكُمْ وَأرجلكم من خلف ولأصلبئكم

«جذع» (مفرد «جذوع») به معنای ساق درخت است و حرف «فی» نشانه آن است که فرعون در تهدید خود، مکان همیشگی ساحران را

پس از قطع دست و پایشان، چوبه های دار در نظر گرفته بود. این مطلب کنایه از آن دارد که بدن آنان هرگز از دار پایین آورده نخواهد شد.

ص: 453

341- کیفر جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 124 - 2, 1

1 - فرعون بر کیفر دادن تمامی ساحران مؤمن به موسی (ع) تصمیم قطعی گرفت و بر آن سوگند یاد کرد .

لأقطعن . . . ثم لأصلبکم

حرف «لام» در «لأقطعن» در «لأصلبن» لام تأکید و حاکی از سوگند مقدر است.

2 - قطع یک دست و یک پا در جهت خلاف یکدیگر ، از کیفر های تعیین شده از سوی فرعون برای ساحران مؤمن به موسی (ع)

لأقطعن أیدیکم و أرجلکم من خلف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 2, 11

2 - ایمان ساحران به آیات الهی تنها انگیزه فرعون بر شکنجه و مجازات آنان

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه لتخرجوا . . . و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بایت ربنا

نقمت «مصدر تنقم» به معنای عقوبت کردن و کراهت داشتن است و «أن ءامنا» مفعولٌ له برای «تنقم» می باشد. تقدیر جمله چنین است: و ما تنقم منا لشیء إلا- لایماننا. یعنی ای فرعون تنها چیزی که تو را بر عقوبت ما واداشته ایمان ماست، نه اینکه ما را توطئه گر و امثال آن بدانی. به عبارت دیگر یعنی تو خود می دانی که آنها مهیبت واقعیت ندارد.

11 - کیفر های تعیین شده از سوی فرعون برای ساحران مؤمن ، شکنجه هایی طاقتفرسا و تحمل آن نیازمند صبری وافر بود .

ربنا أفرغ علینا صبراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 13

13 - قطع یک دست و یک پا در جهت مخالف یکدیگر و دار زدن بر تنه درختان خرما ، از جمله مجازات های تعیین شده برای ساحران مؤمن از سوی فرعون بود .

فلأقطعنّ أیدیکم و أرجلکم من خلف و لأصلبکم

«جذع» (مفرد «جذوع») به معنای ساق درخت است و حرف «فی» نشانه آن است که فرعون در تهدید خود، مکان همیشگی ساحران را پس از قطع دست و پایشان، چوبه های دار در نظر گرفته بود. این مطلب کنایه از آن دارد که بدن آنان هرگز از دار پایین آورده نخواهد شد.

342- گناه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 454

2 - ساحران مؤمن ، به گناه و خطای خویش معترف و به آموزش خداوند امیدوار بودند .

إِنَّمَا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطِيئَتَنَا

«خطایا» (جمع «خطیئه») به معنای گناهایی است که از روی عمد انجام شود (لسان العرب).

343- مبارزه با جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 118 - 3

3 - معجزه موسی (ع) در صحنه مبارزه با ساحران ، عامل تثبیت حقانیت وی و از میان رفتن تمام دستاورد های دیرینه فرعون و اشراف دربارش شد .

فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از ضمیر «کانوا» و «یعملون» فرعون و فرعونیان باشد. بر این مبنا مقصود از «ما» در «ما کانوا» تلاشهای فرعونیان برای تثبیت ربوبیت فرعون و مانند آن خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 63 - 4

4 - هارون ، همگام موسی (ع) در مبارزه با فرعون و حاضر در صحنه مقابله موسی و ساحران

إِن هَذَا لَسِحْرٌ

344- مبارزه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 4

4 - ساحران به رسالت ها و پیام های موسی (ع) قبل از اقدام به مبارزه با وی آگاه بودند .

قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ

تأکید ساحران به ربوبیت خداوند و پذیرش سریع آن پس از آگاهی به حقانیت موسی(ع)، بیانگر این است که آنان پیش از حضور در

صحنه مبارزه به پیامهای وی، که بارزترین آن اعتقاد به ربوبیت مطلق خداوند است، آگاه شده بودند.

345- مدحهای جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 455

8 - اقدام ساحران به ستایش فرعون در لحظه شروع عملیات خود ، با هدف جلب حمایت او و نزدیک ساختن خویش بهوی

فألقوا .. وقالوا بعزّه فرعون إنا لنحن الغلبون

346- مناظره با جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 61 - 4

4 - ترساندن فرعونیان از عذاب - به خاطر افترای بر خداوند - سرلوحه سخنان موسی (ع) در صحنه مقابله با ساحران فرعون

قال لهم موسى ويلکم لا تفتروا علی الله کذباً فیسحتکم بعداب

«ویل»؛ یعنی، «اندوه» و «هلاکت» و «هر سختی که از ناحیه عذاب پدید آید» (لسان العرب). «ویلکم» نفیرین است؛ یعنی، عذاب باد بر شما. برخی آن را مفعول برای فعل محذوف دانسته اند؛ یعنی، أَلْزَمُوا وَيَلْکُمْ (با هلاکت و عذابتان همدم باشید). جمله «فیسحتکم بعداب» روشنگر مفاد «ویلکم» است.

347- منشأ امیدواری جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 3

3 - قرار گرفتن در صف نخستین مؤمنان ، سرمایه امید ساحران به آمرزش الهی

إنا نطمع أن یغفر .. أن کنا أول المؤمنین

عبارت «أن کنا ..» تعلیل برای امید داشتن به غفران الهی است؛ یعنی، چون ما در صف نخستین ایمان آوردگان به موسی قرار گرفتیم این ما را امیدوار به غفران می نماید.

348- منفعت طلبی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 41 - 4

4 - ساحران عصر فرعون ، قشری سودجو و دنیاگرا

أَتَىٰ لَنَا لِأَجْرٍ إِن كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران یا موسی (ع) را حق می دانستند و یا باطل؛ در هر دو صورت درخواست مزد و پاداش در برابر احیای حق و یا نابودی آن، بیانگر سودجویی و دنیامداری است.

ص: 456

349- مواظ جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 16

16 - ساحران مؤمن با وجود تهدیدات فرعون ، در صدد نصیحت و ارشاد و هدایت وی بودند .

ما جاءنا من البیت و الذی فطرنا فاقض ما أنت قاض إنما تقضی هذه الحیوه الدنیا

اشاره ساحران به بینات موسی(ع) و خالقیت خداوند و محدودیت قدرت فرعون، پس از موضع گیری خصمانه او، می تواند به منظور رام ساختن و پند و اندرز دادن به او باشد.

350- موسی(ع) و جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 116 - 1,2

1 - موسی (ع) با بی اعتنایی به جادوگری ساحران شروع مبارزه را به آنان وا گذاشت .

قال ألقوا

2 - ساحران پس از رخصت دهی موسی (ع) آنچه را برای جادوگری تدارک دیده بودند ، در مقابل تماشاگران رها کردند و چشم های آنان را سحر کردند .

فلما ألقوا سحروا أعین الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 80 - 2

2 - حضرت موسی (ع) ، پس از رویارویی با انبوه ساحران ، از آنان خواست تا با به کار گرفتن تمام توان خود آنچه را که به قصد میدان انداختن آورده اند ، به زمین بیندازند .

فلما جاء السحرة قال لهم موسی ألقوا ما أنتم ملقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 81 - 1,2,6

1- پس از درخواست موسی (ع)، ساحران با به میدان ریختن آنچه داشتند (چوب ها و طناب ها) به کار سحر پرداختند .

قال لهم موسى ألقوا .. فلما ألقوا

2- موسی (ع)، پس از مشاهده عمل ساحران، برای رفع اتهام ساحری از خود، سحر بودن آن عمل را به آنان گوشزد نمود .

فلما ألقوا قال موسى ما جئتم به السحر

6- موسی (ع)، با خطاب به ساحران، آنان را گروهی مفسد و مقابله آنان با خود را عملی فسادانگیز خواند .

قال موسى ما جئتم به السحر .. إن الله لا يصلح عمل المفسدين

ص: 457

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 66 - 1

1 - موسی (ع) ، شروع مبارزه را به ساحران فرعون واگذار نمود و بر آغاز کار از سوی آنان تأکید کرد .

إِذَا أَنْ تَلْقَى . . . قَالَ بَلْ أَلْقُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 43 - 1

1 - پیشنهاد موسی (ع) به ساحران ، برای پیشقدم شدن در نمایاندن سحر خویش

قَالَ لَهُمْ مُوسَى أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ

351- موسی (ع) و شکست جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 81 - 5, 4, 3

3 - موسی (ع) ، شکست ساحران و ابطال سحر آنان را ، قطعی و غیر قابل تردید اعلام کرد .

قَالَ مُوسَى مَا جِئْتُمْ بِهِ السَّحْرُ إِنَّ اللَّهَ سَيَبْطِلُهُ

4 - موسی (ع) ، شکست ساحران و ابطال سحر آنان را ، به خدا مرتبط نموده و خود را صرفاً واسطه فعل او اعلام کرد .

قَالَ مُوسَى مَا جِئْتُمْ بِهِ السَّحْرُ إِنَّ اللَّهَ سَيَبْطِلُهُ إِنَّ اللَّهَ لَا يَصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ . وَيَحْقُوقُ

5 - موسی (ع) ، از پیش بر پیروزی خود و شکست ساحران و ابطال سحرشان ، اطمینان داشت .

قَالَ مُوسَى مَا جِئْتُمْ بِهِ السَّحْرُ إِنَّ اللَّهَ سَيَبْطِلُهُ

352- موقعیت اجتماعی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 5

5 - ساحران ، دارای موقعیت و احترام در میان جامعه فرعونى *

وقالوا يا أيه الساحر

برداشت یاد شده بدین احتمال است که خطاب «یا ایّه السّاحر»، استهزایی نباشد؛ بلکه برای احترام ادا شده باشد. و مؤید آن، ذیل آیه شریفه است که فرعونیان از موسی (ع) تقاضای رفع عذاب کردند.

ص: 458

353- نقش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 40 - 2

2- ناتوانی فرعونیان در مبارزه با موسی (ع) و منحصر شدن تمام قدرت و تدبیر نظام فرعونی در وجود ساحران

لعلنا نتبع السحرة إن كانوا هم الغلبين

با این که در نظام فرعونی تلاش بر حذف همه نیروها و منحصر دانستن فرعون در جایگاه رهبری بوده است؛ اما ناتوانی او از مقابله با موسی (ع) و نیاز وی به کارآیی ساحران، سبب گشت تا به جای فرعون، ساحران پیشوای مردم قلمداد شوند.

354- وعده به جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 42 - 3, 2

2- تأکید فرعون بر قرار گرفتن ساحران در زمره مقربان وی، با پیروزی بر موسی (ع)

وإنکم إذا لمن المقربین

3- فرعون، برای جلب حمایت ساحران، بیش از انتظارشان به آنان وعده مزد و پاداش داد.

قالوا لفرعون أنن لنا لأجراً... وإنکم إذا لمن المقربین

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که ساحران تنها درخواست مزد داشته اند؛ ولی فرعون علاوه بر پاسخ مثبت به آن، وعده تقرب به درگاه خود را نیز به آنان داد.

355- وقت مبارزه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 38 - 3, 4

3- گردآوری ساحران، برای همآوردی با موسی (ع) در وقت و روزی معین (پیش از ظهر روز عید) بود.

فجمع السحرة لميقت يوم معلوم

«میقات» به زمان معین گفته می شود و مراد از آن در این جا - به قرینه آیه 59 سوره طه - پیش از ظهر (ضحی) می باشد. مقصود از «یوم

معلوم» به دلیل آیه یاد شده روز جشن (یوم الزینه) است و روز جشن همان روز عید می باشد.

4- اهمیت زمان و روز خاص در بازتاب هماوردی موسی (ع) با ساحران در نگاه فرعونیان

فجمع السحره لمیقت یوم معلوم

تصریح به زمان معین، نشانگر اهمیت و نقش آن است.

ص: 459

356- ویژگیهای ایمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 8

8 - ساحران ، ایمان خود به خداوند را به گونه ای اعلام کردند که فرعون نتواند آن را تحریف و از آن سوء استفاده کند .

قالوا ءامنا بربّ هرون و موسی

از آن جایی که موسی(ع) مدتی در خانه فرعون پرورش یافته بود، اگر ساحران «ربّ موسی» می گفتند، این احتمال وجود داشت که فرعون سجده آنان و گفته هایشان را به نفع خود توجیه کند و خود را «ربّ موسی» بداند. آنان با آوردن اسم هارون در کنار اسم موسی(ع) (ربّ هارون و موسی) راه سوء استفاده از کلام خود را به روی فرعون بستند.

357- هدایتگری جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 16

16 - ساحران مؤمن با وجود تهدیدات فرعون ، در صدد نصیحت و ارشاد و هدایت وی بودند .

ما جاءنا من البیت و الذی فطرنا فاقض ما أنت قاض إنّما تقضی هذه الحیوه الدنیا

اشاره ساحران به بینات موسی(ع) و خالقیت خداوند و محدودیت قدرت فرعون، پس از موضع گیری خصمانه او، می تواند به منظور رام ساختن و پند و اندرز دادن به او باشد.

ص: 460

1- آثار جاسوسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 41 - 43

43 - پیشتازی در کفر ، دروغپردازی ، جاسوسی و تحریفگری ، مایه خواری در دنیا و عذاب بزرگ در آخرت

الذین يسرعون في الكفر . . . لهم في الدنيا خزي و لهم في الآخرة عذاب عظيم

2- جاسوسی منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 41 - 15,17,36,45

15 - منافقان و یهودیان شتابنده در کفر ، مردمی دروغ پرداز ، جاسوس و فرمانبردار سران و عالمان تحریفگر یهود

سمعون للكذب سمعون لقوم ءاخرين لم يأتوك يحرفون الكلم

برداشت فوق بر این مبناست که «للكذب» و «لقوم» مفعول له برای «سمعون» باشد. بنابراین «سمعون للكذب»، یعنی سخنان تو را می شنوند تا بر تو دروغ ببندند و شایعه سازی کنند و «سمعون لقوم ءاخرين»، یعنی آنان جاسوس دیگرانند و سخنان تو را برای دیگران می شنوند.

17 - شایعه سازی برخی از منافقان و یهودیان و جاسوسی آنان برای تحریفگران یهود ، فلسفه بازداشتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از اندوه بر کفرورزی آنان

لايحزنك الذين يسرعون . . . سمعون للكذب سمعون لقوم ءاخرين

36 - خداوند هرگز جان و دل ناپاک منافقان و یهودیان جاسوس و دروغپرداز را از آلودگی کفر و نفاق پاک نخواهد ساخت .

أولئك الذين لم يرد الله ان يطهر قلوبهم

45 - پیشتازی در کفر ، تحریفگری ، دروغپردازی و جاسوسی ، نمودی از خواری و رسوایی منافقان و یهودیان در دنیا

يسرعون في الكفر . . . لهم في الدنيا خزي

رسوایی یهودیان و منافقان، که «لهم في الدنيا خزي» بیانگر آن است، می تواند همان رذایلی باشد که در آیه مطرح شده است. زیرا این رذایل یا خود رسوایی است و یا موجب رسوایی انسان در جامعه خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 47 - 9

9 - نفوذ در میان رزمندگان اسلام به منظور جاسوسی و فتنه انگیزی ، از ترفند های منافقان

لو خرجوا فيكم ما زادوكم إلا خبالا . . . و فيكم سمعون لهم

3- جاسوسی همسر لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 78 - 23

23- « عن أبي عبد الله (ع) قال : إن الله تعالى بعث أربعة أملاك في إهلاك قوم لوط . . . فأتوا لوطاً . . . فسلموا عليه . . . فقال لهم : المنزل ؟ فقالوا : نعم . . . ثم مشى فلما بلغ باب المدينة . . . دخل و دخلوا معه حتى دخل منزله فلما رأتهم إمرأته . . . صعدت فوق السطح و صفت فلم يسمعوا فدخنت فلما رأوا الدخان أقبلوا إلى الباب يهرعون . . . »

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود: خداوند چهار فرشته برای هلاک کردن قوم لوط فرستاد . . . آنان نزد لوط رفتند و بر او سلام کردند . . . لوط آنان را دعوت به منزل کرد و آنان موافقت کردند؛ سپس رفت تا به دروازه شهر رسید . . . او با فرشتگان وارد شهر شدند تا به منزلش وارد شد همسر لوط وقتی که آنان را دید . . . بالای بام رفت و دست بر هم زد، ولی قوم لوط نشنیدند. پس دود به پا کرد؛ همین که آن قوم دود را دیدند شتابان به درب خانه لوط رفتند...».

4- جاسوسی یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 41 - 36,45,17,15

15 - منافقان و یهودیان شتابنده در کفر ، مردمی دروغ پرداز ، جاسوس و فرمانبردار سران و عالمان تحریفگر یهود

سمعون للكذب سمعون لقوم ءاخريں لم يأتوك يحرفون الكلم

برداشت فوق بر این مبناست که «للكذب» و «لقوم» مفعول له برای «سمعون» باشد. بنابراین «سمعون للكذب»، یعنی سخنان تو را می

شنوند تا بر تو دروغ ببندند و شایعه سازی کنند و «سمعون لقوم ءاخیرین»، یعنی آنان جاسوس دیگرانند و سخنان تو را برای دیگران می شنوند.

17 - شایعه سازی برخی از منافقان و یهودیان و جاسوسی آنان برای تحریفگران یهود، فلسفه بازداشتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از اندوه بر کفرورزی آنان

لا یحزنک الذین یسرعون .. سمعون للکذب سمعون لقوم ءاخیرین

ص: 462

36 - خداوند هرگز جان و دل ناپاک منافقان و یهودیان جاسوس و دروغپرداز را از آلودگی کفر و نفاق پاک نخواهد ساخت .

أولئك الذين لم يرد الله ان يطهر قلوبهم

45 - پیشتازی در کفر ، تحریفگری ، دروغپردازی و جاسوسی ، نمودی از خواری و رسوایی منافقان و یهودیان در دنیا

يسرعون في الكفر .. لهم في الدنيا خزي

رسوایی یهودیان و منافقان، که «لهم في الدنيا خزي» بیانگر آن است، می تواند همان رذایلی باشد که در آیه مطرح شده است. زیرا این رذایل یا خود رسوایی است و یا موجب رسوایی انسان در جامعه خواهد شد.

ص: 463

11- جالوت

1- تجاوزگری جالوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 251 - 17

17 - دفع تجاوز جالوتیان توسط طالوت و همراهانش ، جلوگیری فساد در آن عصر

فهزموهم باذن الله و قتل داود جالوت . . . و لولا دفع الله الناس ... لفسدت الار

2- جنگ جالوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 250 - 6

6 - شرکت جالوت در صف مقدم لشکریان خود *

و لما برزوا الجالوت و جنوده

تقدیم ذکری «جالوت» نشانه این است که مؤمنان اول با او روبرو شدند و سپس با لشکریانش ؛ و لازمه آن، در صف مقدم بودن جالوت است.

3- جهاد با جالوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 250 - 3

3 - نیروهای اندک طالوت با امید به نصرت الهی ، به جنگ با جالوتیان رفتند .

ص: 464

ولمّا برزوا الجالوت . . و انصرنا على القوم الكافرين

4- حکومت جالوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 249 - 19

19 - جالوت ، زمامدار ستمگر عصر بنی اسرائیل پس از حضرت موسی (ع)

لا طاقة لنا اليوم بجالوت

5- رهبری جالوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 249 - 19

19 - جالوت ، زمامدار ستمگر عصر بنی اسرائیل پس از حضرت موسی (ع)

لا طاقة لنا اليوم بجالوت

6- سپاه جالوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 250 - 5

5 - جالوت و سپاهیان وی از زُمره کافران

ولمّا بروزوا الجالوت و جنوده . . . و انصرنا على القوم الكافرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 251 - 4

4 - هزیمت و شکست سپاهیان جالوت به اذن الهی ، در برابر نیروی اندک طالوتیان

فهزموهم باذن الله

7- شکست سپاه جالوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 251 - 5.8.24

ص: 465

5- اجابت دعا و نیایش طالوتیان ، با هزیمت و شکست سپاه جالوت

قالوا ربنا .. و انصرنا على القوم الكافرين. فهزموهم باذن الله

8- هزیمت و شکست سپاه جالوت ، پس از کشته شدن وی *

فهموهم باذن الله و قتل داود جالوت

بنابر اینکه «واو» در «وَقَتْلَ . . .» حالیّه باشد؛ به تقدیر «قد».

24- چیرگی سپاه طالوت بر جالوتیان ، پرتویی از تفصّل جهانشمول الهی

فهموهم باذن الله . . . و لكن الله ذو فضل على العالمين

8- ظلم جالوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 249 - 19

19 - جالوت ، زمامدار ستمگر عصر بنی اسرائیل پس از حضرت موسی (ع)

لا طاقة لنا اليوم بجالوت

9- فرماندهی جالوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 250 - 6

6 - شرکت جالوت در صف مقدّم لشکریان خود *

ولما برزوا الجالوت و جنوده

تقدیم ذکری «جالوت» نشانه این است که مؤمنان اول با او روبرو شدند و سپس با لشکریانش ؛ و لازمه آن، در صف مقدّم بودن جالوت است.

10- کفر جالوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - جالوت و سپاهیان وی از زُمره کافران

ولما بروزا الجالوت و جنوده . . . و انصرنا على القوم الكافرين

ص: 466

11- هلاکت جالوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 251 - 7

7 - هلاکت جالوت ، به دست داود

و قتل داود جالوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 252

2 - داستان طالوت و هلاکت جالوتیان ، از آیات الهی

الم تر الى الملاء من بنی اسرائیل . . . تلک آیات اللّٰه

کلمه «تلک» اشاره به داستان طالوت و جالوت است.

ص: 467

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

